Eğitim Felsefesi

Mustafa GÜÇLÜ

3. Baskı

PEGEM AKADEMİ

Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ

EĞİTİM FELSEFESİ

ISBN 978-605-241-432-3
DOI 10.14527/9786052414323

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere http://pegem.net adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Eylül 2018, Ankara
3. Baskı: Temmuz 2019, Ankara

Yayın-Proje: Ayşe Açıkgöz
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

"Kesin olan bir şey var. Bir şeyin doğruluğundan şüphe etmek.
Şüphe etmek düşünmektir. Düşünmek ise var olmaktır.
Öyleyse var olduğum şüphesizdir.
Düşünüyorum, o halde varım.
İlk bilgim bu sağlam bilgidir.
Şimdi bütün öteki bilgileri bu bilgiden çıkarabilirim."

Descartes

Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ

Mustafa Güçlü, 1974 yılında Manisa'nın Kula ilçesinde dünyaya geldi. 1996 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden mezun oldu. 1996 ve 2002 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli okullarda öğretmenlik ve yöneticilik görevlerinde bulundu. 2002 ve 2011 yılları arasında Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak, 2011 ve 2015 yılları arasında ise yine aynı fakültede yardımcı doçent olarak çalıştı. Yüksek lisansını Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Eğitim Programları ve Öğretim alanında tamamlayan Mustafa Güçlü, doktorasını ise Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalında tamamladı. 2015 yılında doçent oldu. 2015 yılında Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalına doçent olarak atandı. Halen aynı fakülte ve bölümde doçent olarak çalışmaya devam etmektedir. Farklı kitaplarda bölüm yazarlığı yanında editörlüğünü yaptığı kitapta bulunmaktadır. Eğitimin sosyal ve tarihi temelleri alanında çok sayıda makalesi olan Güçlü 'nün yine aynı alanda çok sayıda uluslararası kongrelerde sunulmuş bildirileri bulunmaktadır. Evli ve iki çocuk babası olan Güçlü, yabancı dil olarak İngilizce bilmektedir.

ÖN SÖZ

Öğretmenlik mesleğinin yasal temelleri incelendiğinde, öğretmenlerin en önemli görevlerinden birisinin öğretim olduğu görülmektedir. Öğretim kısaca ifade etmek gerekirse, öğrenmeyi kılavuzlama faaliyeti olarak tanımlanabilir. Öğretmenlerin ise öğrenmeyi kılavuzlayabilmesi için konu alanı yanında eğitim, kültür, insan, davranış, öğrenme ve öğretim gibi konular üzerinde düşünmesi, bir takım sorgulamalarda bulunması son derece önemlidir. Bu konuda en önemli araçlardan birisinin eğitim felsefesi olduğu görülmektedir.

İnsan, biyolojik olduğu kadar sosyo-kültürel bir varlıktır. Hilmi Ziya Ülken'in ifadesiyle felsefe, kültür üzerinde düşünme olduğuna göre onun en önemli cephelerinden birisi eğitim birisi de öğretim felsefesi olmalıdır. Çünkü kültür insanlar tarafından oluşturulmuş birikimli bir süreç ise, bu kültür içindeki insan, insan davranışı, istendik davranışlar, insanların kültürel davranışları edinme yolları vb. birçok konuyu da dikkate almak gerekmektedir. Bu durum felsefe ve eğitim arasındaki ilişkiyi ortaya koyması bakımından önemlidir.

Günümüzde birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında çok hızlı değişmeler yaşanmakta, bilimsel ve teknolojik alanda görülen değişme ve gelişmeler eğitimi derinden etkilemektedir. Ülkemizde Yükseköğretim Kurulu da son dönemde yaşanan gelişme ve değişmeler çerçevesinde öğretmen yetiştirme programlarında, ders içeriklerinde, derslerin kredilerinde güncellemelere gitmiş, programa bazı yeni dersler getirilirken bazı dersler ise programda çıkarılmıştır. Bu konuda Eğitim Felsefesi dersinin zorunlu bir ders olarak Eğitim Fakültelerinin tüm lisans programlarında yer verilmesini olumlu bir gelişme olarak değerlendiriyoruz.

Elinizdeki kitap, Yükseköğretim Kurulu tarafından hazırlanan yeni öğretmen yetiştirme programı ders içerikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu çerçevede; felsefenin tanımı, alanları ve eğitimle ilişkileri, eğitimle ilgili kavramlar ve açıklamaları, eğitim ve felsefe arasındaki ilişki, eğitim felsefesi, eğitimde amaçlar problemi, felsefi akımlardan İdealizm, Realizm, Pragmatizm, Natüralizm ve Varoluşçu felsefenin özellikleri ve eğitimle ilişkileri, eğitim felsefelerinden Daimicilik, Esasicilik, İlerlemecilik ve Yeniden Kurmacılık, farklı ideolojiler ve eğitim, insan doğası, bireysel farklılıklar ve eğitim, Türk Eğitim Sisteminin felsefi temelleri, bazı batılı ve Türk düşünürlerin eğitim görüşleri gibi konular kitabın belli konularını oluşturmuştur.

Kitabın, eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına, hâlihazırda öğretmen olarak görev yapanlara, eğitim alanında diğer çalışanlara katkı getirmesi en büyük temennimizdir. Kitapla ilgili gözden kaçan hatalar olmuşsa şimdiden özür dilerim. Kitabın geliştirilmesi için eleştiri getirmek isteyenlerin eleştirilerini büyük bir dikkatle ele alacağımızı belirtir, kitabın hazırlanması sürecinde destek olan tüm kişilere, yayınevi yetkililerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Derslerde öğretim üyelerine kolaylık sağlaması açısından konuların PowerPoint sunuları da bulunmaktadır.

Şubat 2019

Doç. Dr. Mustafa GÜÇLÜ

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....v

1. BÖLÜM
BİR KAVRAM OLARAK FELSEFE VE FELSEFENİN ALANLARI

1. Giriş.....3
2. Felsefe Nedir?.....4
3. Felsefenin Amacı.....6
4. Felsefenin Alanları ve Eğitim.....7
    4.1. Ontoloji (Varlık Bilgisi) ve Eğitim.....7
    4.2. Epistemoloji (Bilgi Sorunu) ve Eğitim.....9
    4.3. Aksiyoloji (Değerler Sorunu) ve Eğitim.....12
    4.4. Mantık ve Eğitim.....15
5. Bir Kavram Olarak Bilim ve Felsefeyle İlişkisi.....17
6. Özet.....19

Felsefe Hikâyeleri.....21
Cahillik ve Bilgelik Ateşi Hikâyesi.....21

2. BÖLÜM
EĞİTİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

1. Giriş.....25
2. Eğitim Nedir?.....25
3. Eğitimin Amacı.....30
    3.1. Eğitimin Bireye Dönük Amaçları.....31
    3.2. Eğitimin Topluma Yönelik Amaçları:.....31
4. Eğitimin İçeriği.....31
5. Öğrenme- Öğretme ve Öğretim.....33
6. Ders Programı.....34
7. Öğretim Yöntemi.....35
8. Özet.....35

Felsefe Hikâyeleri.....37
Hayat Seçimlerimizden İbarettir.....37

3. BÖLÜM
EĞİTİM VE FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ

1. Giriş.....41
2. Eğitim ve Felsefe Arasındaki İlişki.....42
3. Felsefenin Eğitim Üzerindeki Etkileri.....45

4. Eğitimin Felsefe Üzerindeki Etkileri 48
5. Eğitim Felsefesi: Tanım, Kapsam, Özellik ve Amaç Açısından Bir Değerlendirme 49
6.Özet 53
Felsefe Hikâyeleri 54
Başarı, Zenginlik ve Sevgi 54

4. BÖLÜM
EĞİTİM AMAÇLARININ FELSEFİ TEMELLERİ

1. Giriş 59
2. Öğretim Hedeflerine İlişkin Kavramsal Açıklamalar 59
3. Eğitim Amaçlarının Evrensel ve Yerel Niteliği 61
4. Öğretim Hedeflerin Belirleyicileri 62
5. Aday Öğretim Hedefleri İçin Süzgeçler 64
6. Hedef Türleri 65
7. Hedeflerin Aşamalı Olarak Sınıflandırılması 66
8. Eğitim Amaçlarının Belirlenmesi 67
9. Özet 69
Felsefe Hikâyeleri 70
Vazodaki Elma 70

5. BÖLÜM
İDEALİZM VE EĞİTİM

1. Giriş 75
2. İdealizm 75
3. İdealizmin Eğitim Anlayışı 77
4. İdealizmin Önemli Temsilcisi Platon'un Eğitim Görüşleri 81
5. Özet 85
Platon'a Sorulan İki Soru 86

6. BÖLÜM
REALİZM VE EĞİTİM

1. Giriş 89
2. Realizm 89
3. Realizm ve Eğitim 90
4. Realizmin Temsilcisi Aristo ve Eğitim Görüşleri 92
5. Özet 94
Steve Jobs ve Son Sözleri (1955-2011) 95

7. BÖLÜM
PRAGMATİZM VE EĞİTİM

1. Giriş 99
2. Pragmatizm 99
3. Pragmatizm ve Eğitim 101
4. John Dewey'in Eğitim Görüşleri 103
5. Özet 105
Felsefe Hikâyeleri 106
Lao Tzu'dan Bir Öykü 106

8. BÖLÜM
NATÜRALİZM VE EĞİTİM

1. Giriş 111
2. Natüralizm 111
3. Natüralizmin Eğitim Anlayışı 113
4. J. J. Rousseau'nun Eğitim Görüşü 115
5. Johann Heinrich Pestalozzi'nin Eğitim Görüşleri 118
6. Özet 122
Felsefe Hikâyeleri 124
Derviş Kaşıkları 124

9. BÖLÜM
VAROLUŞÇULUK VE EĞİTİM

1. Giriş 127
1. Varoluşçu Felsefe 127
3. Kierkegaard ve Sartre'nin Felsefeye İlişkin Görüşleri 129
3.1. Sören Kierkegaard 129
3.2. Jean Paul Sartre 130
4. Varoluşçu Felsefe ve Eğitim 131
5. Özet 134
Felsefe Hikâyeleri 136
Bir Kavanoz Hikâyesi 136

10. BÖLÜM
EĞİTİM FELSEFELERİ

1. Giriş 141
2. Eğitim Felsefeleri 141
2.1. Daimicilik 141
2.2. Esasicilik 144

2.3. İlerlemecilik 147
2.4. Yeniden Kurmacılık 150
3. Özet 154
Felsefe Hikâyeleri 155
Zengin İşadamı ve Balıkçı Hikayesi 155

11. BÖLÜM
İDEOLOJİ VE EĞİTİM

1. Giriş 159
2. Bir Kavram Olarak İdeoloji 159
3. İdeoloji ve Eğitim 160
4. Liberalizm ve Eğitim 163
4. 1. Liberalizm Nedir? 163
4.2. Liberalizmin Eğitim Anlayışı 165
4.3. John Locke ve Eğitim 167
5. Marksizm ve Eğitim 169
6. Ütopya ve Eğitim 171
6.1. Ütopya Nedir? 171
6.2. Ütopya ve Eğitim 173
7. Konservatizm (Muhafazakarlık) ve Eğitim 175
8. Özet 177
Felsefe Hikâyeleri 178
Gül Yaprağı Olmak Hikâyesi 178

12. BÖLÜM
İNSAN DOĞASI, BİREYSEL FARKLILIKLAR VE EĞİTİM

1. Giriş 181
2. İnsan Doğası Nedir? 181
3. İnsan Doğasına İlişkin Felsefi Yaklaşımlar 183
3.1. Teolojik Yaklaşım 183
3.2. Materyalist Yaklaşım 184
3.3. Hedonist Yaklaşım 184
3.4. Egzistansiyalist Yaklaşım 185
4. Bazı Filozofların İnsan Doğası Hakkındaki Görüşleri 185
5. Öğretimde Bireysel Farklılıklar 187
5.1. Zekâ 189
5.2. Yetenek 190
5.3. İlgi 191
5.4. Önbilgi 191
5.5. Cinsiyet 192

5.6. Hazırbulunuşluluk 192
5.7. Denetim Odağı 193
5.8. Kültürel ya da Sosyo-Ekonomik Farklılıklar 193
5.9. Motivasyon 194
5.10. Tutum 194
5.11. Özyeterlilik İnancı 194
5.12. Öğrenme Stili 195
5.13. Öğrenme Stratejileri 195
6. Farklılaştırılmış Öğretim 195
7. Özet 196
Felsefe Hikâyeleri 197
Sokrates ve Üç Filtre 197

13. BÖLÜM
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN FELSEFİ TEMELLERİ

1. Giriş 201
2. Bir Ülkenin Eğitim Sistemi Sadece Bir Felsefeye mi Bağlı Kalmalı? 201
3. Osmanlı Dönemi Eğitim Felsefesi 202
4. Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Felsefi Temelleri 204
5. Özet 211
Felsefe Hikâyeleri 212
Usta 212

14. BÖLÜM
BAZI TÜRK DÜŞÜNÜRLERİNDE EĞİTİM

1. Giriş 215
2. Farabi'nin Eğitim Görüşleri 215
3. İbni Sina'nın Eğitim Görüşleri 216
4. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri 218
5. Halil Fikret Kanad'ın Eğitim Görüşleri 221
6. İsmail Hakkı Tonguç'un Eğitim Görüşleri 224
7. Sadrettin Celal Antel'in Eğitim Görüşleri 227
8. Ziya Gökalp'in Eğitim Görüşü 230
9. Hilmi Ziya Ülken'in Eğitim Görüşleri 232
10. Özet 235
Felsefe Hikâyeleri 237
Bilge Kadın 237

Kaynaklar 239
Kullanılan Resimler 245

1. BÖLÜM

BİR KAVRAM OLARAK FELSEFE VE FELSEFENİN ALANLARI

İçindekiler

- Giriş
- Felsefe nedir?
- Felsefenin Alanları ve Eğitim
  - Ontoloji ve eğitim
  - Epistemoloji ve eğitim
  - Aksiyoloji ve eğitim
  - Mantık ve eğitim
- Felsefenin amacı
- Bir kavram olarak bilim ve felsefe ile ilişkisi
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Bir kavram olarak felsefeyi tanımlayabilme,
2. Felsefenin amacı hakkında bilgi sahibi olma,
3. Bir kavram olarak bilimi tanımlayabilme ve felsefeyle ilişkisini açıklayabilme,
4. Felsefenin alanlarını açıklayabilme ve eğitimsel açıdan değerlendirebilme bilgi ve becerilerini kazanmanız beklenmektedir.

Uzun bir yolculuk tek bir adımla başlar.

Konfüçyüs

1. Giriş

Felsefe ve eğitim arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu gün özellikle felsefeden hedeflerin belirlenmesi aşamasında yararlanılmaktadır. Eğitimin nasıl yapıldığı kadar niçin yapıldığı da önemlidir. Bu nedenle felsefeden kopuk bir eğitimden söz edilemez.

Bunun yanında felsefe eğitime birçok yönden katkı sağlamaktadır. Her şeyden önce felsefesiz bir eğitimin içeriksiz, sıkıcı ve anlam bunalımı içerisinde olduğu söylenebilir. Bu nedenle, insan varlığını saran bilinçli bir eğitim, ancak felsefenin ürünü olarak varolabilir. Eğitimin gelişimi adım adım izlendiğinde, felsefenin eğitimdeki izleri çeşitli boyutlarıyla görülmeye başlar. Bu boyutlardan biri eğitimin amacı ve eğitimden beklenen sonuçlardır. Temel seçenekler alanında eğitime yol çizen, ışık tutan, ona geniş ufuklar açan başlıca etken felsefi düşüncenin zenginliği ve çeşitliliğidir. Bu sayede sürekli alternatifler doğar ve geniş bir seçme olanağı yaratılır. Böylece en iyiye varmanın doğru yolu kolayca belirginleşir. Daha önemlisi, eğitim eyleminin anlamlandırılması, kavranması ve biçimlenmesi, felsefenin zenginleştirdiği düşünce akımları ve işlerlik kazanmış zihinsel ortam içerisinde gerçekleşir (Bilhan, 1991).

Felsefe, konusu gereği varlık ve varlığın kendinde sır gibi gizlediği bilginin neden ve niçinini arar, eşya üzerinde düşünme, düşünmenin gittikçe sistemleşmesi, sözcüklerden kavramlara ulaşma ve bu kavramlardan hareketle varlık ilişkilerinden oluşa gelen olaylara yaklaşım, olaylar arasındaki ilişkilerin saptanması, bütün bu işlemlerde uygulanan yöntemlerin düşünsel eleştiriden geçirilerek doğruyu bulma çabası, aynı zamanda eğitim çabasıdır (Bilhan, 1991).

Bu gün eğitim alanında çalışan teorisyenlerden uygulama alanında çalışan öğretmenlere kadar felsefeden en iyi şekilde faydalanabilmek için öncelikle felsefe ile ilgili temel kavramların bilinmesi ve eğitimle ilişkisinin kurulması gerekmektedir. Bu bölümde öncelikle felsefe bir kavram olarak tanımlanmış, özellikleri açıklanmış, daha sonra da bilim kavramsal olarak açıklanıp felsefe ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bölümde son olarak felsefenin alanlarından ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji ve mantık üzerinde durulmuş eğitimle ilişkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

2. Felsefe Nedir?

Felsefe kavramının uzun bir tarihi bulunmaktadır. Eldeki verilere göre felsefe terimini ilk kez kullanan kişinin Pthagoras olduğu bilinmektedir. Felsefe terimi yaklaşık olarak 2500 yıl önce eski Yunan'da kullanılmaya başlamıştır (Cevizci, 2015; Gökberk, 2007). Yunanca Philosophia teriminden kaynaklanan felsefe, iki sözcüğün birleşiminden oluşmuştur: Philia sevgi; sophia, bilgi, bilgelik anlamındadır. Filozof terimi de aynı kökendendir (Akarsu, 1987). Eski Yunan'da bilgelik yolunu arayanlara da filozof (Philophos) denilmiştir. Felsefe ve filozof sözcükleri Arapçaya, oradan da Türkçeye geçmiştir (Sönmez, 2015).

Felsefe, farklı kişiler tarafından değişik şekillerde tanımlanmıştır. Gutek'e (2006) göre en genel anlamıyla felsefe, insanın evren ve evrenin insanlarla ilişkisi üzerine sistematik, derinlemesine ve spekülatif düşünmesi sonucunda oluşmuş bir bilgi alanı olarak tanımlanmaktadır. Ergün'e (1996) göre felsefe, hikmet sevgisi olup insan daima gerçeği arama özlemi içinde olan bir varlıktır. Yine Ergün'e göre felsefe diğer bilimlerden farklı olarak gerçeği bir bütün olarak her yönü ile araştırmaktadır. Sönmez (2015) ise felsefeyi, gerçeğin tümüyle, temellendirmeye dayanarak bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik ürünler olarak betimlemektedir.

Felsefe terimini tanımlamanın zorluğundan söz eden Cevizci (2015), öncelikle felsefeyi tanımlayacak kişilerin ilgilerinin farklılık göstermesinin, felsefeyi tanımlanın zor olmasının birinci nedeni olarak görmektedir. Çünkü ona göre ilgileri farklı olan kişiler felsefeden de farklı şeyler anlamaktadır. Cevizci'ye göre felsefeyi tanımlamanın bir diğer zorluğu da çağdan çağa, hatta kültürden kültüre farklılık göstermesidir. Toprakçı (2005) ilkçağ, ortaçağ, yeni ve yakınçağda felsefenin ne anlama gediğini şu şekilde açıklamaktadır:

İlkçağda felsefe, insanın içinde yaşadığı dünya üstüne edindiği bütünsel bilgiyi dile getirmekteydi. Antik çağda felsefe, bu çağ filozoflarının yapmış oldukları tanımlarda anlamını bulmaktaydı. Sokrates'e göre felsefe, neleri bilmediğini bilmektir. Doğa biliminin yardımından ve denetiminden yoksun felsefe, ister istemez bir düşünsel çalışma olacaktır. Platon felsefeyi doğruyu bulma yolunda düşünsel çalışma, Aristoteles ise felsefeyi ilkeler ve nedenler bilimi olarak görmekteydi. Epikuros'a göre felsefe bir yaşam bilimidir. Mutlu bir yaşam sağlamak için tasarlanmış eylemsel bir sistemdir.

Ortaçağ'da felsefe daha çok teosantrik bir anlayışla ele alınmaya başladı. Örneğin Augustinus'a göre felsefe Tanrı'yı bilmektir. Yine ona göre gerçek felsefeyle gerçek din özdeş olarak kabul edilmektedir. Yine ortaçağ düşünürlerinden Aquin'lu Thomas'a göre felsefenin konusu Tanrı'dır. Ona göre felsefe Tanrı'nın kanıtlanmasından başka bir şey değildir. Scottus Eriugena'ya göre de felsefe "inan"ın bilimi olarak değerlendirilmektedir. Anselmus'a göre inanılanı anlamaya çalışmaktır. Abaelardus'a göre inanılanın inanılmaya değer olup olmadığını araştırmaktır. Görüldüğü gibi bu dönemde felsefenin konusu ile dinin konusu aynı görülmektedir.

Yeniçağda görülen en önemli özellik düşünmenin merkezine din yerine bilimin geçmesidir. Bu dönem ünlü düşünürlerinden Giordano Bruno'ya göre felsefenin görevi doğayı bilmek olarak görülmektedir. Bilgiyi güç olarak gören ve bilmenin doğaya egemen olmak anlamına geldiğini belirten Francis Bacon'a göre felsefe deney ve gözleme dayanan bilimsel veriler üzerinde düşünmektir. Hobbes'a göre felsefe yapmak, doğru düşünmektir. Kant'a göre felsefe bilginin nasıl mümkün olabilecegini öğrenmektir. Hegel'e göre felsefe düşüncenin kendi karşıtlıklarıyla çelişerek ilerlemesinin bilimidir. Bertrand Russell felsefeyi "insanları, sürekliliğin araştırılmasına iten içgüdü" olarak tanımlıyor. Marx, o güne kadar ki bütün felsefelerin tersine, felsefenin dünyayı açıklamak için değil, dünyayı değiştirmek için var olduğunu söylüyor. Northrop, felsefeyi kuramsal bakımdan temel varsayımları geliştirilmiş doğa bilimi olarak tanımlıyor.

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Yeni çağda felsefe nasıl tanımlanmıştır?

Yeni çağda düşüncenin merkezine bilim geçmiş, artık insanlık hikmeti bilim aracılığıyla anlamaya başlamış, böylece felsefe kendisini bilime göre tanımlamaya başlamıştır.

İki büyük dünya savaşı gören 20. yüzyılda ise felsefe daha farklı bir şekilde anlaşılmaya başlanmıştır. Artık felsefenin merkezine 20. yüzyıldan itibaren her

çağdan daha çok olmak üzere insani ve ahlaki problemler geçmeye başlamıştır (Cevizci, 2015).

Büyükdüvenci (2001), felsefi sorunların olgusal olmadığını, olgusal sorunların bilimlerin işi olduğunum belirtir. Felsefi sorunların, empirik bilimlerin çözüme kavuşturamadığı temel düşünceler, bunlar arasındaki mantıksal ilişkiler, bunların anlamı ve bunların gerçekliğine ilişkin soruları kapsadığını belirtir. Yine Büyükdüvenci, felsefi sorunların doğasına ilişkin belirlemelerinden sonra, filozofların felsefe yaparken üç soru üzerinde durup, bunların yanıtlarını çeşitli biçimlerde bulmaya çalıştığını belirtir. Bu sorular şunlardır; (1) Demek istenen ne? (Ne kastediliyor?) Bu soruyla gündeme gelen, kavramsal bir araştırmanın söz konusu olmasıdır. Filozofun bu soruyla anlamak istediği kullandığınız sözcüklerin, terimlerin, kavramların anlamıdır. (2) Nasıl biliniyor? (Nasıl bilmektesin?) Bu soruyla filozof, bilinip, ileri sürülen şeylerin nasıl temellendirildikleriyle ilgilenirler. (3) Varsayılan ne? (Hangi varsayımlara dayanıyorsun?) Bu soruyla da filozof, hangi varsayıma dayanarak ifade edilmek istendiğini anlamak ister.

3. Felsefenin Amacı

Felsefe, evrendeki her şeyin genel ve sistematik bir şekilde incelenmesi ve yorumlanmasına çalışan bir düşünce sistemidir. Felsefe, insanın fikirlerini organize etme ve düşünce ve hareket alanlarının bütününe bir anlam verme gereksiniminden doğmuştur. Bilindiği gibi var olmak, bilmek, değer vermek ve incelemek konularında işlevsel bir bilgiye sahip olmadan herhangi bir konu hakkında gerçekçi bir görüş geliştirmek olanaksızdır. İnsan doğasını bütünüyle anlayabilmek ancak felsefe yoluyla olabilir. Bu nedenle felsefe insan için hem doğal, hem de gereklidir. Çünkü insan zihni gerçeği bulabilmek için sürekli olarak bir dünya görüşü geliştirmeye çalışır (Alkan 1983).

Bilimden farklı olarak felsefe, gerçeği bir bütün olarak ele alıp inceler. Bu nedenle felsefe, doğayı ve toplumu oluşturan tüm değerleri bütünsel olarak kavrayıp sistemleştirmeye çalışır. Bir bakıma felsefe, gerçekle tümüyle uğraşma, onu kavrama, yorumlama, sistemleştirme işi olarak düşünülebilir, çünkü evreni, doğayı, toplumu, insanı oluşturan tüm değerleri, kuramsal görüşleri ele alıp inceler (Sönmez 2015).

Felsefe, sadece sanat, bilim ve din gibi bir takım bilgiden ibaret değildir (Alkan, 1983). Felsefe gerçeğe hem bilimden, hem de sanat, düşünce, etik, vb. alanlardan elde ettiği bilgilerle genellikle akıl yürütme yollarını kullanarak onun tümüne ulaşmaya çalışır. Felsefede bilgilere ve doğrulara eleştirisel gözle bakılır. Olmuş bitmiş bilgi yoktur. Sürekli her bilgiden şüphe ederek gerçeğe ulaşmaya çalışırlar. Felsefe cevaplardan çok sorularla ilgilenir. Cevaplar herkese göre değişirken, sorular hep aynı kalır. Filozof, tüm sorulara yanıt ararken, zihinsel süreçleri ise koşar (Sönmez 2015).

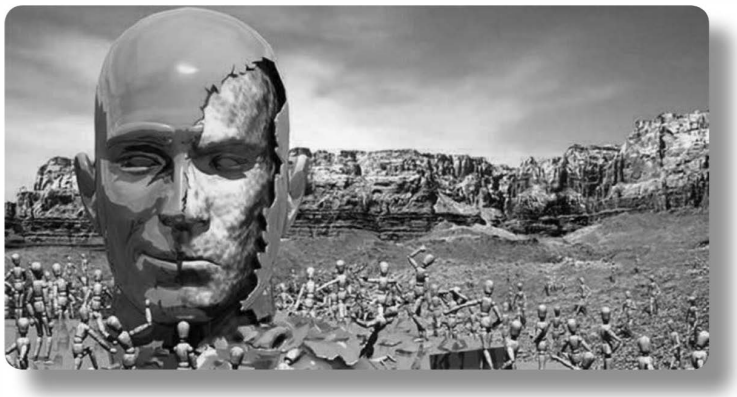
4. Felsefenin Alanları ve Eğitim

Felsefenin alanları konusunda farklı sınıflamalar bulunmaktadır. Bu çalışmada felsefenin alanları; ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji ve mantık olmak üzere dört kategoride ele alınacaktır.

Her eğitim felsefesi ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji gibi felsefe disiplinlerinin bileşkesinden oluşmuş bir sistem karakteri gösterir. Bir ülkenin eğitim gerçeğinin temel zeminini eğitim felsefesi oluşturur. Onun üzerine eğitim politikaları şekillendirilir. Eğitim politikalarına dayanarak eğitim planlaması somutlaştırılır. Eğitim planlamasıyla da eğitim uygulamalarına meşruluk kazandırılır. Dolayısıyla, eğitim uygulamaları açık ya da örtük eğitim felsefesinden hareketle meşruluk kazanır. Bir eğitim felsefesinin belirleyicileri genel olarak çağın/dönemin insan anlayışı, felsefeler, değerler, bilim, hükümetler ve kurum/kuruluşlar şeklinde ifade edilebilir (Akdağ, 2006).

Aşağıda dört felsefe alanının tanımı, özellikleri, temel soru ve cevapları, eğitimle ilişkileri ele alınmaya çalışılmıştır.

4.1. Ontoloji (Varlık Bilgisi) ve Eğitim

Bu kavramı ilk kez ortaya atan Aristoteles'tir. Aristoteles, ontolojiyi "on he on bilimi" (var olanı, var olan olarak ele alma) olarak tanımlar. Ontoloji var olanı

bütünsel bir anlayışla inceleyen, onun neligini, yasal düzenliliklerini konu alan ve çözümlemeye çalışan bir felsefi disiplindir (Sönmez, 2015).

"Arkhe nedir?" bu alanın en önemli sorusudur. Bu bir bakıma "ilk nedir" sorusu olarak da ele alınabilir. Yani, "Tüm varolanların başlangıcı, ilk tözü nedir?" sorusuna yanıt aramaktır (Sönmez, 2005). Felsefeyle uğraşanlar, bu soruya verdikleri yanıta göre, kendi felsefelerini oluşturmaktadırlar (Erden, 2004). Söz gelişi Thales su, Anaximandros aperion (sınırı olmayan), Anaximenes psykhe (soluk), Heraklitos ateş, Pythagoras sayı, Empodokles toprak, su, hava, ateş, Demokritos atom, Eflatun idea, Aristoteles salt form, yetkin varlık (energeia), Descartes Tanrı, Hobbes madde (doğal neden), Spinoza Tanrı yada doğa, Leibniz monad, Hegel geist, Marx madde, ondaki çelişki ve onun doğurduğu değişme, Dewey değişme, Sartre insan olarak yanıtlar. Ayrıca ontolojide, "Gerçek, insan, ruh, Tanrı, yokluk, varlık nedir? Var mıdır, yok mudur? Evren akıllıca bir düzen içinde midir? Olaylar olgular önceden belirlenen bir düzen içinde mi meydana geliyorlar; yoksa rastlantısal mı? İnsanın evrendeki yeri, önemi, rolü nedir? Bir amaç için mi yaratıldı?" gibi sorular yer alır.

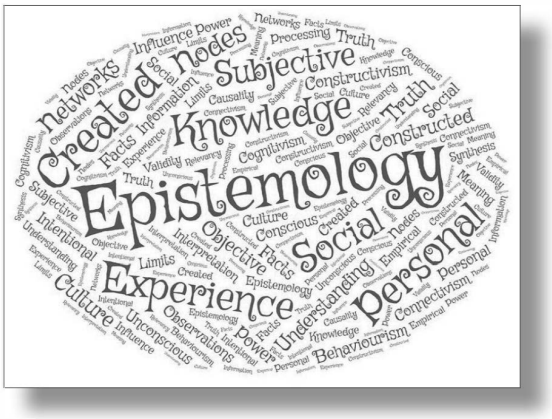
Bunlara verilen yanıtlar "Arkhe nedir?" sorusuna verilen yanıtla tutarlı olmalıdır; yani çelişmemelidir. Günümüzde ise, bunlara ek olarak ontoloji, gelecekte doğada olabilecekleri, insan tarafından oluşturulabilecekleri de içine alır. Bu açıklamalar ışığında ontoloji; var olanla, var olabilecekleri irdeleyen felsefenin bir disiplin alanı olarak betimlenebilir (Sönmez, 2015).

Bu tür sorulara idealist, realist, natüralist, pragmatist, varolusçu ve materyalist felsefelerin vermiş olduğu yanıtlar birbirinden farklılık göstermektedir. İdealizme göre, fiziksel gerçeklik mutlak gerçek değildir, mutlak gerçek maddi değil ruhsaldır. İdealist bakış açısına göre, doğa yok sayılamaz, ancak bu haliyle de doğa mutlak gerçeklik olarak kabul edilemez. Realizme göre ise, idealizmin tam tersine var olan nesnel doğa, gerçeğin kendisidir. Realizme göre, doğada var olan her nesne, kendi basına mutlak ve özgür gerçekliğe sahiptir. Pragmatizm'e göre de evrende mutlak bir gerçeklik arama yerine sürekli gelişen ve oluşan bir evrende yeni yeni anlamlandırmalar yapma yaklaşımını benimsemeliyiz. Varoluşçu felsefe, geleneksel felsefenin bilinen problemleriyle uğraşmak yerine yaşamın problemleriyle uğraşmamız gerektiğini vurgulamaktadır (Toprakçı, 2005).

Ontolojik sorular soyut gibi görünse de ders konularının işlenmesine ışık tutmaktadırlar. Varolmanın anlamının açıklığa kavuşturulması konuyu değil, öğrenciyi öğretmenin veya konuyu öğretmenin anlamı ve insan zihninin doğasının aydınlanması gibi hususlar ders konularının daha iyi anlaşılmasında önemli yararlar sağlamaktadır. Ontolojinin en büyük değeri, gerçeklerle cevaplandırılamayan kuramsal sorunlarla ilgili entellektüel tartışmalara yol açmasıdır (Alkan, 1983).

Ontolojik açıdan sorulan sorulara verilen yanıtlar insan anlayışını da etkilediği için oldukça önemlidir. İnsana bakış açısı eğitimde çok önemlidir. Çünkü hedef belirleme sürecinde insana bakış açısı önemli rol oynar ve eğitim sistemi buna uygun olarak oluşturulur. Eğer insanı Tanrısal bir varlık olarak ele alırsanız, eğitim insanı Tanrıya ulaştırma süreci; doğal ve toplumsal bir varlık olarak düşünürseniz, bu kez doğa ve topluma uyum sağlama süreci; sürekli değişen ve gelişen bir varlık olarak düşünürseniz, eğitim değişmeyi ve gelişmeyi denetleme süreci; insanı diyalektik bir varlık olarak düşünürseniz, eğitim üretimde bulunma süreci şeklinde tanımlanabilir. Eğitimi nasıl tanımlarsanız sistemi de ona göre kurarsınız. Her tanım bir temele dayanır; bundan kaçınılmaz.

4.2. Epistemoloji (Bilgi Sorunu) ve Eğitim

Bilme, özne (suje) ile nesne (obje) arasında bir bağ kurma olarak tanımlanabilir. Bu etkinlik sonucu da ortaya "bilgi" konulur. Bilginin bir ucunda bilen insan; diğer ucunda ise bilinen doğal, toplumsal, ekonomik, politik, psikolojik her türlü olgu, olay ve nesne yani gerçek vardır. Aynı zamanda insan hem özne, hem de nesne olabilir (Sönmez, 2015).

Bilgi sorununda "Bilgi nedir? Kaynakları var mıdır? Varsa, nelerdir? Gerçek bilinebilir mi? Bilginin neligi nedir? Doğru, yanlış, saçma, olası, belirsiz bilgi nedir? Bilgi apriori mi, yoksa aposteriori midir? Doğruluk değeri nedir? Mutlak (kesin, yüzde yüz doğru) bilgi var mıdır?" vb. gibi sorular ele alınıp, incelenir. Ayrıca bu sorulara verilen yanıtlar da epistemolojinin kapsamı içindedir.

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Apriori; doğruluğu, gözlem ve deney gerektirmeyen bilgi anlamındadır. Aposteriori ise doğruluğu ancak gözlem ve deneyle kanıtlanan bilgiyi ifade eder.

Eski Yunan'da bilgi, iki türde ele alınmıştır. Birincisi salt bilmeyi, var olanları bilmeyi, kuramsal olarak bilmeyi içerir. Buna theoria denirdi. İkincisi ise, gerçekte birincisinden asla koparılmaması gereken praksis, yani nesnel gerçeğin iş ve üretim sürecini temel alan bilmedir. Birinci tür bilgi felsefe; ikinci tür ise teknik (tekhne) olarak kabul edilmiştir (Sönmez, 2015).

Elde edilen bilginin mutlak (kesin, yüzde yüz doğru) olup olmayacağı da epistemolojinin konusudur. İdealistler ve Nahiv Pozitivistler, mutlak bilginin olduğunu savunurlar. İdealistler, aklın kurallarına göre elde edilen ve doğuştan insan beyninde bulunan ya da insan zihninde doğuştan olan kategorilere göre elde edilen bilginin kesin bilgi olduğunu, deney, gözlem, araştırma, inceleme ve duyu organlarıyla elde edilenin ise doxa (sanı) olduğunu savunurlar. Nahiv Pozitivistler ise, "Duyu organlarıyla, deney, gözlem, araştırma ve incelemeyle kanıtlanmış bir önerme elde edilirse (aposteriori) bu bilgi mutlak doğrudur; çünkü ancak bu yolla gerçeğin neligiyle bağ kurulur ve denetlenir." derler. Realist ve Kaba Materyalistler de aynı görüştedirler. Bilginin kaynağı maddedir. Doğuştan hiçbir bilgi yoktur. Maddeden, yani var olandan, duyu organları vasıtası ile deney, gözlem yaparak kanıtlanmış yüzde yüz doğru bilgiler elde edilir (Sönmez, 2015).

Diyalektik Materyalizme göre bilgi; doğanın diyalektigiyle, aklın diyalektiginin etkileşimi sonucu oluşur. Çelişki kaçınılmaz olduğundan hiçbir bilgi yüzde yüz doğru (kesin, mutlak) değildir. Pragmatizmde bilgi görelidir; çünkü gerçek sürekli değişmektedir. Bilgi, yaşantı yoluyla öğrenilir. Varolusçulukta ise, bilgi her insana göredir ve belkili, şüpheli bir özellik taşır (Sönmez, 2015).

Söylenenlerden de anlaşılacağı gibi, ontoloji ile epistemoloji arasında sıkı bir ilişki vardır. Filozof ya da felsefi sistem ontolojiye verdiği yanıta göre epistemolojisini kurar yada tersi de olabilir. Bir başka deyişle, "Gerçek nedir? Bilginin kaynakları nelerdir?" sorularına verilen yanıtlar arasında tutarlılık vardır. Örneğin idealistlere göre gerçek, bir, bölünmez, öncesiz, sonrasız, değişmez, ölümsüzdür. Öyleyse doğru bilgi de bu özelliklere uygun olandır. Pragmatizme göre, gerçek sürekli değişme olduğundan bilgi de görecelidir (Sönmez, 2015).

Bilgi ister apriori, aposteriori, isterse immenent (kendi içinde tutarlı) ve trancendent (kendi içinde ve dışında olgusal tutarlılığı olan bilgi) vb. olsun, insan ürünüdür. Bu ürün, nesnesine göre sınıflanabilir. Bu tür sınıflamada, kurulan bağın neliğine ve aynı zamanda hangi objeyle ilgili olduğuna bakılabilir. Böyle ele alınınca sekiz tür bilgiden söz edilebilir. Bunlar; günlük (Mustafa'nın bugün sınavı var.), gelenek ve görenek (Büyükler gelince ayağa kalkılır.), düzmece (Bir varmış, bir yokmuş. Deve tellal iken, pire berber iken, ayna konuşmaya başlamış.), politik (Gerçekle, belli bir ideolojiye göre bağ kurmadır.), sanatsal (Gerçekle, çoğu zaman

estetik bir bağ kumadır.), bilimsel (Gerçeğin bir parçasıyla, kanıtlamaya dayalı bağ kurmadır.), dinsel (Gerçekle, kutsal bir varlığa göre bağ kurmadır.), felsefi (Gerçeğin tümüyle, temellendirmeye dayanarak bağ kurmadır.) başlıkları altında toplanabilir (Sönmez, 2015).

Epistemoloji, bilgi edinme teorisi olup eğitimciler için ders programı açısından önemlidir. Bilmenin en temel ve en genel kavramları arasında ilişkiler kurarken epistemoloji, öğretim ve öğrenme yöntemleriyle yakından ilgilidir. Örneğin bir idealist, bilme veya öğrenme sürecini zihinde gizli olarak bulunan düşüncelerin çağrıştırılması olarak tanımlamaktadır ve buna en uygun öğretim yöntemi de; öğretmenin soru sorarak, öğrencinin o an zihnindeki gizli düşünceleri bilinçlendirerek bilgi edinmesini sağlama yöntemi olan Sokratik diyalogdur (Gutek, 2001).

Realistler bilginin kaynağının, çevremizin bir parçası olan nesnelerin (objelerin) farkına varmamızı sağlayan duyumlarımız olduğunu kabul ederler. Bu duyumlardan/algılardan hareketle kavramlara varır; duyusal veriler üzerine düşünerek gerçeklikteki nesnelerin karşılığı olan kavramları/düşünceleri inşa ederiz. Realist bir algılama/düşünme formülüyle temellendirilmiş bir öğretim yöntemi oluşturmak isteyen bir öğretmen, öğrencilere doğal fenomenleri açıklamak için sınıf içi uygulama/ispat yöntemini geliştirmelidir (Gutek, 2001).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Fenomen, dışımızda bulunan ve deney konusu olabilen her şey olarak tanımlanmaktadır.

Buna karşılık pragmatistler, uygulamayla, çözdüğümüz problemlerle ve çevremizle ilişki kurarak bilgiyi oluşturduğumuzu ileri sürerler. Bu nedenle problem çözme, pragmatistlerin bilgi görüşünü kabul edenlere göre, yararlı bir öğretim yöntemi olarak kabul edilir (Gutek, 2001).

Eğitimin başlıca alanlarından birisi de bilgiyi keşfetme ve aktarmadır. Öğretmen bu konuda görüş ve gerçek, inanç ve bilgi arasındaki farkı anlama ve ayırdetmede yardımcı olabilir. Bunun yanında öğretmenin bilgiyi edinme yolları konusunda (vahiy/otorite/sezgi/akıl vb.) sınıfta tartışma yaratması öğrenciler arasında yarar sağlayabilir. Bu gün bilimsel yollarla elde edilen bilgiler en geçerli bilgi olarak kabul görmektedir. Bu durum diğer bilgi edinme yollarının yanlış bilgi sağladığı anlamına gelmektedir. Bu konuda öğretmen farklı bilgi edinme yollarının birbirlerini tamamladıklarını gösterebilir. Örneğin; sadece duyusal izlenimler bölük pörçük objektif gerçekler ve veriler sağlayabilir. Fakat bunların bir kanun ya da kuram

olarak ifade edilebilmesi için muhakeme gerekmektedir. Diğer yandan muhakeme yalnız başına boş bir muhtevadan ibarettir. Sezgi, vahiy ve otoriter bilginin her biri değişik yaşam koşullarında en iyi sonucu verebilir. Gerçekten yaşam, üzerinde çok emin yargılarda bulunulan ve herkes için çok çeşitli ve tahmin edilemeyecek bir nitelik taşıyan kavramdır. Öğretmen için önemli olan soru "Bu yöntemlere ne kadar zaman ve emek verilmesi gerektiğidir". Bu sorunun cevabı büyük ölçüde öğretmekte olduğu konuyla ilgili görünmektedir (Alkan, 1983).

4.3. Aksiyoloji (Değerler Sorunu) ve Eğitim

Aksiyoloji; etik, estetik ve epistemoloji gibi değersel alanların ne olduğu, oluşum süreçleri, sınırları ve bunların birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde durmaktadır (Çetintaş, 2015).

Aksiyoloji; ontoloji ve epistemolojiden sonra felsefî düşüncenin üçüncü temel alanını oluşturmaktadır. Buna göre, ontolojik alanda bir varlığı, epistemolojik alanda bir hakikati tespit ederiz. Aksiyolojik alanda ise, varlıksal alandan elde ettiğimiz bu epistemolojik hakikatleri kullanarak teorik ve pratik sonuçlar üretiriz (Çetintaş, 2017).

Aksiyolojinin alt birimleri etik ve estetiktir (Gutek, 2001). Yunanca *etkique* sözcüğü, genel olarak ahlak anlamına gelir. Bu kavram, -huy, mizaç, seciye- yani bir varlığın kendisine özgü, yaratılışı gereği yapmış olduğu hareket anlamına gelen Arapçada *hulk* sözcüğünün çoğuludur (Sönmez, 2015). Etik (ahlak); moral değerler ve eylemlere felsefi bir bakışı temel alır. Estetik ise sanat ve güzellik alanları üzerine düşünmektedir. Yani aksiyoloji, güzellik ve moral davranışı tanımlamaya çalışır. Eğitimciler genelde gençlerde değerler yaratmaya ve onları belirli istendik davranışlar oluşturmada cesaretlendirmeye çalışmaktadır (Gutek, 2001).

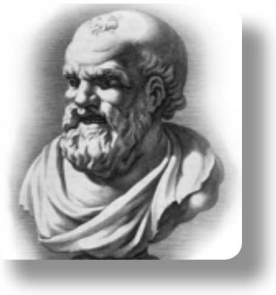
Felsefenin disiplinlerinden biri olan aksiyoloji, insanın yapıp etmelerini inceler; bu tür davranışların dayandığı ilkeleri ve değerleri araştırır. Bu disiplin, "ahlak-ahlaksızlık, iyi kötü, özgürlük-tutsaklık, erdem-erdemsizlik, güzellik-çirkinlik, saygı-saygısızlık, mutluluk-mutsuzluk, vicdan-vicdansızlık vb. nedir?" sorularını yanıtlamaya çalışır.

Bunlardan başka, "Değerlerin kaynağı var mı? Yok mu? Varsa, bunlar insanda doğuştan mı? Yoksa içinde yaşadığı çevreden mi kaynaklanıyor? Her dönem, toplum için mutlak değerler var mı? Yoksa bunlar toplumdan topluma, zamandan zamana değişmekte midir? Ahlakı iyi–kötü, mutlu–mutsuz, saygı–saygısızlık gibi kategorilere ayırırken neler ölçüt olarak alınabilir? Bunların ölçütleri nelerdir? Bu ölçütler doğuştan mı? Yoksa sonradan mıdır?" soruları da aksiyolojinin konusu içindedir (Sönmez, 2015).

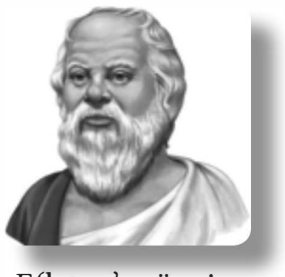
Bu sorulara verilen yanıtlar, eğitim sistemini etkiler ve değiştirir. Eğer bu değerler var ve evrenseldir derseniz, bunları öğrencilere kazandırmaya çalışır ve hiç ödün vermezsiniz. Bu değerler var fakat evrensel değildir, zamanla değişir derseniz, hoşgörülü olur, eğitim ortamında esnek davranırsınız.

Ahlak, insan davranışlarıyla ilgilidir. İnsan tarafından oluşturulan tüm değerler, aksiyolojinin kapsamı içindedir. Bu değerler etik ve estetik olabilir. Ahlak insan tarafından oluşturulan bir gerçektir. Ben ve başkası olmadan ahlakla ilgili bir olgu oluşamaz. İnsan bu alanda hem özne (suje), hem de nesne (obje) durumundadır. Kendi davranışlarını, yine kendince ve toplumca oluşturulan değere göre yargılar (Sönmez, 2015).

Ahlak ve estetik aynı zamanda dinin, sosyolojinin, psikolojinin, hukukun, antropolojinin ve sanat tarihinin de konusudur. Bu alanların ahlaka ve estetik konusunu ele alışları, amaçları ve onu inceleyiş biçimleri ise aksiyolojiden farklılık göstermektedir. Örneğin din; tanrının buyruklarına göre insanın insanla ve Tanrıyla ilişkilerinin nasıl olacağını düzenler. Din bireye bu buyruklara uyup uymamanın doğuracağı sonuçları da iletir. İnsana bu buyruklara uyarsa ödüllendirileceğini, uymazsa cezalandırılacağını bildirir. İşte ahlaka yön veren; ona "yap – yapma' diyen bir otorite gereklidir ki; kişi ona göre davransın. Bu otoritenin yap ya da yapma diye ileri sürdüğü bir buyruk, kural olmalıdır. Bunun sonunda kişinin bu buyruğu yapıp yapmama durumunda bir sorumluluğu vardır. Yani ahlaki davranışlarda otorite, buyruk ve sorumluluk gibi üç öge bulunmaktadır. İşte, "Bu buyrukların kaynağı insan aklı mıdır, yoksa bunlar bize dışarıdan mı geliyor?" sorularına verilen yanıtlara göre, "felsefi bir etik" ilk kez eski Yunan'da çıkmıştır. Bu etik, dinlerde olduğu gibi gayeci ve eudaimonist (mutluluk) bir etiktir. Bu nedenden dolayı "Mutlu olmak için neler gereklidir, ne gibi yollara başvurmalıdır?" soruları eski Yunan felsefesinde sürekli gündemdedir. Bazı filozofların ahlakla ilgili düşüncelerini şu şekilde özetlemek mümkündür (Sönmez, 2015):

Demokritos, mutluluk ahlakının kurucusu olarak bilinir. O'na göre duyguları yenmek, mutluluğa ulaşmak için ilk yapılması gereken iştir. Yine ona göre insanı mutlu kılan aklı olup bedensel hazlar ve duygular insanı mutlu yapmaz. Sofistler ise erdemli insan yetiştirmeyi amaçlar. Onlar her insan ve toplum için genel geçerli bir ahlak olmayacağını, ahlakın insandan insana, toplumdan topluma, zamandan zamana değişeceğini ileri sürerler.

Sokrates ilk ahlak filozofu olarak bilinir. Ona göre ahlakın temeli bilgidir. Doğru bilgi insanı doğru eyleme, bilgisizlik ise eğri, yanlış eyleme götürür. İnsan ancak kendi kendisiyle uyum içinde olduğu zaman mutlu olabilir. Mutluluk, ölçülü, alçak gönüllü olmak, dost edinmek, devletin ve toplumun isleriyle uğraşmakla gerçekleşebilir. Tüm bunlar için doğru bilgi gereklidir. Doğru bilgi de ancak akılla elde edilebilir. Eflatun'a göre ise, bu dünyadan kaçıp, erdem (arete) ve bilgiye (phronesis), kendisine yaklaşabileceğimiz ideaya göçmeliyiz. Eflatun; erdemleri bilgelik, yiğitlik, ölçülülük, kendine egemen olma ve adalet olarak belirler ve en üst erdemin adalet olduğunu savunur.

M.Ö 322 ile 384 seneleri aralığında yaşamış olan Yunan filozof Aristoteles'e göre ahlaki eylem, pek azdan ve pek çoktan kaçınan, "doğru olan ortayı" bulan eylemdir. Ortaçağda ise, insanın tanrısal hakikate ulaşabildiği ölçüde mutlu olabileceğinden söz edilir. Locke' a göre, ahlak, haz ve acıya dayanır. Ahlaki iyi–kötü, insanın özgür olarak yaptığı eylemlerin, yasalarla uyuşup uyuşmamasıdır. Hume'de ise erdemler ve kötülükler övülen ve yerilen özelliklerdir. "Faydalı ve hoş olanlar; ahlak için ölçütlerdir." der.

Tüm bu açıklamalarda da görüldüğü gibi etiğin ne olduğu konusunda, filozoflar ve felsefi sistemler, tam birlik içinde değildir. Üstelik çağımızda bu alana "insan hakları, doğanın korunması, insanın ve doğanın geleceği, bilimin kullanılması" gibi konular ve bunlarla ilgili sorularda eklenmiştir. Bu bağlamda, " Etik de sürekli değişen, gelişen ucu açık, birikik bir özellik taşımaktadır." savı ileri sürülebilir (Sönmez, 2015).

Genel olarak kişiler, davranışlarını belirli bir çizgide biçimlendirmek isteyenlerin etkisi altında kalırlar. Çocuklara sürekli olarak yapmaları ve yapmamaları gereken bazı şeyler "yemekten önce ellerini yıkamalısın", "okulun camlarını kırmamalısın" veya "ülkeni sevmelisin" gibi ifadelerle söylenmektedir. Olgunlaşmayı

sağlayan yetişme sürecinde bireyin davranışları örnek eylemlere göre biçimlendirilmeye çalışılır. Öğretmenler, anne-babalar ve toplum kendi güzellik, iyilik ve doğruluk kavramlarına göre bir davranışı ödüllendirir veya cezalandırır (Gutek, 2001).

Genel anlamda estetik teori, zevk alma duyusunun eğitilmesini ve güzel olanın algılanmasını / hissedilmesini içerir. Estetik kuram, çeşitli sanat formlarına hissediş / duyuş ve düşünceleri nesnelleştirme girişimi olmakla beraber, bir taraftan da bu kuram kişileri uyumu (armoniyi), dengeyi ve güzeli yasatacak şekilde eğitme işlevini de yüklenir. Resim, drama, müzik ve dans gibi belirli alanlardaki estetik değerlerin aynı zamanda, kişilerin görüş açılarını yansıtan yaşam biçimini ve sanat eserlerinden tat alma duyusunu eğitme işlevi de vardır (Gutek, 2001).

Birçok otoriteye göre eğitim uygulamaları mutlaka sağlam bir ahlaki kurama dayanmalıdır. Artık birçok toplum eğitimde gençlere bir takım bilgi aktarmadan ziyade karakter eğitimini daha önemli görmektedir. Eğitim etkinliklerinde sürekli olarak bir değerlendirme söz konusu olduğuna göre burada önemli olan sorun acaba hangi değerin ya da değerler çeşidinin daha önemli olduğudur. Bu nedenle öğretmenlerin aksiyolojiyi bilmesi gerekmektedir. Çünkü öğretmenlerin eğitim ve okul sorunlarına atfedeceği özel değerler onun kendi değerler sistemine bağlı kalacaktır (Alkan, 1983).

4.4. Mantık ve Eğitim

Mantık kelimesinin karşılığı Yunanca logike sözcüğüdür. Logikos, logos yani söz ve aynı zamanda akıl ya da akıl yürütme anlamına gelir. Arapça "nutk" sözcüğünden türetilen mantık, hem düşünme hem de bunu ifade etme olarak ele alınır. Bu kavram bugün, tutarlı ya da doğru düşünme, akıl yürütme gibi özellikleri kapsar. Düşünme ise önermeler arasında bağ kurarak bilinenden bilinmeyeni elde etme süreci ve bu sürecin sonunda oluşan ürünlerdir (Sönmez, 2015).

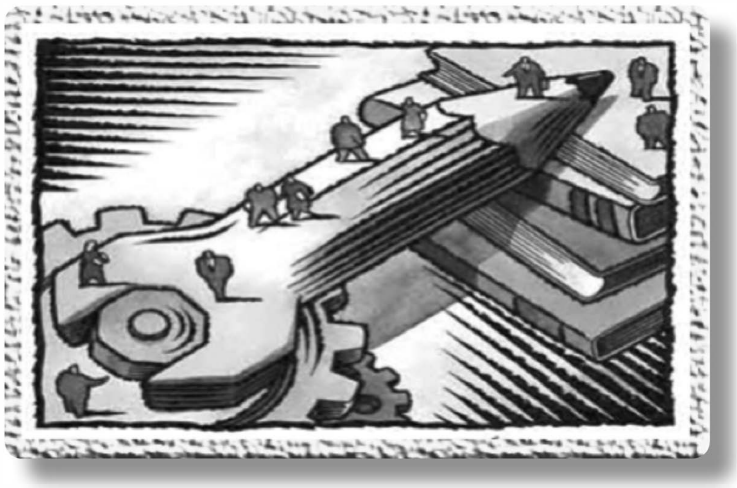
Mantık, "Akıl nedir? Aklın kuralları var mı? Varsa, nelerdir? Doğru düşünme nedir? Doğru düşünmenin kuralları nelerdir? Bunlar, doğuştan mı yoksa sonradan mıdır?" soruları ve bunlara verilen yanıtları içerir. Mantık, düşünceleri, onlar arasındaki ilişki ve düzeni belirleyen ilkeleri bulmaya çalışan felsefenin bir disiplin alanı olarak ele alınabilir. Mantıkta da bir yanda suje (özne) diğer yanda obje (nesne) vardır; fakat suje ve obje bir bakıma birbirleriyle iç içedir; çünkü düşünme beynin bir fonksiyonudur. Suje, beynin bu fonksiyonunu, yine beyni kullanarak çözmeye çalışmaktadır. Ayrıca düşünceler, hem düşüncenin, hem de diğer bilgi bağlarının bir ürünüdür. Mantık, hem zihinsel bir düşünme etkinliği hem de bu etkinlik sonucu ortaya çıkan düşünceleri kapsar. Düşünme, suje var oldukça sürer. O, ölünce biter. Oysa düşünce, eğer yazılı olarak ortaya konmuşsa, suje olmasa da varlığını sürdürür. Örneğin, "İnsan, akıllı bir hayvandır." düşüncesi, Sokrates öldükten sonra da vardır. Yukarıda belirtilen sorulara her filozof ve felsefi sistem aynı yanıtları vermemişlerdir. Felsefi sistemler değişince mantıkla ilgili ilkelere farklı yanıtlar üretmişlerdir. Aristoteles ve Rasyonalistler aklın kurallarının özdeşlik, çelişmezdik ve üçüncü şıkkın imkânsızlığı olduğunu ileri sürerler. Özdeşlik; bir varlık neyse aynı anda odur; yani "A aynı anda A'dır." önermesiyle ifade edilir. Çelişmezlik ilkesi ise, bir nesne aynı anda hem kendi, hem de başkası olamaz. "A, aynı anda "değil A" değildir." Bu bağlamda, A hakkında ileri sürülen önerme; ya doğru, ya da yanlış olacaktır; yani aynı anda hem doğru, hem yanlış, ya da üçüncü bir şık olamaz. Bu ilkelere dayanan mantığa klasik mantık ya da Aristoteles mantığı denir. Marksizm'de ise düşünce; doğanın diyalektigiyle, beynin diyalektiğinin etkileşimi sonucu oluşur. Pragmatizm'de ise aklın kuralları doğuştan değil, sonradan kazanılmadır. Realistlere, özellikle de Nahiv Pozitivistlere göre aklın kuralları deney, gözlem ve araştırmayla oluşur; çünkü doğuştan hiçbir bilgi yoktur. Tüm bilgiler, ilkeler sonradan öğrenilir. Doğru düşünme süreci, tümevarımdır. Tek tek olgulardan hareketle tüme gidilir. "Böyle bir süreçle elde edilen bilgi; mutlak (kesin, yüzde yüz) doğrudur." Görüsünü savunurlar (Sönmez, 2015).

Mantık, öğretmenler için birçok açıdan önemlidir. Öğretmen öğrencilerine dilin çeşitli işlevlerini ayırt etmede yardım edebilirler. Öğrencilerde öğrenmekte oldukları konu ile bu konu hakkındaki kendi hislerini ayırt etmelidirler. Mantık eğitim sürecinin doğasında bulunmaktadır. Bir konunun öğretilmesi ya da bir problemin çözülmesi bir sonuca götürmektedir. Fakat doğru sonuca ulaşmak için öğretmenin hangi yöntemi niçin izlemesi gerektiğini bilmesi gerekir. Öğretmen öğrenme-öğretme sürecinde herhangi bir konuyu öğretirken tanım, açıklama, ispat ve değerlendirme yapmaktadır. Bunları br öğretmenin derste iyi bir şekilde kullanması önemlidir. Bunun yanında içerik düzenlemede de mantıki bir düzen aranmaktadır. Özellikle gelenekselci yaklaşımlar konuların mantıki bir düzende

öğrenilmesine önem verirler. Kısaca ifade etmek gerekirse mantık eğitim-öğretim sürecinde uygun şekilde kullanılırsa; düşüncede açıklık, muhakemede tutarlılık, ikna, bilgide objektiflik ve son olarak da ahlaki ve amaçlı davranışta akılcılık sağlanmaktadır (Alkan, 1983).

5. Bir Kavram Olarak Bilim ve Felsefeyle İlişkisi

Felsefe ilk bilimdir. Daha doğrusu bütün bilimler felsefenin içinde yer almaktaydı. Zamanla her bilim kendi konusunu ve metodunu sınırlayarak felsefeden ayrılmıştır (Ergün, 1996). Günümüzde ise bilim; inceleme konusu, olguları açıklayıcı hipotez veya kuramlar oluşturma, bunların doğruluk değerini gözlemsel verilere giderek yoklama süreci olarak tanımlanmaktadır. Felsefenin işlevi ise değişiktir. Felsefe, ne olguları anlamaya ne de bilgi üretmeye yönelik bir etkinliktir. Felsefe çeşitli yollardan edindiğimiz tüm deneyim ve bilgilerimizi anlam açısından çözümleme, kendi içinde tutarlı bir anlayış kurma çabasıdır (Yıldırım, 1993). Felsefe, mitos, din ve şiirden doğdu. Zamanla içinde taşıdığı bu unsurlardan arındı; bilimsel ve özgür düşünmenin temellerini atarak gelişti ve gerçeği bütünüyle açıklamaya çalıştı. İlk dönemde tüm bilimleri kapsayan felsefeden zamanla matematik, fizik, psikoloji vb. ayrıldı. Böyle olmakla birlikte, felsefe ve bilim birbirinden tümüyle kopuk değildir. Tersine çok sıkı bir ilişki içindedirler. Bilimsiz felsefe sağır ve dilsiz; felsefesiz bilim ise kördür (Sönmez, 2015).

Felsefe ve bilim arasındaki ilişkileri maddeler halinde şu şekilde açıklayabiliriz (Sönmez, 2015):

- Bilim, gerçeği parçalara ayırarak inceler. Sözgelişi fizik, gerçeğin yapısını, kimya maddenin bileşimini, biyoloji canlılar dünyasını, psikoloji insan davranışlarını ele alır. Oysa gerçek tek tek bunların hiçbiri değil, belki de tümüdür. Bilim bu "tümle" ilgilenmez. Oysa felsefe gerçeği bir bütün olarak ele alıp inceler.

- Bilim, gerçeğe bilimsel yöntemi kullanarak ulaşmaya çalışır. Deney, gözlem, inceleme, araştırma yapıp, kanıtlanmış ya da kanıtlanacak doğruluk değeri yüksek bilgiler sunar. Felsefe ise, gerçeğe hem bilimden hem de sanat, düşünce, etik vb. alanlardan elde ettiği bilgilerle genellikle akıl yürütme yollarını kullanarak onun tümüne ulaşmaya çalışır.
- Hem felsefe hem de bilim bir süreçtir. Bu süreç sonunda her ikisi de bilgi elde ederler. Bundan dolayı bazı düşünürler felsefeyi bir bilgi alanı olarak görmektedirler.
- Yeni felsefe, her bilim dalı gibi bir bilgi işidir. Ancak felsefenin pesinde koştuğu bilgi ile belirli bilim dallarının bilgi kavramı arasında su ayrılık vardır ki: Felsefe, temelle, yapı ile genel problemlerle, mantık yönünden tutarlılık ve geçerlilikle ilgilidir.
- Günümüzün pek çok düşünürü, aynı zamanda bir bilim dalında uzmandır. Yani ya fizikçi, ya psikolog, ya da eğitimci vb.dir. Çağımızın filozofları, aynı zamanda birer bilim adamı olduklarından, hem kendi alanlarının felsefesini yaparlarken, hem de diğer bilim dalları arasındaki ilişkileri, yöntem ve teknikleri çözümlemek amacıyla bir bakıma üst bilim açısından konuya bakmak zorundadırlar.
- Hem bilimde, hem de felsefe de doğruya, elde edilen ve kullanılan bilgiye sürekli eleştirisel bir gözle bakılır. Bu açıdan filozof ve bilgin için olmuş bitmiş bir bilgi yoktur. Sürekli her yanıttan şüphe ederler.
- Felsefe aynı zamanda bir dünya görüşü, yaşama dair bir bakış açısıdır. Evreni bütünüyle yakalama çabasıdır. Be nedenden dolayı "Dünyada ne kadar insan varsa, o kadar felsefe vardır." denebilir. Bu bağlamda "Hangi felsefeler ya da felsefe tutarlıdır?" sorusu gündeme gelir. Tutarlı bir felsefenin belli ölçütleri olabilir. Bir felsefi sistem gerçeğe uygunluk, iç ve dış tutarlılık, kapsamlılık, orijinallik, bütünlük ve verimlilik ölçütlerine göre ele alınabilir. Tüm bu ölçütler de mutlak ve duruk değildir; çünkü bilim, teknik, yaşam ve gerçek sürekli değişmekte ve gelişmektedir.

Felsefe ve Bilim Arasındaki İlişki

BİLİM	FELSEFE
Gerçeği parçalara ayırarak inceler.	Gerçeği bir bütün olarak ele alır inceler.
Bilimsel yöntemi kullanır ve objektiftir.	Felsefe temellendirmeyi amaçlar. Akıl yürütme yollarını kullanır.
Önermeler genellikle sentetiktir.	Felsefi önermeler genellikle analitik bazen de metafiziktir.
Elde edilen bilginin kesinliği kanıtlanır.	Elde edilen bilginin kesinliği kanıtlamak olanaklı olmayabilir.
Bilim ölçer ve güç oluşturur.	Pratik yarar ve çıkar yoktur.
Bilimsel araştırma süreçtir.	Felsefi etkinlikler bir süreçtir.
Eleştirel yaklaşım egemendir.	Eleştirel yaklaşım egemendir.
Sorular önemlidir.	Sorular önemlidir.
Zihinsel süreçleri ile koşar.	Zihinsel süreçleri işe koşar.

Kaynak: http://kolayaof.com/ornek_ozet/FEL208U.pdf

6. Özet

Uzun bir tarihi bulunan felsefe, yaklaşık olarak 2500 yıl önce eski Yunan'da kullanılmaya başlamıştır Felsefe, philia sevgi ve sophia, bilgi, bilgelik anlamındaki kelimelerin birleşmesinden oluşmaktadır. Felsefeye ilişkin çok farklı tanımlar bulmak mümkündür. Bu tanımlardan birisinde felsefe, insanın evren ve evrenin insanlarla ilişkisi üzerine sistematik, derinlemesine ve spekülatif düşünmesi sonucunda oluşmuş bir bilgi alanı olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde felsefe-bilim ilişkisi en çok ele alınan konular arasındadır. Eskiden bütün bilimler felsefenin içinde yer almaktaydı. Zamanla her bilim kendi konusunu ve metodunu sınırlayarak felsefeden ayrılmıştır. Günümüzde ise bilim; inceleme konusu, olguları açıklayıcı hipotez veya kuramlar oluşturma, bunların doğruluk değerini gözlemsel verilere giderek yoklama süreci olarak tanımlanmaktadır. Felsefe ise; çeşitli yollardan edindiğimiz tüm deneyim ve bilgilerimizi anlam açısından çözümleme, kendi içinde tutarlı bir anlayış kurma çabasıdır.

Felsefenin dört alanı bulunmaktadır. Bunlardan ontoloji, var olanı bütünsel bir anlayışla inceleyen, onun ne olduğu, yasal düzenliliklerini konu alan ve çözümlemeye çalışan bir felsefi disiplin olarak tanımlanmaktadır. Epistemoloji ise; "Bilgi nedir? Kaynakları var mıdır? Varsa, nelerdir? Gerçek bilinebilir mi? Bilgi-

nin neligi nedir? Doğru, yanlış, saçma, olası, belirsiz bilgi nedir? Bilgi apriori mi, yoksa aposteriori midir? Doğruluk değeri nedir? Mutlak (kesin, yüzde yüz doğru) bilgi var mıdır?" sorularına cevap arayan felsefe alanıdır. Aksiyoloji; etik, estetik ve epistemoloji gibi değersel alanların ne olduğu, oluşum süreçleri, sınırları ve bunların birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde durmaktadır. Felsefenin dördüncü alanı olan mantık ise; "Akıl nedir? Aklın kuralları var mı? Varsa, nelerdir? Doğru düşünme nedir? Doğru düşünmenin kuralları nelerdir? Bunlar, doğuştan mı yoksa sonradan mıdır?" soruları ve bunlara verilen cevapları içerir.

FELSEFE HİKÂYELERİ

CAHİLLİK VE BİLGELİK ATEŞİ HİKÂYESİ

Eski zamanlarda Dünya'nın ıssız bir köşesindeki bir ada da birbirlerinden habersiz dört ayrı kabile bulunuyordu. Bu kabileler adaya çok uzun zaman önce gelen bir adam aracılığıyla ateş ile geç de olsa tanışmışlardı.

Bir bilge ve öğrencileri bu adayı incelemek amacıyla gezi düzenlemişlerdi. Bir gemiyle zor da olsa adaya ulaşmışlar„ ilk olarak birinci kabile ile karşılaşmışlardı.

Bu kabilede ateşin kontrolü sadece rahiplerdeydi. Ateşin kullanma hakkının kendilerine verilmiş bir kutsal armağan olduğuna kabiledekileri inandırmışlardı. Sadece rahipler ısınıp, sıcak yemek yerken, kabiledekiler üşüyor ve yemeklerini pişirmeden yiyordu.

Öğrencilerinden biri öne atıldı:

- Ben bu kabiledeki herkesin ateşten yararlanmasını sağlayacağım. Onun için burada kalacağım.

Bilge ve diğer öğrenciler onu orada bırakıp yollarına devam ettiler, ikinci kabile ile karşılaştılar.

Bu kabilede ateş yakan kimse yoktu. Ateşi çok eskiden görmüşler. Ateş yakmaya yarayan tüm araçlara tapıyorlardı. Ateşin ilahi bir güç olduğuna inanıyorlardı.

Bir öğrenci daha öne atıldı:

- Ben de burada kalıp, herkese ateşi nasıl yakacaklarını öğreteceğim.

Onu orda bırakıp diğerleri yola devam edip üçüncü kabilenin yaşadığı yere ulaştı.

Bu kabilede ise bir zamanlar ateşi adaya getiren adamın totemlerini yapmışlar, her yere yerleştirmişler ve ona tapıyorlardı. Ateşi getiren adamın tanrı olduğuna karar vermişler, çok uzun zaman önce ateşi görmüşler. Ama sonra kimse ateş yakmayı denememişti.

Öğrencilerden biri daha atıldı:

- Ben de burada kalıp, bu kabileye ateşi nasıl kullanacaklarını öğreteceğim.

Diğerleri adayı gezmeye devam edip, dördüncü kabilenin köyüne vardılar.

Dördüncü kabile de ateşin kendisi tanrı yerine konulmuştu. Ateş yakmayı yine bilmiyorlardı. Ama hep ateşin gücü, kutsallığı hakkında konuşuyorlardı.

Başka bir öğrenci de bu köyde kalmak istedi. Bilge ve öğrencileri adayı biraz daha gezip dört köyde kalan öğrencileri almak için tekrar aynı yolu izleyerek geri döndüler.

Birinci köye vardıklarında öğrendiler ki; öğrenci ateşi herkesin kullanabileceği söyler söylemez, rahiplerce suçlanmış, rahiplerin kışkırtmasıyla bir yabancının sözlerine inanmak yerine kendi rahiplerine inanan kabiledekiler de öğrenciyi yakalayıp rahiplerinin ateşiyle yakmıştı…

İkinci köydeki öğrenciyi almaya gittiklerinde, buradaki öğrenci halkın tapındığı aletleri kullanarak ateş yakar yakmaz halk korkmuş, tapındıkları nesnelerin böyle kullanılmasına tepki göstermiş ve öğrenciyi öldürmüşlerdi.

Üçüncü köydeki öğrenci, önemli olan ateşi yakmanız, bir insanın totemine tapmak doğru değil diye söze başlayınca hemen onu da öldürmüşlerdi.

Dördüncü köydeki öğrenci de ateşe tapmanın doğru olmadığını, önemli olanın ateşi kullanmak olduğunu, ateşin aslında ne olduğunu anlatmaya başladığı anda öldürülmüştü.

Bilge ve kalan diğer öğrenciler çaresiz gemiye döndüler, adadan uzaklaştılar. Bilge başlarına gelen acı durumdan çıkarılacak ders için öğrencilerine dedi ki:

- Cahiller bildiklerini doğru zanneder, onlara yeni bilgiler öğretmek istediğinizde size direnirler. Yeni bilgiler cahiller için huzursuzluk kaynağıdır. Bu cahillere herhangi bir şey öğretmek de çok zordur. Gerçekten bilgili insanlardan nefret ederler. Onları yakarlar ve kendilerine göre cezalandırırlar.

Hayat akarken her zaman yeni şeyler öğreniriz, bu yeni öğrendiklerimiz eski bildiklerimizle çeliştiğinde huzursuz oluruz. Şimdiye kadar bildiklerimizin yanlış olduğunu kabul etmek istemeyiz. Bilge bir insan şu an bildiklerine şüphe ile yaklaşır, bilgilerini sorgular, yeni bilgilere açık olur. Cahil insan ise ilk olarak ne öğrendiyse onlarla yetinir. Bilgilerinin doğruluğunu sorgulamayıp körü körüne inanır. İnsanı diğer canlılardan ayıranın akıl olduğunu unutur yalnız duygularıyla hareket eder.

Kaynak: http://www.hayatakarken.com/cahillik-ve-bilgelik-atesi.html

2. BÖLÜM

EĞİTİMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

İçindekiler

- Giriş
- Eğitim nedir?
- Eğitimin amacı
- Eğitimin içeriği
- Öğrenme, öğretme ve öğretim
- Ders programı
- Öğretim yöntemi
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Eğitim kavramını tanımlayabilme,
2. Farklı eğitim kavramları arasındaki ilişkiyi açıklayabilme,
3. Eğitimin amaç ve içerği hakkında bilgi sahibi olma,
4. Öğrenme, öğretim ve öğretme kavramlarını tanımlayabilme,
5. Öğrenme, öğretim ve öğretme kavramları arasındaki ilişkiyi açıklayabilme,
6. Ders programını tanımlayabilme,
7. Ders programlarının eğitim ve öğretim sürecindeki yeri ve önemini açıklayabilme,
8. Öğretim yönteminin eğitim faaliyetlerindeki etkisi hakkında bilgi sahibi olma bilgi ve becerilerine sahip olmanız beklenmektedir.

Bir insanı ahlaken eğitmeden sadece zihnen eğitmek topluma bir bela kazandırmak demektir.

Theodere Roosevelt

1. Giriş

Eğitimin konusu insandır. İnsan aynı zamanda felsefenin de konusudur. İnsana felsefi açıdan bakış açısı, aynı zamanda eğitim anlayışına da yön vermektedir. Bir kavram olarak eğitim ele alındığında istendik anlamda bir davranış değişikliği süreci olduğu görülmektedir. İstendik davranışın ölçüsü ise genellikle toplumun ve bireyin ihtiyaçlarıyla ilgili olduğu bilinmektedir.

Bugün eğitim, öğrenme ve öğretim kavramları sık olarak karıştırılmakta, bazen birbirinin yerine kullanılabilmektedir. Oysa bu kavramların yanlış kullanılması, içerik olarak farklı değerlendirmelere neden olmakta, kavram kargaşası yaşanmaktadır. Örneğin okullarda yapılan öğretim faaliyetleri genellikle eğitim olarak görülmektedir. Oysa eğitim öğrencilere sadece bazı bilgi ve becerilerin kazandırılmasından çok daha fazlasını kapsamaktadır. Eğitim, öğretim ve öğrenme hakkında açıklamalarda bulunmak ve eğitim-felsefe ilişkisini doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için eğitimle ilgili bu kavramların açıklanmasına ihtiyaç vardır. Bu bölümde öncelikle eğitim kavramı açıklanmaya çalışılmış, daha sonra eğitimin amaç ve içeriği, öğretim, öğrenme, öğretme kavramları ve aralarındaki ilişki, ders programı ve öğretim yöntemi gibi kavramlar ve özelliklerine yer verilmiştir.

2. Eğitim Nedir?

İnsanın toplumsal yaşamının olduğu her yerde eğitim söz konusu olduğuna göre, eğitim kavramının insan toplulukları kadar geçmişi olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle eğitim, insanın toplumsal yaşamının önemli bir tarafını oluşturmaktadır. Bu nedenle eğitim geçmişte olduğu gibi günümüzde de en etkin sosyal kurumlardan birisi olarak varlığını devam ettirmektedir. Çünkü sosyal bir varlık olan insan, doğuştan getirilen ve geçici davranışlar dışında kalan davranışları öğrenme sonucu kazanmaktadır. Bunlardan bazıları kendi kendine öğrenilirken bazıları da başkasından öğrenilmektedir. Bir bakıma insanoğlu farklı yollarla edinmiş olduğu bilgi ve becerileri başkalarına aktarma ihtiyacı hissetmesi ile eğitim kavramının doğduğu söylenebilir.

İlkel toplumlarda bireylerin hayatlarını sürdürebilmeleri için bilmeleri gereken bilgi birikimi sınırlıydı. Sahip oldukları bilgi, onların ihtiyaçlarını karşılıyordu. Balık tutmayı, avcılık yapmayı, araç ve gereç yapmayı öğrenmek onların temel

ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli oluyordu. Bu tür bilgilerin öğrenilmesi, gözlem ve taklit yoluyla gerçekleşmekteydi. Ancak zamanla toplum hayatı hızla değişmeye ve gelişmeye başlamıştır. Bireylerin ihtiyaçları artmış ve sahip oldukları bilgi birikimi artan ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelmiştir. Bu ihtiyaçların karşılanması için daha fazla bilgiye gereksinim duyulmuştur. Ortaya çıkan bu ihtiyaç ise eğitimin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Günümüzde eğitimle ilgili yapılan en basit sınıflama formal ve informal olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Ortaya çıkan ilk eğitim informal eğitimdir. Daha çok bir sosyalleştirme ve kültürleme niteliği taşımaktadır. Zamanla bilgi birikimin niteliği ve niceliği değişmiş, bu bilgi birikiminin aktarılmasında informal eğitim ihtiyacı karşılayamaz hale gelmiştir. Bunun üzerine eğitim kurumsallaşmış ve formel eğitime geçilmiştir. Bugün hem formel eğitim hem de informal eğitim yolu ile insanlara bilgiler, beceriler kazandırılmaktadır. Yalnız informal eğitimin eğitimdeki payı ve önemi gün geçtikçe azalırken; formal eğitimin payı ve önemi gün geçtikçe artmaktadır (Kızıloluk 2001: 151).

Eğitim, pek çok düşünür, eğitimci ve tarihçi yanında teoloji, sosyoloji, ekonomi gibi farklı bilim alanları tarafından da değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan birisinde Tyler eğitimi, kişinin davranış örüntülerini değiştirme süreci olarak tanımlamaktadır. Ertürk ise eğitimi, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak ifade etmektedir. Fidan'a göre ise eğitim, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir (Sönmez 2015: 37). Eğitime sosyolojik bir açılım getiren Tezcan (1997) eğitimi kavramını tanımlarken sosyalleşmeden hareket etmekte ve eğitimi "kişinin gelişmesine yardım eden ve onu temel alan, onu yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreç" olarak tanımlamaktadır.

Eğitimin farklı şekillerde ele alınmasının en önemli sebeplerinden birisi de dayandırıldığı felsefi görüşlerden kaynaklanmaktadır. Sözgelimi, idealizme göre eğitim, bireyin bilinçli ya da bilinçsizce Tanrı'ya ulaşma adına gösterdiği bir çabadır. Realizme göre eğitim, toplumdaki kültürel mirası yeni kuşağa aktarmak suretiyle onları sosyalleşmeye hazırlama sürecidir. Natüralizme göre eğitim, kişinin doğal olgunlaşmasını artırma suretiyle bunu eylemlerine de yansıtmasını sağlamaktır. Pragmatizme göre eğitim, insanı toplumda daha nitelikli ve verimli

bir kişi yapma amacı taşıyan toplumsal bir faaliyettir. Marxizme göre ise eğitim, insanı farklı yönleriyle eğitmek suretiyle doğayı egemenliği altına alacak, onu değiştirecek ve böylece üretimde bulunacak şekilde yetiştirme süreci şeklinde ifade edilmektedir (Kaygısız, 1997; Biçer, 2012).

Farklı alanlara göre eğitim tanımları

Sosyologlara göre eğitim	Bireyin içinde yaşadığı topluma göre sosyalleşmesi, toplumun kültürünü kazanması, toplumu tam olarak benimsemesi, toplumun kültürünü geliştirmesidir.
Psikologlara göre eğitim	Bireyin içindeki yetenekleri, arzuları ve ilgileri ulaşabileceği en üst düzeye kadar çıkarmak, kişinin içindeki potansiyeli tam olarak geliştirebilmek için gerekli çevre imkânlarını düzenlemektir.
Ekonomistlere göre eğitim	Bir yatırım ve üretme işidir. Bunun yanında eğitim kişiye meslek kazandıran bir süreçtir.
Teolojiye göre eğitim	İnsanı bu dünya kadar öbür dünya içinde hazırlamaktır.

Reboul (1991), eğitim sorunları ya da eğitim bilimlerinden söz edildiğinde genellikle düşünülen şeyin öğretim olduğunu belirtmektedir. Eğitmek fiili ile eş anlamlı olarak kullanılan kelimelere dikkat çeken Reboul, bunlardan üç tanesini yetiştirmek, öğretmek ve biçimlendirmek olarak ifade etmektedir. Ona göre yetiştirmek dar anlamda eğitime, esas olarak ailenin eğitimine indirgenir. Kendiliğinden bir eğitim söz konusudur. Bebeğini eğiten anne bunu planlı, programlı bir şekilde yapmaz. Reboul'a göre öğretmek; planlı, programlı ve amaçlı bir eğitimi betimler. Yöntemleri az çok belirlenmiş, belli bir kurum içinde uygulanan ve profesyoneller tarafından yürütülen bir faaliyettir. Buna göre yetiştirmek ve öğretmenin birbirlerinden oldukça farkı anlamlara geldiği görülmektedir. Biçimlendirmek ise bireyin şu ya da bu toplumsal fonksiyonlara hazırlanmasıdır. Tanım olarak incelendiğinde biçimlendirmek ve öğretimin farklı anlama geldiği görülmektedir. Öğretimin amacı ve konusu öğrenci iken, biçimlendirmenin konusu toplumsal fonksiyondur.

Eğitim, insanın içinde var olan yatkınlıkları büyüme ve olgunlaşma sürecinde uyarmakta ve olumlu yönde desteklemektedir. Bu nedenle yetişkinlerin çok yönlü yardımlarının yanında kişinin gelişimine uygun bir de çevre ortamı gerekmektedir. Eğer bu çevre iyi düzenlenirse öğrenci fazla bir yardım ihtiyaç duymadan kendi biyolojik ve sosyal varlığını ortaya koyabilir. Bir bireyin kendini şekillendirmesinde içinde yaşamış olduğu toplum ve kültürünün önemi büyüktür (Ergün, 1996).

Eğitim genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir. Diğer bir deyişle, eğitim sürecinden geçen kişinin davranışlarında bir değişme olması beklenmektedir. Eğitim sürecinden geçen kişilerde bu değişmenin istenilen yönde olması beklenir. Buna göre eğitim, bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir (Demirel 2000).

Eğitimin tanımlarında insan, yaşantı, davranış ve kültürleme kavramları önemli yer tuttuğundan bu kavramları açıklamakta yarar görülmektedir. Eğitim tanımında yer alan yaşantı, "bireyin diğer bireylerle ve çevresiyle etkileşiminin bireyde bıraktığı izlenim" olarak tanımlanmaktadır (Demirel 2000: 6). Eğitim tanımında yer alan diğer bir kavram da davranıştır. Davranış, birçok davranım dizisinden oluşmuş bir örüntüyü ifade eder (Yeşilyaprak, 2005: 4).

Organizmada yer alan veya organizmanın yaptığı her türlü eyleme davranış diyebilmek için, söz konusu eylemin herhangi bir yolla gözlenebilir, yordanabilir ve ölçülebilir olması gerekmektedir. Kültürleme kavramına geçmeden önce kültür kavramı üzerinde durmak gerekir. Demirel (2000: 6) e göre; kültür, doğanın yarattıklarına karşılık insanoğlunun ortaya koyduğu maddi, manevi her şeydir. Bu tanım içinde örf, adet, gelenek ve göreneklerle, yemek yeme alışkanlığı, giyinme diğer bir deyişle insanla ilgili her şey kültürü oluşturmaktadır. Güvenç' e göre kültürleme ise, kültürel değerlerin insana kazandırılması sürecidir. Kültürleme, eğitim kavramından da daha geniş kapsamlı görülmekte ve doğumdan ölüme kadar bireyin, toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilenmesi ve değiştirilmesi olarak kabul edilmektedir (Demirel 2000).

Eğitim nasıl tanımlanırsa tanımlansın, yapılan tüm tanımların ortak yanları için şunlar söylenebilir (Sönmez 2015: 39):

1. Nesne (obje) olarak insanın alınması,
2. Nesnenin hâlihazırdaki durumunun yetersiz kabul edilmesi,
3. Nesnenin istendik yönde değiştirilmesi,
4. Bu iş için çevrenin ayarlanması, yani tutarlı, etkin araç-gereç, strateji, yöntem, teknik vb. gibi uyarıcıların devreye sokulması.

Ertürk' e göre eğitimin konusu olan insan; sadece biyolojik değil aynı zamanda, kültürel ve sosyal bir varlıktır. Bu nedenle insanın üç boyutundan söz etmek gerekmektedir. İnsanın biyolojik tarafı, onun insan olabilmesi için temel ya da zorunlu neden olarak kabul edilmektedir. Genellikle kabul gören yaygın görüş, insanın 23 çift kromozomdan oluşan canlı bir varlık olduğu; ancak insanı biyolojik bir varlık olarak diğer canlılardan ayıran en önemli nedenin ise düşünebilme yeteneğine sahip olmasından kaynaklandığı vurgulanmaktadır. İnsanın kültür boyutu

onun insan olabilmesi için yeter nedendir. İnsan, doğa ile etkileşime girerek kültür boyutunu geliştirmektedir. İnsanın sosyal boyutu da insanın diğer insanlarla etkileşimi sonucu toplumsallaşmasıyla başlar (Demirel 2000).

Eğitim, sadece kuşakların yaptıklarını yineleyen değil, yeni şeyler yapabilme yeteneği olan insanları yetiştirmeyi de amaç edinmelidir. Eğitim ve öğretimde öğretmen merkezli geleneksel anlayış önlenmelidir. Eğitim ve öğretim etkinlikleri, bireyleri her an değişen koşullara uyum sağlayacak şekilde donatmalıdır. Bu amaçla; etkili okuma, yazma, konuşma, yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, araştırma yapma ve nasıl öğrenileceğini öğrenme gibi önemli becerilerin kazandırılması üzerinde de önemle durulmalıdır (Erdoğan 2004).

Eğitim sürecinin üç temel öğesi vardır. Bunlar; eğitimin amaçları, öğretme-öğrenme etkinlikleri ve değerlendirmedir. Eğitim; amaçla başlar, öğretme-öğrenme etkinlikleri ile sürer ve değerlendirmeyle son bulur. Amaçlar kişilere hangi bilgi, beceri ve tutumları öğrenmeleri gerektiğini sağlar. Öğretim sonunda elde edilen ürünlerin amaçlara uygun ve yeterli olup olmadığı değerlendirme işlemi ile anlaşılır. Bu nedenle, değerlendirme eğitim sürecini tamamlayan ve onun ayrılmaz bir parçasıdır (Fidan ve Erden, 1998).

Eğitimin en genel amacı, insanı bedensel ve zihinsel yönden geliştirmek, onu üretken hale getirmektir. Bunu gerçekleştirebilmek için eğitim, insanın ilgi ve yeteneklerini belirler, onu ilgi ve yetenekleri doğrultusunda programlara ve okullara yönlendirir. Böylece bir yandan onun ilgi ve yeteneklerinin gelişmesini sağlarken, diğer yandan ona doğal ve sosyal varlıkların, olayların bilgisini kazandırır. İnsan bu bilgileri kullanarak doğal ve sosyal varlıkları tanımaya ve anlamaya çalışır (Kızıloluk, 2001).

Eğitimin amacı eğitimin tek yönlü bir hizmet süreci olmadığını göstermektedir. Buna göre eğitim; hem bireysel hem de topluma yönelik bir hizmet olarak değerlendirilmelidir. Bireysel amaç olarak eğitim; öğrenme sürecinde bireysel özellikleri tanımak, anlamak, bireyin ilgi ve ihtiyaçlarını belirleyerek onda gelişme sağlamayı esas almaktadır. Toplumsal amaç olarak eğitim ise toplumun sahip olduğu değerleri bireyin benimsemesi sağlanarak toplumsallaşmasını gerçekleştirmektir.

Eğitimde hedef, kişide gözlenmesi kararlaştırılan istendik özellikler olarak ele alınabilir. Bu özellikler bilgi, beceri, değer, ilgi, tutum, güdülenmişlik, kişilik vb. olabilir. Burada temel kavram "istendik" kelimesidir (Sönmez, 2015). Eğitimin tanım, anlam ve öğretimin gerçekleştirildiği öğretme –öğrenme süreci kazandırılması düşünülen davranış açısından ele alındığında bunların gelişigüzel değil, belli bir amaç çerçevesinde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Eğitim sahip

olduğu plan üzerinden, eğitilecek bireyin değiştirmesini istediği davranış ölçülerini belirleyerek hedeflerini de ortaya koymaktadır. Gerçekleştirilmek istenen hedefler, hem bireyin hem de toplumun ihtiyaçlarını temele alarak oluşturulmaktadır. Hedefin sonucunda bireyin kazanacağı istendik davranış, toplumun bireyden beklediği davranışları içereceği gibi bireyin toplumsal uyumunu gerçekleştirmesini sağlayacak becerileri de geliştirmeye yönelik olmalıdır.

Eğitimin toplumsal işlevlerini irdelediğimizde üç aşama ile karşılaşmaktayız: Birinci aşama; eğitimin yetiştirme fonksiyonudur. Eğitim bireyleri alır toplumun istekleri doğrultusunda yetiştirir. İkinci aşama; istihdam fonksiyonudur. Üçüncü aşama ise bilgi üretme fonksiyonudur (Başar, 1974). Eğitimin bu aşamaları bireyin hem kendini hem de toplumla ilişkisini belirlemede etkili olmaktadır. Eğitimin sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik işlevleri aynı zamanda sosyalleşmeyi, toplumsal değişimi ve bireyin bu sürece uyumunu, kültürel üretimini ve kültürel aktarımını da gerçekleştirmektedir. Bu durum sosyal bir kurum olan eğitimin, toplumun yeniden inşasında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Eğitim güncel hayatı ve çevremizi anlamamızı sağlayarak bir anlamda hem bir "gerçeği araştırma" hem de "kişilik oluşturma" süreci olarak da tanımlanabilir. Buradaki kişilik oluşturma süreci, insanın bilişsel ve duygusal varlığını diğer bir deyişle, insanın bilişsel olduğu kadar kalben de kültürleyen bir süreç olarak değerlendirilebilir (Aydın, 2011). Bilindiği gibi hem gerçeği araştırma hem de kişilik oluşturma eğitim amaçlarının da temelidir. Bireyin bilişsel ve duyuşsal özelliklerinin tanınması ve anlaşılması ve böylelikle de bireyin gelişimine hizmet edilmesi eğitimle sağlanmaktadır. Eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesi ile eğitimin kültürleme işlevi arasında ilişki vardır. Çünkü eğitimin gerçekleştirmeye çalıştığı amaçların en önemli özelliklerinden birisi de eğitimin kültürleme işlevinin, eğitim sürecinin önemli bir özeliğini oluşturmasıdır. Kültür ve eğitim arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Bireye yaşadığı toplumun kültürel değerleri eğitim aracılığıyla aktarılırken eğitim amaçlarının aldığı şekilde de kültür belirleyiciliğini ortaya koymaktadır.

3. Eğitimin Amacı

Kısaca istendik davranış değiştirme süreci olarak ifade edilen eğitim belli amaçları gerçekleştirmek üzere vardır. Eğitimin gerçekleştirmeye çalıştığı amaçlar bireye ve topluma dönük olmak üzere iki türlü ele alınmaktadır. Bu amaçlar aşağıda açıklanmıştır (Çağlayan, 2007):

3.1. Eğitimin Bireye Dönük Amaçları

Eğitim yoluyla bireyin zihinsel, bedensel ve duygusal açıdan gelişmesi hedeflenmektedir. Bu durum eğitim yoluyla insanın her yönüyle gelişmesinin hedeflenmesi anlamına gelmektedir.

Eğitim, insanı zihinsel yönden de geliştirir. Çünkü insanın zihinsel güce ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı eğitim karşılar. Eğitim, uygun öğrenme ortamları hazırlayarak bireyin; doğru düşünmesini, sağlıklı akıl yürütmesini, doğru kararlar vermesini, doğa ve toplumla etkileşim içinde olmasını, karşılaştığı problemleri çözmesini ve kendini ifade etmesini sağlar.

Eğitim, insanın bedensel yönden gelişmesini sağlar. İnsan, temelde biyolojik bir varlıktır. İnsanın, yaşamını sürdürebilmesi için sağlıklı bir bedene ihtiyacı vardır. Bu nedenle eğitim insana bilgiler kazandırarak onun sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmasını sağlar. Ona bedenini nasıl kullanacağını öğretir.

İnsanın aynı zamanda duygusal bir varlık olması nedeniyle eğitim onun duygusal yönden gelişmesine de katkıda bulunur. Onun; duyarlı, duygulanabilen, hissedebilen, sevmeyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı ve dayanışmayı bilen bir insan olmasını sağlar.

3.2. Eğitimin Topluma Yönelik Amaçları

Eğitimin en önemli işlevlerinden birisi de bireyin sosyalleştirmektir. Eğitim, topluma yönelik amaçları ile bireylerin toplumsallaşmasını sağlar. Toplumsallaşan birey, içinde yaşadığı toplumun örf, adet, gelenek, görenek ve inançlarını benimseyerek o toplumun bir üyesi haline gelir. Böylece toplumla uyumlu olur ve toplumun kalkınmasına yardımcı olur. Toplumun kültürel birikimini toplumsallaşmış bireyler aracılığıyla yeni nesillere aktarır ve toplumun devamlılığı sağlanır. Ayrıca eğitim, yenilikçi ve gelişmelere açık bireyler yetiştirir.

4. Eğitimin İçeriği

Bir öğretim programının sahip olduğu hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğeleri birbiri ile ilişkili olmalıdır. Bu nedenle programın içeriğinin hedeflerle uyumlu olması beklenir. Öğrencilere verilecek bilgiler, kazandırılacak beceriler mutlaka eğitimin amacına uyguluğu açısından dikkate alınmalıdır.

Ergün'e (1996) göre öğrencilere içerikle kazandırılacak bilgiler çok çeşitli olabilir. Bilgi, dil şekline gelip sesli ve yazılı olarak kaydedilebilir. Görüntü şeklinde olup resmi, fotoğrafı ve filmi yapılabilir. Ses şeklinde olup konuşma, haberleşme

sağlanabilir ve müzik şeklinde kullanılabilir. Bilgi; koku, sıcaklık, soğukluk, sertlik- yumuşaklık şeklinde de olabilir.

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilere verilmek istenen bilgilerin bireyin sosyalizasyonunda önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. İnsana içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesi için doğal, toplumsal, politik, ekonomik, psikolojik her türlü olay, olgu ve nesnelerin bilgisi kazandırılmalıdır. Kazandırılması gereken bilginin en önemli ölçütlerinden birisi doğru bilgi olmasıdır. Ayrıca okullarda öğrencilere verilecek bilginin; toplumun, çevrenin ve bireyin amaçlarına uygun olması gerekmektedir.

Eğitim sürecinde içerik olarak bireye sadece bilgi değil aynı zamanda beceri de kazandırılmaktadır. Bu beceriler bilişsel ve psikomotor becerilerdir. Aydın (2000) a göre psikomotor beceri bireyin performansına yansıyan önemli bir öğrenme alanıdır. Bilişsel yeterliklerin ve duyuşsal özelliklerin ürünü olan becerilerin kazanılmasında temel amaç, hareketleri doğru, hızlı ve düzgün biçimde yapabilmektir. Öğrencilere bilişsel ve psiko-motor alanda beceriler kazandırmak için ihtiyaç duyulan becerilere yer verilmelidir. Eğitimin içeriği de bu bilgilere yer verecek biçimde düzenlenmelidir.

Eğitim ile bireye kazandırılmak istenen bir diğer ürün ise tutumdur. Tutum, kısaca bireyin bir uyarana, olaya veya nesneye olumlu veya olumsuz vaziyet alış biçimi olarak tanımlanabilir. Buna göre tutum, bireyin davranışına yön veren öznel algılar, değerler ve yargılar gibi içsel var oluşundan kaynaklanan öğrenilmiş yaşantılar bütünüdür. Demek ki tutumlar, organizmanın biyolojik yapısıyla değil, yaşantılar yoluyla edinilmektedir (Aydın 2000).

İnsanın toplum içinde yaşamını kolaylaştıran durumlardan birisi de alışkanlıklardır. Bilhan'a (1991) göre alışkanlıklar insan yaşamını zenginleştirir. Çünkü alışkanlıklar kendiliğinden oluşan eylemlerle beklenmedik durumlarla, yeniliklerle başa çıkmaya ve yaratıcılığa destek ve kaynak sağlar. Eğitimin bireye kazandırmak istediği alışkanlıklar ise bedensel, zihinsel ve duygusal alışkanlıklardır. Eğitim ile bireye iyi alışkanlıklar kazandırılır, kötü alışkanlıkları varsa davranış değişikliği ile birey bu alışkanlıklardan vazgeçirilir.

Bir eğitim sisteminde içeriğin belirlenmesinde, belirlenen amaçlar önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle eğitimin içeriği amaçlara göre değişiklik göstermelidir. Örneğin eğitim amacı bireyi bedensel yönden geliştirmekse bedensel gelişimi sağlayan bilgiler içerikte yer almalı ve beden eğitimi dersine ağırlık verilmeli,

eğitimin amacı bireyi dini yönden yetiştirmek ise içerikte onun dinsel değerlerle donanmasını sağlayan bilgilere yer verilmeli, ağırlık verilen dersler ise tefsir, hadis, fıkıh, kelam olmalıdır. Eğer eğitim bilgiyi merkeze alıyorsa içerik bireyin zihinsel yönden gelişmesini sağlayan bilgilerden oluşmalı, bu içerikte de matematik, fen bilimleri, felsefe, tarih, mantık gibi derslere yer verilmelidir.

5. Öğrenme- Öğretme ve Öğretim

İdeal anlamda birer eğitim kurumu olan okulların aslında kuruluş ve işleyiş açısından değerlendirildiğinde öğretim odaklı çalıştıkları görülmektedir. Okul denildiğinde genellikle insanların aklına birer öğretim kurumu oldukları gelmektedir. Oysa okullarda gerçekleştirilen öğretim çalışmaları eğitimin sadece bir parçasını oluşturur. Çünkü öğretim, eğitimin sadece sınıfta yapılan parçasını oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle eğitim, bir takım bilgi ve beceri kazandırma amacını güden öğretimden çok daha fazlasını içermektedir.

Okullarda yapılan planlı, kontrollü ve örgütlenmiş öğretme faaliyetleri öğretim olarak tanımlanmaktadır (Fidan, 2012). Öğretim sürecinin başlıca sorunu; kime, neyi, nasıl ve ne amaçla öğreteceğimizdir. Öğretim sürecinin etkili bir şekilde gerçekleşmesi bu soruya verilecek dört öğenin bilinçli ve doğru çözümlenmesiyle sağlanabilmektedir. Sorunun birinci öğesi öğrenciyi tanıma, ikinci öğesi öğreteceğimiz konuları belirleme, üçüncü öğesi öğretme yöntemini oluşturma, son öğe ise öğretim hedeflerinin belirlenmesiyle ilgilidir. Birinci ve üçüncü öğelerin çözümlenmesi sürecinde eğitim psikolojisine başvurulmaktadır. İkinci ve dördüncü öğelerin çözümlenmesi daha karmaşık görünmektedir. Bunun için eğitim psikolojisinin sağladığı somut bilgiler yanında değişik bilim ve uzmanlık alanlarından da faydalanılmalı, çağın ve toplumun istekleri ve değer yargıları ile geleceğe dönük beklentiler de dikkate alınmalıdır. Değer yargıları, geleceğe dönük beklentiler, hedeflerin belirlenmesi bizi eğitim felsefesine götürmektedir (Yıldırım, 1987).

Öğretme, öğretmen tarafından hedeflenen davranışları öğrencilere kazandırmak için, planlı yaşantılar sunma süreci olarak tanımlanmaktadır (Başaran, 1996). Öğretmen bu süreçte, öğrencilere öğrenmeyi kılavuzlar ve onların öğrenmesini sağlar. Öğretme eyleminin en önemli özelliklerinden birisi, okullarda genellikle sınıflarda gerçekleşmesidir. Fakat öğretme, öğrenmeye elverişli okul dışı ortamlarda da uygulanabilir.

Bir başka önemli kavram da öğrenmedir. Öğrenme, yaşantı yoluyla oluşan kalıcı izli davranış değiştirme sürecidir (Aydın 2000). Bir davranışın öğrenme ürünü olabilmesi için yaşantı sonucu oluşması, davranışta değişlik olması ve kalıcı izli olması gerekmektedir. Bireyler öğrenme sonucunda yürüme, konuşma, oyun

oynama ve problem çözme gibi birçok bilgi, beceri, alışkanlık ve davranışlar kazanabilmektedirler.

6. Ders Programı

Ders programları bir okuldaki en önemli unsurlarından birisini oluşturur. Programın belirlenmesi aşamasında eğitim hedeflerini düşünme, uygulama ve net bir şekilde belirtme gibi durumlar işin içine girmektedir. Bir ders planlanırken şu sorular sorulmaktadır: a. Hangi bilgi daha önemlidir/değerlidir? b. Hangi bilgi öğrenciye öğretilmelidir? c. Gerek toplumun bir üyesi gerekse bir birey olarak kabul edilen öğrenen kişi için en yararlı bilgiler hangileridir? Bu sorulara verilecek cevaplarla okuldaki ders programında yer alacak ve yer almayacak bilgilerin belirlenmesi yanında iyi bir yaşamın, toplumun, evrenin, insanların doğasına ilişkin en son bilgilere yer verilmesi sağlanır (Gutek, 2001).

Ders programı ile ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır. Bu tanımlardan birisinde Varış (1996) ders programını, öğretim programı içinde yer alan ve dersle ilgili olan eğitim faaliyetlerinin sistematik şekilde düzenlendiği bir plan olarak belirtmiştir. Gutek (2001) ders programını, temelde öğreneni belli bir forma sokan konuların, yeteneklerin ve bilgilerin bütünü olarak görmektedir. Demirel (2008) ise, bir ders süresi içinde planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin yer aldığı plana ders programı demektedir. Küçükahmet (2009)' e göre ders programı, öğretim programı içinde yer alan ve derslerle ilgili olan öğretim faaliyetlerini düzenleyen programdır. Büyükkaragöz' e (1997) göre ders programı, bir dersin hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutlarından oluşan programdır.

Çocuğunu okula gönderen anne-baba burada çocuğuna yararlı bilgiler öğretileceğini kabul eder. Okulda nelerin öğretileceği ise öğretim programında yer alır. Öğretim programında öğretilmesi öngörülen şeylere baktığımızda bunların genellikle şu üç amaca yönelik olduğu görülür (Yıldırım, 1987):

- Zihinsel ve duyusal yetileri geliştirme: Belli konularda bilgi, beceri ve ilgiyi arttırma. Örneğin anadilinde düzgün konuşma, okuma, yazma; aritmetik sayı kavramını kazanma, dört işlemi kullanabilme bu kategoride yer alır.
- Olumlu davranışlar oluşturma: Toplumun değer yargılarını benimseme, kişisel ve sosyal ilişkilerde olumlu tavır ve uyum gösterme; yurttaşlık hak ve görevlerinin farkında olma.

- Yapıcı, yararlı ve sorumlu yurttaş yetiştirme: Belli bilgi, beceri, zihinsel güç ve duyusal beğeni ile donatılması amaçlanan öğrencinin ileride yararlı ve üretici bir yurttaş olarak topluma katılması, insanın maddi ve manevi yönlerden zenginleştirilmesi, içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluk bilincini içinde taşıması öngörülür.

Bir öğretim programında; amaçlar, konular ve hedeflerin gerçekleşme koşul ve biçimleri yer almaktadır. Neyi niçin öğrettiğimiz nasıl öğrettiğimizle birleşerek bütünlük kazanmaktadır (Yıldırım, 1987).

7. Öğretim Yöntemi

Öğretim programı kapsamında yer alan amaçlarla ilgili konulardan birisi de bu amaçların nasıl kazandırılacağıdır. Bir programda eğitim durumları öğesi "hedefler nasıl kazandırılmalı" sorusuna cevap aramaktadır. Bu kapsamda eğitim durumları öğesinde öne çıkan kavramlardan birisi de "öğretim yöntemi" kavramıdır. Gutek'e (2001) göre öğretim yöntemi, bilgi ve yetenekleri içeren müfredat programı ile öğrenciyi ilişki içine sokan öğretim ve öğrenme süreçlerini ortaya koymaktadır. Okulda bir öğretmenin kullandığı yöntemler; öğrencileri uygulama içine sokmak, yetenek veya yöntem konusunda uzmanlaştırmak veya onlara bir bilgi alanını kazandırmak gibi çeşitli süreçlerden oluşmaktadır. Bir bakıma öğretim sürecinde istenen sonuçlara ulaşma yöntemle yakından ilgilidir.

8. Özet

İnsan hayatının sosyal yönlerinden birisi olan eğitim tarihsel açıdan ele alındığında toplumların tarihi kadar eski olduğu görülür. Ortaya çıkan ilk eğitim uygulamalarının informal eğitim olduğu görülmektedir. Zamanla bilgi birikimin niteliği ve niceliği değişmiş ve bu bilgi birikiminin aktarılmasında informal eğitim ihtiyacı karşılayamaz hale gelmiştir. Bunun üzerine eğitim kurumsallaşmış ve formel eğitime geçilmiştir. Eğitim, pek çok düşünür, eğitimci ve tarih, teoloji, sosyoloji, ekonomi gibi farklı bilim alanları tarafından tanımlanmıştır. Bu tanımlar içerisinde en fazla kullanılan tanımlardan birisinde Ertürk eğitimi, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlamıştır. İstendik davranış değiştirme süreci olan eğitimin amaçları iki şekilde kendisini göstermektedir. Bunlar bireye dönük ve topluma dönük amaçlardır.

Farklı felsefi akımlar farklı eğitim tanımları yapmışlardır. idealizme göre eğitim, bireyin bilinçli ya da bilinçsizce Tanrı'ya ulaşma adına gösterdiği bir çabadır. Realizme göre eğitim, toplumdaki kültürel mirası yeni kuşağa aktarmak suretiyle

onları sosyalleşmeye hazırlama sürecidir. Natüralizme göre eğitim, kişinin doğal olgunlaşmasını artırma suretiyle bunu eylemlerine de yansıtmasını sağlamaktır. Pragmatizme göre eğitim, insanı toplumda daha nitelikli ve verimli bir kişi yapma amacı taşıyan toplumsal bir faaliyettir. Marxizme göre ise eğitim, insanı farklı yönleriyle eğitmek suretiyle doğayı egemenliği altına alacak, onu değiştirecek ve böylece üretimde bulunacak şekilde yetiştirme sürecidir.

Eğitimle ilgili kavramlardan bir diğeri de öğrenme, öğretim ve öğretme kavramlardır. Okullarda yapılan planlı, kontrollü ve örgütlenmiş öğretme faaliyetleri öğretim olarak tanımlanmaktadır. Öğretme, öğretmen tarafından hedeflenen davranışları öğrencilere kazandırmak için, planlı yaşantılar sunma süreci olarak tanımlanmaktadır. Öğrenme ise, yaşantı yoluyla oluşan kalıcı izli davranış değiştirme sürecidir. Bir davranışın öğrenme ürünü olabilmesi için yaşantı sonucu oluşması, davranışta değişlik olması ve kalıcı izli olması gerekmektedir.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin okullarda etkili bir şekilde yerine getirebilmesi için ders programları hazırlanmaktadır. Varış (1996) ders programını, öğretim programı içinde yer alan ve dersle ilgili olan eğitim faaliyetlerinin sistematik şekilde düzenlendiği bir plan olarak belirtmiştir. Eğitim ve öğretimin etkililiği için kullanılan öğretim yöntemi ise bilgi ve yetenekleri içeren müfredat programı ile öğrenciyi ilişki içine sokan öğretim ve öğrenme süreçlerini ortaya koymaktadır.

FELSEFE HİKÂYELERİ

HAYAT SEÇİMLERİMİZDEN İBARETTİR

Jerry, çevresindekilerin çok sevdiği insanlardan biriydi. Keyfi her zaman yerindeydi. Her zaman söyleyecek olumlu bir şey bulurdu. Hatta bazen etrafındakileri çıldırtırdı bile. Bu adam, bu halde bile nasıl iyimser olabiliyor? Birisi nasıl olduğunu sorsa; "Bomba gibiyim" diye yanıt verirdi hep.. "Bomba gibiyim." Jerry bir doğal motivasyoncuydu… Yanında çalışanlardan biri, o gün, kötü bir günündeyse, Jerry yanına koşar, duruma nasıl olumlu bakılacağını anlatırdı. Bu tarzı fena halde düşündürüyordu beni…

Bir gün Jerry'ye gittim. Anlayamıyorum dedim.. Nasıl olur da, her zaman, her koşulda bu kadar olumlu bir insan olabiliyorsun… Nasıl başarıyorsun bunu? Her sabah kalktığımda kendi kendime Jerry bugün iki seçimin var: Havan ya iyi olacak, ya kötü.. derim. Havamın iyi olmasını seçerim. Kötü bir şey olduğunda gene iki seçimim var: Kurban olmak, ya da ders almak. Ben başıma gelen kötü şeylerden ders almayı seçerim. Birisi bana bir şeyden şikâyete geldiğinde, Şikayetini kabul etmek ya da ona hayatın olumlu yanlarını göstermek. Ben olumlu yanlarını göstermeyi seçerim. "Yok yahu" diye dalga geçtim." Bu kadar kolay yani" "Evet… Kolay…" dedi Jerry. "Hayat seçimlerden ibarettir. Her durumda bir seçim vardır. Sen her durumda nasıl davranacağını seçersin. Sen insanların senin tavrından nasıl etkileneceklerini seçersin. Sen havanın, tavrının iyi ya da kötü olmasını seçersin. Yani sen hayatını nasıl yaşayacağını seçersin." Jerry'nin sözleri beni oldukca etkiledi. Onu uzun yıllar görmedim. Ama hayatımdaki talihsiz olaylara dövünmek yerine olumlu seçimler yaptığımda hep onu hatırladım.

Yıllar sonra Jerry'nin başına çok talihsiz bir olay geldi. Soygun için gelen hırsızlar Jerry'yi delik deşik etmişler. Ameliyati 18 saat sürmüş, haftalarca yoğun

bakımda kalmış. Taburcu edildiğinde kurşunların bazıları hala vücudundaymış. Ben onu olaydan altı ay sonra gördüm. "Nasılsın?" diye sorduğumda "Bomba gibi" dedi. "Bomba gibi" "Olay sırasında neler hissettin Jerry?" dedim. "Yerde yatarken iki seçimim var diye düşündüm. Ya yaşamayı seçecektim ya ölümü. Ben yaşamayı seçtim." "Korkmadın mı? Şuurunu kaybetmedin mi?" "Ambulansla gelen sağlık görevlileri harika insanlardı. Bana hep iyileşeceksin merak etme." dediler. Ama acil servisin koridorlarında sedyemi hızla sürerken doktorların ve hemşirelerin yüzündeki ifadeyi görünce ilk defa korktum. Bu gözler bana "Bu adam ölmüş" diyordu. "Bir şeyler yapmazsam, biraz sonra ölü bir adam olacaktım." "Ne yaptın?" diye merakla sordum. "Çok iri bir hemşire yanıma yaklaştı ve bağırarak her hangi bir şeye ihtiyacım olup olmadığını sordu. 'Evet' diye yanıt verdim." "Var" Doktorlar ve hemşireler merakla sustular. Derin bir nefes alarak kendimi topladım ve bağırdım." Benim kurşunlara alerjim var!.." Doktor ve hemşireler gülmeye başladılar. Tekrar bağırdım. "Ben yasamayı seçtim. Beni bir canlı gibi ameliyat edin. Otopsi yapar gibi değil."

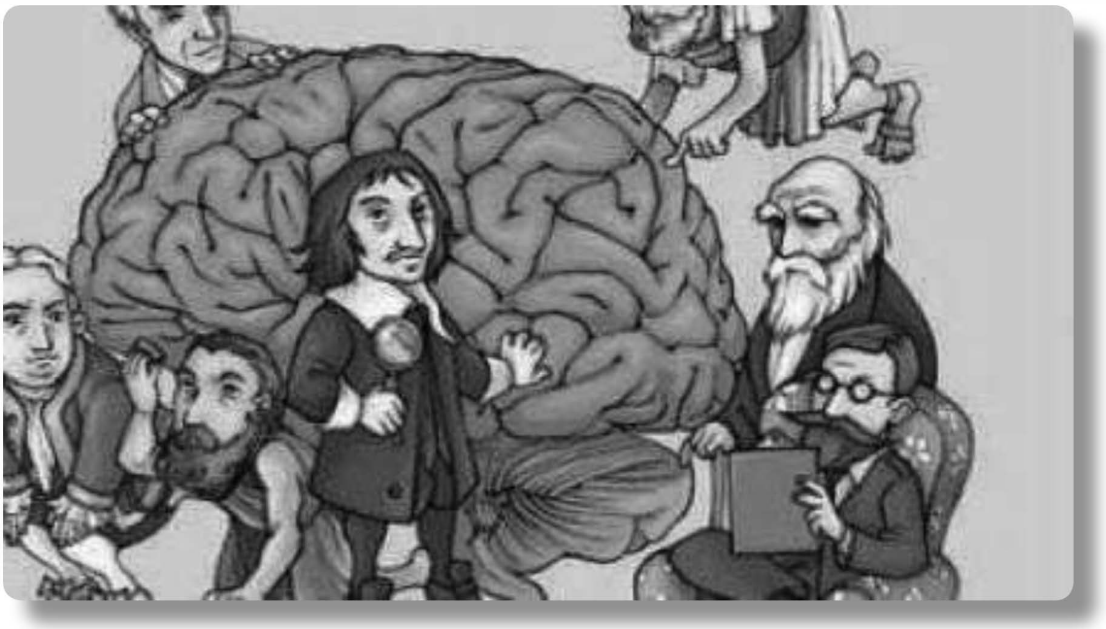
Jerry, sadece doktorların büyük ustalıkları sayesinde değil, kendi olumlu tavrının da büyük katkısı ile yaşadı. Yaşaması bana yeni bir ders oldu. Her gün hayatımızı dolu dolu yasamayı seçme sansımız ve hakkımız olduğunu ondan öğrendim ve her şeyin kendi seçimlerimize bağlı olduğunu. Bu yazıyı okudunuz. Şimdi iki seçiminiz var:

1. Unutup gitmek,
2. Yazıyı dikkate alıp kesip saklamak, arkadaşlarınıza göndermek. Francie Baltazar Schartz'ın yazısını okuduktan sonra düşündüm, iki seçimim vardı:
    1. Çöpe atmak,
    2. Birileriyle paylaşmak. Ben seçimimi yaptım. Ya siz?…

Kaynak: http://ahmettanjumusul.blogspot.com/2013/08/hayat-secimlerimizden-ibarettir.html

3. BÖLÜM

EĞİTİM VE FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ

İçindekiler

- Giriş
- Eğitim ve felsefe arasındaki ilişki
- Felsefenin eğitim üzerindeki etkileri
- Eğitimin felsefe üzerindeki etkileri
- Eğitim felsefesi: Tanım, kapsam, özellik ve amaç açısından bir değerlendirme
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

- Eğitim ve felsefe arasındaki ilişkiyi açıklama,
- Felsefenin eğitime yapmış olduğu katkıları sıralayabilme,
- Eğitimin felsefeye yapmış olduğu katkıları maddeler halinde yazabilme,
- Eğitim felsefesinin tanımını yapabilme,
- Eğitim felsefesinin amacını söyleyebilme,
- Eğitim felsefesinin kapsamı hakkında bilgi verebilme bilgi ve becerisi kazanmanız beklenmektedir.

Yanlış yoldan gitmenin birden çok yolu vardır.
Ama doğruyu yapmanın tek bir yolu bulunur.
Yanlış yapmak bu yüzden kolay,
doğruyu bulmak ise bu yüzden zordur.

Aristoteles

1. Giriş

Eğitim, geçmişten bugüne insanın üzerinde düşündüğü en önemli konulardan biri olmuştur. Bundan dolayı en iyi eğitim sistemlerine ulaşmanın yolları aranmıştır. Gitgide eğitim işi daha ayrıntılı olarak incelenmiş, böylece insanla ilgili farklı alanların bilgisinden yararlanmak istenmiştir. Fakat her bilimsel alan, varlığı parçalara bölerek ve kendi açısından incelediğinden dolayı kendi alanlarındaki gelişme ve ilerlemeleri doğrudan eğitim sistemine uygulayamamışlardır. Eğitim, farklı bir disipline ihtiyaç duymuştur. Bu disiplin de felsefe olmuştur. Felsefe, bütün alanlardaki gelişmeleri eğitime uygulama yollarını göstermiştir (Tozlu, 1997).

İnsan, felsefe ve eğitimin ortak konusu olmuştur. Bu nedenle her iki disiplin de insanın özelliklerini çok iyi bilmelidir. Ancak insanın özellikleri bilindikten sonra bu özellikleri istenilen hedeflere yönlendirmek mümkün olabilir. İstenilen hedefleri felsefe belirler. Eğitimin görevi ise belirlenen bu hedeflerin bireylere kazandırılmasıdır. Bu durumda felsefeye bir teorisyen, eğitime bir pratisyen denilebilir (Küken, 1996).

Bir ülkenin eğitim amaçları belirlenirken şu soruya cevap aranır: Niçin insan yetiştireceğiz? Bu soru, doğrudan eğitim felsefesinin konu alanı içine girer. Toplumlara, milletlere ait eğitim felsefeleri, genel olarak bu ülke yöneticilerinin ulaşmak istedikleri insan davranışlarının genel felsefelerin "izm" leri doğrultusunda geliştirilmesiyle oluşur (Topses, 2010).

Tüm bunlar bir ülkedeki eğitim uygulamaları ile felsefe arasındaki etkileşimin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu bölümde öncelikle eğitim ve felsefe arasındaki ilişki ele alınmış, daha sonra felsefenin eğitim üzerine etkisi, eğitimin felsefe üzerindeki etkisi ve son olarak da eğitim ve felsefenin birleşmesinden ortaya çıkan eğitim felsefesinin tanımı, amacı, konusu hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2. Eğitim ve Felsefe Arasındaki İlişki

Kaynak: http://www.sanatduvari.com/egitimin-felsefi-temelleri/#prettyPhoto/0/

Eğitim gelişmiş ve gelişmekte olan tüm toplumlar için önemli bir ihtiyaçtır. Toplum içinde varlığını sürdüren insan; varlığını devam ettirebilmek, sorunlar karşısında ayakta kalabilmek ve çağa ayak uydurabilmek için yaşamın her aşamasındaki gelişmelere açık olmak ve uyum sağlamak zorundadır. Bu ise eğitim ile gerçekleşir. Bu nedenle eğitim içinde bulunulan çağa, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına göre kendini sürekli olarak yenilemelidir. Dinamik bir toplumsal kurum olan eğitim kendini yenilerken güçlü temellere, kuramlara dayanmalı, mevcut ana kadar yapılanlar gözden geçirilmelidir. Biyo-psiko ve sosyal bir varlık olan insan, gerek toplum ve de gerekse çevreye ait gelişmelerin sorgulanarak eğitime uygulanıp uygulanamayacağı hakkında düşünmelidir. Ancak böyle yapıldığı takdirde eğitim sistemi kendisini yenilemiş olmaktadır.

Eğitimde herkes her istediğini ileri süremez, uygulamaya sokamaz. İdeal, kavram ve sistemle ilgili çalışmalar ile model geliştirme sıkı bir felsefi sorgulamadan geçirilir. Geniş bir düşünürler grubu konuyu çeşitli yönleriyle analiz eder, tarihi bağlamda ele alır. Gelecekteki olası etkiler hesaba katılır. Müfredat, öğrenci, öğrencinin zekâ, iç donanımı ve bir bütün olarak gelişimi, eğitimin bu şartlar altındaki durumu, gelecekte alacağı şekil dikkatlice tetkik edilir. Konu kişisel bağımsız-

lık ve demokratik düzen açısından da sorgulanır. İnsanı anlamanın sırrı üzerinde durulur. Bu; varlığı, zamanı ve ferdi yeniden ele almakla ve gelişmeler açısından yorumlamakla, düşüncede ve harekette yeni prensip ve kaideler üretmekle mümkündür. Bunu başaramayan oluşumlar, hep almakla, taklitle sınırlı kalır ve zamanla yıpranıp dağılırlar (Tozlu, 2003).

Felsefe, kültür üzerinde düşünce olduğuna göre, onun en önemli cephesi eğitim ve öğretim felsefesi olmalıdır. İnsan, değişmez bir dünyada her şeyi hazır olarak bulduğuna inandığı zaman ne kültür değişmesi, ne onu değiştiren kuvvetler üzerinde düşünmüştür. Yalnız bizim çağımızdadır ki kültürün ürünü insan düşüncesinin odak noktası eğitim felsefesi, felsefenin çatısı olmuştur (Ülken 2014).

Sönmez (2015: 52-56), felsefe ve eğitim arasındaki ilişkileri maddeler halinde şöyle açıklamaktadır:

1. Eğitim sistemi kurulurken öncelik hedeflere verilmelidir. Hedef davranışlar hangi ölçütlere dayandırılırsa, istendik olacağı konusunda bir karara varmada felsefe ölçüt alınmalıdır. Bu düşünülmezse sistem kendi içinde çelişkiye düşebilir.
2. Hedef davranışlar, içerik, eğitim ve sınama durumları temele alınan felsefenin ölçütlerine uyuyorsa, iç tutarlılık vardır. Yoksa çelişkiler bulunacaktır.
3. Eğitimin nesnesi insandır. İnsan aynı zamanda felsefenin de konusudur. İnsana bakış açısı eğitim sisteminin tüm ögelerini etkileyebilir.
4. Hedeflere yeni hedefler katmada felsefe etkili bir şekilde işe koşulabilir. Temele alınan felsefeye uygun olarak belirlenen hedeflerle çelişmeyecek yeni hedefler belirlerken ilgili felsefelerin dayandığı mantık kullanılmalıdır.
5. Eğitim sisteminin işlemler bölümünün şimdilik en etkili ögelerinden biri de öğretmen, yönetici ve hizmetlilerdir. Kurulan eğitim sisteminin dayandığı felsefeye inanan, onu bilen uygulayan ve savunan öğretmen, yönetici ve hizmetli yetiştirip görevlendirmek, sistemin etkili ve verimli işlemesi için kaçınılmazdır. Yani sistemin savunduğu felsefeyle öğretmen, yönetici ve hizmetlilerin felsefeleri birbirlerine ters düşmemelidir. Eğer ters düşerse sistem entropiye kayar ve bozulur.
6. Her ekonomik, toplumsal ve politik sistem en azından bir felsefeye dayanır. Örneğin kapitalist sistem genellikle idealist ve pragmatik, komünist sistem ise materyalist felsefenin ölçütlerine göre kurulmuştur. Eğitim; ekonomik, politik ve toplumsal sistemlerin bir alt sistemidir. Bu bağlam-

da, eğitimle, ekonomik, politik ve toplumsal sistemlerin felsefesi aynı olmalıdır; çünkü eğitim sistemi, politik, ekonomik, toplumsal sistemlerin istediği insanları yetiştirmek üzere ise koşulmuştur. Bu yapılmazsa hedefler gerçekleşmeyebilir.

7. Her ekonomik, toplumsal, politik ve eğitim sisteminin dayandığı en az bir sayıltısı vardır. Bu sayıltıların her biri felsefi nitelikte olup, bu felsefeler arasında çelişki olmamalıdır.

8. Felsefe bir açıdan insanın yaşama bakış açısını belirler. Her insanın yaşamı anlama, tepkide bulunma, değer verme biçimleri farklı olabilmektedir. Felsefe insanın yaşama bakışıyla ilgili olmasından dolayı felsefeden kaçılamaz.

9. Bir öğretim programının eğitim durumlarının düzenlenmesi ve işe koşulmasında felsefeden yararlanılmaktadır. Hedef davranışın dayandığı felsefe ile derste gerçekleştirilecek olan etkinlik ve akıl yürütme yolları birbirini desteklemelidir.

10. Sınama durumlarının düzenlenmesi ve denetlenmesinde de felsefe, ölçütler takımı olarak kullanılır. Sınama durumlarında yer verilen sorular temele alınan felsefeyle tutarlı olmalıdır. Örneğin temel alınan eğitim felsefesi daimicilik ise öğrencilerin aklını kullanmalarına imkân veren sorulara yer verilmelidir.

11. Temele alınan felsefeye göre eğitim sisteminin işleyip işlemediğini, sınama durumlarının düzenlenip düzenlenmediğini denetlemede felsefeye başvurulmalıdır. Sözgelişi eğer temele idealist felsefe alınmışsa, sistem elit insan yetiştirmelidir. Eğer pragmatik felsefe kullanılıyorsa her insan yetenek ve ilgisine göre eğitilmelidir.

12. Felsefe gerçeği bütün olarak ele alırken bilim sadece belli bir açıdan gerçeği ele alır. Bütün bilimler iç içedir. Eğitimde diğer bilimlerle iç içedir. Diğer bir ifadeyle eğitim, disiplinler arası bir bilimdir. Bu bağlamda her bilim dalının ve konu alanının ve eğitimle doğrudan ilişkili olan psikoloji, ekonomi, hukuk, sosyoloji, antropoloji, biyoloji, genetik vb. disiplinlerin bilgi ve yöntemleri arasındaki bütünlüğün sağlanması gereklidir. Bunu ancak felsefe yapabilir.

13. Felsefenin eğitime katkısı olduğu gibi, eğitimin de felsefeye katkısı vardır. Eğitim yoluyla insanlara bilimsel, sanatsal, felsefi alanlarda istendik davranışlar kazandırabilir. Bunlar hem insanın kendi felsefesini, hem de toplumsal felsefeleri geliştirmede katkıda bulunabilir. Eğitim yeni felsefelerin dogmasına neden olabilir.

Binbaşıoğlu (2005) da eğitim ve felsefe arasındaki ilişkiden bahsederken amaçlar, ilke ve yöntemler üzerinde durmuş ve eğitim felsefesine ilişkin şu açıklamaları yapmıştır:

Eğitim felsefesi, eğitim sorunlarını inceleyerek bunları, belli amaç, ilke ve yöntemleri bakımından uyumlu birer bütün hâlinde geliştirmeye çalışan ve mevcut uygulamaları da bu açılardan eleştiren çalışmalar bütünüdür Burada 'belli amaç, ilke ve yöntemler' sözleriyle kastedilen, eğitimin uygulandığı kültüre egemen ve uygun olan amaç, ilke ve yöntemlerdir ki, kaynağını toplumdan, toplumun yasa düzenleyicileri, düşünür ve yöneticilerinden alır. Bunların ortaya koydukları amaç, ilke ve yöntemler, uygulayıcıların anlayış ve uygulanmada tuttukları yöntemlerle gelişir. Eğitim felsefesi, mevcut kültür değerlerinden, eğitimcilere egemen olan pedagoji kültüründen, yasalardan, programlardan, eğitimin amaçlarından, eğitim düşünürlerinin fikirlerinden, siyasi önderlerin görüşlerinden çıkarılabilir.

3. Felsefenin Eğitim Üzerindeki Etkileri

Gerek felsefe ve de gerekse eğitimin odak noktası insandır. Bu nedenle felsefe ile eğitim sürekli bir etkileşim içinde olup bu iki alan birbirinden ayrı düşünülemez. Felsefe ve eğitim arasındaki etkileşim nedeniyle birçok yeni durumlar ortaya çıkabilmektedir. Her şeyden önce felsefe ve eğitim arasındaki etkileşim sonucu eğitimde yeni yaklaşımlar ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Böylelikle felsefe eğitimin, eğitimin de felsefenin biçimlenmesine yardım ettiği söylenebilir.

Felsefeden özellikle eğitim hedeflerinin belirlenmesi aşamasında yararlanılmaktadır. Fakat felsefeden eğitimde sadece amaçların belirlenmesi aşamasında değil çok farklı alanlarda da faydalanılmaktadır. Erden'e (2004) göre felsefe her şeyden önce, eğitimcilere okul ve sınıfları yapılandırmada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Özellikle okulların ne için var olduğu, hangi amaçlara yönelik olduğu, hangi konuların değer taşıdığı, öğrencilerin nasıl öğrendiği, hangi yöntem ve materyallerin kullanılması gerektiği konularındaki kararlara felsefi yönelimler dayanak oluşturmaktadır.

Eğitimin genel hedeflerini belirleme, içeriği seçme ve düzenleme, öğretme ve öğrenme süreçleri ile okul ve sınıflarda ne tür yaşantı ve etkinliklerin vurgulanması gerektiği konularındaki temel sorunlara felsefe aracılığıyla yanıt verilmektedir. Eğitimle ilgili bu sorunların çoğu aslında eğitim programları ile ilgili kararlara işaret etmektedir. Başka bir ifade ile eğitim programının hedefler, içerik, eğitim durumları ve değerlendirmeden oluşan ögelerinin tümü felsefi görüşlere dayanmaktadır: Hedefler, felsefi inançlara dayalı değer ifadelerini; içerik nelerin öğrenmeye değer olduğunu gösteren inançları; eğitim durumları felsefi tercihleri

yansıtan süreç ve yöntemleri ve değerlendirme değer yargıları ile ilişkili yöntem ve teknikleri yansıtmaktadır (Erden, 2004).

Sönmez (2015: 40-51) felsefe ve eğitim arasındaki ilişkiyi program öğeleri açısından da ele almış, felsefe ile hedefler, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır:

Hedefler: Hedefler kişide gözlenmesi düşünülen istendik özellikler olarak tanımlanmaktadır. Eğitim sisteminde öncelik hedeflere verilir. Hedefler, öğrenciye kazandırmak istediğimiz bilgi, beceri, tutum, alışkanlık gibi özellikleri içerir. Hedefler belirlenirken felsefeden yararlanılır. Hedef ve hedef davranışların istendik yönde olabilmesi için felsefeye başvurulur. Hangi felsefe temele alınmış ise o felsefenin ilkelerine göre hedef ve hedef davranışlar belirlenmelidir.

Eğitim, insanların iyi ve sağlıklı bir hayat sürebilmeleri için yaşama hazırlar. Bunun için de eğitim ortaya amaçlar koyar. Amaçlarını da ortaya koyarken felsefeden yararlanır. İnsanların hayat görüşleri, inançları, değerleri eğitimin amaçlarına yansır. Eğitimin amaçları ise o toplumun eğitim felsefesini yansıtır.

İçerik, hedef ve davranışların açıklandığı, ilgili örneklerin, sorunların sunulduğu; tutarlı dirik bir bütün olarak tanımlanabilir. İçerik, daha basit bir ifadeyle öğrencilere verilecek konu ve ünitelerden oluşmaktadır. Belirlenen hedef ve davranışlara göre içerik belirlenir. İçerik, temele alınan felsefenin ilkelerine uygun olmalıdır. . Örneğin idealizmin temele alındığı bir eğitim anlayışında akıl yürütme ön planda olduğundan aritmetik, felsefe, mantık, ahlak, tarih, din derslerine yer verilmelidir. Eğer realizm temele alınmışsa deney ve gözlem gibi yöntemler kullanıldığı için fizik, kimya, biyoloji, matematik gibi dersler esas kabul edilmelidir.

İstendik davranışların öğrencilere kazandırılması için gerçekleştirilen her türlü zihinsel ve işlemsel faaliyetler *eğitim durumları* olarak tanımlanmaktadır. İstenilen davranışların kazandırılması için uygun eğitim durumlarının düzenlenmesi ve uygulanması gerekir. Eğitim durumlarının düzenlenmesinde de felsefe işe koşulur. Hedef ve hedef davranışların belirlenmesinde temele alınan felsefe ile eğitim durumlarının düzenlenmesinde temele alınan felsefe tutarlı olmalıdır. Eğitim durumları istendik davranışlara uygun olmalıdır. İstendik davranışlar belirlenirken felsefeden faydalanılmaktadır. Örneğin idealizmi esas alan bir eğitim anlayışında bireyi tanrıya ulaştıracak davranışlar istendiktir. Buna uygun olarak da eğitim durumlarının, öğrencileri akıllarını kullandırıp tanrıya ulaştıracak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Değerlendirme olarak ifade edilen sınama durumlarının düzenlenmesi ve denetlenmesinde de felsefeden yararlanır. Eğitim sisteminin amacını gerçekleştirip gerçekleştirmediğini, öğrencinin hedef davranışları kazanıp kazanmadığını, ka-

zandıysa ne derecede kazandığını, kazanmadıysa neden kazanamadığını denetlemede felsefeye başvurulur. Ayrıca temele hangi felsefe alınmışsa sorular da o felsefeyle ters düşmeyecek şekilde olmalıdır. Örneğin idealizmi temele alan bir eğitim anlayışında değerlendirme soruları akla dayalı olarak sorulurken, realizm ve natüralizmi esas alan öğretimin değerlendirilmesinde de deney, gözlem ve araştırmaya dayalı sorular sorulmalıdır.

Felsefenin eğitim üzerindeki etkisi sadece program öğeleriyle sınırlı değildir. Bu etkileri aynı zamanda personel yetiştirilmesi sürecinde de görmek mümkündür. Felsefe; insan anlayışının, amaçların, hedef ve hedef davranışların, içeriğin, eğitim ve sınama durumlarının belirlenmesi, yönetici, öğretmen ve hizmetlilerin yetiştirilmesi bakımından eğitime katkı sağlar. Şimdi felsefenin eğitim üzerindeki bu etkilerini kısaca açıklayalım.

İnsanları akıllı ve bilinçli olarak eğitebilmek için her şeyden önce neyin niçin öğretileceğini bilmek gerekir. Bu ise insanın niçin yaşadığını, yaşamın anlamının ne olduğunu ve ne çeşit bir yaşamın olması gerektiğini bilmeyi ve araştırmayı gerektirir. Bu nedenle dünyanın doğası, iyi yaşamın anlamı, insan doğası ve insanın bu ortamdaki yerinin araştırılması gerekir. Bu nedenle eğitimin insan yaşamındaki önemi üzerinde durulurken eğitimin felsefi yönden incelenmesi gerekir (Alkan 1983).

İnsan eğitimin ve felsefenin konusudur. Sönmez'e (2015) göre; hangi felsefe ya da felsefeler temele alınırsa insana öyle bakılır ve eğitim sistemi ona göre düzenlenir. Nitekim eğitim sisteminin dayandığı felsefe ya da felefeler insan anlayışını belirlemeden hedef, davranış, içerik, eğitim ve sınama durumlarının tutarlılığı konusunda sağlıklı bir karara varılamaz. Bu açıdan da felsefe, eğitime katkı getirir.

Eğitim sisteminin işlemler bölümünün şimdilik en etkili öğelerinden biri de öğretmen, yönetici ve hizmetlilerdir. Kurulan eğitim sisteminin dayandığı felsefeye göre, yönetici, öğretmen ve hizmetli yetiştirmek, sistemin etkili ve verimli çalışması, kendini geliştirip yenileştirmesi açılarından kaçınılmazdır. Eğitim sisteminin dayandığı felsefe ile öğretmen, yönetici ve hizmetlilerin temele aldıkları felsefe birbiriyle çelişmemelidir. Eğer çelişirse, eğitim sistemince hedeflenen istendik davranışların gerçekleştirilmesi, sistemin etkili ve verimli bir şekilde işlenmesi, kendini yenileyip geliştirmesi bu kişilerce engellenebilir. Bu nedenlerden dolayı, eğitim sisteminin dayandığı felsefeye göre öğretmen, yönetici ve hizmetliler yetiştirilmelidir (Sönmez 2015).

Eğitim, felsefenin ilgilendiği alanlardan da faydalanır. Alkan (1983: 5-6) felsefenin alanlarından ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji ve mantık ile eğitim arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamaktadır:

Ontolojik sorular günlük eğitim etkinliklerinden uzak ve oldukça soyut gibi görünürlerse de ekseriyetle ders konularının işlenmesinde ışık tutucu bir nitelik taşırlar. Var olmanın anlamının açıklığa kavuşturulması, konuyu değil, konuyu öğretmenin anlamı ve insan zihninin doğasının aydınlanması gibi hususlar ders konularının daha iyi anlaşılmasına büyük ölçüde yararlı olur. Ontolojinin en büyük değeri gerçeklerle cevaplandırılamayan kuramsal sorunlarla ilgili entelektüel tartışmalara yol açmasıdır.

Epistemoloji ile eğitim arasındaki ilişki göre şöyle açıklanmaktadır: Eğitimin başlıca alanlarından biri, bilgi keşfetme ve aktarmadır. Öğretmen bu konuda öğrencilere görüş ve gerçek, inanç ve bilgi arasındaki farkı anlama ve ayırt etme hususunda yardım edebilir. Ayrıca öğretmen, bilgi edinme yöntemlerini –vahiy, otorite, sezgi, akıl, duyu organları ve denemeler- tartışabilir. Bilimsel denemelerle elde edilmiş bilgiler bugün en geçerli bilgilerdir. Bununla beraber bu, diğer yöntemlerin yanlış ve yararsız olduğu anlamında değildir. Öğretmen, değişik yöntemlerin birbirini tamamladığını göstermelidir.

Eğitim, aksiyoloji (değerler) kuramından da faydalanır. Birçok otoriteye göre kuvvetli bir ahlak kuramı eğitim uygulamasına temel teşkil etmelidir. Gerçekten, gençliğin karakter eğitimi onlara somut bilgiler öğretmekten çok daha önemlidir. Eğitim etkinliklerinde daima bir değerlendirme söz konusu olduğuna göre, bu konudaki sorun hangi değerler veya değer çeşidinin en önemli olduğudur. Bu nedenle profesyonel bir eğitimcinin aksiyoloji öğrenmesi bir gereksinmedir. Çünkü öğretmenin eğitim ve okul sorunlarına atfedeceği özel değerler onun kendi değerler sistemine bağlı olacaktır.

Mantık, öğretmenler için birçok nedenlerle önemlidir. Öğretmen öğrencilerine dilin çeşitli işlevlerini ayırt edebilmelerinde yardım edebilir. Öğrenciler de öğrenmekte oldukları konu ile bu konu hakkındaki kendi hislerini ayırt etmelidir. Mantık, eğitim sürecinin doğasında vardır. Bir konunun öğretilmesi veya bir problemin çözümü bir sonuca götürür. Fakat doğru bir sonuca ulaşmak için öğretmen hangi yöntemi niçin izlemesi gerektiğini bilmesi gerekir.

4. Eğitimin Felsefe Üzerindeki Etkileri

Felsefenin eğitime katkıları olduğu gibi eğitimin de felsefeye katkıları vardır. Eğitim yoluyla insanlara bilimsel, sanatsal, felsefi vb. alanlarda istendik ve tutarlı davranışlar kazandırılır. Bunlar, hem insanların kendi felsefelerini hem de toplumsal felsefeleri geliştirmede katkıda bulunabilir. Felsefe eğitimi, eğitimin disiplin alanlarından biridir. Bu alanı seçen kişilere verilen felsefe eğitimi, yeni felsefelerin doğmasına, eskilerin geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Tüm bunlar-

dan başka eğitim, felsefenin bir bakıma uygulama alanıdır. Üstelik eğitim, yeni ve bilimsel bilgiyi sunarak da felsefenin gelişmesine, onda yeni alanların oluşmasına olanak ve fırsat verir (Sönmez 2015).

5. Eğitim Felsefesi: Tanım, Kapsam, Özellik ve Amaç Açısından Bir Değerlendirme

Kısaca hikmet sevgisi olarak tanımlanan felsefe ve insanın toplum hayatını yaşamasıyla ortaya çıkan eğitim arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim ile felsefe birbirinden bağımsız olarak hareket edemez. Eğitim bir gereksinim olarak felsefi düşünceden yararlanır. Eğitime yön ve biçim veren, eğitime yol gösteren, amaçların, hedeflerin, içeriğin, eğitim ve sınama durumlarının düzenlenmesini sağlayan felsefedir. Eğitim ile felsefe arasındaki bu ilişkiden yeni bir bilimsel alan ortaya çıkmıştır. Bu bilimsel alan eğitim felsefesidir.

Sosyal bilimlerin birçok alanında olduğu gibi eğitim felsefesi konusunda da farklı tanımlamalar söz konusudur. Arslanoğlu (2012) eğitim felsefesinin bir eğitim disiplini değil felsefenin bir disiplini olduğunu dile getirmektedir. Ona göre eğitim felsefesi felsefenin bir disiplini olduğu için onun yöntemlerini kullanmaktadır. Bu nedenle eğitim felsefesi deney ve gözlem gibi yöntemleri kullanmaz. Eğitim felsefesi, tıpkı felsefenin gerçeği bütün olarak ele alması gibi eğitimi bir bütün olarak ele almaktadır.

Cevizci (2018)'ye göre eğitim felsefesi, genel anlamda eğitimi felsefi tutum ya da yöntemlerle ele alan, eğitime yöneltilen sorulara cevap arayan bir felsefe dalıdır. Eğitim felsefesi eğitimin ne olduğunu tartışan, onu belirleyen faaliyetleri ve eğitim alanını meydana getiren kavramları sorgulayıp çözümleyen felsefe disiplini olarak anlaşılmaktadır. Eğitim alanına özgü kavramlarla yargıları analiz eden, burada geçen argümanların yapısını inceleyen eğitim felsefesi, eğitimi belirleyen etkenler üzerinde yoğunlaşırken bir yandan da eğitimin amaçlarını ele almaktadır. Felsefenin uygulamalı alanı olan eğitim felsefesi, eğitimi felsefi bir bakış açısıyla ele almaktadır. Eğitimin ne olduğunu tartışan eğitim felsefesi aynı zamanda eğitim amaçlarını, eğitimi belirleyen faaliyetleri, eğitim alanını meydana getiren kavramları sorgulayıp çözümlememize yardımcı olur.

Ertürk'e göre (1988) eğitim felsefesi hem ürün hem de süreç kapsamında düşünülmelidir. Ürün olarak eğitim edegenliklerini (etkinlik, aktivite, faaliyet) kılavuzlamada ve uygulamaları değerlendirmede temel alınan değerler bütünü ve sayıltılar dizgesi; süreç olarak ise, bu değerler ve sayıltıların eleştirel bir biçimde sürekli inceleyerek eğitimde " tüme" ulaşma uğraşıdır.

Alkan'a (1983) göre eğitim felsefesi, eğitimin temellerinin kuramsal açıdan incelenmesi olarak da düşünülebilir. Ona göre eğitim felsefesi; yöntem, program, ortam ve eğitim hedefleri ile ilgili sorulara cevap bulma girişimidir. Yine Alkan'a göre eğitim felsefesi bir bakıma felsefenin eğitime uygulanması olarak da düşünülebilir.

Sönmez (2015); eğitim ve felsefeyi farklı kavramlar içinde değerlendirmiş, eğitimi; çevre ayarlaması yoluyla kişinin beyninde istendik biyokimyasal değişmeler oluşturma süreci olarak tanımlamış; felsefenin ise eğitimin hedefler, davranışlar, içerik, eğitim ve sınama durumlarına yönelik bu oluşturma sürecinin felsefi görüşe göre değişebileceğini ileri sürmüştür.

W. H. Kilpatrick, eğitim felsefesini, eğitimin ne yapması gerektiğini belirlemeye çalışan bir çaba olarak görürken; J. Dewey, çağdaş sosyal hayatın güçlüklerini, bunlara uygun zihni ve ahlaki alışkanlıkların kazanılması sorunlarını çözmeye yarayan bir dal olarak görür (Ergün 1996). Eğitim felsefesi, kazanılmış deneysel bilgilerin sistemleştirilmeleri, eleştirici düşünce kavramının geliştirilmesi, eğitim ilke ve sonuçlarının bağdaştırılması hususunda başvurulacak bir bilim durumundadır (Bilhan 1991).

Teknolojik gelişmenin çok hızlı yaşandığı günümüzde insan anlayışı, bireyden beklenilen özellikler değişiklikler göstermekte, bu beklentiler de eğitime yansımaktadır (Durmuşçelebi, 2006; Avcı ve Durmuşçelebi, 2014; Durmuşçelebi ve Çetinkaya, 2018; Dilekli, 2018; Karagöz, 2016). Eğitim felsefesinin amacı; sorgulayabilen, araştırıcı, toplumsal ve bireysel ilişkilerinde saygılı, teknolojik gelişimi yakından izleyebilen ve teknolojiyi kullanabilen, anadilini etkili bir şekilde kullanabilen, en az bir yabancı dil bilen, kendi kararlarını verebilen, özgüveni gelişmiş, toplum karsısında kendisini ifade edebilen, ulusal değerlere sahip çıkan, kendisiyle ve yaşadığı toplumla barışık, faziletli ve sosyal insan yetiştirmektir.

Eğitim felsefesi, eğitimin amaçlarını şekillendirir ve aynı zamanda eleştiricidir. Ülkenin, toplumun ve insanın ihtiyaçlarını eleştirerek o ihtiyaçlarla tutarlı eğitim uygulamaları ortaya koymak zorundadır. Böylece eğitim, amaç ve uygulamalarda değişen ve gelişen dünya şartlarına uyum sağlamış olacaktır.

Eğitim felsefesi, eğitim politikalarına ve uygulamalarına yön veren varsayım, inanç, karar ve ölçütleri inceler, tutarlık ve anlam yönünden kontrol eder. Eğitim sistemlerinin temeline konan insan anlayışlarını değerlendirir. Eğitimde kullanılacak yeni hipotezler oluşturmaya çalışır. İnsanın tabiatı, toplum, öğrenme gibi konulardaki felsefi ve eğitsel yaklaşımları bir araya getirir; bunlardan bir bütün çıkarmaya çalışır(Ergün 1996: 15).

Eğitim felsefesi, eğitimin genel sorunlarını inceler, yorumlar ve değerlendirir. Eğitime ilişkin ilkeler, görüşler ve kuramlar üzerinde eleştiriler yaparak yeni ilke, görüş ve kuramlar önerir. Eğitim felsefesi, felsefenin gerçek, doğru, iyi ve güzele ilişkin görüşlerinden yararlanarak, eğitimdeki gerçek, doğru, iyi ve güzeli aramaya çalışır. Eğitimde karşılaşılan sorunların çözülmesi için ileri sürülen görüşlerin, gerçeğe uygunluğu, işlerliği, doğruluğu üzerinde çalışırken eğitimin bütünlüğü ve öteki alanlarla ilişkisini dikkate alır. Böyle bir tutumla eğitim bilimlerinin bulgularının nasıl uygulanacağını açıklığa kavuşturmak için yorumlar yapar, eğitime yeni amaçlar gösterir (Başaran, 1996).

Eğitim felsefesinin öğretmen ve yöneticilere sağladığı en önemli katkı şüphesiz eğitimi bütün yönleri ile görmelerine yardımcı olmasıdır. Çünkü eğitim felsefesi, öğretmenlere eğitim ile ilgili gelişmeleri tanıtmaktadır. Onları eğitime ilişkin düşünmeye, eğitimde karşılaşılan sorunları çözmeye, eğitim ile ilgili yenilikleri uygulamaya yönlendirir.

Eğitim felsefesinin esas işlevlerinden birisi de eğitim kuramları üzerinde tartışma, inceleme yapmaktır. Bu konuda eğitim felsefesinin yararlandığı bilimler arasında Biyoloji, Psikoloji, Sosyoloji, Siyasal Bilimler ve Ekonomi sayılabilir. Eğitim Tarihi de felsefî sentezler için önemli bir kaynaktır. Son olarak, dinî ve ahlâkî veriler de eğitim felsefesinin kapsamlı görünüşü içinde yer almalıdır. Eğitim felsefesi, tüm bu bilimlerin sonuçlarını değerlendirmeye tabi tutar. Bu işlemi yaparken, felsefî yöntemin üç işlevinden bahsedilir. Bunlar; spekülatif, normatif ve eleştiriseldir (Büyükdüvenci, 1987).

Eğitim felsefesi, spekülatif (kurgusal) işlevini yerine getirirken, toplum ve birey gereksinimlerine toplum gereksinimleriyle ilişkili olarak yaklaşımda bulunur. Kültüre katkıda bulunan faktörleri ele alarak programda bunların hangisine yer verilmesi gerektiğini belirler. Bilimin, tarihin ve yukarıda sözü edilen alanların bulgularını düzenler. Değişik kısımları, unsurları bir sentez içinde ya da mozaik biçiminde birleştirmeye çalışır. Kısaca bu işlev, eğitimsel gelişmelerin oluştuğu "Ne?", "Niçin?" ve "Nasıl?" türünden etkinlikleri içerir. Bir anlamda spekülatif (kurgusal) felsefe evrenin bir haritasını çizmeğe ve insanın buradaki yerini göstermeğe çalışır. Eğitim felsefesi, normatif işlevini yerine getirirken, spekülatif işlevini yerine getirirken yaptığı gibi kültürün diğer alanlarını kullanabilir. 'Norm' bir ölçüt ya da amaçtır ve felsefe özellikle eğitim sorunlarına uygulandığında ölçütlerin oluşturulması ve amaçların formüle edilmesi ile ilgilenir. Geçmişi inceleyerek yararlı olan yanları, geliştirilip işlenmeye gereksinim duyulan hususları ortaya koyar ve buradan hareketle geleceğe yönelir. Bunun yanında kuralların, normların, amaçların oluşturulmasına yardım eder. Eleştirel felsefe eğitim sonuçlarının dayandığı mantıksal öncülleri inceler. Eleştirel işlev; ölçütlerin, politikaların ve uy-

gulamaların tutarlılık ve anlam yönünden kontrol edilmesi etkinliğinden oluşur. Ayrıca kullanılan dili, herhangi bir belirsizliğe yol açmamak için sıkı bir şekilde inceler. Son olarak eleştirel felsefe, eğitime ilişkin olgusal önermelerin kabul veya reddinde geçerli olacak kanıtları dikkatle ele alır (Büyükdüvenci 1987: 62–63).

Eğitim felsefesi, eğitim teorilerinin geliştirildiği güçlü bir alandır. Ancak eğitim felsefesi ile eğitim teorileri alanı aynı değildir. Yapılanların birbirine benzer olması, iki sahanın yenileştirilmesi fikrini doğurmuştur. Aslında her iki çalışma türü farklı olup aynı kabul edilemez. Felsefede ise daha geniş açıdan ele alınır. Kavramların analizi, ilişkisi, öz kabullerin tahlili, görüşlerin analizi, felsefi değeri, dayandığı kaynaklar inceden inceye tahlil ve analiz edilir. Çalışmalar bilgi, mantık, değer, dil, vs. gibi felsefenin hemen hemen bütün alt alanlarını kapsayacak şekilde yürütülür. Eğitimi etkileyen değer sahaları (din, ahlak, ekonomi, politika) da işe katılır. Felsefi bakış ve yöntemler bilinçli bir şekilde eğitime uygulanır (Tozlu, 2003).

Bir eğitim felsefesinde; felsefenin eğitime sorduğu sorularla eğitimin felsefesinin temelleri atılmış olur. Bir eğitim felsefesi geliştirmek için en uygun ve en anlamlı açıklama; sorulan soruların cevap aranması ve böylece eğitimin niteliğinin çok iyi anlaşılmaya çalışılmasıdır (Doğanay; 2011).

Eğitim felsefesi, felsefe açısından eğitimin amaçlarını meydana getiren temalar üzerinde durmaktadır. Sosyal açıdan ise eğitim felsefesi, eğitimin insan hayatının sosyal boyutlarını ele alır. Devlet felsefesi açısından eğitim felsefesi, eğitim ve öğretimin ana ilke ve metotlarını eleştiriye tabi tutar (Akyüz, 1991).

Eğitim felsefesinin kapsamı daha çok eğitim sorunları ile ilgilidir. Bu nedenle; eğitim amaçları, eğitim ve devlet arasındaki ilişkinin analizi, ekonomi ve eğitim arasındaki ilişkinin analizi, öğretim süreci, müfredat, eğitim ve toplum arasındaki ilişkinin analizi, bilgi kuramı ve eğitim gibi konuların eğitim felsefesi kapsamında ele alınması gerektiği söylenebilir.

Eğitim felsefesi, eğitim politikalarına ve uygulamalarına yön veren varsayım, inanç, karar ve ölçütleri inceler. Tutarlılık ve anlam yönünden kontrol eder. Eğitim felsefesi, eğitim sistemlerinin temelinde yer alan ideal insan anlayışını değerlendirir. İnsanın tabiatı, toplum, öğrenme gibi konulardaki felsefi ve eğitsel yaklaşımları bir araya getirir, bunlardan bütün çıkarmaya çalışır (Ergün, 1996).

Eğitim felsefesi şu sorulara cevap aramaktadır (Tuncel, 2002; Kurt, 2016):

1. İnsan nedir?
2. Eğitim nedir?

3. İnsan hayatının değeri nedir, bu değeri keşfetmek için ne tür bilgi ve yetenek gereklidir?
4. Eğitimde kimler niçin eğitilmelidir?
5. Kültür aktarımı ve toplumsal organizasyonda eğitimin oynadığı rol nedir?
6. Bireysel ihtiyaç ve ilgiler, toplum gelenekleri ve kurumlar tarafından nasıl etkilenir?
7. Eğitimin amaçları nelerdir, ne tür bir toplum bu amaçları en iyi şekilde gerçekleştirebilir?
8. İstenilen bireysel ve toplumsal amaçlara ulaşabilmek için, hangi bilgi, beceri ve teknikleri, hangi alışkanlık, değer ve yetenekleri vermemiz gerekir?
9. Eğitimde fert mi yoksa toplum kaygısı mı ön plandadır?

6.Özet

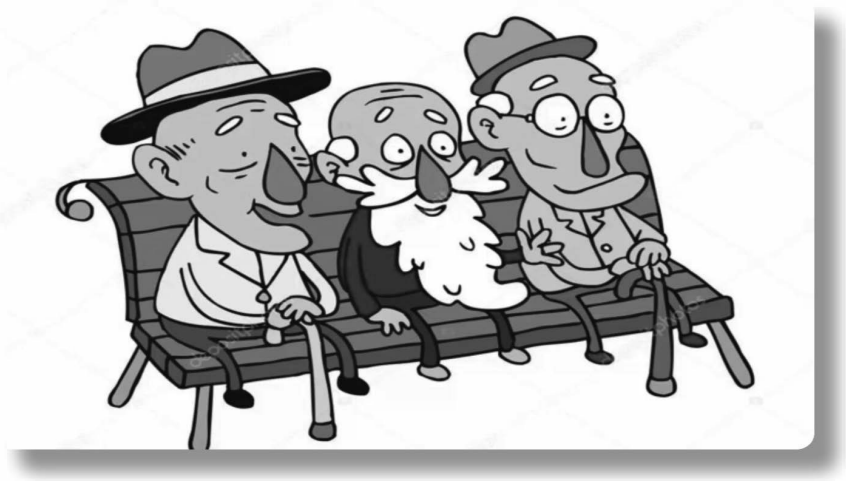
Eğitim ve felsefe arasında birçok açıdan ilişki bulunmaktadır. Her şeyden önce eğitimin nesnesi insandır. Felsefenin konusu da düşünen insan olduğuna göre felsefe ve eğitim arasında işbirliği önemli görülmelidir. Hedeflerin belirlenmesi sürecinde felsefe eğitime yön göstermektedir. Bunun yanında felsefe programın içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğelerine de yön vermektedir. Eğitim ve felsefe arasında ki ilişki sadece programın öğeleri ile sınırlı değildir. Aynı zamanda personel yetiştirme ve geliştirmede de eğitimde felsefeden faydalanılmaktadır. Felsefenin eğitime katkıları olduğu gibi eğitimin de felsefeye katkıları vardır.

Eğitim yoluyla insanlara bilimsel, sanatsal, felsefi vb. alanlarda istendik, tutarlı davranışlar kazandırılır. Bunlar, hem insanların kendi felsefelerini hem de toplumsal felsefeleri geliştirmede katkıda bulunabilir.

Eğitim ile felsefe arasındaki ilişkiden yeni bir bilimsel alan ortaya çıkmıştır. Bu bilimsel alan eğitim felsefesidir.

Sosyal bilimlerin birçok alanında olduğu gibi eğitim felsefesi konusunda da farklı tanımlamalar söz konusudur. Bu tanımlardan birisinde eğitim felsefesi, genel anlamda eğitimi felsefi tutum ya da yöntemlerle ele alan, eğitime yöneltilen sorulara cevap arayan bir felsefe dalı olarak tanımlanmaktadır.

FELSEFE HİKÂYELERİ

BAŞARI, ZENGİNLİK VE SEVGİ

Alışverişe gitmek üzere evden çıkan bir kadın, kapısının karşısındaki kaldırımda oturan bembeyaz sakallı üç yaşlıyı görünce önce duraksadı, sonra onları, tüm içtenliğiyle evine davet etti; "Burada böyle oturduğunuza göre, üçünüz de kesinlikle acıkmış olmalısınız", dedi. "Lütfen içeri gelin, size yiyecek birşeyler hazırlayayım." Üç yaşlıdan biri kadına, eşinin evde olup olmadığını sordu. Kadın, eşinin biraz önce çıktığını, şu anda evde olmadığını söyledi. Yaşlı adam, başını iki yana salladı; "Eşiniz evde değilse, biz de davetinizi kabul edemeyiz", dedi. Akşam eşi geldiğinde, kadın karşı kaldırımdaki yaşlı adamlarla arasında geçen konuşmayı anlattı. "Senin evde olmadığını öğrenince, içeri girmek istemediler" dedi. Yaşlı adamların bu davranışlarını öğrenince, kadının eşi üzüldü. "Bir bakıversene dışarı", dedi. "Hâlâ oradalarsa, şimdi davet edebilirsin eve." Kadın kapıyı açar açmaz, karşı kaldırımdaki bembeyaz sakallı üç yaşlıyla yeniden karşılaştı. "Eşim geldi, şimdi evde" dedi ve onlara davetini yineledi; "Yemeğimizi birlikte yemek için sizi şimdi davet edebilir miyim evimize?" Kadının davetine yaşlılardan biri yanıt verdi; "Biz hiçbir eve üçümüz birlikte gitmeyiz", dedi ve kısa bir duraksamadan sonra, bir açıklama yaptı; "Sağ yanımdaki bu arkadaşımın adı, zenginliktir. Bu yanımda oturan arkadaşımın adı başarı, benim adım ise sevgidir. Kendini ve arkadaşlarını tanıttıktan sonra sevgi, kadına ilginç bir öneride bulundu "Şimdi evinize gidin ve eşinizle başbaşa verip, bir karara varın", dedi. "İçimizden sadece birimizi davet edebilirsiniz evinize. Hangimizi davet etmek istediğinize karar verin, sonra gelin, kararınızı bize bildirin." Kadın, sevginin önerisini eşine anlattığında, adam sevinçten göklere fırladı. "Aman ne güzel, ne güzel", dedi. "Hangisini davet edeceğimizi bize bıraktıklarına göre, biz de içlerinden zenginliği davet ederiz ve evimiz de bir anda zenginliğe kavuşmuş olur." Eşinin kararı, kadının hiç de hoşuna gitmedi.

"Başarıyı davet etsek, daha mantıklı bir karar vermiş olmaz mıyız, kocacığım?", dedi. Kayınvalidesiyle, kayınpederinin bu konuşmasına, içerideki odada bulunan gelinleri de kulak misafiri olmuştu. Koşarak içeri girdi ve o da kendi önerisini söyledi; "En doğru karar, sevgiyi davet etmek değil midir?", dedi. "Düşünsenize, evimiz bir anda sevgiye kavuşacak" Gelinin bu önerisi, kayınpederin de, kayınvalidenin de çok hoşlarına gitti. "Tamam, en doğru karar bu olacak" dediler. Sevgiyi davet edelim..." Kadın kapıyı açtı ve üç yaşlıya birden sordu; "İçinizde hanginiz sevgiydi? Onu davet etmeye karar verdik. Lütfen buyursun..." Sevgi ayağa kalktı, eve doğru yürümeye başladı. Arkadaşları da ayağa kalktılar ve sevginin arkasından, onlar da eve doğru yürümeye başladılar. Kadın, büyük bir şaşkınlık ve heyecan içinde, zenginlikle başarıya sordu; "Siz niçin geliyorsunuz? Ben yalnız sevgiyi davet etmiştim." Kadının bu sorusuna, üç yaşlı birlikte yanıt verdiler; "Eğer içimizden yalnız zenginliği ya da başarıyı davet etmiş olsaydınız, davet edilmeyen ikimiz dışarıda bekleyecektik. Fakat siz sevgiyi davet ettiniz. Bu durumda üçümüz birden gelmek zorundayız evinize." Ve kadının "niçin?" diye sormasını beklemeden, zenginlik ve başarı sözlerini şöyle sürdürdüler; "Çünkü sevginin olduğu her yerde, biz zenginlik ve başarı da her zaman, onun yanında oluruz.

Kaynak: http://aslimyanik.blogcu.com/felsefi-hikayeler/1841652

4. BÖLÜM

EĞİTİM AMAÇLARININ FELSEFİ TEMELLERİ

İçindekiler

- Giriş
- Öğretim hedeflerine ilişkin kavramsal açıklamalar
- Eğitim amaçlarının yerel ve evrensel niteliği
- Öğretim hedeflerinin belirleyicileri
- Aday öğretim hedefleri için süzgeçler
- Hedef türleri
  - Uzak hedefler
  - Genel hedefler
  - Özel hedefler
- Hedeflerin aşamalı olarak sınıflandırılması
- Eğitim amaçlarının belirlenmesi
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Hedef kelimesine ilişkin yapılmış tanımların öne çıkan özelliklerini sıralayabilme,
2. Eğitim amaçlarının yerel ve evrensel niteliklerine ilişkin örnek verebilme,
3. Öğretim hedeflerinin belirleyicilerini birer cümle ile açıklayabilme,
4. Aday öğretim hedefleri için gerekli süzgeçleri ve işlevlerini söyleyebilme,
5. Hedef türlerini tanımlayarak örnekler verebilme,
6. Eğitim amaçlarının belirlenmesi sürecinde felsefenin etkisi hakkında değerlendirmelerde bulunabilme bilgi ve becerisi kazanmanız beklenmektedir.

Hedefi olmayan gemiye hiçbir rüzgâr yardım edemez.

Montaigne

1. Giriş

Eğitimde hedefler kısaca bireyde bulunması gereken özellikler olarak ifade edilmektedir. Bu özellikler çağlardan çağlara, dönemden döneme değişiklik gösterdikleri için hedefler sürekli olarak yenilenmek zorundadır. Toplumun, bireyin ve konu alanının ihtiyaçlarına cevap veremeyen eğitimin istenen başarıyı sağlaması zordur. Bunun için öncelikle nasıl bir insan sorusunun cevaplanması gerekiyor ki bu sorunun cevaplanmasında en önemli destek şüphesiz felsefeden gelmektedir. Buradan hareketle toplumda hakim olan felsefenin eğitimde hedef belirlemede etkili olduğu söylenebilir.

Eğitimde hedefler belirlenirken toplum, birey, konu alanı ve doğa ihtiyaçları dikkate alınmakta, bu ihtiyaçlardan hareketle ortaya konulan aday hedefler de eğitim psikolojisi, eğitim ekonomisi, eğitim sosyolojisi ve eğitim felsefesi süzgeçlerinden geçmektedirler.

Hedefler dikey ve yatay hedefler olarak sınıflandırılmaktadır. Dikey hedefler uzak, genel ve özel hedefler olarak üçe ayrılmaktadır. Uzak hedefler, ülkenin politik felsefesini yansıtan hedeflerdir. Genel hedefler, uzak hedeflere göre daha somuttur. Bunlara bir bakıma okulun hedefleri de denilebilir. Özel hedefler ise bir disiplin ya da çalışma alanında öğrenciye kazandırılması uygun bulunan bilgi, beceri, ilgi, tutum ve alışkanlıklar gibi özelliklerdir. Yatay hedefler de bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedef olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Bu bölümde öncelikle hedef kelimesi kavramsal açıdan ele alınmış daha sonra ise eğitim amaçlarının evrensel ve yerel niteliği, öğretim hedeflerinin belirleyicileri, aday öğretim hedefleri için süzgeçler, hedef türleri, hedeflerin aşamalı sınıflandırılması ve eğitim amaçlarının belirlenmesi gibi konulara yer verilmiştir.

2. Öğretim Hedeflerine İlişkin Kavramsal Açıklamalar

Hedef ile ilgili olarak farklı tanımlar bulunmaktadır. Bu tanımlardan birisinde hedef, "planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla kazandırılması kararlaştırılan, davranış değişikliği ya da davranış olarak ifade edilmeye uygun olan bir özellik" (Ertürk (1991) olarak tanımlanırken bir başka tanımda da "öğrencilere kazandırılmak üzere seçilmiş istendik özelikler" (Demirel, 2006) olarak tanımlanmıştır. Ertürk (1991) hedeflerin; öğretim faaliyetlerine yön vermede, mevcut öğretim faaliyetlerinin değerlendirmede ölçütler takımı olduğunu vurgulamaktadır.

Bir öğretim programında hedefler "niçin sorusuna" cevap verir.

Öğretimde hedefler konusunda yurt dışı literatürde de yapılmış çok sayıda tanım bulunmaktadır. Jenkins ve Unwin'e (2001) göre öğretim hedefleri, öğrencinin öğrenme aktivitesinin sonucu olarak ne elde edeceğini ya da ne bileceğini tanımlayan ifadeler olarak değerlendirilmektedir. Bingham'a (1999) göre öğretim hedefleri, öğrencinin öğrenimin sonunda ne bilmesi, anlaması ve yapması gerektiğini açıkça belirten ifadelerdir. Moon'a (2002) göre öğretim hedefi, bir öğrenciden bir öğrenme dönemi sonunda neleri bilmesi, anlaması ve yapabilmesinin beklendiğini ve bunları öğrendiğini nasıl göstereceğini ifade eder.

Gerek yurt içi ve de gerekse yurt dışı literatürde yer alan öğretimde hedef konusunda yapılan tanımlar incelendiğinde başlıca şu özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir:

- Öğretimde hedefler, planlı öğretim faaliyetlerinin önemli özelliklerinden birisidir.
- Öğretimde hedefler, öğretmenin yapması gereken özelliklerden ziyade öğrencinin yapması gereken davranışları ifade etmektedir.
- Öğretimde hedefler, öğretim sürecinin yönlendirmede önemli bir etkiye sahiptir.
- Öğretimde hedefler, öğrencilerin öğretim süreci sonunda sahip olmaları gereken özelliklerdir.

Öğretim hedefleri öğrencilere;

- *Öğretim hedefleri ile değerlendirme arasında gerekli olan ilişki kurulacağı için öğretim sürecinin daha anlamlı olması,*
- *Öğrenci kendisinden ne beklenildiğini bildiği için başarılı olma şansının artması,*
- *Öğrencilere sorumluluk duygusu verilmesi gibi konularda önemli yararlar sağlamaktadır.*

Türkiye'de 2005 yılına kadar öğretim programları içinde "hedef ve hedef davranışlar" kelimeleri kullanılırken bu tarihten sonra geliştirilen programlarda daha çok "kazanım" kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Bu durumun temel nedeni; öğrenci merkezli bir öğretim anlayışını ön gören yapılandırmacı öğrenmedir. "Hedef" yerine "kazanım" kelimesiyle içerikten bağımsız olarak algılanan davranışların gerek içerik ve de gerekse öğretim sürecine dâhil edilmesi, ezberci bir öğretim anlayışından vazgeçilmesi amaçlanmaktadır. Fakat günümüzde hedef ve kazanım kelimeleri zaman zaman aynı anlamda kullanılmaya devam etmektedir.

Geleneksel yaklaşım olan öğretmen merkezli yaklaşımda; öğretmen neyi nasıl öğretip değerlendireceğine kendisi karar vermekte, ders tanımları öğrencinin kazanacaklarına odaklı olarak değil içeriğe bağlı olarak yapılmaktadır. Çağdaş yaklaşım olan öğrenci merkezli yaklaşım ise; program sonunda öğrencilerin kendilerinden beklenilen yeterliliklerden neleri yapabildikleri ile ilgilenmektedir.

3. Eğitim Amaçlarının Evrensel ve Yerel Niteliği

Kısaca istendik davranış değiştirme süreci olarak tanımlanan eğitimin en önemli özelliklerinden birisi de amaçlı olarak yapılmasıdır. Yıldırım (1987:18) eğitim amaçlarının bir bölümünün evrensel nitelikte, bir bölümünün de belli bir toplum ya da kültür geleneğini temsil eden yerel nitelikte olduğunu belirtmekte, evrensel niteliklerin tüm toplumlar için geçerli olduğunu belirtmektedir. Yerel amaçlar, toplumun kendi geleneğine inanç ve yaşam anlayışına özgü amaçlardır. Yıldırım evrensel ve yerel amaçlarla ilgili şu örnekleri vermektedir:

a. Evrensel nitelikli amaçlara örnekler:

- Genç kuşakları doğruya, iyiye bağlı, yasaya saygılı yetiştirmek,
- Genç kuşakları yaşamda etkin olmalarını sağlayacak bilgi ve beceriyle donatmak.

b. Yerel nitelikli amaçlara örnekler:

- Savaşçı yetiştirmek,
- Yaşlılara saygılı yetiştirmek,
- Belli bir din ve ideolojiye uygun yetiştirmek.

Bazı amaçlarsa hem yerel hem de evrensel nitelikli olabilmektedir. Örneğin, genç kuşaklara;

- Toplumda yerlerini alabilmek için gerekli bilgi, beceri ve tavır niteliklerini kazandırmak,
- Geçimlerini sağlamak için bir sanat ya da meslek beceri sağlamak,
- İnsanlığın ortak malı kültürel ve moral değer yargılarını benimseme yolunu açmak,
- Eleştirel düşünme ve tartışma gücü kazandırmak,
- Öğrenme, bilgisini arttırma, yeni şeyler deneme ve bulma tutkusunu aşılamak.

Çağdaş dünyada bütün toplumların kabul ettikleri bu tarz amaçlar soyut genellemeler olarak evrensel, içerik yönünden ulusal ya da yerel sayılabilmektedir. Bu ayrım şöyle açıklanabilir: Bir çocuğun yetiştiği toplum ilkel ya da çağdaş bir toplum olsa da içinde bulunduğu toplumun özelliğine göre bazı bilgi ve beceriler kazandırılması kaçınılmazdır. Fakat çocuğun kazanacağı bilgi ve beceriler, toplumun çağdaş ya da ilkel bir toplum olma özelliğine göre değişiklikler göstermektedir. Örneğin uygar bir toplumda çocuğa kazandırılması gereken akademik beceriler ilkel toplumda gereksiz olabilmektedir. Oysa Güney Pasifik Adaları gibi toplumlarda çocuklara akademik konulardan ziyade yüzme avlanma, ok ya da zıpkın atma gibi becerilerdir (Yıldırım, 1987).

4. Öğretim Hedeflerin Belirleyicileri

İstendik davranışın belirleyicileri, insanın özeliklerinden çıkarılabilir. Bunlar; toplumsal gerçek, konu alanı (bilim, sanat, felsefe vb.), kişi (birey) ve doğa olarak ele alınabilir. Sönmez (2015: 18-23) bunları şu şekilde açıklamaktadır:

Toplumsal Gerçek: Bir toplumsal sistem, çeşitli kurum ve kuruluşlarla bunlar arasındaki ilişkilerden oluşur. Bu kurumlar; aile, cemaat, cemiyet, kabile, klan, okul, ulus, devlet vb. olabilir. Toplumsal sistem, ekonomik, politik ve eğitim sisteminin bir üst sistemidir. Bu nedenlerden dolayı her sistem; hangi toplum, ulus için kuruluyorsa, o toplumun gerçeğinden hareket etmek zorundadır; çünkü o gerçeğe dayanmayan ve ondan hareket etmeyen sistem kısa zamanda bozulup yıkılmak zorunda kalabilir. Kurulacak bir sistem, toplumsal gerçeğe hem uymalı, hem de onu temele alıp daha tutarlıya doğru değiştirip geliştirmeye yönelmelidir. Eğer toplumsal sisteme yalnız uymakla kalırsa, onu değiştirip geliştiremez.

Konu Alanı: Hedef davranışların diğer belirleyicisi bilim, sanat, düşünce gibi insan etkinlikleri olabilir. İstendik davranışlar bir içerikle kenetlidir**.** Bunlar matematik, fizik, kimya, biyoloji, tıp, jeoloji, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, tarih, coğrafya vb. olabilir. Hedef davranışlar, bilim, sanat ve düşünce alanlarındaki gelişmelere ve değişmelere uygun olmalıdır. Ayrıca bilimsel, teknik, sanatsal ve felsefi düşünce kişinin esnek olmasını, çok boyutlu düşünmesini, bilimsel şüpheyle donanık olmasını, her bilginin nesneye ulaşma derecesine, ölçütlere, yöntemlerin özeliklerine, insanın bilme, kavrama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme ve zihinsel gücünün sınırlılığına, ölçütlere göre olduğunu bilip davranmasını gerekli kılar.

Kişi (Birey): Eğitim sisteminin temel öğesi insandır. İnsan hem özne, hem de nesne durumundadır. Her türlü etkinlik, insanın davranışlarını istendik yönde değiştirmek üzere düzenlenir. İnsan biyo, kültürel, toplumsal ve psikolojik bir varlık olarak ele alınabilir. İnsanın gereksinimleri fizyolojik, güvenlik, sevgi-saygı, statü kazanma, kendini gerçekleştirme biçiminde aşamalı olarak beş basamağa ayrılmıştır. Bunlar, insanın insan olarak yaşaması için zorunludur. Fizyolojik gereksinimlerin bir adı da yaşamı sürdürmedir; çünkü bunlar; açlık, susuzluk, uyku ve sekstir. Bunları insan gidermeden yaşayamaz. Yalnız bunları değil, bunlarla beraber aynı zamanda güven, sevme-sevilme, statü kazanma, kendini gerçekleştirme gereksinimlerini de gidermelidir. Bu nedenlerden dolayı, eğitimde hedef davranışlar belirlenirken, insanın bu gereksinimlerini yaşadığı doğal ve toplumsal ortamda nasıl gidereceği de göz önüne alınmalıdır.

Doğa: İnsan aynı zamanda doğal bir varlıktır ve doğal bir ortama doğmaktadır. Yeme, içme, nefes alma, seks gibi temel gereksinimlerini doğadan karşılamaktadır. Doğal ortam olmadan, insanın yaşaması mümkün değildir; ama insan olmadan doğal yaşam sürebilir. İnsan doğal yaşamı hızla bozmaya başladı. Hava, su ve toprak kirlenmesi insanlığı tehdit eder bir duruma geldi. Böyle devam ederse, insanların büyük bir çoğunluğu çok kısa bir zamanda ölebilir. Ayrıca doğadaki enerji kaynaklan hızla tükenmektedir. İnsan bu kaynakların yerine yenilerini koymak, ya da bulmak zorunda kalabilir. İşte bu nedenlerden dolayı, doğayı koruyacak ve onunla denge kuracak kişiler yetiştirmek gereklidir. Eğitimde istendik davranışlar belirlenirken, insan artık doğayı da göz önüne almak zorundadır.

Toplumsal gerçek, konu alanı, kişi ve doğayı göz önüne alıp, bunlardan birine ters düşmeden, onlarla dirik bir denge kurarak saptanan hedeflere **aday hedefler** denilebilir. Aday hedefler bu dört belirleyiciden geçmek zorundadır. Bunlardan birine takılan hedef elenebilir (Sönmez, 2015).

5. Aday Öğretim Hedefleri İçin Süzgeçler

Aday hedefler eğitim psikolojisi, eğitim felsefesi, eğitim ekonomisi ve eğitim sosyolojisi süzgeçlerinden geçirilmelidir. Bunların birine takılan aday hedefler elenir. Süzgeçler, hedeflerin diğer ölçütleri olarak düşünülebilir Süzgeçler ve açıklamaları şöyledir (Sönmez, 2015):

Eğitim Psikolojisi: Psikoloji, davranışları inceleyen bir bilim dalıdır. Eğitim de istendik davranış değişiklikleri oluşturma süreci olarak ele alınabilir. Her iki bilim alanı da insan davranışı üzerinde çalışmalarından dolayı eğitim ile psikoloji arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bunun yanında psikoloji davranışların nasıl ve ne yolla kazanıldığını da araştırır, öğrenme strateji, yöntem ve tekniklerinin neler olduğu konusunda ilkeler ve kuramlar oluşturur. Bir davranış eğitim yoluyla öğrenciye kazandırılamıyorsa, o davranış hedef olamaz. Bundan başka yine davranış ölçülemiyorsa, yine hedef olarak ele alınamaz. Bu özelikler, hedefleri belirlemede eğitime katkı getiren ölçütler takımı olabilir.

Eğitim Ekonomisi: Ülkenin gereksinim duyduğu insan gücünü yetiştirecek olan eğitim sistemidir. Eğitim sistemi, insanları en azından tutarlı bir üretici ve tüketici olarak yetiştirmek zorundadır. Bunu yapabilmesi için, ekonominin gereksinim duyduğu insan tipini hem nicelik, hem de niteliksel olarak yetiştirmelidir. Eğer bunu sağlamazsa, ülke ekonomisi dar boğaza girebilir. Üstelik böyle bir durumda eğitim sistemi, kendisine yapılan yatırımları boşa harcamış olabilir. Onun için kişide bulunması kararlaştırılan hedef davranışlar, hem en kısa zamanda kazandırılacak, hem de en ucuza mal olacak şekilde belirlenmelidir.

Eğitim Felsefesi: Bir bilim olarak eğitimin istendik insan davranışlarıyla uğraşmaktadır. İstendik davranışlar da gerçeğin kapsamı içindedir. Her istendik davranışın temelinde en azından bir sayıltı yatar. Sayıltılar, felsefi niteliktedir. Kazanımlar, yani istendik davranışlar, eğitim ve sınama durumları tek bir kişiye ve kendisince belirleneceği gibi toplum, doğa, bilim, sanat, düşünce tarafından dinamik dengeyle de saptanabilir. Sözün kısacası her şey olabilir. Temele alman felsefeye göre saptanan hedefler, yine aynı felsefenin savunduğu mantığa göre iç ve dış tutarlık açısından denetlenebilir. Birbirine ters düşen hedefler saptanıp elenebilir.

Eğitim Sosyolojisi: Sosyoloji, kişi, kurum ve toplum arasındaki ilişkileri inceleyen bir bilim dalıdır. Eğitimde istendik davranışların belirleyicilerinden biri de toplumdur. Toplumsal gerçeğin önceliğine göre belirlenen aday hedefler, o toplumun genel özeliklerini içerir. Ülkenin genel toplumsal gerçeğine göre saptanan aday hedefler, her bölgenin, kentin, kasabanın, köyün özeliklerine göre gözden geçirilmeli ve ona göre yeniden belirlenmelidir. Eğer böyle davranılmazsa, eğitim sistemi etkili olamayabilir.

Aday hedefler; eğitim psikolojisi, eğitim ekonomisi, eğitim felsefesi ve eğitim sosyolojisi süzgeçlerinin her birinden geçirildikten sonra olası hedefler adını alabilir. Bu süzgeçlerin birine takılan aday hedefler elenebilir.

6. Hedef Türleri

Eğitim-öğretimde hedefler; uzak, genel ve özel hedef olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Özel hedefler ise; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda olmak üzere üç kategoride değerlendirilmektedir.

Uzak Hedefler

Bir ülkenin eğitim hedeflerinin en üst aşamasını oluşturan bu hedeflerin en önemli özelliği, daha çok ülkenin siyasi felsefesini yansıtması, oldukça soyut ve genel ifadelerden oluşmasıdır. Demirel (2013) uzak hedeflerin ülkenin politik felsefesini yansıttığını ve genel olarak ifade edildiğini belirtmektedir. Uzak hedefler 1973 tarih 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda şu şekilde ifade edilmiştir:

"Bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırarak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır".

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Uzak hedefler;

- *Yetiştirilmesi öngörülen insan tipinin özelliklerinden oluşur.*
- *Toplumun politik felsefesini yansıtır.*
- *Eğitimin genel hedeflerinin belirlenmesinde yol göstericidir.*
- *Ülkenin tarihi ve kültürünü temel almaktadır.*

Genel Hedefler

Uzak hedefleri daha somut, belli bir sürede ulaşılabilen ve uygulanabilir kılmak için genel hedeflerin belirlenmesine gereksinim vardır. Yani, uzak hedeflerin yazılı olarak ifade edilmesi bir anlamda genel hedefleri ortaya çıkarmaktadır. Genel hedefler uzak hedeflere uygun olarak düzenlenir. Bu tür hedefler, toplumun sosyal ve siyasal ideallerinin eğitim alanına yansıması olarak kabul edilmelidir (Çelik, 2006). Genel hedefler uzak hedeflerle tutarlı olup okulun işgörüsünü yansıtmaktadır (Demirel, (2013). Sönmez'e (2015) göre genel hedefler; eğitimin genel hedefleri ve okulun genel hedefleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Eğitimin Genel Hedefleri: Uzak hedefe ulaşmak için eğiteceğimiz insanda bulunması gereken nitelikleri sergilerler. Anayasada ve 1739 sayılı Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarında yer alan he defler örnek olarak verilebilir. Genel hedefler, 3 madde halinde yasada belirtilmiştir. Bunlar iyi insan, iyi yurttaş ve iyi meslek adamının nitelikleridir.

Okulların Genel Hedefleri: İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimden mezun olan bireyin hangi özeliklerle donanmış olacağını gösterirler. Her öğretim kademesinin hedefleri vardır. Bunlar birbirlerini desteklemek zorundadırlar. Ayrıca okulun genel hedefleri, eğitimin genel hedefleri ve uzak hedeflerle kenetli olmalıdır.

Eğitimin genel hedefleri felsefesini, okulun genel hedefleri de eğitim felsefesine ek olarak okulun işgörüşünü yansıtır (Ertürk, 1991).

Özel Hedefler

Özel hedefler belirli bir disiplin ya da çalışma alanı için hazırlanır. Okullarda belli bir ders ya da kurs yoluyla öğrencinin yetiştirilmesi için saptanan hedefler bu türdendir. Örneğin ilköğretimde temel bilgi ve becerilerin genel hedefler yoluyla kazandırılmasında hangi yeterliklerin Türkçe, hangi yeterliklerin matematik ya da sosyal bilgiler dersinde kazandırılacağı özel hedeflerle belirlenmektedir. Yani her ders ya da konu alanında kazandırılacak hedefler bu gruba girer. Bireyin eğitimi sürecinde varılmak istenen en yakın hedefler konunun hedefleridir. Konuların hedefleri bir ders bütünlüğü içinde düşünüldüğünde dersin hedeflerini, derslerin hedefleri birleşerek okulun hedeflerini, okulun hedefleri birleşerek milli eğitimin hedeflerini oluşturur (Çelik, 2006). Özel hedefler kendi içinde bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedefler olmak üzere üçe ayrılır.

7. Hedeflerin Aşamalı Olarak Sınıflandırılması

Öğretim sürecinde hedefler; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda olmak üzere aşamalı bir şekilde sınıflandırılmıştır. Aşamalı sınıflama ifadesiyle anlatılmak istenen bir sonraki aşamanın bir öncekini kapsaması ve daha karmaşık bir yapıda olmasıdır. Öğretim hedeflerinin sınıflandırılması, program geliştirme sürecinde hedeflerin yazımı ve seçiminde verimliliği arttırmaktadır (Tan, 2015).

8. Eğitim Amaçlarının Belirlenmesi

Eğitimde amaç kısaca bireyde gözlemlenmesi düşünülen özellikler olarak tanımlandığına göre eğitim amaçlarının her dönemde farklı olması beklenir. Çünkü her dönemin ideal insan tipi farklılık göstermektedir. Tozlu (1997), eğitim amaçlarının belirlenmesi sürecinde insan faktörüne dikkat çekmekte ve hedef belirleme sürecinde insanın sadece tecrübelerinin verileri ışığında değil, bir varolan olarak, varlık olarak, temel problemleri itibariyle amacı, yaratılışı, geleceği, değerleri vs. ile gündeme getirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu durum insan hakkında yapılan bilimsel çalışmalarının önemini ortaya koysa da insanın bazı özelliklerinin belirlenemeyeceği sorununu ortaya koymaktadır. Bu nedenle Jacques Maritain, insanın bütünlüğünü yakalamak için bilimsel ve felsefi çalışmalar yanında dini anlamdaki düşüncelerin de dikkate alınması gerektiğini belirtir. Son dönemde yapılan bilimsel araştırmalar, Maritain gibi düşünürlerin ifade ve değerlendirmeleri çocukların, gençlerin veya yetişkinlerin kendine has özellikleri (düşünce, anlayış, dünya görüşü) olduğunu ortaya koymakta ve bu nedenle eğitimin de bu özelliklere göre yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Örneğin çocuk eğitiminde somut konulardan öğretime başlanması, öğretimde çocukların motivasyonların önemine inanılması, çocukların ilgi ve dikkatlerinin öğretimde önemli kabul edilmesi, hazırbulunuşluğun yeri ve önemine inanılması, çocuğa saygı duyulması, bireysel farklılıklar gibi durumlar böyle bir anlayışın ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bütün bu gelişmeler eğitimi, eğitim amaç ve programlarını da önemli ölçüde etkilemiş artık öğretimde otoritelerin istekleri değil, çocuğun, gencin veya yetişinin özellikleri eğitimi yönlendirmeye başlamıştır. Böylece pasif öğrenciden aktif öğrenciye geçiş söz konusu olmuştur. Tozlu'ya göre tekamülcü anlayışa bağlı olarak bir çok felsefeci ve eğitimci de otoriter anlayışı eleştirmiş, eğitim amaçlarının temelde bireysel güçleri inkişaf ettirmek, geliştirmek olduğunu öne sürmüşlerdir.

J. Maritain eğitim yoluyla insanın belirli dinamizm çerçevesinde kendi kendine şekillendirmesine rehberlik edilmesi gerektiğini ifade ederken aynı zamanda onun kendi bilgisiyle yargılama gücüne ulaşabilmesi için, bunu sağlayıcı gerekli hususlar ve ahlaki değerlerle donatılmasını ister. O, bu konuyu da, bireylerin kendi millet ve medeniyetlerinin manevi, ruhi miraslarını kazanmalarıyla mümkün olacağı şartına bağlamaktadır. Burada ferdin belirli bir kültür ve medeniyetin değerlerini kazanmasıyla ancak kendisi ve varlığı ve düşünme ve yorumlama gücüne ulaşabileceği gerçeği ifade edilmeye çalışılmaktadır. Çünkü bireyler kültür ve bilgi yoluyla kendilerine has bir dünya kurabilmektedirler (Tozlu, 1997).

Ergün (1996), eğitim amaçlarının belirlenmesinde etkili faktörlerin başında içinde yaşanılan toplumun geldiğini belirtmektedir. Bu nedenle toplumun inanç ve geleneklerinin devam ettirilmesi, eksik ve kusurların düzeltilmesi eğitim amaç-

ları belirlenirken dikkate alınmalıdır. Ergün'e göre eğitim amaçlarının, insanın psikolojik açıdan incelenmesi sonucundan da çıkarılmaya çalışıldığı da olmaktadır.

Eğitimde aracılığıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılan amaç, ideal insan tipinin özellikleridir. Antik Yunandan itibaren eğitimin insanlardaki bedensel ve ruhsal güçleri dengeli olarak geliştirmesi birçok düşünür tarafından talep edilse de son dönemlerde eğitim amacı olarak sadece şahsiyet veya ruhsal özellikler üzerinde durulmaktadır. Eğitimin amacı, öğrencilerde henüz gözlemlenmeyen fakat eğitim aracılığıyla ulaşılabilecek ve gerçekleştirilebilecek olan bir durum yaratmaktır. Eğitim amaçları olması gerekeni araştırdığı için de eğitim biliminin değil eğitim felsefesinin konusudur. Bu hedefler herhangi bir kişi tarafından kolayca gerçekleştirilebilecek ya da ulaşılması imkânsız hedefler değildir. Eğitim amaçları, sadece eğitilmiş ve belli bir takım psikolojik verilerden, teknik araç-gereçten yararlanabilen öğretmenler tarafından ulaşılabilecek amaçlardır (Ergün, 1996).

Eğitimde amaç belirlemenin en önemli yararlarından birisi de ölçme ve değerlendirme çalışmalarına ışık tutmasıdır. Bilindiği gibi eğitimin oluşturmaya çalıştığı insan şahsiyeti çok yönlü olup birçok iç ve dış faktör tarafından etkilenmektedir. Oysa birçok politikacı ve eğitimci şahsiyetin sadece belirli bir yönünü dikkate alarak hedefe varmaya çalışmaktadırlar. Öğrencilerde belli kişilik özellikleri oluşturmak ya da bazı kişilik özelliklerini değiştirmek hemen yapılabilecek kolay bir iş değildir. Bu nedenle son dönemlerde ölçülmesi zor olan amaçlar yerine eğitimin amacı olarak kişilerde ölçülebilir davranış değişiklikleri meydana getirme yolu seçilmeye başlanmıştır. Buna göre eğitimin amacı, öğrencilerde gözlenebilir ve ölçülebilir davranış kalıpları meydana getirmek olarak belirlenmektedir. Bu durumun temel varsayımı, eğitim amaçlarının belirlenmesi ve ölçme-değerlendirme çalışmalarını kolaylaştıracak olmasıdır (Ergün, 1996).

Eğitim amaçları belirlenirken sadece öğrencilerin kişilik özellikleri, yetenek ve becerileri değil toplumun ve kültürün istenen düzeye çıkarılması esastır. Bilindiği gibi Platon ve Aristo'dan itibaren devlet ve eğitim kavramları önemli ölçüde etkileşim içindedir. Bir bakıma eğitim, devlet ve iktidarların politik amaçlarını gerçekleştirmede bir araç olarak kullanılmaktadır. Eğitim amaçlarının bir boyutu bireyselken diğer boyutu ise toplumun yüksek bir başarı gücüne ulaştırılmasıdır. O halde eğitimin gerçekleştirmesi gereken en son amaç ne olmalıdır? Bu, bazılarına göre milletin başarı gücünün artması, insanların insanca yaşayabileceği, sömürülemeyeceği bir düzenin kurulması olarak ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle eğitimin en son amacı olarak toplumsal bir takım durumlar ifade edilmektedir. Bu arada o toplumsal durumun gerektirdiği kişilik özelliklerini ve dünya görüşünü kişilere kazandırmak esastır. Örneğin sosyalist eğitimin amacı "sosyalist kişilik yapısında" insan yetiştirmektir. Kapitalist ülkelerde de eğitim; hür düşünceli, şahsi girişime yatkın bir insan kişiliği ortaya koymayı hedefler (Ergün, 1996).

Bir toplumda eğitimin amacı belirlemede eğitim felsefesinin hangi katkıları sağlaması gerektiği sorusuna cevap arandığında öncelikle eğitimin yapısal boyutlarının bilinmesine gereksinim vardır. Her toplum ve her çağda eğitimin yapısını şu üç boyut oluşturmaktadır (Yıldırım, 1987: 20):

1. Bilgi, beceri ve tutum kazandırmada kullanılan yöntem ve teknikler.
2. Bu yöntem ve tekniklerin kullanılmasına gerekçe sağlayan bir takım varsayım ya da kuramlar.
3. Bilgi, beceri ve tutum kazandırma etkinliklerinin yönelik olduğu amaçları oluşturan bir takım değer ve ülküler.

Eğitimin bu boyutlarından ilki eğitim felsefesinden ziyade eğitim psikolojisinin konusudur. Tarih, coğrafya ya da matematiğin nasıl öğretileceği konusunda eğitim felsefesi değil eğitim psikolojisi katkı sağlamaktadır. Oysa eğitim felsefesi diğer iki boyut (2. ve 3. boyut) için doğrudan katkı sağlamaktadır. Bu konuda eğitim fels0efesi önemli işlevler görmektedir. Eğitim felsefesi bize eğitim etkinliklerinde dayanacağımız kuram ya da varsayım konusunda katkı sağlamaz. Aynı şekilde eğitim felsefesi bize amaçların gerisindeki değer yargıları ya da ülkülerin ne olması gerektiğini konusunda da katkı sağlamaz. Eğitim felsefesi, sadece eğitim sistemini açık ya da üstü örtük etkileyen bu kuram, varsayım, değer ve idealleri çözümleme yoluyla aydınlatmaya, geçerlik ve tutarlık ölçütlerini belirlemeye çalışır. Deyim yerindeyse eğitim felsefesinin görevi kural koymak değil var olan kuralları irdelemek ve tartışmaktır.

9. Özet

Hedefler, eğitim faaliyetlerine yön vermeleri bakımından önemlidir. Bir kavram olarak hedef kelimesinin anlamı incelendiğinde çok farklı tanımların yapıldığı görülmektedir. Kısaca "öğrencilere kazandırılmak üzere seçilmiş istendik özelikler" olarak ifade edilen hedefle ilgili çok farklı tanımlar olsa da bu tanımlar arasında ortak noktalar da vardır. Gerek yurt içi ve gerekse yurt dışı literatürde yer alan hedef tanımları incelendiğinde; planlı öğretimsel faaliyetlerin önemli bir özelliği olması, öğretmenden ziyade öğrencilerin yapması gerekenleri ifade etmeleri, öğretim sürecini yönlendirmeleri, öğretim süreci sonunda öğrencilerin sahip olmalarının beklendiği özellikler olmaları tüm tanımlarda öne çıkan yönler olarak görünmektedir. Hedeflerin belirleyicileri dört grupta ele alınmaktadır. Bunlar; toplum, birey, konu alanı ve doğadır. Toplumsal gerçek, konu alanı, kişi ve doğayı göz önüne alıp, bunlardan birine ters düşmeden, onlarla dirik bir denge kurarak saptanan hedeflere aday hedefler denilebilir. Aday hedefler eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi, eğitim ekonomisi ve eğitim felsefesi süzgeçlerinden geçerek olası olası hedefler haline gelirler.

FELSEFE HİKÂYELERİ

VAZODAKİ ELMA

Konfüçyüs, öğrencilerine ders veriyordu. Sınıfa elinde dar uzun bir vazo ile geldi. Tüm öğrencilerin görebileceği şekilde vazoyu havada tuttu. Diğer elinde de bir elma vardı. Elmayı vazonun içinde koyduktan sonra, vazoyu yere bıraktı ve şöyle dedi;

- Elmayı vazodan çıkarmayı başaran öğrenci, elmayı alabilir.

Öğrencilerden biri atıldı ve elini vazonun dar ağzından içeri soktu.

Elmayı yakaladı, çıkarmaya çalıştıkça elma elinden kaydı. Bir de elini vazoya sıkıştırdı, bağırmaya başladı:

- Elimi çıkaramıyorum!

Konfüçyüs;

- Elmayı sıkı sıkı tutmaktan vazgeçmezsen, elini çıkaramazsın.

Öğrenci biraz daha uğraştı, elmayı elinden bırakmak istemiyordu; ama sonunda mecburen bıraktı. Elini vazodan çıkardı. Konfüçyüs'e sordu:

- Elmayı vazodan çıkarmanın bir yolu var mı?

Konfüçyüs, nasıl olacağını göstereyim dedi ve vazoyu ters çevirdi. Elma kendiliğinden vazonun içinden yuvarlanıp çıktı. Öğrenciler çözümün bu kadar basit olması nedeniyle gülmeye başladı.

Konfüçyüs, öğrencilerine elmayı göstererek dedi ki:

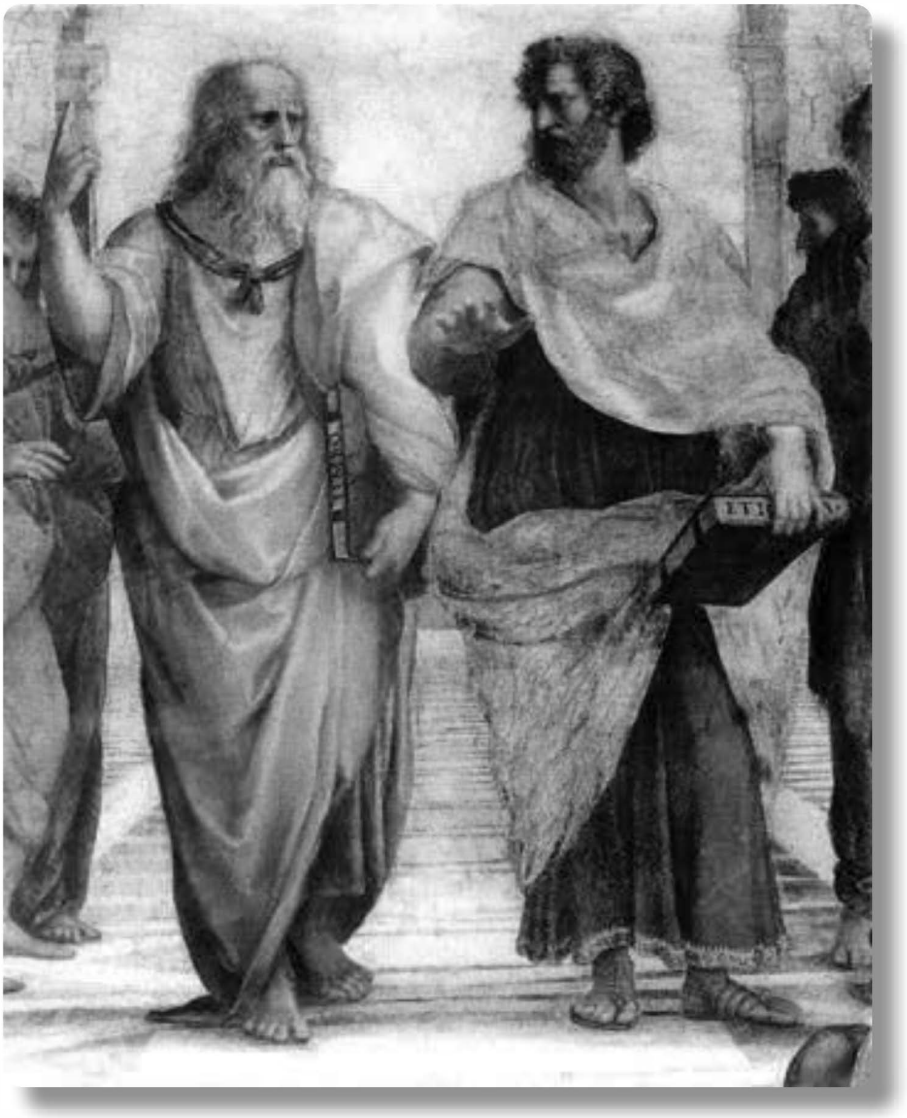
- Göründüğü gibi basit değil, bazen bırakabilmek daha zordur. Eğer bir şeyi zorla tuttuğunuzda, ulaşmak istediğiniz şeyi engellediğini görüyorsanız, o zaman onu özgür bırakmalısınız.

Hayatın akışında bazen ulaşmak istediklerinize onları yakalamaya çalışarak değil, onların size gelmelerine izin vererek ulaşabilirsiniz. Bazen en doğrusu olayları kendi akışına bırakıp müdahale etmemektir. Sorunlara bakış açınızı değiştirdiğinizde farklı çözümler bulabilirsiniz.

Kaynak: http://www.hayatakarken.com/vazodaki-elma-hikayesi.html

5. BÖLÜM

İDEALİZM VE EĞİTİM

İçindekiler

- Giriş
- İdealizm
- İdealizmin Eğitim Anlayışı
- İdealizmin Önemli Temsilcisi Platon'un Eğitim Görüşleri
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. İdealist felsefeyi bir kavram olarak bilme,
2. İdealizmin düşünce tarihindeki yeri ve önemini açıklayabilme,
3. İdealizmin eğitim anlayışını mevcut eğitim anlayışı açısından değerlendirebilme,
4. Platon'un eğitim görüşlerini açıklayabilme bilgi ve becerisine sahi olmanız beklenmektedir.

Tüm çocuklar filozoftur. Ama çok azı öyle kalır.

Brigette Labbe

1. Giriş

İdealizm, ilkçağ Yunan düşünürlerinden itibaren var olup, dış dünyadaki varlıkları düşüncenin ürünü ya da düşüncenin bizzat kendisi olarak kabul etmektedir. Bu nedenle duyu organlarının vermiş olduğu bilgilerin aldatmaca olduğunu kabul ederler. Tarihin farklı dönemlerinde birçok kişi tarafından ele alınan İdealizmde insan, sadece bilgi depolayan bir varlık olarak görülmemiştir (Ergün, 1996). İdealizmin insana olan bu bakışı eğitim düşüncesini de etkilemiştir.

İdealistler eğitimle insanın değerinin artacağına inanırlar. Bu nedenle eğitim uzun vadede insanda yüksek değerler oluşturabilmelidir. Onlara göre insan aklını tam olarak kullanabilmelidir. Bu nedenle öğretmenler öğrenciyi etkilememeli, onların kişiliği ve özünü kendilerinin geliştirmelerine olanak sağlamalıdırlar.

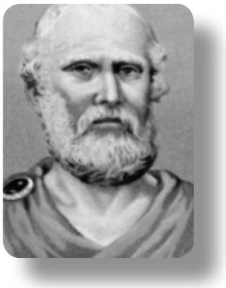
Bu bölümde öncelikle bir felsefi akım olarak İdealizm tanıtılmış, daha sonra da İdealizmin eğitim anlayışı açıklanmıştır. Bölümde son olarak İdealizmin kurucusu olarak bilinen Platon'un hayatı ve eğitim görüşlerine değinilmiştir.

2. İdealizm

Günlük dilde yüksek idealleri hayatta amaç olarak kabul etmeye dayanan idealizm, felsefede ise maddi cinsten olmayan ruh, zihin veya idealaın hakiki varlık olduğunu, varlığın kaynağında bu cinsten bir esasın bulunduğunu kabul eden felsefe anlayışıdır. İdealizmin farklı türleri olsa da, hepsinde varlığı meydana getiren veya anlayan temelde şuurlu bir esasın varlığı kabul edilmektedir (Büyükkaragöz, 1998).

İdealizm; gerçekliğin temelini zihinsel, tinsel ve ideal gibi kavramlarla kuran bir felsefe olarak tanımlanabilir (Gutek, 2001). İdealizme göre duyu organlarımızın verdiği bilgi aldatmacadır (Özdemir, 2006). Dış dünya duyumlarımızdan ibaret olup algılarımız yok olursa dış dünya da yok olur. Nesnelerin varlığı, bizim varlığımız ve düşüncelerimizle vardırlar.

İdealizmde bilgi sonradan elde edilmez. Bilgi, insanın varoluşundan itibaren doğasında var olagelmiştir. İnsanın tek yapması gereken zihnini kullanarak özüne dönmesi ve bilgiye ulaşmasıdır (Sönmez, 2015). İdealizmin eğitime uygulanmış hali ise bireyin kendini gerçekleştirmesidir. İdealistler gerçek bilginin görünen dünyada değil, insan aklında olduğuna inanırlar. İnsanın değerinin sadece eğitim yoluyla artırılabileceğini savunurlar (Ergün, 2006).

İdealizmin temelleri Sokrates'in öğrencisi Platon tarafından atılmıştır. Sokrates; gerçeklik, bilgi ve insan doğasına ilişkin temel sorularla uğraşmıştır. Platon ise hocasının cevap aradığı bu sorulara temel cevaplar ararken hocasını aşarak aynı zamanda bir metafizik sorusu olan; "Gerçekliğin doğası nedir?" ile epistomolojik bir soru olan; "Bilginin doğası nedir ve nasıl bilebiliriz?" sorularına cevap aramıştır. Platon ayrıca "bilgi ile estetik, moral ve ahlaksal bakımdan insan yaşamına uygun davranış arasındaki ilişki nasıldır?" sorusuyla aksiyoloji (değer bilim) alanı ile de ilgilenmiştir. Sokrates'in felsefi görüşüne göre doğru, iyi, güzel gibi ahlaksal formlar dünyanın her yerinde aynı genel geçerliliğe sahiptir (Gutek, 2001).

İdealizmin önemli temsilcisi Platon dış dünyadaki varlıkları düşüncenin ürünü olarak kabul eder. O, duyu organlarından alınmış olan bilginin yanıltıcı olduğunu söyler. Esas gerçeğin fiziksel âlemde değil, aklın içinde var olduğunu savunan Platon, insanı bedeni nesneler âlemine, ruhu ise idealar âlemine ait olan akıllı bir hayvan olarak tanımlar (Akarsu, 1988).

Platon'un mağara benzetmesine göre; insanlar çocukluklarından beri ayaklarından, boyunlarından zincire vurulmuş, yer altında mağaraya benzer bir yerde yaşıyorlar. İnsanların arkalarında yüksek bir yerde parıldayan ateş yakıldığı düşünülüyor. Mağara arkasında da insanların ve hayvanların bulunduğu düşünülüyor. Mağaradaki insanlar, arkalarındaki ateşin aydınlığıyla mağarada karşılarına vuran gölgelerini görürler. Mağaranın dışındaki insanlardan biri konuşsa mağaranın içindeki insanlar mağa-

ra içine yankı yapan bu sesi karşılarındaki gölgelerin sesi sanırlar. Bu mağaradaki insanlardan birinin zincirleri çözülse arkasını gördüğünde mağaradaki gölgeler ona, mağaranın dışındaki şeylerden daha çok gerçekçi gelir. Gün ışığında gözleri kamaşıp mağara dışındaki nesnelerin hiç birini göremeyecek hale gelir. Rahatça görebildiği ilk şeyler gölgeler olur. Sonra gördükleri ise insanların ve nesnelerin sudaki yansımaları, sonra da kendileridir. İnsanlar daha sonra da gözlerini yukarı kaldırıp yıldızları, ayı, gökyüzünü seyreder ve en sonra da güneşi göreceklerdir. İşte ancak o zaman onun ve arkadaşlarının mağarada gördükleri her şeyin asıl kaynağının Güneş olduğunu anlayabilirler (Platon, 1937). Bu duruma göre, insanların gözleri görünür dünyadaki bütün ışıkların kaynağı olan güneşe doğrudan bakamaz. Eğer ruhun gözleri bu amaca dikkatli bir biçimde hazırlanmazsa "iyi" (düşünülür dünyanın yöneticisi en yüksek idea) görülemez. Benzer olarak gölgelerde yaşamaya alışkın olan insanlar, güneşi ilk gördüklerinde gözleri kamaşır ve güneşe bakmayı sürdürmeyi reddederler. Şöyle bir benzetme yapılabilir: İnsanlar kendilerini sanılar (doxa) tarafından oluşturulan yanlış bilgiden yani gölgelerden kurtarabilirler. Fakat bu durum aniden meydana gelmez. Çünkü gölgelerle yaşamaya alışkın insanlar güneşi ilk gördüklerinde gözleri kamaşır ve güneşe bakmayı sürdüremezler. Hakikatler ve en yüksek iyiyle olan ilişki de aynı şey olur. Bu yüzden de filozof olacak kişiler temel değişmeyen bilgi içerikli çalışmalarını, uzun süreler boyunca sürdürmelidirler (Görkaş, 2012). İnsanların içinde bulundukları zindan-mağara, bizim sıradan varoluşumuzdur. Çevremizdeki her şey, nesneler, süreçler, ilişkiler salt gölge gibidirler; bunları doğrudan duyularımızla alırız. Platon bunların başlangıcının, sonunun olduğunu ve geçip gittiklerini düşündüğü için var olmadıklarını söyleyerek gerçekten var olmanın ancak idealara özgü bir nitelik olduğunu düşünür (Platon, 2011).

Sonuç olarak idealizm dış dünyadaki varlıkları düşüncenin ürünü ya da düşüncenin kendisi olarak kabul eder (Özdemir, 2006). İdealizme göre gerçeklik ruhsal ve tinsel olup insanın zihninde doğuştan vardır. Eğitim ile de kişinin kendisinde var olan bu gerçekliğin farkına varması sağlanır (Akdeniz ve Küçük, 2011).

3. İdealizmin Eğitim Anlayışı

İdealizme göre eğitim, bireyin tanrıya ulaşmak için göstermiş olduğu gayretlerdir. Amaç tanrıya ulaşmak olunca akıl hem amaç hem de tanrıya ulaşmak için araçtır. Zihinde var olan bütün doğrular ve gerçekler mutlaktır. Akıl sayesinde mutlak olan doğrulara ve gerçeklere ulaşılabilir.

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

İdealist eğitimdeki en önemli amaç, bireyi aklın ürünü olan gerçek bilgiyi kullanarak en iyiyi, en doğruyu ve en güzeli arayarak onu yaratıcıya ulaştıracak şekilde dizayn etmektir. Eğitim sistemi bu ana fikirleri esas almalıdır.

Alkan'a (1983) göre eğitim, insanın entelektüel, duygusal ve yargısal çevresinde göründüğü biçimde fizikî ve zihnî yönden gelişmiş, serbest ve bilinçli insanoğlunun üstün biçimde Allah'a uyarlanmasında doğaüstü nitelikte bir süreçtir. Diğer bir ifadeyle eğitim, insanlığın Tanrı imajında mükemmelleştirilmesidir. İdealizm; öğrenenlere, değişen modaları ve görülen âlemin sahte çekiciliğini bir kenara bırakmalarını tavsiye ederek, bunun yerine tutunacak, demir atılacak bir başka dünyada, kendilerine mahsus bir yer aramalarını öğütler. İdealizm, açık bir şekilde eğitimin geçici yönlerine ilgi duymadığını ifade eder. Çünkü idealizmde insan zihni, "Üniversal" zihnin bir parçası olarak düşünülür. Böylece eğitimde ideal insan şahsiyeti esas alınır ve bu temele göre insanın ruhî yapısı ve değerleri geliştirilmek istenir. Ancak idealistler bu görüşe, zihnî eğitimin temele alınmasıyla ulaşırlar (Tozlu 1997).

İdealist öğrenci, kendi bilincinin davranışını tayin edici önemli bir faktör olduğunu bilen bir insandır. Kişiliğin büyük ve mutlak bir değeri vardır. Onlara göre benlikten daha değerli bir şey yoktur. Öğrenci uygun biçimde eğitildiğinde, sonsuz bir kişi imajı yönünde büyüyen ve de aynı zamanda sonu olan bir kişi olmaktadır. O, sonsuz bir kişi ki, gerçek orijini Tanrı, doğası özgürlük ve geleceği ölümsüzlüktür (Alkan 1983).

İdealist eğitimin amacı insanı; doğruya, iyiye, güzele yöneltmektir. İnsanın iyiye, güzele ve doğruya ulaşması için çaba harcaması gerekir. İdealizmin eğitim anlayışı da bu temelden hareket etmektedir. Buna göre yaşamanın ve öğrenmenin amacı, değerler dünyasını anlamak ve bu değerleri gerçek hedef haline getirmektir. Ayrıca idealist eğitimde amaç öğrencide bir kişilik geliştirmek ve yüksek değerler oluşturmak olmalıdır. Öğrenci kendisi karar vermeli, aklını kullanmalı ve yaratıcılığını geliştirmelidir. Öğretmen de okul da bu imkânları sağlayacak ortamı hazırlamalıdır.

İdealizme göre okulun öğrenciye karşı sorumluluğu, her bir öğrenciye kendi öz geçmişi ve yeteneklerinden hareketle gerçekçi bir tutum geliştirmesine yardım etmektir. Okul öğrencilerde kendilerini tanımaları ve buna uygun hareket etmelerinde yönünde destek sağlar.

İdealistler, merkezine kavramsal ve düşünsel disiplin doğrularının konulduğu bir müfredat programından hareket ederler. İdealist bir müfredat, felsefe ve teoloji gibi insanın Tanrı ve evrenle olan en temel ilişkilerini açıklayan en genel disiplinlerin belirlediği hiyerarsi biçiminde ortaya konulabilir (Gutek, 2001).

İnsanın en önemli yanlarından birisi de duyuşsal tarafıdır. İdealizme göre kişinin duyuşsal alanını geliştirmek için felsefe, teoloji ve matematiğin yanı sıra tarih, edebiyat, kültürel değerler, otobiyografi, eleştiri gibi dersler programda yer almalıdır. Dil eğitimi her eğitimin kademesinde ve özellikle de ilkokulda çok önemlidir. Beden eğitimi derslerine de ağırlık verilmelidir; çünkü insan bedenen de güzel olmalıdır. İdealist felsefeye göre bedenen güzel olan ruhen de güzeldir Sönmez, 2015).

İdealizme göre bilgi aprioridir. Tüm doğru, mutlak ve kesin bilgiler insan aklında önceden vardır. İnsan aklını kullanarak doğru bilgiye ulaşabilir. Bunun için tümdengelimi ve onun kurallarını kullanmalı, kendi içine dönmelidir. Çünkü evrensel akıl, insanın kendi aklının içindedir. Kültürel değeri aktaran öğretmen, öğrenciler için örnek olmalıdır. Çünkü öğrenmenin bir yolu da örnek alıp taklit etmedir (Sönmez 2015).

Öğretmen-öğrenci ilişkisinde en önemli merkezî rol öğretmenindir. Tecrübeli bir kişi olarak İdealist bir öğretmen; kültürel bir bakış açısına sahip ve birçok değerin uyumunu gerektiren çeşitli rolleri özümsemiş olmalıdır. Fakat öğrencinin tecrübesiz olup, kültürel bir bakış açısı arayışında olması, kişiliğinin tamamen öğretmen tarafından yönlendirilmesini (manipüle edilmesini) gerektirmez. Öğrenci, okulda kendi kişiliği kaybetmeden yaşantı geçirme arayışındadır. Tüm bireylerde olduğu gibi, öğrenenin tinsel doğası ve kişiliği en önemli değerlerdir. Böylelikle öğretmen, öğrencilerine sahip oldukları kişiliğin kapsamını gösterip, bu kişiliği tanıtmalıdır. Bu nedenle de kültürün tecrübeli ve olgun bir temsilcisi ve modeli olan öğretmenin seçimi büyük bir önem taşımaktadır (Gutek, 2001).

Öğretmen öğrencisini doğruya, iyiye ve güzele yönlendirir. Davranışlarıyla örnek olur. Öğrencilerine arkadaş ve dost gibi yaklaşır. Öğretmen işinin uzmanıdır. İşini ve öğrencisini seven, bilgili, kültürlü, dürüst, sıcak ve coşkulu bir kişidir. İdealist görüşe göre problemin kubaşık çözümü bir demokrasi aracı olarak, arzu edilen bir şeydir. İdealistin anlayışına göre öğretmede bütün yöntemlerin amacı öğrencinin kişiliğini kültürlemektir. Gerçek eğitsel etkinlikler, öğrencinin özel yaşantıları içinde devam eden ve öğrencinin kendi etkinliklerini içeren, fakat hiçbir

zaman akıllı öğretmenin sanat ürünü olmayan etkinliklerdir. Öğrenci cevapları kişisel ve seçilmiş olmalıdır (Alkan 1983).

İdealizmde bilme süreci; akılda önceden var olan, biçimlenmiş ve sürekli kavramların hatırlanması veya tanımlanmasından başka bir şey değildir. Hatırlama yoluyla insan aklı kendisinden önce var olan Büyük Evrensel Aklın (Makrokozmik Aklın) düşüncelerine ulaşabilir. Sezgi, iç gözlem ve kavrayış ile kişiler akıllarının Mutlak Aklın bir kopyasından ibaret olduğunu kavrarlar. Böylelikle bilme, temelde zihinde önceden var olan düşüncelerin kavranması, yeniden hatırlanması ve yeniden düşünülmesi süreci hâline gelir. İdealizme göre bilinen şey zihinde zaten var olan şeydir (Gutek, 2001).

İdealist eğitimde kullanılan tekniklerden biri Sokratik Tartışmadır. Sokratik Tartışma iki aşamadan oluşur: 1. İroni 2. Doğurtmaca. Öğrenci ironi basamağında sorulan sorularla hiçbir bilgisinin doğru olmadığını anlar. Doğurtmaca basamağında ise yine sorular ve ipuçlarıyla öğrencinin aklını çalıştırıp doğru bilgiyi bulması sağlanır (Sönmez 2015). Öğretmen, sınıf ortamında Sokratik diyaloğu kullanırken konuşmaya katılmak isteyen tüm öğrencilerde ortak bir ilgi oluşsun diye grup yöntemini kullanabilmelidir. Sokratik yöntem, öğretmende bir sorgulama yetisinin bulunmasını gerektirir. Ayrıca bu yöntem zihinde daha önce bulunan olguların sadece hatırlanmasından ibaret olmayıp, düzenli bir diyalog için ilk adımdır (Gutek, 2001).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

İdealizmi savunanlar farklı görüşlere sahip olsalar bile; eğitim söz konusu olunca kati değerler ve prensipler konusunda anlaşırlar. Bu prensiplerin, ahlak ve değerlerin varlığına inanmak ve bunları gelecek nesillere aktarılması gerektiğini savunurlar.

İdealist bir eğitim yöntemi öğrenenin kendisini tanımlamasını sağlayacak içgüdü ve iç gözlem yetilerini uyaracak şekilde oluşturulur. Gelişme süreci/bu sürece ilişkin yöntem, içten dışa doğrudur. Tek başına öğreneni uyarmada başarılı bir yöntem yoktur. Bu nedenle idealist bir öğretmen çeşitli yöntemleri işe koşup istenen sonuçları elde etmek için en etkili yöntemi kullanmalıdır (Gutek, 2001).

İdealist eğitim yöntembilimi büyük ölçüde onun epistemolojisine dayanır. Evrensel hakikatin bilgisine aklını kullanarak ulaştığı için, öncelikle bu evrensel bilgiye ulaşmada aklın önüne çıkacak engellerin eğitimle ortadan kaldırılması gerekmektedir. Yani dar görüşlülüğün yok edilmesi, ruhun gözünün açılması amaçlanır. Bu düşünceye göre en soyut ve en genel disiplinlerden varlık ve nesneleri ele alarak daha somut disiplinlere doğru inen hiyerarşik bir biçimde yapılandı-

rılmış bir programı hayata geçirmek gerekmektedir. Bu hiyerarşik müfredata göre özel disiplinler temellendirilirken genel disiplinlere uygunluğuna bakılır. En genel disiplinler zaman ve mekâna dayalı olmayan soyut disiplinlerdir. Bu soyut disiplinlerin en başında ise felsefe gelmektedir. Matematik ise soyut düşünme yollarını öğrenciye gösterdiği için müfredat açısından büyük önem arz etmektedir. Tarih ve edebiyat da idealizm açısından büyük önem taşımaktadır. Bu disiplinler belli bir değer taşıdıkları için önemlidir. Yani felsefe, teoloji, edebiyat, tarih ve sanat hem değer yüklü oldukları, hem de geçmiş nesillerin değerlerini, kültürünü yeni nesillere taşımada araç oldukları için idealist okul programının en temel konularını oluşturmaktadır (Cevizci, 2014).

4. İdealizmin Önemli Temsilcisi Platon'un Eğitim Görüşleri

Platon M.Ö. 427 yılında Atina'da varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Sokrates'in öğrencisi olan Platon asıl adı olan Aristokles'i dedesinden almıştır. Daha sonraları göğsünün genişliğinden olsa gerek Platon adı verilmiş ve bu isim kullanılmıştır. Babası Ariston ve annesi Periktione soylu ailelere mensup kişilerdir. Aristokrat bir aile çocuğu olduğu için iyi bir eğitim almıştır. Onun hem hayatı hem de felsefe ve eğitim hakkındaki görüşlerini değiştirecek dönüm noktası, yirmi yaşındayken Sokrates'le tanışmasından sonra olmuştur. Sokratesle tanışmasından itibaren onun hem sadık bir dostu ve hem de öğrencisi olmuştur.

Platon, Sokrates'ten ilk olarak, dikkatini ahlaka vermeyi öğrenmiştir. Bu noktada Atina halkının ahlaki eğitimi konusundaki fikirleri gelişmeye başlamıştır. Onun eğitim konusundaki fikirlerini canlandıran ikinci olay da yürekten bağlı

olduğu öğretmeninin öldürülmesi olmuştur. Platon bu dönemde, o zamana kadar yaşamış olduklarının etkisiyle, Atina'da eğer halkın ahlaken eğitiminde köklü bir değişim olmazsa, devletin içine düştüğü durumda hiçbir düzelme ve iyileşme olmayacağını düşünmüştür. Dolayısıyla bu düşünce, tıpkı Solon ve Lykurgos gibi, halkının ahlak ve toplum reformcusu oluncaya dek, içinde yavaş yavaş olgunlaşmıştır. Hocasının haksız yere öldürülmesi olayı, onun eğitimle ilgili fikirlerini hem etik hem de politik açılardan dikkatle ele almasına sebep olmuştur (Schofield, 2006; Akt. Coşğun, 2011).

Akademi adı ile bir okul kuran Platon, burasını adeta bir üniversite gibi örgütlemiştir. Akademi; yatakhaneleri, sınıfları, müzesi ve kütüphanesi olan bir okuldur. Okulda felsefe, önemli bir yer işgal etmektedir. Bunun yanında okulda Matematik ve Astronomiye de değer verilmiştir. Hatta akademinin giriş kapısında "geometri bilmeyen giremez" şeklinde bir yazının asılı olduğu söylenmektedir. Platon'un bu akademisinden filozoflar, devlet adamları ve üst düzey askeri personel yetişmiştir. Bu dönemin önemli bir özeliği, iyi bir eğitim için retorik ve felsefe okullarına devam edilmesinin gerekli görülmesidir.

Platon'un eğitim hakkındaki fikirleri, "Devlet" ve "Yasalar" adlı eserlerinde mevcuttur. "Devlet" adlı eserinde birey hürriyeti kısıtlı iken, yaşlılık döneminde kaleme aldığı "Yasalar" adlı eserinde ise birey daha özgür bir konumdadır.

Platon'un aklındaki eğitim modeli onun devlet modeliyle iç içedir. O, doğru devlet modelini gerçekleştirmek için eğitimi kullanmayı, devletin kalıcılığını da bu yolla sağlamayı düşünmüştür. Bu noktada onun için en önemli şeyin eğitim olduğunu söyleyebiliriz. Tek başına her şeye yeten kural, eğitim ve öğretimdir. Onun *"Yurttaşların kafası bir kez eğitimle aydınlanırsa bütün meseleleri kolayca çözerler"* sözü oldukça dikkat çekicidir.. Ona göre eğitim, muhakkak devlet tarafından verilmelidir. Çünkü eğitim sanatı siyaset sanatına boyun eğmek durumundadır. Eğitimci, yurttaşların ruhlarında biçimlendireceği karakterin türüyle ilgili emirleri devlet adamından almalıdır. Ancak bu sadece, sıradan bir eğitim sistemi olarak algılanmamalıdır. Platon'un kastettiği şey; tüm amacı ideal-mükemmel insan yetiştirme üzerine kurulu bir sistem yaratmaktır (Schofield, 2006; Akt. Coşğun, 2011).

Onun ideal devlet modelinde halk, yönetenler ve yönetilenler olarak ikiye ayrılmıştır. Yönetenler grubu; hiçbir şekilde ekonomik faaliyette bulunmayan, verilen vergilerden geçimini sağlayan, toplumun barış ve güvenlik içinde yaşamasını sağlayacak askeri ve sivil yöneticilik işleriyle uğraşan kimselerdir. Yönetilenler ise para kazanan ve vergi veren kesimi oluşturmaktadır. Bu grubu da, bizzat yönetimle ilgili kararları alan, yasaları koyanlar ve alınmış kararları uygulayan asker sınıfı olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Platon'un bu sözünü ettiği toplumun

sınıflı bir toplum olduğu açıktır. Ancak bir kast sistemi özelliğini göstermez. Bilindiği gibi kast sisteminde insanın doğduğu sınıftan çıkması ya da bir başka sınıfa geçebilmesi söz konusu değildir. Platon'un sisteminde ise sınıflar doğuştan getirdikleri bir takım özellikleri barındırsalar da bu, kesin olarak kapalı bir sınıfsal yapı değildir. Platon'un yönetici sınıfı, doğuştan varlıklı ya da aristokrat oldukları için yönetici olmaz, çünkü bu kabiliyet yönetici olmak için yeterli değildir. Onun uygun ve sıkı bir eğitimle işlenmesi gerekmektedir. Yönetilen sınıfın çocukları eğer kabiliyetli oldukları anlaşılırsa, yönetici sınıfın çocuklarıyla beraber eğitim görmeli, aynı şekilde yönetici sınıfın çocukları da kabiliyetsiz ve eğitimle düzeltilemeyecek durumdalar ise bu sınıfın eğitiminden çıkarılmalıdırlar. Kısacası Platon'un yönetimi bir aristokrasi olsa da bir soy veya kan aristokrasisi değil, bir kabiliyet ve yetenek aristokrasisidir (Arslan, 2008).

Platon'a göre eğitim, yönetici sınıf için gereklidir. Çünkü yönetilenler grubu kabiliyetleri gereği sadece toplumun ihtiyacı olan malları üretmekle görevlidirler. Bunun karşılığında da yönetici sınıf mensuplarının sağlayacağı barış ve huzur ortamı içerisinde yaşama hakkı elde edeceklerdir. Yönetici sınıf yani Platon'un değimiyle bekçiler ve koruyucular ise çok disiplinli bir programla özenle eğitileceklerdir. Bu eğitim iki aşamadan meydana gelmektedir. İlki, bizim bugün orta öğretim olarak adlandırdığımız sisteme benzer eğitim, diğeri ise yükseköğretime benzer olan eğitim sistemidir. Orta öğretim de kendi içerisinde iki parçadan oluşmaktadır. İlki idman yani jimnastik eğitimi, diğeri ise müzik eğitimidir. Bu ikisinin içinde en önemlisi müziktir. Çünkü müzik ruhu eğitir ve ruh bedenden öncedir dolayısıyla daha önemlidir. Ancak Platon'un müziği bugün bizim anladığımız gibi kısıtlı ve dar bir çerçeve çizmez. Aksine müzik derken söz sanatları da bu kategori içine girer. Hatta müzik eğitimi Musaların bağışı olan her şeyin eğitimidir, yani her türlü söz sahne sanatları, şiir, edebiyat, komedya, tragedyadır. Ancak bu eğitimdeki amaç, öğrencinin sadece ruhunu eğitmek ya da ona sanatsal bir bakış açısı kazandırmak değil, aynı zamanda öğrenciye ahlaki–toplumsal bir yön vermektir (Coşğun, 2011).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Platon'a göre eğitilmiş insan, bilim ve felsefe eğitimi gören insandır. Platon'un bilimden anladığı ise tamamen insan aklına dayanan, empirik dünya ile hiç ilgilenmeyen geometri gibi apriori, dedüktif bir bilimdir. Daha kısa deyişle Platon için eğitilmiş insan, İdeaların bilgisini elde eden insandır (Arslan, 2010).

Platon'un öngördüğü eğitim sisteminde her ne kadar insan doğasından sıklıkla söz edilmiş olsa da eğitim konusunda insanı özgür bıraktığı söylenemez. *Devlet*

adlı eserinde eğitim hem erkeklere hem kadınlara yöneliktir. Fakat eğitim şekli değişiktir. Yurttaşları doğalarındaki yetenek ve eğilimlerine göre sınıflara ayırır ve fazla yetenekli olmayanlara temel düzeyde, çok yeteneklilere ise yüksek düzeyde eğitim verir. Zihinsel eğitim kadar bedensel eğitimi de gerekli görür (Dürüşken, 2014, Akt. Burkaz, 2014). İnsanın yanlış öğrenmelerine ve öğrenirken zaman kaybetmesine tahammülü yoktur. Deneme yanılma yoluyla öğrenmeye fırsat vermez. 'En akıllıların' seçildiği devletinde, eğitim programını çerçeveleyen yöneticilerin asıl işi 'eğitim verdikleri' insanı yönlendirmektir. Eğitim, ruhun gücünü iyiden yana çevirme ve bunun için en kolay, en şaşmaz yolu bulma sanatıdır. Yoksa ruha görme gücünü vermek değil, çünkü güç, onda kendiliğinden vardır; ama kötü yöne çevriktir. Bakılmayacak yana bakmaktadır. Eğitim onu yalnız iyi yana yöneltir. (Burkaz, 2014).

Çocuğa ilk verilmesi gereken eğitimlerden birisi müzik eğitimidir. Müzik eğitiminin önce verilmesinin sebeplerinden birisi, insanların küçük yaşta daha kolay eğitilebilir olmalarıdır. *"İnsanlar bu yaşta eğitime daha yatkın olurlar, hangi kalıba sokulmak istenirse o kalıba girebilirler"*. Bu konuda dikkatle üzerinde durduğu bir diğer husus da kötü sanatların yasaklanması gerektiğidir. Çocukları kötü yönde etkileyecek olan tüm sanatlar engellenecek, bu şekilde onların eğitimine dışarıdan gelecek olumsuz etkiler azaltılacaktır. Platon bu konuda çok titiz davranır. Ona göre bu çocukları kötü yola sevk edecek bir eser yazan kimse derhal kentin sınırları dışına çıkarılmalıdır (Burkaz, 2014; Coşğun, 2011).

Platon'a göre müzik eğitimi beden eğitimi ile beraber ve ölçülü bir şekilde yapılmalıdır. Ancak bu iki eğitim muhakkak beraber yürütülmelidir. Çünkü bu iki eğitimden ilki, insanı yumuşaklığa ve gevşekliğe, diğeri ise sertliğe ve kabalığa iter Platon, bekçilerinde bu huyların hepsi olsun istemektedir. Beden eğitimi onları düşmanlara, kötülere, yasa tanımazlara karşı koyacak güce ulaştırmalıdır. Bu sebeple çok önemlidir. Ancak onun müzik ve beden eğitiminin amacı sadece bunlarla sınırlı kalmaz. Bu iki eğitimin düzgün bir şekilde kişiye verilmesi, onda bilim ve felsefe sevgisinin doğmasına sebebiyet verir. Ona göre ideal yöneticiler ancak bu şekilde yaratılabilirler.

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Platon kadınların da erkekler gibi eğitim alması gerektiğine inanır. Ona göre kadınların erkeklerden farklı olmalarının yönetimde ya da savaşta bulunmamalarına bir sebep olamayacağını söyler. Ona göre, bir toplumda kadınları görmezden gelmek, o toplumu meydana getiren insan gücünün yarısını yok etmekle aynı şeydir. Bu sebeple kadınlar da erkeklerle beraber beden ve müzik eğitimi almalıdırlar.

Platon eğitime önemli görevler yükler. Onun eğitimden özellikle beklediği şey, her koşulda insan doğasını iyiye çevirmesidir. Eğitim bunu insanlara içtenlikle yaptırmalıdır. Ona göre devletindeki sıkı düzen ve kurallar ancak içselleştirilebilirse değer görür ve uygulamada kalır. Platon, insanlara zorla bir şey yaptırılamayacağının bilincindedir. Sisteminin uygulanabilmesi için yönlendirici eğitime ihtiyacı olduğunu bilir ve bu yüzden eğitimi devletinin merkezine koyar. Eğitimin bütün amacı da insanın gözünü yeryüzüne, sıradan şeylere çeviren isteklere karşı aklın egemenliğini kurmaktır (Ünder, 1993).

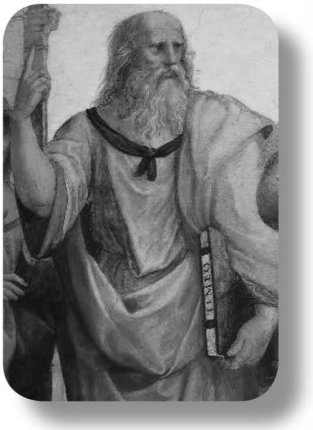
Uyguladığı eğitimle yurttaşları yeteneklerine göre sınıflara ayıran Platon daha sonra, kabiliyeti olduğunu düşündüğü kişilere felsefe eğitimi vermektedir. Uzun ve zorlu olan bu felsefe eğitimini başarıyla tamamlayan kişi idealların bilgisini de kavrayabilecek olan, zihni hür, hafızası sağlam, doğasında yanılgıya ve değişime yer olmayan kişi olacaktır. Ona göre armağan niteliğindeki bu doğuştan bulunan yetiler uygun bir eğitimle tamamlanınca erdem bakımından mükemmel bir yönetici olan filozof kral ortaya çıkacaktır (Dürüşken, 2014, Akt. Burkaz, 2014).

5. Özet

Gerçekliği tinsel, ruhsal olarak gören İdealizme göre bilgi sonradan elde edilmez. O insanın varoluşundan itibaren doğasında var olagelmiştir. İnsanın tek yapması gereken zihnini kullanarak özüne dönmesi ve bilgiye ulaşmasıdır. Temelleri Platon tarafından atılan İdealizm eğitime önemli görevler yüklemekte, insanın değerinin sadece eğitim yoluyla artırılabileceğini savunurlar.

İdealizmde gerçek, insan zihninde zaten var olduğu için eğitimin en önemli görevi bunun açığa çıkarılmasıdır. İdealist eğitimdeki en önemli amaç, bireyi aklın ürünü olan gerçek bilgiyi kullanarak en iyiyi, en doğruyu ve en güzeli arayarak onu yaratıcıya ulaştıracak şekilde ortaya koymaktır. Ayrıca idealist eğitimde amaç öğrencide bir kişilik geliştirmek ve yüksek değerler oluşturmak olmalıdır. Öğrenci kendisi karar vermeli, aklını kullanmalı ve yaratıcılığını geliştirmelidir. Öğretmen de okul da bu imkânları sağlayacak ortamı hazırlamalıdır.

İdealizmin temsilcilerinden Platon'un eğitim hakkındaki fikirleri, "Devlet" ve "Yasalar" adlı eserlerinde mevcuttur. Platon, eğitime önemli görevler yükler. Onun eğitimden özellikle beklediği şey, her koşulda insan doğasını iyiye çevirmesidir. Eğitim bunu insanlara içtenlikle yaptırmalıdır. Ona göre devletindeki sıkı düzen ve kurallar ancak içselleştirilebilirse değer görür ve uygulamada kalır.

PLATON'A SORULAN İKİ SORU

Platon'a iki soru sormuşlar.

Birincisi:

"İnsanoğlunun sizi en çok şaşırtan davranışları nelerdir"?

Platon tek tek sıralamış:

-Çocukluktan sıkılırlar ve büyümek için acele ederler.

Ne var ki çocukluklarını özlerler…

-Para kazanmak için sağlıklarını yitirirler,

Sonra sağlıklarını geri kazanmak için para öderler….

-Yarından endişe ederken bugünü unuturlar.

Dolayısıyla ne bu günü ne de yarını yaşarlar…

-Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşarlar . Ancak hiç yaşamamış gibi ölürler.

Sıra gelmiş ikinci soruya:

"Peki sen ne öneriyorsun?"

Bilge yine sıralamış:

-Kimseye kendinizi sevdirmeye kalkmayın!

Yapılası gereken tek şey , sadece kendinizi sevilmeye bırakmaktır….

-Önemli olan;"hayatta en çok şeye sahip olmak değil,"en az şeye ihtiyaç duymaktır.

Kaynak: http://blog.milliyet.com.tr/eflatun-a-sorulan-iki-soru/Blog/?BlogNo=344743

6. BÖLÜM

REALİZM VE EĞİTİM

İçindekiler

- Giriş
- Realizm
- Realizmin ve Eğitim
- Realizmin Temsilcisi Aristo ve Eğitim Görüşleri
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Felsefi bir akım olarak Realizmi tanımlayabilme,
2. Realizmin felsefi akımlar içindeki yeri ve önemi hakkında bilgi sahibi olma,
3. Realist bir eğitim anlayışının temel özelliklerini açıklayabilme,
4. Aristoteles'in eğitim görüşlerini değerlendirebilme bilgi ve becerisine sahip olmanız beklenmektedir.

Yapabileceğini düşünen yapabilir, yapamayacağını düşünen yapamaz.
Bu değişmez ve tartışılmaz bir kuraldır.

Pablo Picasso

1. Giriş

Realizmin kökleri oldukça eskiye dayanmaktadır. En karakteristik özelliklerinden birisinin varlığın bizim zihnimizin dışında bizden bağımsız olarak var oldukları söylemeleri olan Realizmin eğitim unsurlarına günümüz eğitim anlayış ve uygulamalarında görmek mümkündür. Bu gün sadece eğitim alanında değil aynı zamanda sanatta, matematikte ve bir çok alanda Realizmin etkisini görmek mümkündür.

Realizmin varlığa olan bakışı eğitim görüşünü de etkilemiştir. Onlara göre gerçek bizim zihnimizden bağımsız olarak var olduğuna göre eğitimin görevi de değişmeyen gerçekleri aktararak kültürel mirasa süreklilik kazandırmaktır. İdealistler, Realizmi özellikle insanın biyolojik mirasına gereğinden fazla yer vermeleri ve dini değerlere yeteri kadar yer vermedikleri için eleştirmişlerdir (Arslanoğlu, 2012). Realizmin önde gelen temsilcilerinden birisi de batı felsefesinin önemli temsilcilerinden birisi olan Aristoteles'tir.

Bu bölümde öncelikle bir felsefi akım olarak Realizm açıklanmaya çalışılmış, daha sonra Realizmin eğitim anlayışına değinilmiştir. Son olarak Realizmin önemli temsilcisi Aristoteles'in kısaca hayatına ve eğitim görüşlerine yer verilmiştir.

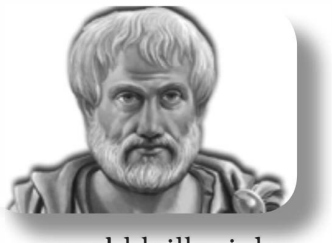
2. Realizm

Varlıkların insan bilincinin dışında ve ondan bağımsız olarak bulunduğunu yani zihinden bağımsız bir dış dünyanın var olduğunu kabul eden felsefenin en eski ve en önemli akımlarından birisi de Realizmdir (Cevizci, 2018; Ergün, 1996). Realizme göre önce kavram değil eşya vardır. İnsan önce eşyayı görür, ondan sonra kavramı oluşturur. Realizm, İdealizmden farklı olarak gerçeğin ve bilginin dışarılarda bir yerlerde olduğunu, bunlara ulaşmak için çaba harcanması, bilgi neredeyse oraya gidip alınması gerektiğini ifade eder (Terzi, 2010).

Kelime anlamı olarak gerçekcilik olarak da ifade edilen Realizm, dış dünyanın insanın bilgi ve duyularından arınık olduğunu savunur. Diğer bir ifadeyle gerçek bilgi insan zihninden bağımsız bir şekilde bulunmaktadır (Yıldırım, 1991). Gutek (2001) ise mutlak manada gerçekliğin insan zihninden ayrı, kişiye özgü olmayan bir düzen içinde olduğunu ve insanların ancak yeteneklerini kullanarak bu gerçekliğe ulaşabileceklerini savunur. Bir diğer tanımda da realizm, bilinçte varolandan

ayrı, nesnel bir gerçekliğin var olduğu doktrinidir. Realizmin esası, maddenin gerçekliğine olan inançtır (Büyükdüvenci, 1989).

Bu akımın temel amacı bireyin içinde var olduğu topluma sağlıklı bir şekilde uyumunu sağlamaktır. Bunun içinde yeni nesillere kültürel mirası aktarmak, onları hayata hazırlamak, mutlu ve erdemli bireyler haline getirmek amaçlanmıştır (Kazu, 2002).

Realizmin ilkeleri ilk kez Aristoteles tarafından belirlenmiştir. Aristoteles'e göre idealar nesnelerin dışında değil içindedir. Nesneleri nesne yapan bu idealardır. Buna form (şekil) denir. Aritoteles formu, dış biçim olarak değil, her nesnenin özünde bulunan ve maddeye biçim, canlılık kazandıran bir özellik olarak kabul eder. O buna canlılık ilkesi der. Böylece Aristoteles idealar âlemiyle nesneler âlemini birleştirir. İmajlar, modeller nesnelerin içinde gerçekleşirler. Bunlar, nesneleri kendi amaçlarına göre geliştirirler (Sönmez, 2015).

Realist görüş, idealist görüşün tam karşıtı olarak hem varlık bilimi hem de bilgi kuramı yönlerinden bilimsel düşünme ile uyum içindedir. Realistler, idealistlerin öngördükleri gibi zihnin kendi dünyasını yaratması yerine, insan zihninin yaşadığı çevre ile bilgi alışverişinde bulunduğunu varsayarlar. Gerçekçi görüş temelde idealist görüşe karşıt olarak oluşturulmuş bir görüştür. İdealist görüşte, içinde yaşanılan dünyada var olanlar ya ruhsal bir gerçeğin görünümü ya da algıların bir ürünüdür. Oysa gerçekçi görüşte evren bir imge olmaktan öte somut bir gerçekliktir ve algısal dünyadan bağımsızdır (Varış, 1996).

Realist görüşe göre, obje (nesne, madde) algılamadan bağımsız olarak vardır ve biz bunlarla doğrudan doğruya temas ederiz. Buna göre gördüğümüz, işittiğimiz, tattığımız, dokunduğumuz ve kokladığımız şeyler izlenimler ve fikirler olmayıp kendilerine özgü şeylerdir. İdealistlerin iddia ettikleri gibi zihnin kendi dünyasını aktif olarak yaratması yerine zihin dünyadan bilgi alır. Zihin realiteye değil realite zihne dikte eder. Realiste göre, bir fikir, izah etmeye çalıştığı dünyanın niteliklerine uygunluğu ölçüsünde doğrudur. Dünya hakkındaki bir kuram sadece diğer mevcut kuramlara uygun olduğu için doğru olmaz. Dünyayı geçerli bir şekilde izah edebilmek için bir kuramın ona uygun olması gerekir (Alkan 1983).

3. Realizm ve Eğitim

Değerler objektif ve süreklidir. Yani kişiden kişiye, zamandan zamana değişmezler. Realistlere göre eğitimin amacı insanlık tarihi boyunca doğru kabul edilen

evrensel ve değişmeyen gerçekleri öğrencilere aktarmak, dolayısıyla kültürel mirasın sürekliliğini sağlamak olmalıdır (Cevizci, 2018; Ergün, 1996).

Realist eğitime göre okullarda öğrencinin hem zihin hem de iradesinin gelişmesini sağlayacak yapıtlar okutulmalı (klasik eserler); derslerdeki bilgiler her zaman ve her yerde geçerli olan mutlak doğrular olmalıdır. Kanıtlanmamış doğruların derslerde yer almaması gerekir (Sönmez, 2015).

Realizmde öğretmenin konumu ve fonksiyonu çok önemlidir. Çünkü o içinde bulunduğu toplumun gerçekliliğini en iyi bilen, yaşayan ve öğrencileri tanıyan biri olarak; öğrencileri hayata en iyi şekilde hazırlamayı amaç edinmiştir. Bu görevi yerine getirirken öğrencilerin uygulama deney, gözlem vb. çalışmalarından yararlanır (Büyükkaragöz, 1998).

Realist eğitim anlayışı İdealizmde olduğu gibi öğretmen merkezlidir. Öğretmenin neyin öğrenileceğine kendisinin karar verdiği Realist eğitim de tıpkı idealist eğitimde olduğu gibi konu alanı merkezli eğitim programı benimsenmektedir. Fakat realistler, öğretilecek konuları mantıklı bir düzen içerisinde sınıflayarak örgütlenmiş disiplinlerle ifade ederler (Terzi, 2010). Bu felsefeye göre öğrencilere önce teorik bilgiler verilmeli, daha sonra bu bilgilerin pratikteki uygulamaları gösterilip öğrencinin uygulama yapması sağlanmalıdır (Ergün, 1996; Kıncal, 2006).

Realistlere göre evren bizden bağımsız olarak var olduğundan ve üzerinde çok az denetimimiz olan yasalarca yönetildiğinden, bu evrene uyum yapmak için onun hakkında belirli kesin bilgiler elde etmek bir zorunluluk olmaktadır. Eğitim, öğrencinin içinde yaşadığı dünyanın fiziksel ve kültürel yapısını tanımasına imkân verecek biçimde ders konusunu merkeze almalıdır. Eğitimin amacı, öncelikle her bir çocuğu kendine özgü, farklı bir kişi yapmak değildir. Eğitimin amacı, çocuğun fiziksel ve kültürel çevreyle bedenen ve zihnen uyumlu bir şekilde hoşgörülü ve uyumlu bir kişi olmasını sağlamaktır (Büyükdüvenci, 1989).

Realist eğitimin amaçlarından birisi de insanı en iyi, en mükemmel yetilerle donatarak mutlu etmektir. Bu amacı temel alan eğitimde öncelikle, birey bilgi konusunda aydınlatılırken insanın en önemli yetisi, gücü olan aklını geliştirmesi hedef alınır. Bununla birlikte Realist eğitim; insanları akıllarını kullanarak yapacakları tercihlerde ne istediklerini bilme, mükemmel bir potansiyel oluşturarak kendilerini ifade etme; rasyonel ve hiyerarşik düzene göre benimseyecekleri amaç ve roller aracılığıyla kendi kimliklerini belirleme konusunda cesaretlendirmeyi hedefler (Gutek, 2001).

Realistler, gerçekliğin yapısı aracılığıyla değerlerin şekillendirilmesini teşvik ederler. Realist eğitimde okulun işlevi, öğrencilere bilgi aktarmak ve araştırıcılığı öğretmektir. Okulun zaman zaman eğlence, kamusal ve sosyal amaçlı işlevi varsa

da en önemli işlevi zihinsel yetilerin gelişimini sağlamasıdır. Okulu temel amacından uzaklaştıracak girişimlere karşı korumak amacıyla belirlenen politikalar açık bir şekilde ortaya konmalıdır. Okulun sağlık, eğlence ya da istihdama yönelik çabaları ne kadar fazla olursa, okulun temel işlevlerine, hedeflerine harcanacak para o kadar azalır. Okulları, sosyal hizmet sunan kurumlar olarak kabul etmek, bu kurumun hedeflerini engeller ve onu etkisizleştirerek maliyetini artırır. Realist müfredatta, gerçeklik nesnel bir düzendir. Gerçekliği oluşturan objeler, onların yapısal benzerlikleri temel alınarak kategoriler hâlinde sınıflandırılarak bilinir. Tarih, coğrafya, dilbilim, matematik, biyoloji, kimya gibi çeşitli dal veya konular nesneler arasındaki ilişkilerin açıklaması ve yorumundan ibaret olan kavram ve genellemelere ilişkindir. Her disiplinin kavramsal sisteme dayalı bir yapısı vardır. Gerçeklikle ilgili belirli olgular üzerinde dikkatli bir şekilde araştırmalar yapan uzmanlar veya bilim adamları, gerçeklikle ilgili genelleme ve teorilerini ortaya koymalıdırlar. Realist bir ders programının temelindeki düşünce gerçeği öğrenmenin en etkili yolunun sistematik olarak düzenlenmiş bağıntılı disiplinler aracılığıyla araştırılmasıdır. Realist eğitim anlayışında öğretmen adayları, bu akademik çalışmalardan yararlanmalıdırlar. Öğretmen anlatım, tartışma, deney ve gözlem gibi yöntemleri kullanmalı; öğrencinin önceki eğitimine, bilgi birikimine en uygun yöntemlerle dersi işlemelidir. (Gutek, 2001).

4. Realizmin Temsilcisi Aristo ve Eğitim Görüşleri

İslam dünyasında ilk öğretmen olarak bilinen Aristoteles; Kuzey Yunanistan'da, M.Ö. 384 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Nikomakhos, Makedonya kralı Amyntas'ın özel hekimidir. Aristoteles gençlik döneminde Platon'un Akademisine gelir ve burada Platon'un ölümüne kadar yaklaşık 20 yıl boyunca önce öğrencilik sonra da öğretmenlik yapar. Aristoteles, II. Philip'in oğlu Büyük İskender'in öğretmenliğini de yapmıştır.

Aristoteles'in eğitim anlayışı yararcı olmaktan ziyade ahlakçı bir karakter göstermektedir. Eğitim hakkındaki fikirlerini *"Nikomakhos Ahlakı"* ve *"Politika"* adlı eserlerinde ayrıntılı bir şekilde açıklayan Aristoteles, devleti mutlak bir güç olarak görür. Bu nedenle bireyin eğitiminin devlet tarafından gerçekleştirilmesi ve yasalarla düzenlenmesi gerektiğini savunur. Çünkü eğitimdeki ana amaç iyi, erdemli yurttaş yetiştirmektir. Gençler yasalar altına alınmadıkça ileriki dönemde bir erdem eğitimi almak kolay değildir. Ölçülü ve sabırlı bir hayat pek çok kimsenin özellikle de gençlerin hoşuna gitmeyeceğinden, gençlerin bakım ve uğraşları yasalarla belirlenmeli, hatta bu yasalar yetişkinlik dönemini de kapsamalıdır. Ayrıca ona göre, eğitim gibi hayati derecede önemli bir mesele, bilinçsiz ailelerin eline bırakılmamalıdır. Bunun yanında eğitim aslında kamu yararı için yapılan bir iştir. Dolayısıyla kamuyu ilgilendirir. Çünkü yurttaş sırasıyla hem yönetilen hem de yöneten olacaktır. Bu sebeple de onda, hem yönetilme, hem de yönetmeyle ilgili huyların yaratılması gerekir. Bu açıdan yurttaş hem yasalara uymaya itaatli, hem de yasaları yapmaya ve yürütmeye yetenekli olacak şekilde yetiştirilmelidir. Ona göre her bir insanın devletin bir parçası olduğunu gören ve eğitimi devlet yoluyla yapan Lakedaimonialılar her türlü övgüye layıktırlar (Aytaç, 1998; Coşğun, 2011).

Ruhun, akıllı olan ve akıllı olmamakla beraber aklın buyruğunu dinlemeye hazır iki bölümden oluştuğunu belirten Aristoteles göre bir de teorik erdemlerle, ahlaksal veya karakter erdemleri vardır. Zamansal bakımdan beden ruhtan önce var olduğu gibi, insanda akıl yürütmeyen kısım, akıl yürüten kısımdan önce gelir. Bunun bir kanıtı öfke, istek ve arzunun çocuklarda doğuştan itibaren var olmasına karşılık, akıl ve kavrayışın daha sonra ortaya çıkmasıdır. Bundan dolayı Aristoteles zaman bakımından bedenin eğitiminin, ruhun eğitiminden önce gelmesi (karakter eğitimi), ruhun iştah ve arzuyla ilgili eğitiminin, yani ahlaki eğitimin bunları takip etmesi, aklın eğitiminin, teorik eğitimin ise en sonunda verilmesi gerektiğini düşünür (Arslan, 2009).

Beden zihinden önce şekillendiği için çocuklara ilkönce beden eğitimini ve becerilerini kazandıran sanatları öğretmek gerekmektedir. Müzik eğitiminin de aynı şekilde Aristoteles'in ruh eğitiminde önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir. Müzik, insanı bazı kötü tutkulardan arındırdığı gibi insan ruhunu yatıştırıcı ve dinlendirici özelliğe sahiptir. Ayrıca müzik, insanın serbest zamanını doğru kullanması ve çalışmalarından sonra dinlenmesini sağlaması açısından da etkilidir (Coşğun, 2011).

Aristoteles'e göre erdemler; zihni (bilim, bilgelik, güzel sanatlar vb.) ve ahlaki (cesaret, ölçü, cömertlik vb.) erdemler olarak iki gruba ayırılabilir. Zihni erdemlerin esas kaynağını ahlaki erdemler oluşturur ve Aristoteles'e göre bunlar bize doğuştan verilmemiştir. Onun eğitimde ön gördüğü iki araç olan açıklama ve alış-

tırma yollarıyla biz bu erdemleri kendimiz kazanırız ve mükemmelleştiririz. Bu erdemleri kazanmanın en iyi yolu ise onları yaşamaktır. Sosyal bir varlık olan insan, ancak bu erdemlere sahip olduğu ölçüde mutlu olur ve mükemmelliğe ulaşır (Aytaç, 1998; Coşğun, 2011).

Aristoteles çocuk eğitiminin daha o doğmadan hazırlanması gerektiğini düşünmektedir. Bunun için kadın ve erkeklerin hangi yaşlarda çocuk sahibi olmaları gerektiğinden, kadınların hamile iken neler yemelerine gerektiğine kadar bir takım bilgilendirmelerde bulunur. Ona göre doğduktan sonra çocuğun eğitimine derhal başlanmalıdır. Anne sütüne bebeklerin belenmesinde önemli bir yer veren Aristoteles çocukların ne yiyip içeceklerinin bile eğitim açısından önemli olduğu görüşündedir. Ayrıca bu dönemde bebeklere yaptırılması gereken bazı hareketler önermiştir. Bebeğin bu yaşta soğuğa alıştırılması gerektiğini, bunun hem sağlık hem de ileride askerlik için çok yararlı olacağını söyler. Bu dönemdeki eğitimin ana amacı çocuğun dayanıklı bir vücudunun olmasını sağlamaktır. Ayrıca eğitimle oluşturulabilecek her alışkanlık için ne kadar erken başlanırsa o kadar iyidir (Coşğun, 2011).

5. Özet

Varlıkların insan bilincinin dışında ve ondan bağımsız olarak bulunduğunu, yani zihinden bağımsız bir dış dünyanın var olduğunu kabul eden, felsefenin en eski ve en önemli akımlarından birisi de Realizmdir. İdealistler özellikle insanın biyolojik mirasına gereğinden fazla yer vermeleri ve dinin ihmal edilmesi gibi konular nedeniyle Realistleri sert bir şekilde eleştirmişlerdir. Realistlerin gerçekliği ele alışları eğitim anlayışlarını da şekillendirmiştir. Realist eğitimin amacı insanı en iyi, en mükemmel, yetilerle donatarak mutlu etmektir. Bu amacı temel alan eğitim de öncelikle, birey bilgi konusunda aydınlatılırken, insanın en önemli yetisi, gücü olan aklını geliştirmesi hedef alınır. Realist eğitime göre okullarda öğrencinin hem zihin hem de iradesinin gelişmesini sağlayacak yapıtlar okutulmalıdır. Akımın önde gelen temsilcisi Aristoteles, İslam dünyasında ilk öğretmen olarak bilinmektedir. Aristoteles'in eğitim anlayışı yararcı olmaktan ziyade ahlakçı bir karakter göstermektedir. Eğitim hakkındaki fikirlerini *"Nikomakhos Ahlakı"* ve *"Politika"* adlı eserlerinde ayrıntılı bir şekilde açıklayan Aristoteles, devleti mutlak bir güç olarak görür. Bu nedenle bireyin eğitiminin devlet tarafından gerçekleştirilmesi ve yasalarla düzenlenmesi gerektiğini savunur. Aristoteles çocuk eğitiminin daha o doğmadan hazırlanması gerektiğini düşünmektedir. O, eserlerinde bunun için kadın ve erkeklerin hangi yaşlarda çocuk sahibi olmaları gerektiğinden, kadınların hamile iken neler yemelerine gerektiğine kadar bir takım bilgilendirmelerde bulunur.

STEVE JOBS VE SON SÖZLERİ (1955-2011)

İş dünyasında başarının zirvesine ulaştım. Diğerlerinin gözünde hayatım mükemmel bir başarı misaliydi.

Ancak, işi bir tarafa bırakırsak, çok az keyif aldım. Sonuçta, maddî zenginlik hayatımın gerçek bir parçasıydı, artık alışmış olduğum.

Şu anda, hasta yatağında yatarken ve bütün hayatımı hatırlayıp gözden geçirirken fark ediyorum ki; o kadar gurur duyduğum herkes tarafından tanınma, takdir edilme ve bu maddî zenginlik, yaklaşan ölümle soluyor ve anlamını yitiriyor.

Karanlığın ortasında yaşam destek ünitelerinden çıkan yeşil ışıklara bakıyor, onların mekanik seslerini işitiyorum, ölümün nefesinin giderek yaklaştığını hissediyorum.

Artık biliyorum ki; hayatımızı idâme ettirecek kadar maddiyata ulaştığımızda maddiyatla alakası olmayan meselelerin peşinden gitmeliyiz. Maddiyattan daha önemlidir, olmalıdır bu meseleler.

Belki ilişkilerimiz, belki sanat, belki de daha genç olduğumuz zamanlardan bir rüya, bir emel. Hiç durmaksızın maddiyat peşinde koşmak bir insanı yoldan çıkmış bir varlığa dönüştürür, aynı benim gibi.

Tanrı bize hisleri diğer tüm insanların kalbindeki sevgiyi hissedebilmemiz için verdi, maddiyatın bizi uyutarak yönlendirdiği yanlış algılar için değil.

Ömrüm boyunca kazandığım paraları yanımda götüremem, götürebileceğim sadece sevgiyle beslenmiş hatıralarım. İşte bunlar gerçek zenginliğin, senin yanında hep kalacak olan, sana devam etmen için güç ve ışık verecek olan.

Sevgi bin kilometre boyunca gidebilir. Hayatın sınırı yoktur. Arzu ettiğin yere kadar git. Yükselmek istediğin kadar yüksel. Hepsi senin yüreğinde ve ellerinde.

Dünyadaki en pahalı yatak hangi yataktır? ”Hasta yatağı.”

Arabanı sürmesi için bir adamın olabilir, sana para kazandıracak insanların olabilir, ama senin için hastalığını yaşayacak kimseyi bulamazsın. Kaybedilen maddiyat tekrar elde edilebilir. Ama kaybettiğinde tekrar elde edemeyeceğin bir şey var: Hayat.

Biri ameliyat odasına girdiğinde bitirmesi gereken bir kitap olduğunu farkeder: "Sağlıklı Yaşam Kitabı".

Şu anda hayatın hangi aşamasında olursak olalım, zamanı geldiğinde perde inecek.

Ailene, eşine, arkadaşlarına duyduğun sevgindir asıl hazinen. Kendinle iyi geçin.

Diğerlerini daima sev ve şefkat et.

Kaynak: http://www.yenifelsefe.com/steve-jobs-ve-son-sozleri

7. BÖLÜM

PRAGMATİZM VE EĞİTİM

İçindekiler

- Giriş
- Pragmatizm
- Pragmatizm ve eğitim
- John Dewey'in Eğitim Görüşü
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Bir kavram olarak Pragmatik felsefeyi tanımlama,
2. Pragmatik felsefenin öne çıkan özelliklerini sıralayabilme,
3. Pragmatik felsefenin eğitime olöan yansımalarını açıklayabilme,
4. Pragmatik felsefeyi İdealizm ve Realizmle karşılaştırabilme,
5. John Dewey'in eğitim görüşlerini değerlendirebilme bilgi ve becerisi kazanmanız beklenmektedir.

Eğitim bir vazoyu suyla doldurmak değil, bir çiçeğe kendi tarzında büyüyebilmesi için yardımcı olmaktır.

John Dewey

1. Giriş

Amerika'da 19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan Pragmatizm, içinde bulunulan dönemin ihtiyaçlarından doğmuştur. Bu dönemde Amerika I. Dünya Savaşı'na girmiş, sosyal, siyasal ve eğitimsel anlamda çok sayıda reformlar, dönüşümler yaşanmıştır. Yaşanan sorunlara Pragmatik felsefesine uygun çözümler bulunmaya çalışılmıştır.

Fikri temelleri Heraklitos'a kadar giden Pragmatizmde deneyim ve değişime uyum kavramları önemlidir. Bu durum eğitim anlayışına da yansımış, öğrenci merkezli eğitim, yaşama uygun eğitim ön plana geçmeye başlamıştır.

Bu bölümde öncelikle Pragmatizm kavram olarak tanıtılmış, felsefi akım olarak özelliklerine, öne çıkan görüşlerine yer verilmiştir. Daha sonra Pragmatik felsefenin eğitime yansımasına, pragmatik eğitimin özelliklerine değinilmiş, son olarak da Dewey'in eğitim görüşleri açıklanmaya çalışılmıştır.

2. Pragmatizm

Pragmatizm, Yunanca 'eylem' anlamına gelen *Pragma* sözcüğünden türetilmiştir. İlk kez 1878 yılında Charles Peirce tarafından felsefi anlamı ile kullanılmıştır. Pragmatizm kavramı; faydacılık, uygulamacılık ve kılgıcılık kelimeleriyle de dile getirilmektedir. Genellikle bir Amerikan felsefesi olarak bilinen Pragmatizm, gerçekte sadece duyularımızla tecrübe edebildiğimiz şeyleri bilebileceğimiz tezine dayalı İngiliz ampirizmiyle ilgilidir. Önde gelen savunucuları Charles Sanders, C. S. Pierce, William James ve John Dewey' dir (Tozlu, 2003).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Ampirizm nedir?

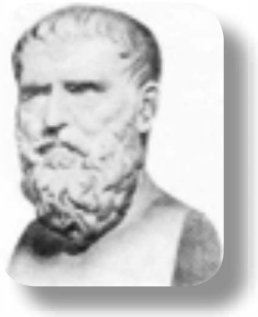
Bilginin duyumlar sayesinde ve deneyimle kazanılabileceğini öne süren görüştür. Onlara göre bilginin tek kaynağı deneylerdir. Bilginin dayanağının deneyler olması, bilginin duyumlara dayanması insanda doğuştan bilgi olmadığı anlamına gelir.

Pragmatizm felsefesi tecrübenin yer aldığı yapı üzerinde önemle durmaktadır. Bu felsefede, insan doğası tecrübenin bir ürünü olarak algılanmakta ve insan zekası, insanın çeşitli sorunlarını çözmesiyle kendi değerlerine ulaşması için en iyi bir araç olarak kabul edilmektedir. Bilimsel yöntem yüceltilmekte ve ahlaki alanlara kadar genişletilmektedir (Büyükdüvenci, 1987b).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Pragmatizm, insanın gerçeği yaşadığı çevresiyle etkileşimi ve duyularıyla tecrübe ederek idrak edeceğini savunan bir felsefi akımdır. Pragmatist felsefede değerler ve ahlaki ilkeler pratik sonuçlarıyla değerlendirilir. Bu nedenle değerler görecelidir. Diğer bir ifadeyle mutlak ve değişmez değerler yoktur.

Sönmez (2015), pragmatist düşüncede istendik davranışların ölçütleri arasında "ehliyet, verimlilik, yarar, yaşantı" gibi kavramların olduğunu söylerken, Tozlu (1997)'ya göre pragmatistler gerçeği insanın çevresiyle etkileşimi, hayatın bütün deneyimlerinin sonucu olarak görmektedirler. Hançerlioğlu (1978) ise pragmatizmde tek gerçeğin "uygulama alanında işine yarayan bilgi" olduğunu ifade etmektedir.

Pragmatik felsefenin önde gelen temsilcileri geleneksel felsefi akımların özellikle metafizikle ilgili düşüncelerini kabul etmemektedirler. Charles Sanders Peirce, William James, George Herbert Mead ve John Dewey felsefenin uygulamalı insan problemlerinin çözümüne ihtiyacı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu felsefenin temeli Heraklit'e kadar da dayanmaktadır (Gutek, 2001).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

M.Ö. 500 civarında Efes'te yaşamış olan Herakleitos Sokrat öncesi filozoflardandır. Her şeyin sürekli değişmesi ve evrenin ana maddesinin ateş olduğu fikirlerini öne sürmüştür. Herakleitos'a göre, "Aynı ırmakta iki kez yıkanamayız. İkinci kez girdiğimizde bu ırmak büsbütün başka bir ırmaktır artık. Bu arada, akıp giden sular onu başka bir ırmak yapmışlardır."

Mutlak doğru olmadığını iddia edilen Pragmatik görüşün bilgi anlayışı hakikati göreli hale getirmiştir. Bu görüşe göre bilginin doğruluğu onun sağladığı faydayla ölçülmektedir. Bilgi; deneyle, araştırmaların kullanılmasıyla ve problem çözme yöntemine dayalı olarak elde edilebilir. Bilginin elde edilmesinde deneyim önemlidir. Buna göre varlığa ilişkin bilgiler ancak deney ve araştırmalarla kanıtlandığında kabul edilebilir. Bilgi, düşünme ve zekânın sonucudur. Zihinsel bir

faaliyet olan bilme, insan varlığının deneyimleri ile düşünmesi ve problem çözme yeteneğinin sonucu meydana gelmektedir (Boutroux, 1988).

Pragmatik felsefede mutlak ve sonlanmış olan bir durumdan söz etmek imkânsızdır. Çünkü onlara göre her şey bir oluşum içindedir. Buna göre Pragmatizmde değerler ve ahlak ilkeleri görecelidir. Yani değerler ve ahlak zamana, şartlara, topluma ve kültürlere göre değişebilir (Yılmaz, 2009). Diğer bir ifadeyle bu akıma göre gerçekliğin özünü belirleyen değişimdir. Sözü edilen değişim olgusu, bu felsefenin eğitim alanındaki amaçlarını oluşturmada da belirleyicidir. Çünkü bu felsefede yaşam ve çevre koşulları sürekli değişmekte, bireyde bu değişime ayak uydurmak durumundadır. Pragmatik eğitim sürecinde değişen toplum yaşamına uyum sağlayabilmek için bireyin güçlü kılınması amaçlanmıştır.

Pragmatizme göre gerçek, insana faydalı olandır. Bu akıma göre insan için en önemli olan şey onun işine yarayan bilgidir. Demek ki insan dünyada kendisi için faydalı şeylerle uğraşmalıdır (Coşar, 2009). Hem iyinin hem de doğrunun teorisi olarak kabul edilen Pagmatizm, faydaya ulaşmada doğrunun ne olduğu üzerine düşünmüş, doğruyu bir keşfetme süreci olarak görmüştür. Pragmatizm ile gerçeklik olgusunda iyi ve kötü ayrımına gidilmiş ve bu ayrımda da fayda ilkesinin altı çizilerek, özel faydanın genel üzerinde bir fayda sağlaması temel alınmıştır.

Öte yandan Pragmatizm temelde aktüel, eleştirel, radikal tecrübeciliğe odaklanır. Bu tecrübecilik, monizmi reddeder ve anti-mutlakçıdır. Metafizikteki geleneksel anlayışları reddederek metafizikte de tecrübe ve deneyselliğe odaklanır (Dündar, 2007).

3. Pragmatizm ve Eğitim

Değişim, Pragmatizm için önemli bir kavramdır. Bu felsefeye göre eğitim, dünyadaki süregelen değişim ve gelişimlere göre yeniden şekillendirilmelidir (Tozlu, 2003). Pragmatik görüşe göre eğitim, hayata hazırlık değil hayatın kendisi olmalıdır. Eğitimde bireyi merkeze alarak okulla insan yaşamının içi içe olması gerektiğini belirten bu felsefeye göre; demokratik, araştıran ve sorgulayan bireylerin topluma kazandırılması gerektiği savunulur (Sönmez, 2015).

Pragmatik düşüncede eğitim, sürekli gelişme ve değişmelere göre düzenlenebilecek bir yapıya sahip olmalı, okul da bu niteliğe göre şekillendirilmelidir (Tozlu, 1997). Pragmatik eğitim surecinde temele gündelik yaşamın içinden deneyimlere yer verilmeli, bu eylemlerin sonucunda da gündelik yaşamda pratik bir fayda sağlanmalıdır. Diğer bir ifadeyle, pragmatist eğitimde okulda sağlanacak deneyimler, bireyin yaşamını kolaylaştırdığı ölçüde anlamlı ve değerlidir (Bakır, 2008).

Pragmatik eğitim, merkeze aldığı çocuğun tüm yaşamını bir bütün olarak kabul etmekte ve eğitimi yaşama hazırlık olarak değil yaşamın kendisi olarak görmektedir (Arslanoğlu, 2012; Ergün, 1996; Varış, 1998). Alkan (1983)'a göre pragmatistler, eğitimi sosyal bir süreç olarak algılamakta, öğrenciler yaşadıklarını (deneyimlerini) öğrenmektedirler. Bu nedenle pragmatist düşüncede okul, yaşamdan ayrı değil tam tersine yaşamla iç içe, yaşamın devam ettiği bir yer olarak görülmektedir. Buna göre Pragmatizmin eğitime uygulanmış şeklinde yaşamda hangi meslekler varsa, hangi sorunlar bulunuyorsa, hepsi okullarda yer almalı ve öğrenci de okulda gerçek hayatı yaşamalıdır (Sönmez, 2015).

Öğrenci merkezli bir eğitimi temsil eden Pragmatizm, toplum ve eğitim arasındaki ilişkiyi düzenlerken eğitimin sosyal boyutunu da göz önünde bulundurmaktadır. Eğitim sosyalleşmeyi ve kültürlenmeyi sağlar. Hayatın kendisi olarak düşünülen okul, demokratik ilkelere göre yapılandırılır. Buna göre öğrencilere okullarda demokratik anlayış kazandırılmak istenmektedir. Bilimsel yöntemlerin önemsendiği okullarda öğretim sırasında öğrencilere kendi bilgilerini inşa etme imkânı verilmesi gerektiği savunulur. Öğrencilerin bireysel özelliklerini geliştirmek, eğitimin en önemli amaçlarındandır. Bu nedenle öğrencinin öğretim sürecine etkin katılımı sağlanmaya çalışılır. Bu süreçte öğretmen, öğrencilerin doğal bir şekilde öğrenmelerini için onlara rehberlik etmelidir. Pragmatist eğitimin öne çıkan başlıca özellikleri şunlardır (Kurt, 2016: 89-90):

- Eğitimde bilimsel yöntem benimsenir.
- Eğitim yoluyla insanın özünü oluşturmak, doğasını şekillendirmek amaçlanır.
- Bilgi statik kavramlardan oluşan bir küme değildir. Bilgi yaşantı yoluyla elde edilir. Bu yüzden eğitimde deneyimlerin sağlanması önemli görülür.
- Bir fikri, inancı veya hipotezi sonuçlarının sağladığı faydayla değerlendirerek gerçeğe varma amaçlanır.
- Öğrenme, öğrenen deneyimleri sonucu ortaya çıktığından dolayı öğrencinin aktif katılımı gerektirir.
- Eğitim, esnek bir yapıda sürekli deneme ve düzeltmelere olanak tanır. Teorik olan ile pratiği bir araya getiren bir eğitim ve okul anlayışı sergilenir.
- Eğitimde çıkış noktası konu değil çocuktur. Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı vardır.
- Toplumun demokratik ilkeler doğrultusunda yapılandırılması amaçlanır.

- Öğrencilere, nasıl eleştirel düşüneceklerinin öğretilmesinin yanında problem çözme becerilerinin de geliştirilmesi amaçlanır.
- Eğitimde bireysel özellikler ve etkin katılım önemlidir.
- Değerler görecelidir ve bireyler arasındaki etkileşime göre biçimlenir.
- Pragmatizm görüşleri eğitim felsefelerinden ilerlemeciliği etkilemiştir.

Pragmatik görüşe göre eğitim programlarının temel amacı, bireyin toplumsal hayatında işe yarayıp işlerini kolaylaştıracak beceri ve tutumları kazandırmak olmalıdır. Öğretim süreçlerinin temelinde ise öğreten yerine daha çok gözlem ve deneye ağırlık veren bütüncül öğrenen bir görüş hâkimdir. Öğretim süreci, " yaparak öğren yaptırarak öğret " ilkesine göre düzenlenmeli, bireysel farklıkları dikkate almalıdır (Bilhan, 1991).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Pragmatist eğitim anlayışında;

- *Her insan için her düzeyde eğitim olmalı,*
- *Konular yaşamdan seçilmeli, kuram ve uygulama birlikte yapılmalı,*
- *Planlamada kurama, derslerde uygulamaya önem verilmeli,*
- *Bilgi yaşama uyum aracı olarak görülmeli,*
- *Okul ve yaşam arasına sınır konulmamalıdır.*

4. John Dewey'in Eğitim Görüşleri

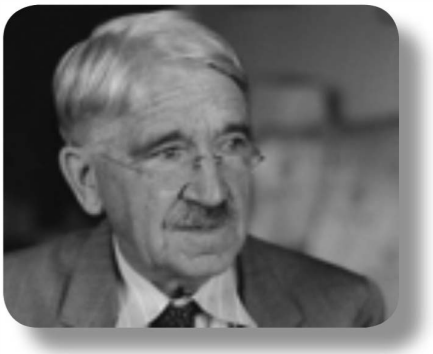
1859 ve 1952 yılları arasında yaşamış, Atatürk döneminde Türkiye'ye gelerek Türk eğitim sistemi hakkında rapor hazırlamıştır. Hayatı boyunca Amerika'nın farklı üniversitelerinde felsefe profesörü olarak görev yapmış bir filozof, sosyal psikolog ve sosyal pedagog olan Dewey, William James ve F.J. Schiller gibi güçlü bir pragmatisttir. Yaşamı pragmatist bir bakış açısı ile görmüş, eğitimle ilgili düşünceleri de pragmatist felsefe uygun olarak gelişme göstermiştir. Dewey'in düşünceleri daha çok toplumun ihtiyaç ve gelişimi ile bireyin topluma uyumu hakkındadır. Bu nedenle Dewey'in pragmatizmi, bilgi ile aktivite arasında devamlılık, bilmekle eylemde bulunmak arasında güçlü bir bağlılık fikrini içerir (Bender, 2005).

Yurt dışında eğitim alanında ilk doktora çalışması yapan ünlü eğitimcilerimizden Halil Fikret Kanad (1948), Dewey'in pragmatik görüşünün eğitime uygulanışını şu örnekle ifade etmektedir: Dewey, sayı kavramını kavratmadan önce, çocukta sayı gereksinimini canlandırmak ve yaşamda kullanılacak pratik bir alet gibi hissettirmek gerektiğini söyler. Nitekim insanlarda sayıyı ancak bir gereksinim duyduktan sonra bulmuş ve ondan yararlanmışlardır.

Çocuğun biyolojik yapısına önem veren Dewey, dışarıdan zorlamadan, çocuğun kendi kendisini eğitmesine imkân tanıyacak bir eğitim modeli önermiştir. O, çocuğun şahsiyet kazanmasında dış etmenlerden çok, yaradılışına ve özel kişiliğine göre hareket edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Dewey'in bu görüşü, Montaigne ve Natüralizmin önemli temsilcilerinden Rousseau ile benzerlik gösterir. Dewey'e göre eğitim bilimi, "karakter kurma bilimi"dir. Eğitimde, doğuştan etkinlikleri uyandırmak ve yönetmek için, yine o doğuştan etkinliklere başvurmak gerekir (Bender, 2005).

Okulun yaşamdan kopuk olmaması gerektiğini dile getiren Dewey'e göre yaşamdaki her türlü olgu ve olaylar eğitim ortamına getirilmeli ya da öğrenci bunlara götürülmelidir. Aslında onun en belirgin felsefi görüşünün temeli de burada yatar. O aynı zamanda bir sosyal psikolog ve pedagogdur (Bender, 2005). Hatta Baltacıoğlu (1964), Dewey'e kadar kimsenin eğitimin sosyal tarafıyla bu kadar ilgilenmediğini belirtir..

Dewey'e göre tüm dünya eğitim sistemleri, felsefi düşüncenin kuru bir inanç halinde kalmaması için bir taraftan geçmişe ait deneyimi araştırması, yani uygulana gelen eğitim yöntemlerini denetlemesi, diğer taraftan da değerler hakkındaki düşüncesinin iş ve yaşam tarzında etkili olmasını sağlaması gerekir (Dewey, 2008). O, eğitim ve kişisel deneyim arasındaki organik bağın ya da başka bir deyişle yeni eğitim felsefesinin bir tür deneysel felsefeye bağlı olduğu ilkesini ileri sürer (Dewey, 2007). Dewey, Pragmatist felsefeden hareketle eğitim sürecinde toplumun değerlerini ve sorunlarını iyi bilen, eleştirel yaklaşımlar geliştirerek aynı zamanda bu sorunları çözümlemeye çalışan bireylerin yetiştirilmesini hedeflemiştir.

Diğer taraftan Dewey'in felsefesinde özgürlük mevcut kültüre göre şekil alır. Yani özgürlük kendisinden ne anlaşıldığına bağlı olarak mevcut kültürel ögelere göre bir anlama sokulabilir (Dewey, 1987). Her fırsata eğitimin bireyi gelecekteki yaşama hazırlama amacı taşıması gerektiğini belirten Dewey, burada ifade edilen kültür kelimesinin içine sahip olduğu inançlar, çıkarlar ve insan uğraşılarını koyarak; kültürü, insanın yaşantılarına ve dolayısıyla topluma şekil verdiği için önemli kılmıştır. Kültür, onun felsefi düşüncesine göre eğitim için çok önemlidir.

Dewey'e göre okul çocuğun hayat yuvası olmalıdır. Çünkü ona göre aktiflik hayatın ana karakteristiğini teşkil etmektedir. Eski okullarda okul mobilyaları bile öğrencileri pasif öğrenmeye mahkûm etmekteydi. O ise yeni okulda eski sınıf sistemini kaldırıp öğretimin laboratuvar, kütüphane, oyun alanları, atölye hatta mutfak gibi yerlerde yapılmasını öngörmektedir (Kar, 2008). Bilgi her birey için başka anlamlar ifade ettiği için her birey kendi yapısına ve ihtiyaçlarına göre bilgi edinerek kendini oluşturur. Dewey, bu eğitimin yöntemini problem çözme olarak belirler (Öztürk, 2008). Kısaca ifade etmek gerekirse Dewey'in eğitim anlayışında; demokratik eğitim, problem çözme yöntemi, öğrenci merkezli eğitim kavramları önemli bir yer tutmaktadır.

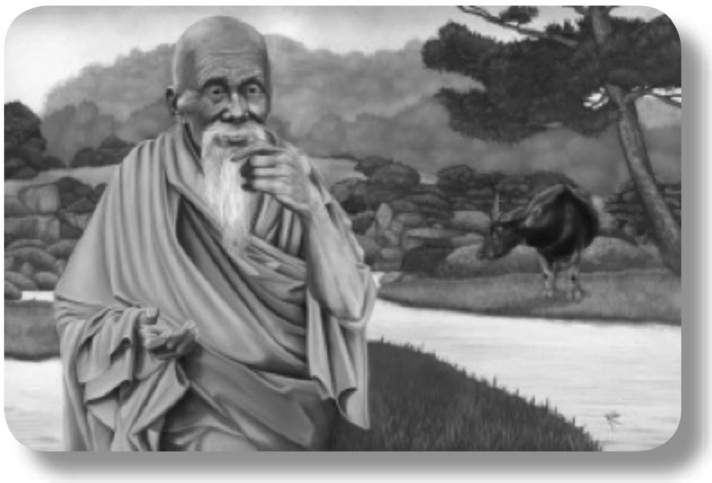
5. Özet

Genellikle bir Amerikan felsefesi olarak bilinen Pragmatizm, gerçekte sadece duyularımızla tecrübe edebildiğimiz şeyleri bilebileceğimiz tezine dayalı İngiliz ampirizmiyle ilgilidir. Önde gelen savunucuları; Charles Sanders, C. S. Pierce, William James ve John Dewey' dir. Pragmatik felsefede mutlak ve sonlanmış olan bir durumdan söz etmek imkânsızdır. Çünkü onlara göre her şey bir oluşum içindedir. Buna göre Pragmatizmde değerler ve ahlak ilkeleri de görecelidir. Pragmatizme göre gerçek, insana faydalı olandır. Bu akıma göre insan için en önemli olan şey, onun işine yarayan bilgidir.

Pragmatik eğitim, odağına yerleştirdiği çocuğun tüm yaşamını bir bütün olarak kabul etmekte ve eğitimi yaşama hazırlık olarak değil yaşamın kendisi olarak görmektedir. Pragmatik düşüncede eğitim, sürekli gelişme ve değişmelere göre düzenlenebilecek bir yapıya sahip olmalı, okul da bu niteliğe göre şekillenmelidir.

John Dewey Pragmatik felsefenin önde gelen temsilcilerindendir. Okulun yaşamdan kopuk olmaması gerektiğini dile getiren Dewey'e göre yaşamdaki her türlü olgu ve olaylar eğitim ortamına getirilmeli, ya da öğrenci bunlara götürülmelidir. Aslında onun en belirgin felsefi görüşünün temeli de burada yatar. O aynı zamanda bir sosyal psikolog ve pedagogdur.

FELSEFE HİKÂYELERİ

LAO TZU'DAN BİR ÖYKÜ

Taoizmin kurucusu, Çinli filozof, yaşlı filozof olarak da bilinen Lao Tzu dan bir öykü: Efendim köyde yaşlı, çok fakir bir adam varmış. Ama kral bile onu kıskanırmış. Çünkü dillere destan bir beyaz atı varmış. Kral at için ihtiyara nerdeyse hazinesinin tamamını teklif etmiş ama adam satmaya yanaşmamış. İhtiyar demiş ki:

– Bu at, sadece bir at değil bir dost benim için. İnsan dostunu satar mı? dermiş. Bir sabah bakmışlar ki, at yok. Köylü ihtiyarın başına toplanmış:

– Seni ihtiyar bunak, bu atı sana bırakmayacakları, çalacakları belliydi. Krala satsaydın, ömrünün sonuna kadar beyler gibi yaşardın. Şimdi ne paran var, ne de atın. İhtiyar demiş ki:

– Karar vermek için acele etmeyin, sadece 'At kayıp' deyin. Çünkü gerçek olan sadece bu, ondan ötesi sizin yorumunuz ve verdiğiniz karar. Atımın kaybolması, bir talihsizlik mi. yoksa bir şans mı, bunu henüz bilmiyoruz. Çünkü bu olay henüz bir başlangıç, arkasının nasıl geleceğini kimse bilemez.

Köylüler ihtiyar bunağa kahkahalarla gülmüşler. Ama aradan 15 gün geçmeden, at bir gece ansızın dönmüş. Meğer çalınmamış, kendi kendine dağlara gitmiş. Dönerken de, vadideki 12 vahşi atı peşine takıp getirmiş Köylüler, ihtiyar adamın etrafına toplanıp özür dilemişler.

– İhtiyar, sen haklı çıktın. Atının kaybolması bir talihsizlik değil adeta bir devlet kuşu oldu senin için, şimdi bir at sürün oldu.

İhtiyar demiş ki:

– Karar vermek için gene acele ediyorsunuz. Sadece atın geri döndüğünü söyleyin. Bilinen gerçek sadece bu, ondan ötesinin ne getireceğini henüz bilmiyoruz. Bu daha başlangıç, birinci cümlenin birinci kelimesini okur okumaz kitap hakkında fikir yürütebilirsiniz?

Köylüler bu defa ihtiyarla dalga geçmemiş açıktan ama içlerinden bu herif sahiden gerzek diye geçirmişler.

Bir hafta geçmeden, vahşi atları terbiye etmeye çalışan ihtiyarın tek oğlu attan düşmüş ve ayağını kırmış. Evin geçimini temin eden oğul şimdi uzun zaman yatakta kalacakmış. Köylüler gene gelmişler ihtiyara demişler ki:

– Bir kez daha haklı çıktın. Bu atlar yüzünden tek oğlun bacağını uzun süre kullanamayacak. Oysa sana bakacak başkası da yok. Şimdi eskisinden daha fakir, daha zavallı olacaksın demişler.

İhtiyar cevap vermiş:

– Siz erken karar verme hastalığına tutulmuşsunuz. O kadar acele etmeyin. Oğlum bacağını kırdı. Gerçek bu… Ötesi sizin verdiğiniz karar…

Ama acaba ne kadar doğru… Hayat böyle küçük parçalar halinde gelir neler olacağı size asla bildirilmez…

Birkaç hafta sonra, düşmanlar çok büyük bir ordu ile saldırmış. Kral son bir ümitle eli silah tutan bütün gençleri askere çağırmış. Köye gelen görevliler ihtiyarın kırık bacaklı oğlu dışında bütün gençleri askere almışlar. Köyü matem sarmış. Çünkü savaşın kazanılmasına imkan yokmuş, giden gençlerin ya öleceğini ya esir düşüp köle diye satılacağını herkes biliyormuş. Köylüler, gene ihtiyara gelmişler:

– Gene haklı olduğun kanıtlandı. Oğlunun bacağı kırık, ama hiç değilse yanında. Oysa bizimkiler belki asla köye dönemeyecekler. Oğlunun bacağının kırılması, talihsizlik değil, şansmış meğer…

İhtiyar:

– Siz erken karar vermeye devam edin. Oysa ne olacağını kimseler bilemez. Bilinen bir tek gerçek var. Benim oğlum yanımda, sizinkiler askerde. Ama bunların hangisinin talih, hangisinin şanssızlık olduğunu sadece Tanrı biliyor.

Lao Tzu, anlattığı öyküsünü şu nasihatle tamamlamış:

"Acele karar vermeyin. O zaman sizin de herkesten farkınız kalmaz. Hayatın küçük bir parçasına bakıp tamamı hakkında karar vermekten kaçının. Karar ak-

lın durması halidir. Karar verdiniz mi, akıl düşünmeyi, dolayısı ile gelişmeyi durdurur. Buna rağmen akıl insanı daima karara zorlar. Çünkü gelişme halinde olmak tehlikelidir ve insanı huzursuz yapar. Oysa gezi asla sona ermez. Bir yol biterken yenisi başlar. Bir kapı kapanırken, başkası açılır. Bir hedefe ulaşırsınız ve daha yüksek bir hedefin hemen oracıkta olduğunu görürsünüz. Karar vermek, *bilgelik* gerektirir, unutmayın…"

Kaynak: http://www.hayatakarken.com/lao-tzu-dan-oyku.html

8. BÖLÜM

NATÜRALİZM VE EĞİTİM

İçindekiler

- Giriş
- Natüralizm
- Natüralizmin Eğitim Anlayışı
- J. J. Rousseau'nun Eğitim Görüşü
- Johann Heinrich Pestalozzi'nin Eğitim Görüşü
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Bir Natüralizm akımını tanımlama,
2. Natüralizmin özelliklerini sıralayabilme,
3. Natüralizmin düşünce tarihi içinde taşıdığı yeri ve önemi fark etme,
4. Natüralizmin eğitim görüşünü açıklayabilme,
5. J. J. Rousseau'nun eğitim görüşlerini açıklayabilme,
6. J. H. Pestalozzi'nin eğitim görüşlerini açıklayabilme bilgi ve becerisine sahip olmanız beklenmektedir.

İnsanın özgürlüğü; istediği her şeyi yapabilmesinde değil, istemediği hiçbir şeyi yapmak zorunda olmamasındadır.

Jean Jacques Rousseau

1. Giriş

Natüralizm, bilimin en büyük güç haline geldiği modern uygarlığın felsefesini temsil etmektedir. Bilindiği gibi Ortaçağda doğal olanın veya tabii dünyanın gerçekte var olmadığı, esas var olanın doğaüstü dünyanın gelip geçici bir yaratısı veya kopyası olduğunu gerçeği kabul görmüştür. Fakat ortaçağdan modern döneme geçişle beraber teosantrik (din merkezli) düşünüş yerini insan ve doğa merkezli bir düşünüşe, doğaüstü düşünüş te yerini Natüralizme bırakmıştır. Natüralizm, doğanın gerçekliğin tamamı ya da tümü kabulüne dayanmakta, doğanın var olan her şeyi ihtiva ettiğini, bütün varlıkları açıklamak için yeterli olduğunu kabul etmektedir. Bu durum insan için de geçerli kabul edilmiş, insanın doğaüstü bir boyutu olmayıp tüm boyutlarıyla doğal bir varlık olarak kabul edilmiştir. Natüralizmin insana olan bu bakışı eğitime de yansımış, çocuk merkezli eğitimin ilk örnekleri verilmiştir (Cevizci, 2018).

Bu felsefi akımda insan doğanın bir parçası olarak görüldüğüne göre eğitim buna göre düzenlenmeliydi. Eğitim aceleye getirilmeden doğa yasalarına göre verilmeliydi. Bu nedenle onlara göre çocuklara dışarıdan müdahale yerine eğitimde onların ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmalı, .çocuk fiziksel ve ruhsal açıdan tanınmalıydı. Ezber eğitime, beyin yıkamacılığına oldukça karşı olan natüralistler doğaya dönmüşler, insanı doğal bir varlık olarak kabul ederek eğitimi buna uygun olarak ele almışlardır.

Bu bölümde öncelikle bir felsefi akım olarak Natüralizm tanıtılmaya çalışılmış, tanımı, öne çıkan temsilcileri, özellikleri, düşünce tarihinde iz bırakan yönleri vurgulanmıştır. Daha sonra eğitim anlayışlarına değinilmiş, akımın önde gelen temsilcilerinden Rousseau ve Pestalozzi'nin eğitim görüşleri hakkında bilgi verilmiştir.

2. Natüralizm

Natüralizm, gerçekliğin doğanın kendisi olduğu, varolan her şeyin doğal dünyanın bir parçası olarak kabul edildiği düşüncesinden hareket etmektedir. Doğanın kendisi insanları, insan doğasını ve tüm varlıkları içeren ve bunları açıklayan bütünsel bir sistem olarak değerlendirilmektedir. Natüralizm hareket halinde olan maddenin yalın bir düzen içinde olduğunu ileri sürer. Özellikle eski Yunan'da

materyalist olan pek çok natüralist, gerçekliğin doğaüstü düzeni olduğu görüşünü reddetmiştir (Gutek, 2001). Bütün gerçekler gibi zihin de doğada mevcuttur. Bu felsefeye göre bilgi, gözlenebilen gerçeklere ilişkin verilere dayanır (Sözer Saraç, 2004).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Bu akıma göre insan doğuştan iyidir; çünkü yaratanın elinden çıktığında her şey iyidir. İnsanın elinde her şey bozulur. Toplum insanı bozar, onun istenmedik davranışlar göstermesine neden olur.

J. J. Rousseau ve Pestalozzi Natüralizm akımının temsilcilerindendir. Natüralizm akımında doğa, tek gerçeklik olarak görerek bilgi ve değer kaynağıdır. Bu akıma göre gerçek doğadır ve insan da doğal bir varlıktır. İnsan doğuştan iyidir, toplum insanı bozar. Natüralistlere göre doğanın dışında varlığı açıklayabilmek için kullanılabilecek bir ilke yoktur. Doğayı temel alan natüralizm, metafizik alana karşı çıkarak bütün fizik ve metafizik gerçekleri tabiata ve maddeye indirgemeye çalışmaktadır. Bu bakımdan materyalist felsefeyle özdeşleşmektedir. Gerçek somut görünümleri içinde kavranmalıdır. Her varoluş doğaya ait olduğu için hiçbir şey doğaüstü değildir. Bu durum metafizik ve dinsel alanlara ilişkin sorunların eğitim ve öğretim alanından dışlanmış olduğu anlamına gelir. Bu akım doğayla insan arasındaki ilişkileri esas aldığı için eğitimin amacı da özgür bir insan doğası yaratmak olarak ifade edilmektedir (Sönmez, 2015; Terzi, 2008).

Natüralistler çeşitli düşünceler ileri sürmüşlerdir. Söz gelimi Jean Jacques Rousseau'nun insan doğasına ilişkin düşünceleri, romantik görüşle Aydınlanma Dönemi'nin rasyonalist bakış açısı arasında gidip gelir. Eğitim yönteminde Rousseau'nun düşüncelerinden yararlanan Johann Heinrich Pestalozzi, düşüncelerinde doğaüstü Tanrı inancına yer verir (Gutek, 2001). Natüralist felsefe akımının, Pragmatik felsefe ve eğitime yansıması olan ilerlemecilik eğitim felsefesinin bir çok özelliğini taşıdığı söylenebilir.

İnsan zihnini doğal kavramlarla açıklayan Natüralistler, insanı doğal bir varlık olarak iyi görmüşlerdir. Felsefede Natüralizm, her şeyin doğal varlıklardan, doğal nedenlerle oluştuğunu, doğaüstü güçlerin dikkate alınmaması gerektiğini savunan düşüncedir. Edebiyat ve sanatta Natüralizm ise doğayı detayları ile olduğu gibi yansıtmayı esas alan bir akımdır. Ahlak felsefesinde Natüralizm ahlaki çıkarımların, ahlaki olmayanlardan yapılabileceği kuramını benimser (Yazıcı, 2001; Akt. Erkılıç, 2013).

Natüralizm doğa bilimlerinin edebiyata ve sanata uygulanmasıyla ortaya çıkmıştır.

Natüralist felsefenin doğa, toplum ve insan işleyişine ilişkin görüşlerinin ana teması doğa odaklılık, doğanın egemenliği ve doğaya uyum biçimindedir. Onlara göre doğanın belli bir düzeni vardır. Gözlem ve deneylerle doğanın yasalarına ilişkin sağlam bilgilere ulaşılabilir. Natüralistlere göre gerçek olduğu gibi yansıtılmalı, doğanın doğal, sıradan durumları da dikkate alınmalıdır. Bu akıma göre insan içinde yetiştiği toplumsal ve doğal çevrede biçimlenmektedir (Erkılıç, 2013).

3. Natüralizmin Eğitim Anlayışı

Natüralist felsefenin genel olarak eğitime katkıları; insana odaklanma, doğaya uygun ve uyumlu çalışma biçiminde verilebilir. Bu akım, eğitim sistemlerinin kültürlenme ve bilgi aktarmacılık işlevinin yerine, eğitim sürecini doğala bırakan anlayışa dayanması gerektiğini belirtir.

Bu akıma göre eğitimin amacı, insanları insan doğasına uygun şekilde ve doğaya uyumlu yaşam koşulları içinde yetiştirmektir. Birey doğal bir ortamda öğreneceklerini ilgi ve yeteneğine göre seçecektir (Kazu, 2002).

Natüralist felsefeye uygun eğitim yaklaşımına bakıldığında "doğa" ve "doğal olan" öne çıkan kelimeler olmuştur. İnsana gelişim evrelerine uygun eğitim vermek, natüralist eğitimin en temel gerekliliklerinden birisi olmuştur. Bu akımda zihinsel gelişim ön planda tutulmamış, çocuğun ihtiyaçlarına ve hazır oluşuna kıymet veren bir çocukluk dönemi öngörülmüştür. Dolayısıyla müfredat öğrenci merkeze alınarak düzenlenmiş, öğrenme sürecinde bilgi, öğrencinin hazır olarak bulacağı bir şey olarak değil kendisinin keşfederek ulaşacağı bir şey olarak görülmüştür.

Natüralizm eğitim ile ilişkisini, kişiye yüklediği anlam ve değerlerle kişinin gelişiminin doğal olmasını sağlayarak kurmuştur. Bu süreçte insanın eğitimine ilişkin amaç ve hedefler de doğaya uygun kılınmıştır. Çünkü Natüralist eğitim yaklaşımında çocuğun öğrenme süreci doğada bulunması ile gerçeklik kazanmıştır. Natüralist felsefeyi benimseyen eğitimcinin, eğitimin öznesi olarak çocuğa yakla-

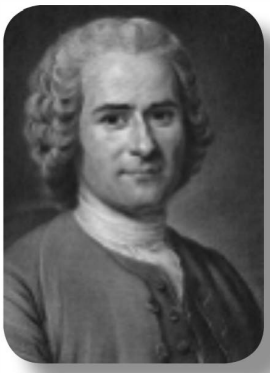
şımının ve ondan beklentilerinin önceliğini sadece çocuğun zihinsel yeterlilikleri değildir. Bu felsefede eğitimcinin beklentisi, çocuğun doğası, kendi öznel varlığı ile ihtiyaçları, ilgi ve yetenekleri üzerinden gelişme sağlamak üzerine kurulmuştur. Eğitim alanındaki tüm uygulamalar da çocuk üzerinde bu beklentilere göre planlanmıştır. Genel anlamda incelendiğinde natüralist eğitim görüşünün içerdiği özellikler şu şekildedir (Dündar, 2007):

1. Bilgi a posterioridir. Çünkü güçsüz doğarız,
2. Eğitimi ya doğadan ya eşyadan ya da insanlardan elde ederiz,
3. Kişi, doğal ortamda öğrenebileceklerini ilgi ve yeteneğine göre seçecektir,
4. Müfredat, öğrenci merkeze alınarak düzenlenmelidir,
5. Öğrenci hazır bilgiye konmamalı, bilgiyi keşfederek öğrenmelidir,
6. İnsanın eğitimi insana uygun olmalıdır, başka bir varlığa göre değil,
7. İşimiz çocuğa bir şeyler öğretmek değil; ona doğru, aydınlık fikirler vermektir.

Natüralist felsefede insan doğuştan iyidir. Çünkü yaratanın elinden çıktığında her şey iyidir. Bu felsefeye göre insanın elinde her şey bozulur. Toplum insanı bozar, onun istenmedik davranışlar göstermesine neden olur. Doğuşta neyimiz yoksa, büyüyünce neye ihtiyaç duyacaksak bunu bize eğitim sağlar. Bu eğitimi ya doğadan ya insanlardan ya da eşyadan elde ederiz. Bu gelişmeyi nasıl kullanacağımızı bize insanlar öğretir. İnsan bu üç tür eğitimcinin elinde biçim alır. İşte bu üç tür eğitimci aynı hedefleri gerçekleştirirse çocuk iyi yetişir (Sönmez, 2015).

Natüralist felsefeye göre eğitim; öğrencinin doğal olgunlaşmasını sağlamayı, bu olgunluğu arttırmayı ve sahip olacağı bu olgunluğu göstermesine yardım etmeyi hedeflemiştir. Avrupa'da yeni eğitimin ve de aynı zamanda Natüralizmin öncülerinden Rousseau, insanı toplum tarafından değil doğa tarafından yaratılmış kabul ederek, sürekli değişen ve olgunlaşan bir varlık olarak görmektedir. Ona göre insan, bilimsel yöntemi kullanarak doğanın yasalarını oluşturan bilgiyi sonradan kazanmıştır. Natüralist felsefeden beslenen bu eğitim sürecinde insan gelişimi için doğa, gizli olan bu değerler çıkarılmalıdır. Rousseau'ya göre doğa, bilgi ve insana dair bu değerlendirmeler insanın doğaya uygun yaşamasını sağlayarak da onu aynı zamanda ahlaklı kılmıştır.

4. J. J. Rousseau'nun Eğitim Görüşü

Rousseau'nun eğitim amacı, çocuğun tabiatını olduğu gibi dikkate almaktır (Tozlu, 2003:161). Onun felsefesi "iyi insan" temeli üzerine kurulmuştur denilebilir. Rousseau'ya göre insanlar doğuştan iyidirler ve erdemlilik ilkesi onların ruhlarında doğuştan vardır (Çanak, 1972). Doğal insanı medeni insandan daha üstün tutan Rousseau'ya göre iyi insanın özünü uygarlık bozmaktadır. Hatta ona göre uygarlıktaki ilerleme, ahlaki ilerleme anlamına gelmemektedir.

Rousseau, ahlaklılığın özünü, yapmış olduğumuz eylemin sonucunda değil, niyetimizde bulur. Bu eylemleri de, insan doğasını biçimlendiren ana özellik olan acıma ya da merhamet duygusuna dayandırır. Felsefesinde doğal insan kendisi için her şeydir; sayısal birliktir, mutlak bütünlüktür ancak kendisiyle ya da diğerleriyle ilişkisi vardır (Rousseau, 2009). Rousseau'ya göre insanın özgürlüğü doğayı taklit ve ona bağlanmaktan geçmektedir. Çocuk bir yetişkin gibi görülmemeli, çocukların ihtiyaçlarına uygun eğitim anlayışı geliştirilmelidir. Onun toplumsal yapı içerisinde bireyselliği öne çıkarması, aynı zamanda da toplumsal sorunları önemsemesi eleştirel pedagoji anlayışına ve ilerlemeci eğitim yaklaşımına temel ortam oluşturmuştur.

Rousseau'ya göre özgür bir ortamın sağlanması, çocuğun gelişerek olgunlaşmasını ve kendi kendinin adım atmasını sağlayacaktır. Onun eğitim yaklaşımındaki en temel amacı, doğal bir anlayış içinde çocuğun davranışlarını kendisinin yönetmesine yardımcı olmaktır. Ona göre göre bu şekilde verilen bir eğitim çok sayıda yararı da beraberinde getirmektedir. Çocuk böylelikle; kararlarını kendisi verecek, yaparak yaşayarak öğrenecek, davranışlarının olumlu ve olumsuz sonuçları ile kendisi baş başa kalacaktır. Rousseau'ya göre bu deneyimleri sonucunda çocuk zihinsel açıdan da gelişecektir.

O, çocuğa ağır programlar yükleme yerine önce onun duygu dünyasının gelişmesini istemektedir. Bunun en iyi yerinin doğa olduğunu savunur. Ayrıca çocuğun söz yerine, nesnelerle doğrudan karşı karşıya getirilerek eğitilmesi gerektiğini savunur. Rousseau'nun eğitim amacını etkileyen temel görüşleri şu şekilde sıralanabilir (Saraç, 2004: 34):

1. Doğa, insanı iyi yaratmış; toplum kötü yapmıştır,
2. Doğa, insanı özgür yaratmış; toplum mutsuz yapmıştır,
3. Doğa, insanı özgür yaratmış; toplum köle yapmıştır.

Rousseau, her bir çocuğun çocuk olduğunun unutulmadan değerlendirilmesini istemektedir. Çocuğu bilgi deposu haline getirmek yerine onun bedenini, duyu organlarını, duygusal gelişimini ve ahlaki değerlerini dolayısıyla da maneviyatını kuvvetlendirmek daha önemlidir. Eğitim amacını dile getirirken, özellikle iki farklı tutumdan yani bağışlayıcılık ve baskıcı tutumun aşırılığından kaçınılması gerektiğini söylemiştir. Çünkü her iki yaklaşım da çocuğun doğasına ters etkide bulunup gelişimini olumsuz etkilemektedir. Ona göre eğitimdeki amacımız çocuğa özgürlük kazandırmak olmalıdır. Oysa bu iki aşırı tutumdan katı olanı çocuğu köle gibi yetişmesi, bağışlayıcı olan tutum ise tiran olarak yetişmesi yönünde etkide bulunmaktadır. Çocuğun hür ve mükemmel bir şahsiyet sahibi olmasını için "eğitimde zaman harcamak" esastır (Tozlu, 1997).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Rousseau'ya göre kitapların yerine yaşanılan tecrübeler daha öğretici bir işleve sahiptir. Ona göre eğitim, çocukların iyi yönlerini ortaya çıkarmalıdır.

Diğer taraftan Rousseau, çocukların eğitiminde müsamahayı ve hürriyeti savunarak "çocuk ne emri bilmeli ne de itaati. Hiç kimsenin hatta babanın bile faydalı olmayan bir şeyi çocuğa emretmeye hakkı yoktur. Çocukların hareketlerine karışılmamalı" demektedir (Gezer, 2007). Birey, devlet gibi dışsal bir otoriteden ya da dayatma sonucu içselleştirilmiş bir otoriteden bağımsız olarak kendi eylemlerinin denetimini elinde tutmalıdır (Korkmaz, 2005).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Rousseau'ya göre yaparak yaşayarak öğrenme çocuklarda gerçekten özgürlüğü sağlamaktadır. Öğretmen ve öğrenci arasında yaşanan ilişkide çocuk, ceza ve ödülü öğretmen tarafından değil, doğanın içerisinden davranışlarının sonucu olarak almalıdır.

Rousseau çocuğu doğaya göre ve bütün yapay etkilerden uzak yetiştirmek, öğretimi skolastik eğitim yerine yeni dünya eğitiminin egemenliği altına sokmak isterken; yaşamış olduğu dönemde kitap, ezber, ve disiplinli okul kavramları revaçtaydı. Fakat Rousseau, çocuğun tabiatını eğitimde dikkate alarak Fransız ihtilalinde ifadesini bulacak olan yeni eğitimin bayrağını açıyordu. Yani özgürlük ve demokrasi eğitimin yeni etki alanlarıydı ve bütün değerler onun altında toplanmış olarak öğretim üzerine baskı yapıyordu (Akdağ, 2006).

Rousseau'nun bireyci eğitimi şu ana görevleri yüklenmektedir (Akdağ, 2006):

1. Eğitimin ilk görevi, doğanın gelişim yoluna engel olarak çıkan her şeyi ortadan kaldırmaya, çalışmaktır.
2. Eğitimde geleneksel baskı yöntemi terk edilmelidir.
3. Çocuk daha küçük yaşlardan itibaren belirli bir meslek için değil; bir insan olarak yetiştirilmelidir.
4. Eğitim çocuğun her gelişim kademesine uygun düşecek biçimde düzenlenmelidir.
5. Eğitim yalnızca çocuğun aklına hitap etmemelidir, ona deneyim ve yaşantılar da kazandırmalıdır.
6. İnsan her yönüyle; duygusal, zihinsel ve sosyal yetenekleri bir bütün olarak geliştirilmelidir.

Rousseau için önemli olan, çocuğun kendi akıl yürütme gücünü kullanarak değerlendirme yapabileceği çağdan önce herhangi bir ahlaki durumdan kaçınmaktır. Bu Rousseau'nun "negatif eğitim" diye adlandırdığı şeyin önemli bir yönüdür. Bu durumda hiçbir ahlaki öğretinin olmaması anlamına gelir. Negatif eğitimin ikinci kısmı sözel bilgiden kaçınmaktır (Spring, 2010). Bu iki ilkeyle beraber uygulanacak eğitimle kötülüklerin ortaya çıkması engellenecektir.

Ona göre çocuk için en önemli olan ilk eğitimi ona verecek annedir. Bununla birlikte annelerin durumları babaların durumlarından daha kesin, görevleri daha zahmetli, sorumlulukları ailenin iyi düzeni için daha önemli, genellikle çocuklara karşı duygusal bağlılıkları daha çoktur (Rousseau, 2009).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Rousseau'ya göre öğretmen kimdir ve görevi ne olmalıdır?

Öğretmen çocuğa neyi düşüneceğini değil, nasıl düşüneceğini öğreten kişidir. Öğretmen ayrıca öğrencinin karşılaştığı problemleri kendisinin çözmesine yardım eden kişidir.

Ona göre eğitimciler çocukların tabii gelişimine zarar vermemelidir. Bunun için eğitimciler çocuğun psikolojik ve fizyolojik tabiatını tanımalı, eğitim ortamını bu özelliklerinden hareketle ayarlamalıdır. Eğitimde çocuğun özeliklerinden hareket edildiği takdirde çocuğun kendisini bulmasına destek verilmiş olacaktır. Öğretmen çocukta ahlakla ilgili duyguların gelişmesine toplumsal değerlerden bahsederek değil bu duyguların oluşumuna kendisi örnek oluşturarak yapmalıdır. .

Rousseau'nun öğretmenin sahip olmasını istediği özellikleri de şu şekildedir: Her şeyden önce eğitimcinin iyi bir eğitimden geçmesi gerekir. Genç olmalıdır, bundan dolayı çocuğu daha iyi anlayacaktır. Çocuğa kendisini sevdirip saydırmasını bilmelidir, yani kişilik sahibi olmalıdır. Çocuğu kısa zamanda tanıyacak kadar duyarlı olması gerekir. Çocuğa hâkim olmalıdır. Sade bir dil ile konuşmalıdır. Anlamaktan fazla iş görmeli, işleri örnek ile göstermelidir. Çünkü çocuk kendisine söylenenleri unutabilir fakat yapılanları asla unutmaz. Bu nedenle eğitimci kendi eylemlerine dikkat etmelidir. Eğer öğrenci eğiticinin güçsüzlüğünü fark ederse ki çocuklar böyle durumlara fazla hassastır, gözlerinden hiçbir şey kaçmaz, eğitimci bütün otoritesini yitirir (Çanak, 1972).

5. Johann Heinrich Pestalozzi'nin Eğitim Görüşleri

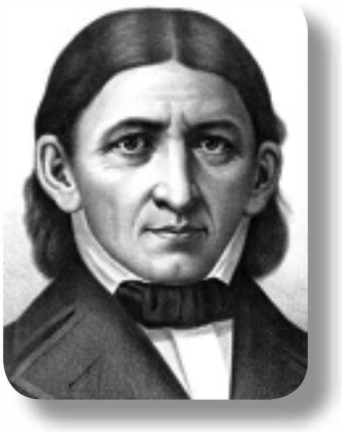

Pestalozzi, Rousseau'da olduğu gibi her türlü eğitimin duyusal izlenimlere dayandığını ve bunlar yardımıyla çocuğun potansiyel özelliklerinin gelişeceğini düşünmektedir. Pestalozzi'nin yaptığı çalışmalar, doğa ile eğitim tecrübeleri arasındaki uyumu göstermektedir (Kalıpçı, 2008).

Jean-Jacques Rousseau ve diğer natüralistlerin düşüncelerinden etkilenen Pestalozzi'nin eğitim görüşleri, XX. yüzyılın yeni eğitim görüşlerini etkilemiştir. Pestalozzi çocuğu yetiştirirken doğa yasalarının dikkate alınması gerektiğini

belirtmiştir. Bu nedenle eğitimde çocuğun doğal yetenekleri ve bireysel istekleri dikkate alınmalıdır. Ahlaki eğitimin önemine de vurgu yapan Pestalozzi, çevrenin insanı şekillendirdiğini, insanın da çevre faktörlerini değiştirme gücüne sahip olduğunu belirtmiştir. Onun bireyin sosyal ahlak ve iyi davranışları tabiattan değil, eğitiminden sorumlu ebeveyn ve öğretmenlerin disiplininden elde edeceği düşüncesi Natüralistlerin düşüncelerine uygun düşmektedir.

Pestalozzi'ye göre eğitim sorunları kendi başına tecrit edilmiş olgulardan ibaret değildir. Bunlar sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlardır. Bu nedenledir ki ülkesinin genel sosyal, ekonomik ve sosyal ve politik sorunları Pestalozzi'yi oldukça etkilemiştir. Pestalozzi ulusal eğitici olmak istiyordu. Bunu eğitim konusunda görüşlerini açıklayarak değil, özellikle yoksulların tüm sosyal hayatlarının düzeltilmesine bizzat kakı sağlayarak yapmak istiyordu. Onun eğitim çabalarını esas gayesi, eğitim yoluyla yeni bir toplumsal durum yaratarak yoksul halk tabakalarının kendi güç ve yeteneklerini geliştirmeyi, ekonomik kalkınma ile ahlaki mükemmelleşmeye erişmelerini sağlamak teşkil etmekteydi. Ona göre ancak bu surette gittikçe daha derin ekonomik, entelektüel ve ahlaki sefalete düşen halk tabakalarını, yeniden sağlıklı bir zemin üzerine oturtmak mümkün olacaktı. O halk tabakalarının gittikçe artan bir sefalete düşmelerinin temel nedenini, zümrelerin hak ve görevleri arasındaki farklılkların keskinleşmesinde görüyordu. Bu durumun ortadan kaldırılabilmesi için şu iki hususun gerçekleştirilmesini zorunlu görmekteydi: Köylü ailelerin ekonomik güvenliğinin sağlanması ve bu tabaka çocukların eğitim ve öğretime kavuşturulması (Aytaç, 1998).

Pestalozzi, sosyo-ekonomik açıdan dezavantaja sahip çocukların eğitimi ile ilgilenmiş, bu çocuklar için okul açmış (Toran, 2011), fakat yaşlandığında bu çocuklardan hiçbiri Petalozzi'ye bakmamıştır. Pestalozzi'nin açmış olduğu okulunu birçok eğitimcinin ziyaret ettiği bilinmektedir. Bunlardan bir tanesi de okulöncesi eğitimin öncülerinden Friedrich Wilhelm Fröbel'dir. Pestalozzi'nin düşüncelerini olgunlaştıran Alman eğitimci Fröbel, eğitimin öncelikli amacının bireyin özgürlüğünü sağlamak olduğunu vurgulamıştır. Bu düşüncelerini hayata geçiren Fröbel "Çocuk Bahçesi" adı altında eğitim tarihinin ilk anaokulunu kurmuştur. Onun açmış olduğu "Çocuk Bahçeleri"nden esinlenen İtalyan eğitimci Maria Montessori de "Çocuk Evleri" adı altında okul öncesi eğitim kurumları açmıştır (Durakoğlu, 2010).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Pestalozzi, Fröbel ve Montessori'nin eğitim yaklaşımının ortak noktası, eğitim sürecinde çocuğa hareket özgürlüğü vermenin önemine dikkat çekmeleridir.

Çocukluk döneminde yaşamış oldukları Pestalozzi'yi derinden etkilemiştir. Onun çocukluk döneminde, İsviçre'deki okullarda çocuklara kişiliklerini kaybettirecek biçimde bilgiler ezberlettirilmektedir. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi İsviçre'deki okullarda da çocukların serbest hareket etmesine, çalışmasına ve düşünmesine imkân verilmemektedir. Bu tür okulların egemen olduğu bir dönemde Aydınlanma Devri yazarlarının eserlerini okuyan ve özellikle Rousseau'nun "Emile" adlı kitabının büyüleyici etkisi altında kalan Pestalozzi, kendisine yeni bir amaç edinmiştir (Rufer, 1990).

Diğer taraftan O, toplumdaki fenalıkların kaynağını araştırmış, tersine dönen ve bilinçsiz işleyen ekonomik düzenin bunlara birinci derecede sebep olduğunu görmüştür (Tonguç, 2011). O çocukları yalnızca zihinsel yönden geliştirmeyi düşünmemiş, onların özünde var olan iyi davranışları ve yetenekleri ortaya çıkararak geliştirmeyi amaç edinmiştir. Pestalozzi, eğitim konusunda bir yöntem geliştirmeden felsefi açıdan insanın varlığı üzerinde durmuş, insanı hayvansal, ahlaksal ve toplumsal tutumları üzerinden değerlendirerek eğitim ile ilişkisini kurmuştur. Bu durum onun insanın varlığına bütünsel yaklaştığını göstermektedir. Onun eğitim sürecinde toplumsal, ahlaksal, kültürel ve duygusal gereksinimleri dikkate alması oldukça ilerici bir düşünceydi. .

Natüralist eğitimin öncülerinden Pestalozzi'de eğitimin hayat bulduğu üç önemli esas kuvvet olan; düşünmek, hissetmek, yapmak şu anlamlara geliyordu: Kafanın, kalbin ve elin kuvvetleri. İnsan eğitiminin amaçları bu üç noktada toplanıyordu. Zihnin, kalbin ve elin eğitilmesi eğitimin esasını teşkil ediyordu (Rufer, 1962).

Pestalozzi'ye göre eğitim ve öğretimin amacı, aydınlanma döneminde olduğu gibi çocuğun sadece akıl yönünden mükemmelleştirilmesi değil daha çok insanların maddi sefaletten kurtarılması ve manevi-beşeri yönden de bağımsız kılınmasıdır. Bu yönüyle Pestalozzi, karşımıza sosyal eğitimci olarak çıkmaktadır. Pestalozzi halkın sefaletinin ortadan kaldırılmasında ve yoksulluğun önlenmesinde en önemli engeli, halkın cehaeti ve aptallaştırılmasında görmektedir. Bu görüşten hareket ederek şu cümleleri söylemektedir: "Ey yoksul insanlar! Kendi başınızın çaresini bakmayı öğrenin. Bu dünyada size başka kimseden hayır yoktur." (Aytaç, 1998).

Pestalozzi'ye göre yoksulların eğitimi; onların gerçek ihtiyaçları, karşılaştıkları engeller, yoksulluk durumları ve gelecekte mümkün olan hayat şekilleri üzerine doğru ve derin bilgilere sahip olmayı gerektirir. Ona göre bu işte zenginçe donatılmış geleneksel eğitim ve yetiştirme kurumları faydalı olmaz. Yoksul tabakaların ihtiyaçlarına cevap verecek yeni eğitim kurumları kurmak gerekmektedir. Bu yeni kurumlarla çocuklarda ileriki ve hayatlarını ve geçimlerini sağlamak için dayanacakları temel yetenekler geliştirilmelidir. Pestalozzi, yoksul tabaka çocukları için öğretimle birleştirilmiş tarımsal ve endüstriyel işi önerir (Aytaç, 1998).

Pestalozzi, insan eğitimini konu edindiği bir yazısında, konuyu felsefi ve teorik yönden ele almıştır. Burada soyut ve genel bir eğitimi değil bireyin bizzat somut hayatına uygun düşen özlü bir eğitimi söz konusu eder. Geleneksel eğitimi, gerçek olaylara dayalı hakikatleri tanıtacağı yerde kuru laf kalabalığı edişleri yönünden eleştirir. Okullarda uygulanan bu suni eğitimin, "insanları birer yük beygiri" yapmaktan ileri gidemeyeceğini ileri sürer (Aytaç, 1998).

Onun düşüncesinde insan Tanrı'nın yarattığıdır. Birey, ahlaki, zihni ve fiziki güçlerin tüm tohumlarıyla dünyaya gelir. Onun bu güçleri, bütünlüğü içerisinde ve tabii vasıtalarla geliştirilmelidir. Burada açık eğitimsel metot somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğrudur (Tozlu, 2003).

Pestalozzi için çocuk bir bütündür. Geleneksel eğitim ve öğretim bunun farkında değildir. Bu konuda ancak anneler derin bir görüşe sahiptir. Eğitim ve öğretim, çocuğu yeteneklerine uygun olarak her yönden geliştirmelidir. Biz, çocukları ancak onların neye yetili olduğunu ve güçlerinin ne olduğunu bildiğimiz zaman en iyi tarzda eğitebiliriz (Gutek, 2001).

Pestalozzi'nin düşüncesine göre öğrenciler okulda elle yapılan işlerle beraber okumayı, hesap yapmayı, şarkı söylemeyi de öğreneceklerdi. Ona göre tensel işleri görmek halkın mesleğini teşkil ediyordu. Bu işlerin eğitim çalışmalarının merkezi haline getirilmesi, söze dayanan bilginin bunlara bağlanması gerekiyordu (Rufer, 1962). Bu noktadan hareketle, iş eğitimine verdikleri önem bakımından Pestalozzi ile Dewey aynı çizgide yer alırlar. Dewey'e göre iş eğitimindeki amaç, ürünlerin ekonomik değerinden çok toplumsal kudret ve bilinci geliştirmesidir. Her ikisi de bilginin hayatın içinde yarar sağlayıcı çeşitli etkinliklerle sağlanabileceğine inanırlar (Bal, 1991).

Pestalozzi'ye göre çocuklara verilecek eğitim üç aşamadan oluşmalıdır (Aytaç, 1998):

1. Temel Eğitim: Bu, vücudun, zihnin ve kalbin esaslarını ilk çekirdek halinde uyandıracak vasıtaları kapsar.
2. Mesleki Eğitim: Bu eğitim, temel eğitim üzerine oturtulmuştur. Mesleki eğitim, vücut ve zihnin genel güçlerini, dış etkilemeler yoluyla güçlendirecek, genişletecek ve bunları bireyin ve toplumun mesleki ihtiyaçları ile belirli bir senteze sokacak olan vasıtaları kapsar.
3. Ahlaki Eğitim: Bu eğitim, insanın kalbi ve duygusal yeteneklerini, "insan sevgisi" ile "iyimserliğe" götürecek şekilde güçlendirmek ve geliştirmek suretiyle, vatandaşlık eğitimi yönünden ihtiyaç duyulan "hakların kullanılması için" gerekli vasıtaları sağlar (Aytaç, 1998).

6. Özet

Doğayı temel alan natüralizm, metafizik alana karşı çıkarak bütün fizik ve metafizik gerçekleri tabiata ve maddeye indirgemeye çalışmaktadır. Bu bakımdan materyalist felsefeyle özdeşleşmektedir. Özellikle eski Yunan'da materyalist olan pek çok natüralist, gerçekliğin doğaüstü düzeni olduğu görüşünü reddetmiştir. J.J. Rousseau ve Pestalozzi natüralizm akımının temsilcilerindendir.

Natüralist felsefeye uygun eğitim yaklaşımına bakıldığında "doğa" ve "doğal olan" öne çıkan kelimeler olmuştur. Natüralist felsefeyi benimseyen eğitimcinin, eğitimin öznesi olarak çocuğa yaklaşımının ve ondan beklentilerinin önceliğini sadece çocuğun zihinsel yeterlilikleri değildir. Bu felsefede eğitimcinin beklentisi, çocuğun doğası, kendi öznel varlığı ile ihtiyaçları, ilgi ve yetenekleri üzerinden gelişme sağlamak üzerine kurulmuştur.

J. J. Rousseau ve Pestalozzi akımın önde gelen temsilcileridir. Rousseau'nun eğitim amacı, çocuğun tabiatını olduğu gibi dikkate almaktır. Rousseau, her bir

çocuğun çocuk olduğunun unutulmadan değerlendirilmesini istemiştir. Çocuğu bilgi deposu haline getirmek yerine onun bedenini, duyu organlarını, duygusal gelişimini ve ahlaki değerlerini dolayısıyla da maneviyatını kuvvetlendirmek daha önemlidir. Diğer taraftan Rousseau, çocukların eğitiminde müsamahayı ve hürriyeti savunarak "çocuk ne emri bilmeli ne de itaati. Hiç kimsenin hatta babanın bile faydalı olmayan bir şeyi çocuğa emretmeye hakkı yoktur. Pestalozzi'ye göre eğitim sorunları kendi başına tecrit edilmiş olgulardan ibaret değildi. Bunlar sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlardı. Bu nedenledir ki ülkesinin genel sosyal, ekonomik ve sosyal ve politik sorunları Pestalozzi'yi oldukça etkilemiştir. Pestalozzi'ye göre eğitim ve öğretimin amacı aydınlanma döneminde olduğu gibi çocuğun sadece akıl yönünden mükemmelleştirilmesi değil daha çok insanların maddi sefaletten kurtarılması ve manevi-beşeri yönden de bağımsız kılınmasıdır.

FELSEFE HİKÂYELERİ

DERVİŞ KAŞIKLARI

Bir gün sormuşlar ermişlerden birine; "Sevginin sadece sözünü edenlerle, onu yaşayanlar arasında ne fark vardır?" "Bakın göstereyim" demiş ermiş. Önce sevgiyi dilden gönüle indirememiş olanları çağırarak onlara bir sofra hazırlamış. Hepsi oturmuşlar yerlerine. Derken tabaklar içinde sıcak çorbalar gelmiş ve arkasından da derviş kaşıkları denilen bir metre boyunda kaşıklar.

Ermiş; "Bu kaşıkların ucundan tutup öyle yiyeceksiniz" diye bir de şart koymuş. "Peki" demişler ve içmeye teşebbüs etmişler. Fakat o da ne? Kaşıklar uzun geldiğinden bir türlü döküp saçmadan götüremiyorlar ağızlarına. En sonunda bakmışlar beceremiyorlar, öylece aç kalkmışlar sofradan.

Bunun üzerine, "Şimdi..." demiş ermiş, "Sevgiyi gerçekten bilenleri çağıralım yemeğe." Yüzleri aydınlık, gözleri sevgi ile gülümseyen, ışıklı insanlar gelmiş oturmuş sofraya bu defa.

"Buyrun" deyince her biri uzun boylu kaşığını çorbaya daldırıp, sonra karşısındaki kardeşine uzatarak içmişler çorbalarını. Böylece her biri diğerini doyurmuş ve şükrederek kalkmışlar sofradan.

"İşte" demiş ermiş, "Kim ki hayat sofrasında yalnız kendini görür ve doymayı düşünürse o aç kalacaktır. Ve kim kardeşini düşünür de doyurursa o da kardeşi tarafından doyurulacaktır. Şüphesiz şunu da unutmayın. Hayat pazarında alan değil, veren kazançlıdır her zaman..."

Kaynak: http://aslimyanik.blogcu.com/felsefi-hikayeler/1841652

9. BÖLÜM

VAROLUŞÇULUK VE EĞİTİM

İçindekiler

- Giriş
- Varoluşçu Felsefe
- Kierkegaard ve Sartre'nin Felsefeye İlişkin Görüşleri
  - Sören Kierkegaard
  - Jean Paul Sartre
- Varoluşçu Felsefe ve Eğitim
- Özet

Bölüm Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Varoluşçu felsefenin ne anlama geldiğini ve önemli temsilcilerinin isimlerini söyleyebilme,
2. Varoluşçu felsefenin insana olan bakışı hakkında bilgi verme,
3. Kierkegaard ve Sartre'nin felsefi görüşleri hakkında bilgi verebilme,
4. Varoluşçu felsefenin eğitim görüşlerini değerlendirebilme bilgi ve becerisine sahip olmanız beklenmektedir.

En çok yaşamış olan, uzun yıllar yaşamış olan değil; yaşamının anlamını en fazla anlamış olan insandır.

S. Kierkegaard

1. Giriş

20. yüzyılın en yaygın felsefelerinden olan Varoluşçuluk, insana oldukça önem vermektedir. Bunalım dönemlerinin felsefesi olarak bilinen Varoluşçuluğa göre insan dışındaki bütün varlıklar önce yapılır, sonra varolur. Bir kedinin, bir bezelyenin önceden ne olacağı tohumundan bellidir. Fakat bir insan yavrusunun ne olacağı belli değildir. Çünkü insan önce varolur, daha sonra kendi özünü, özgür iradesi ile kendisi yaratmaktadır. Kendi kendini meydana getiren insan başkalarına bakarak kendi kendini değerlendirir. Fakat insanın kendisini yaratması esastır. İnsana yol gösterecek olan insanın yine kendisidir (Ergün, 1996).

Varoluşçuluğun insana bakışı eğitim düşüncesini de etkilemiştir. Örneğin insan özgürlüğünü önemli gören Varoluşçuluğa göre bireyin toplum içinde ve belirli bir takım idealler çerçevesinde eğitilmesi uygun bulunmamıştır. Diğer bir ifadeyle grup öğretimine karşı olan Varoluşçular bireyselliği ön plana almışlardır.

Bu bölümde öncelikle Varoluşçu felsefe tanıtılmış, düşünceleri, insana ilişkin düşünceleri ele alınmıştır. Daha sonra Varoluşçuluğun temsilcilerinden Kierkegaard ve Sartre'nin felsefi düşüncelerine yer verilmiştir. Son olarak da Varoluşçu felsefenin eğitim anlayışı analiz edilmeye çalışılmıştır.

1. Varoluşçu Felsefe

Felsefi temelleri Nietzche, Kiergaard ve Husserl tarafından atılan Varoluşçuluğun en önemli temsilcileri; Martin Heidegger, Soren Kierkegaard, J. P. Sartre, K. Jaspers, N. A. Bardeyev, A. Camus ve W. Barett gibi isimlerden oluşmaktadır.

Arslanoğlu (2012, 95) ve Turgut'a (1991) göre 20. yüzyılın en yeni ve en yaygın felsefesi olan Varoluşçuluğun kökeni Sokrates'e kadar uzanmaktadır. Varoluşçular Sokrates'in "kendini bil" sözünden hareket etmektedirler. Bu olgu soru şekline sokulduğu zaman "ben kimim?" şeklinde ifade edilebilir (Arslanoğlu, 2012, 96).

Bir felsefi akım olarak Varoluşçuluk, genel olarak özgürlük ve sorumluluk seçimini insana bırakan ve onun var oluşunu özünden önce gören felsefi doktrinin adı olarak ifade edilmektedir. Bu duruma göre Varoluşçuluk, insanın var oluşunu

ancak özgürce davranarak gerçekleştirebileceğini savunur. Fakat buradaki özgürlük mutlak olmayıp sorumluluklarla sınırlandırılmıştır. İnsanların tercihlerinde tek başına ve özgür olmasının sonucu olarak da sorumlulukları kendilerine ait olacaktır. Bu felsefeye göre özgür olan insan, sonuçlarından sorumlu olacak ve tercihlerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilmek için kendisini tanıyacaktır. Varoluşçuluk felsefesinin temelini de insanın kendisini ve kendi gerçekliğini tanıması oluşturmaktadır (Tanrıöğen ve Sarpkaya, 2010).

Eski felsefe varlığın özünü araştırıyordu. Varoluşçu felsefe ise doğrudan varlığın kendisinin tanınmasıyla işe başlamaktadır (Arslanoğlu, 2012).

Varoluşçu felsefe, geleneksel felsefenin bilinen problemleriyle ilgilenmek yerine insan hayatının sürekli problemleriyle özellikle de ölümün kaçınılmazlığı, aşk sevinci, ızdırap, seçme gerçeği, hürriyet tecrübesi ve kişisel ilişkilerin verim veya verimsizliği gibi konular üzerinde durmuştur. Bu nedenle Varoluşçular geleneksel felsefenin daha çok zihnin ve kitabi bilginin ürünü olduğunu, bu yüzden de geleneksel felsefede, var olan insanla değil, yapma, soyut bir insanla ilgilenildiğini iddia ederler. Varoluşçular buradan hareketle geleneksel felsefecilerin asla gerçeğe ulaşamadıklarını belirterek "önemli olanın bizatihi hayatın içindeki insanı bu kargaşada esas problemleriyle ele almaktır" derler (Tozlu, 1997).

Varoluşçuluk suni, yapma bir düşünceyle değil, bizzat varlığın kendisiyle işe başlamaktadır. İlk önce gelen ve temel olan insan felsefeleri, sanatlar, dinler, ilimler ve politik düzenler değil, özden önce varlığa sahip olan insanın kendisidir. Şu halde insanın yapısı herhangi bir kaderin belirlediği değildir. Salcest'in deyimiyle "Her insan kendi kaderinin mimarıdır." Diğer bir ifadeyle insan her neyse, kabul ettiği sorumluluğu yoluyla olmak için seçtikleri, yaptığı seçmelerdir (Tozlu, 1997).

Varoluşçuluğa göre insan, diğer varlıklardan farklı olarak kendi varlığını kendisi oluşturmaktadır. Sartre bu durumu şöyle açıklamıştır: Varoluş özden önce gelir. İnsanın dışında başka varlıklarda tohumun ve yumurtanın içinde barındığı olanaklar varlık halinde görünecektir. Tohumun ilk hali daha sonra oluşacak ağacın ya da meyvenin özü olacaktır. Bu durumda ilk önce öz daha sonra ise varlık oluşmuştur. Fakat bu durum insan faktörüne tasarlandığında durum biraz değişir. Çünkü insan kendi seçimlerini kendisi seçebilecek bir varlıktır, yani seçimlerinde özgürdür. Bu da insanın kendi özünü kendisi seçebileceği anlamına gelmektedir (Arslanoğlu, 2012, s. 105). Sonuç olarak ağaç ağaçlığını kendisi yaratamaz ama insan insanlığını kendisi yaratabilir (Sönmez, 2015).

Varoluşçular varolandan, bilinenden ve duyularla tanınandan işe başlarlar. Bu durum Varoluşçuları, okul konularının öğretiminin bireyin sübjektifliğinin gerçekleşmesinde yalnızca araçlar olduğunu söylemeye götürmektedir. Bu nedenle onlara göre üniversiteler kapsamlı bir entelektüel sistem vererek öğrencilerin kendi hazır düşüncelerini ortadan kaldırmaya çalıştıklarında hata yapacaklardır. Yaşamın anlamının araştırılması objeler doğrultusunda olmamalı daha çok obje veya sistemin kanalıyla ben'e yönelmelidir. Onlara göre önemli olan nesne değil, bireyin bunlara olan tepkisidir (Büyükdüvenci, 1983).

Bu durumda bir sorunu ele almanın biricik yolu, sorunla birlik olmaktır. Örneğin gerçek anlamda çiftçiliğin sorunlarını anlamak için çiftçi olmak gerekmektedir. Kuşkusuz burada sürekli bir oluşum söz konusudur. Ancak şöyle bir örnek de geliştirilebilir: Çok etkili bir filmi seyreden insan da o filme kendisini kaptırıp filmin kahramanı ile özdeşleşebilir, onun gibi düşünebilir. Bir sanat eseri de bizi gerçek bir olayın veya bir dönemin içinde yaşatabilir (Büyükdüvenci, 1983).

Varoluşçuluğa göre insan; öznel, kararlarında özgür, kararlarından-kendisinden- yaptıklarından-yapacaklarından yani tüm davranışlarından kendisi sorumlu olmalı, kendi değerlerini kendisi oluşturmalıdır. Yani kısaca insan, kendi kendini şekillendirmelidir. Bu durum bir bakıma "insan kendi davranışlarının ürünüdür" şeklinde de ifade edilebilir (Tanrıöğen ve Sarpkaya, 2010).

3. Kierkegaard ve Sartre'nin Felsefeye İlişkin Görüşleri

3.1. Sören Kierkegaard

Hayat geriye bakarak anlaşılır, ileriye bakarak yaşanır.

S. Kierkegaard

Kierkegaard (1813–1855), Varoluşçu felsefenin öncüsü, Danimarkalı bir düşünür olarak tanınır. Nietzsche de olduğu gibi belli bir felsefe sistemi geliştirmemiş, belli bir felsefe sistemi geliştirmekten de özellikle kaçınmıştır. Bu yüzden onu filozof yerine, düşünür olarak niteleyen çok sayıda kişiye rastlanmaktadır. Yaşamı düşüncelerine büyük ölçüde yansımış olan Kierkegaard, babasının etkisiyle sıkı bir Protestan olarak yetiştirilmiştir. Hıristiyanlığın en büyük üç ana mezhebinden birisi olan Protestanlığın en önemli özellikleri arasında; aşırı kuralcı bir tutumu ve karamsar bir bakış açısını gerektirmesi gibi özellikler bulunmaktadır. Bu genç Protestan, din bilim doktorasını verdikten sonra, Kopenhag›da

papazlık yapmaya başlamıştır. Din konusunda bitmez tükenmez kavgalara girdi. Bu kavgalardan yorgun düşerek kırk iki yaşında öldü. Bıraktığı notları ölümünden çok sonra Almanya ve Fransa›da etkili olmaya başlamıştır. Bu etki varoluş felsefesini doğurmuştur (Timuçin, 2009).

Sistemli bir filozof olamayan Kierkegaard, Varoluşçu felsefenin başlıca konularını ortaya koymuş ve bu sorunların çözümüne çeşitli yaklaşımlar getirmiştir. Nietzsche'den otuz yıl kadar önce dünyaya gelmiş olan Kiergkeegaard, doğmakta olan yeni düşünce akımının ilk atılımlarını ortaya koymada Nietzsche'den daha başarılı olmuş, bu yüzden de Varoluşçuluğun öncüsü olarak kabul edilmiştir (Timuçin, 2009).

Hegel'in bütünsel akılcı sistemine karşı olan Kierkegaard, insan yaşamının bu tür bütünsel bir akılcılığa hiç mi hiç uymadığını dile getirmektedir. Çünkü ona göre insan yaşamını bütünsel bir sisteme götürmeye çalışmak onun gerçekliğini bozmak anlamı taşır. Ünlü düşünür, Protestan katılığının dışına çıkıp gerçek bir Hıristiyan tutumu alma yoluna girdikten sonra, insan ruhsallığının derinliklerinde var olan gerçeklikleri Hristiyan›ca bir yoruma tutmaya çalıştı. Ona göre, gerçek bir Hıristiyan umutsuzluk ve bunaltı duyguları duyan insandır. İnsan, gerçek bir Hıristiyan yaşamını sürdürürken, «saçma»ya olan inancını gerçekleştirir. Bu "saçma', insan aklıyla kavranamaz olan ve o büyük gizi açımlayan şeydir. Çünkü tanrısal gerçeklik insan aklını çok aşar. Biz Tanrı'yı akılla kavrayamayız. Biz Tanrı'ya, gönülle, öznelliğimizin etkinliğiyle yaklaşabiliriz. Akıl böyle bir yaklaşımdan hiç bir sonuç alamayacaktır. Kierkegaard'ın Varoluşçuluğa en büyük katkısı, "saçma' kavramını ortaya atması olmuştur (Timuçin, 2009).

3.2. Jean Paul Sartre

İnsan sahip olduklarının toplamı değil, fakat henüz gerçekleştiremediklerinin toplamıdır.

J. P. Sarte

1905-1980 yılları arasında yaşamış Fransız filozof Sartre, felsefesini özellikle "Varlık ve Hiçlik" adlı eserinde açıklamıştır. Ona göre varoluş olgusundan başka olgu yoktur (Timuçin, 2007). Sartre'nin insan kavramının temel prensibi, etkin ve kalıcı bir şekilde kendini yaratan, geliştiren bir varlık, bir yaratıcı olarak var olurken kendini çevreden etkin bir şekilde ayırarak özünü yaratan insandır. İnsan, Sartre'ın felsefesinde sürekli kendisini yaratan "hiçlikten varolma' dır. İnsan için ahlaksal bir özerklik en başta gelen

ilkedir. Böylece Sartre'nin insan kavramında insan etkinliğinin çok önemli görüldüğü söylenebilir (Tansel, 2006).

Sartre'ın düşüncesinde birey, sadece topluma yani çevreye ve onunla bağlantılı olan baskılara karşı çıktığında ya da onu yok saydığında özgürdür. Bireyin yalnızlığı ya da dünyadan kendini ayırması varoluşun bir yasası olarak görülür. Sartre için sadece "durum"un oluşu ancak "toplum"un olmayışı, gruplar ve bireylerin sadece "özneler arası ilişkileri" oluşu ancak "sosyal ilişkilerin" olmayışı, sadece "bireyin tarihselliğinin" oluşu fakat "tarihin" olmayışı tesadüfî değildir (Tansel, 2006).

4. Varoluşçu Felsefe ve Eğitim

Birçok felsefi sistem veya eğitim teorisi genellikle çocuğun toplum hayatına alıştırılması, topluma ve çevresine en iyi şekilde nasıl uyum sağlayacağı konusu üzerinde durmuştur. Oysa insanı kendi kaderinin mimarı olarak gören Varoluşçu felsefede yapılması gereken çok daha farklı olmalıydı. Çünkü Varoluşçulara göre grup yaşamının insanın bir şahsiyet olmasını önleyen bir tarafı bulunmaktadır. Gurup yaşamı insanın bazı ihtiyaçlarını karşılasa da insanda bazı boşlukların ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Bu nedenle Varoluşçulara göre gurup hayatı ve ona uygun bir eğitim-öğretim anlayışı bazı tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Çünkü onlara göre gerçek anlamda okul, öğrencilerin bireyselliğini yaratmalı, hürriyeti geliştirmeli, gizli-açık her türlü baskıyı ortaya koymalı ve bunları etkisiz hale getirmelidir. Bir eğitim kurumu olarak okul, bireyin topluma uyum çalışmalarını kabul etmemeli, bireyin gurup içine girmesini onların iradelerine bırakmalıdır (Tozlu, 1997).

Bu nedenle Varoluşçu felsefeyi esas alan bir okulda insanın rasyonel olmayan, estetik, ahlaki ve duygusal benliğinin onun bilimsel rasyonel benliğinden daha belirgin olduğu bir yer olmalıdır. Okul; insanın duygusal yönünü, aşk, takdir duygusu, kendisi hakkındaki dünyayı duygusal olarak anlama kapasitesini geliştirme ile daha çok ilgilenmelidir. Yani kısacası okul, daha fazla bireye dönük olmalıdır (Alkan, 1983: 26).

Varoluşçuların okullarla ilgili bir önerisi de meslek okulları ile ilgilidir. Her türlü meslek eğitimine karşı çıkıldığı Varoluşçulukta, kişilerin ne olacağını okul belirlememelidir. En azından meslek eğitimine erken yaşlarda başlanmamalıdır. Eğitim genel olmalı, meslek eğitimi konusu bireyin seçimine bırakılmalıdır (Ergün, 1996; Sönmez, 2015).

Varoluşçu felsefe, toplumu geliştirmek için öncelikle bireyin geliştirilmesiyle işe başlar. Onlara göre sağlıklı sosyal düzen, bireyin mutlak özgürlüğünü teşvik

eden ve değerlendiren düzendir. Böyle bir düzende okul, bireyin özgürlüğünü nasıl kullanacağını öğrendiği bir araç olacaktır. Ayrıca okul topluma;

1. Dünyanın ve toplumun ihtiyaç duyduğu gerçeği keşfederek,
2. Harekete geçtiğinde gerçeği araştırmaya devam edecek özgür insanı geliştirerek hizmet eder (Alkan, 1983: 26).

Varoluşçu felsefenin okullarda uygulanmakta olan programlar hakkında da görüşleri vardır. Onlara göre gerçek sonsuz olduğuna göre programlar dondurulmamalı, değişime açık tutulmalıdır. Yine onlara göre programlarda beşeri bilimlere ağırlık verilmelidir. Çünkü beşeri bilimler insana özgü suç, günah, ızdırap, trajedi, ölüm, nefret ve aşkı açıklamada önemli bir araç rolü görmektedir (Alkan, 1983: 26).

Varoluşçuluk felsefesine dayalı olarak gelişen bu eğitim anlayışında; birey, bireyin özgürlüğü, bireyin kendi varoluşunun gerçekleştirilmesi amaçlanır. Varoluşçulukta bilgi edinmenin yolu sezgidir ve insanın yaşadığı "an" önemlidir. Bu felsefede insan, kendi varoluşunu yaratan bir varlık olarak düşünülür. Buna göre insan kendi değerlerini de yaratır. İnsanın özgür bir varlık olarak kendi sorumluluğuna sahip olduğu düşünülür. Gerçeklik özneldir. Ayrıca toplumun dayatmaları bu felsefede kabul görmez. Varoluşçu eğitim programında bireysel özgürlük ve seçimleri içeren deneyim ve konular yer alır. En önemli olan bilgi, insan durumlarıyla ilgili olan bilgidir (Kurt, 2016: 98).

Kişilerde tercih yapma gücünün geliştirilmesine önem verilen Varoluşçuluğun eğitim anlayışında, program ve öğretmenden ziyade öğrenci merkeze alınmaktadır. Onlara göre kişilerin mutlak özgürlüğü teşvik edilmeli aynı zamanda bu özgürlüğün nasıl kullanılacağı öğretilmelidir (Ergün, 1996).

Sönmez (2015: 150-156) Varoluşçu felsefeyi temele alan bir eğitim anlayışındaki program hakkında şunları söylemektedir: Okullarda uygulanmakta olan programlar, bireyin yaşama bakış açısını zenginleştirecek ve seçimler yapmasını sağlayacak yaşantılara göre düzenlenmelidir. Hümanist psikolojinin ilkelerini temele alacak bir Varoluşçu programda, toplumsal ve doğal olgu ve olaylar olabildiğince geniş ve çok çeşitli şekilde öğrencinin seçimine sunulmalıdır. Bunlar kişinin kendisini gerçekleştirmesini sağlayan birer araçtır. Bu felsefeyi esas alan bir okulda konular; tarih, güzel sanatlar, edebiyat, felsefe, insan bilimleri, etik, estetik gibi alanlar arasından öğrencinin kendisi tarafından seçilmelidir. Burada amaç sanatçıları taklit etmek değil, öğrencinin estetik ve etik duygularını harekete geçirmede birer araç rolü oynamaktır. Derslerde kullanılabilecek en iyi yöntem Sok-

ratik yöntemdir. İdealist felsefeden farklı olarak öğretmen öğrenciye doğru cevabı empoze edici sorular sormamalıdır. Eğitim ortamında öğrenci kendi sorumluluğu ile yüz yüze gelmeli, bunun içinde Açık Okul Sistemi gereklidir. Bir öğrenme yeri olarak kabul edilen Açık Okul sisteminde, öğrenci öğrenmeye karşı istekli, enerjik ve aç gözlü olup, öğretmen öğrencinin seçim yapmasını, bu seçimden de sorumlu olmasını ister. Bu okul sisteminde eğitim durumları açık ve kesin sınırlarıyla belirlenmemiştir. Açık Okullarda uygulanması gereken programların başlıca özellikleri; araç-gereç, konu ve kaynaklar çok çeşitli olmalı ve öğrenciye her an sunulmalı, öğrenci ilgi ve yeteneklerine uygun olarak farklı programlar geliştirilmeli ve öğrenciye seçim hakkı verilmeli, gereksinimi aynı olan öğrencilerin bir araya getirilmesinin sağlanması, özel sorunların çözümünde başvurulacak çok sayıda uzman bulunmalı gibi durumlardan oluşmaktadır. Buna göre Varoluşçu felsefeyi dikkate alan bir eğitim anlayışında program hedefleri; insanın kendi kendisin yaratmasını sağlama, yaşama başlamadan yaşamın olmadığını benimseme, özgür eylemde bulunma, varoluşun özden önce geldiğini kabul etme, kişiyi temele alma, özne-nesne ayrımına gitmeme, doğruya ulaşmada sezgileri, Sokratik tartışmayı, bazen de bilimsel yöntemi kullanma gibi hedeflerden oluşmalıdır. Varoluşçu eğitimin içeriği ise; insanın başarıyı, başarısızlığı, çirkini güzeli, savaşımı, karmaşıklığı, acıyı abartmadan fakat öğrencilerin yaşantı geçirmesini de sağlayarak "kendini seç" anlayışını temel almalıdır. Bu nedenle kişinin iç eylemine başvurulmalı, doğa bilimleri yerine sosyal bilimlere ağırlık verilmelidir. Tarih, edebiyat, felsefe, sanat gibi dersler eğitimde mutlaka temele alınmalıdır. Bilginin objektif ve kesin olarak görülmediği Varoluşçu içerikte, bilgide önemli olan nesneden ziyade öznenin ona karşı olan tepkisidir. Programın öğrenme-öğretme süreçlerinde ise öğrencinin; okulun, bilginin ve aklın üstünde bir varlık olarak ele alındığı görülmektedir. Çünkü Varoluşçu felsefeye göre bir bütün olarak ele alınması gereken çocuk, hem yaşayan bir gerçeklik hem de olabileceği imkanları içinde taşıyan bir potansiyeldir. Eğitim ortamında öğrencilerin biricikliği kabul edilmelidir. Çünkü, kişi her değerin üstündedir. Geçmiş ve gelecekten ziyade anın önemli görüldüğü Varoluşçu eğitim anlayışında sorunlar günlük yaşamla bağlantılı olarak ele alınmalı, öğrencinin bireyselliği ön planda tutulmalı, özgür gelişimi sağlayacak öğretim ortamı hazırlanmalıdır. Aşırı bir uzmanlaşmaya gidilmesi çocuğun içsel gelişimini olumsuz etkileyeceği için istenen bir durum değildir. Sınama durumlarında ise öğrencinin kendi varoluşunu gerçekleştirip gerçekleştirmediğini yoklayacak sezgiye dayalı, özgürce seçim yapıp yapmadığını, sorunluluk duyup duymadığını, yaratıcılığını ortaya koyup koymadığını belirlemeye yönelik sorulara yer verilmelidir. Ezbere dayalı, toplumsal değer yargılarını içeren sorulardan kaçınılmalıdır.

Varoluşçu eğitimin başlıca ilkeleri şunlardır (Kurt, 2016: 98-99):

- Eğitimin amacı, bireye insan özgürlüğünün önemli olduğunu öğretmek ve kendi bireyselliğini geliştirme imkânı sağlamak olmalıdır.
- Varoluşçulukta eğitim, seçme bilincini ve önemini geliştirmeye yaramalıdır.
- Bu eğitim anlayışında birey tek ve biricik varlık olarak düşünülür. Bu nedenle eğitimde çocuk merkezli bir yaklaşımı ileri sürer.
- Eğitim sürecinde ağırlıklı olarak öğrenci üzerinde durur. Eğitim, insanları dönüştürmeye ve onları bir varoluşa erişme yönünde rehberlik etmeye çalışır.
- Eğitim insanın kendini gerçek özellikleriyle tanımasına imkân sağlamalıdır. Eğitim yoluyla bireyin varoluşunun sorumluluğuna sahip olmasını sağlamak ister.
- Okul programlarında, öğrencinin varlığını tanıması, ben bilincine sahip olması, varoluş aydınlanmasına erişmesini sağlayabilecek düzenlemeler olmalıdır.
- Varoluşçu eğitimde, öğrencinin kendini gerçekleştirmesini sağlama yönünde varoluşunu tanımasına yardımcı olacak tüm disiplinler eğitim programında yer almalıdır. Bu yönde bireye, bireyin ihtiyaçlarına ve bireysel farklılıklara duyarlı esnek program önerilir.
- Eğitimle ilgili kararları bireylerin kendileri verebilmeli ve öğrenciler çalışmalarında özgür olabilmelidirler.
- "Varoluşçu program bireysel özgürlük ve seçimler içeren deneyimler ve konulardan oluşmaktadır" (Ornstein ve Hunkins, 2014).
- Varoluşçu eğitimde öğretmen, bireyleri dönüştüren, onları varoluşlarının yükünü ve sorumluluğunu alma yönünde katkıda bulunan kişidir.

5. Özet

Bir felsefi akım olarak Varoluşçuluk, felsefede genel olarak özgürlük ve sorumluluk seçimini insana bırakan ve onun var oluşunu özünden önce gören felsefi doktrinin adı olarak ifade edilmektedir. Bu duruma göre Varoluşçuluk, insanın var oluşunu ancak özgürce davranarak gerçekleştirebileceğini savunur. En önemli temsilcileri; Martin Heidegger, Soren Kierkegaard, J. P. Sartre, K. Jaspers, N. A. Bardeyev, A. Camus ve W. Barett gibi isimlerden oluşmaktadır.

Kierkegaard (1813–1855), Varoluşçu felsefenin öncüsü, Danimarkalı bir düşünür olarak tanınır. Sistemli bir filozof olamayan Kierkegaard, varoluşçu felsefenin başlıca konularını ortaya koymuş ve bu sorunların çözümüne çeşitli yaklaşımlar getirmiştir. 1905-1980 yılları arasında yaşamış Fransız filozof Sartre, felsefesini özellikle "Varlık ve Hiçlik" adlı eserinde açıklamıştır. Sartre insanın varoluşunun toplumsallığına karşı çıkar. İnsan, davranışlarıyla toplum tarafından kabul görmüş değerlere uyduğunda sosyal olur. Toplumsallaşma sürecinde insan sosyal rollerin bir aracı olur. Sartre toplumsallığı insanın bir küçümsenişi olarak düşünür.

Birçok felsefi sistem veya eğitim teorisi genellikle çocuğun toplum hayatına alıştırılması, topluma ve çevresine en iyi şekilde nasıl uyum sağlayacağı konusu üzerinde durmuştur. Oysa insanı kendi kaderinin mimarı olarak gören Varoluşçu felsefede yapılması gereken çok daha farklı olmalıydı. Çünkü Varoluşçulara göre gurup yaşamının insanın bir şahsiyet olmasını önleyen bir tarafı bulunmaktadır. Onlara göre gerçek anlamda okul, öğrencilerin bireyselliğini yaratmalı, hürriyeti geliştirmeli, gizli-açık her türlü baskıyı ortaya koymalı ve bunları etkisiz hale getirmelidir.

FELSEFE HİKÂYELERİ

BİR KAVANOZ HİKÂYESİ

Öğrencilerine hayat üzerine ders vermek kararı ile sınıfa giren profesör, hiçbir şey söylemeden, kürsünün üstüne büyükçe bir kavanoz koyar. Ardından kavanozu tenis topları ile doldurur ve öğrencilere kavanozun dolup dolmadığını sorar. Öğrenciler, hep bir ağızdan kavanozun dolduğunu söylerler.

Bu sefer profesör içi çakıl taşı dolu olan bir torba çıkarır ve torbanın içindeki tüm çakıl taşlarını kavanoza döker. Sonra çalkalayarak taşların tenis toplarının arasındaki boşluklara yerleşmesini sağlar.

Öğrencilerine tekrar sorar;

- "Kavanoz doldu mu çocuklar?"

Öğrenciler yine "evet doldu" diye yanıtlarlar.

Profesör bu defa içi kum dolu bir torba çıkarır ve torbanın içindeki tüm kumu kavanozun içine boşaltır. Onu çalkalar ve kumların, içi tenis topu ve çakıl taşı dolu olan kavanoza yerleşmesini sağlar.

Bir defa daha sorar öğrencilerine;

- "Kavanoz doldu mu çocuklar?.."

Öğrenciler bir kez daha yanıtlar;

- "Evet, doldu…"

Bu sefer profesör bir öğrencisini kantine gönderip iki fincan kahve almasını rica eder… Gönüllü bir öğrenci koşarak sınıftan çıkar ve kısa bir süre sonra iki fincan kahve ile geri döner. Öğrencisinin elinden kahveleri alan profesör bu defa bu kahveleri kavanozun içine döker ve çalkalar.

Sınıfa dönüp son kez sorar;

"Kavanoz doldu mu arkadaşlar?"

Öğrenciler biraz şaşkın dördüncü defa "evet doldu" diye cevap vermek zorunda kalırlar…

Bunun üzerine profesör içi tenis topu, çakıl taşı, kum ve kahve dolu kavanozu iki eli ile kaldırarak sınıfa gösterir ve şöyle der;

- Bu kavanoz sizin hayatınızı simgeler…

Bu tenis topları hayatınızdaki önemli şeylerdir…

Aileniz, çocuklarınız, sağlığınız arkadaşlarınız ve sizin için önemli olan şeyler…

Diğer şeyleri kaybetseniz de, bu önemli şeyler kalır ve hayatınızı doldurur…

Çakıl taşları ise daha az önemli olan diğer şeyleri temsil eder…

İşiniz, eviniz, arabanız vs…

Kum ise geriye kalan ufak şeylerdir…

Şayet kavanoza önce kum doldurursanız çakıl taşlarına ve özellikle de tenis toplarına yeterli yer kalmaz…

Aynı şey hayatımız için de geçerlidir… Vaktinizi ve enerjinizi ufak tefek şeylere harcar, israf ederseniz, önemli şeyler için vakit kalmayacaktır…

Dikkatinizi mutluluğunuz için değer taşıyan önceliklerinize çevirin…

Çocuklarınızla oynayın…

Sağlığınıza dikkat edin…

Eşinizle yemeğe çıkın…

Evinizin ihtiyaçlarını karşılayın…

Yani öncelikle tenis toplarını kavanoza yerleştirin…

Önceliklerinizi, sıraya dizmeyi iyi bilin… Gerisi hep kumdur…

Tam bu esnada bir öğrenci sorar; ´

- "Peki, o iki fincan kahve neydi hocam?" Profesör gülerek yanıtlar: ´

- "Bu soruyu bekliyordum… Hayatınız ne kadar dolu olursa olsun, her zaman dostlarınız ve sevdiklerinizle birer fincan kahve içecek kadar yeriniz vardır… O iki fincan dostlarınızla keyifle içeceğiniz kahvedir!.."

Kaynak: http://www.yenifelsefe.com/bir-kavanoz-hikayesi

10. BÖLÜM

EĞİTİM FELSEFELERİ

İçindekiler

- Giriş
- Eğitim Felsefeleri
  - Daimicilik
  - Esasicilik
  - İlerlemecilik
  - Yeniden Kurmacılık
- Özet

Bölüm Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Daimicilik eğitim felsefesinin özelliklerini bilme,
2. Daimicilik eğitim felsefesinin eğitim sorunlarına yaklaşımını açıklayabilme,
3. Esasici eğitim felsefesinin özelliklerini bilme,
4. Esasici eğitim felsefesinin eğitim sorunlarına olan yaklaşımları hakkında bilgi edinme
5. İlerlemeci eğitim felsefesinin temel özelliklerini bilme,
6. İlerlemeci eğitim felsefesinin eğitim sorunlarına yaklaşımı hakkında bilgi edinme,
7. Yeniden Kurmacı eğitim felsefesinin özelliklerini bilme,
8. Yeniden Kurmacı eğitim felsefesinin eğitim sorunlarına bakışı konusunda bilgi edinme bilgi ve becerisi kazanmanız beklenmektedir.

Akılsızlar hırsızların en zararlılarıdır. Zamanınızı ve neşenizi çalarlar.

Johann Wolfgang von Goethe

1. Giriş

Sosyal bir kurum olan eğitim kurumlarının eğitimle ilgili sorunları incelenirken genel felsefeden yararlandığı ve aynı zamanda eğitim uygulaması tarafından etkilendiği görülmektedir. Farklı felsefelerden etkilenen eğitim felsefeleri öğrenci, öğretmen, program, eğitimin amacı, eğitim sorunları vb. konularda farklı görüşler ortaya attıkları görülmektedir. Daha önce Davranışçı Kuramı dikkate alan Daimicilik ve Esasicilik geleneksel eğitim felsefelerini oluştururken, İlerlemeci ve Yeniden Kurmacı eğitim felsefeleri daha çağdaş eğitim felsefelerini oluşturmaktadırlar.

Bu bölümde eğitim felsefelerinden Daimicilik, Esasicilik, İlerlemecilik ve Yeniden Kurmacılığın özellikleri, eğitim sorunlarına yaklaşımları, ilkeleri, öne çıkardıkları kavramları incelenmeye çalışılmıştır.

2. Eğitim Felsefeleri

2.1. Daimicilik

Temelleri İdealizme dayanan Daimicilik; en eski ve en tutucu eğitim felsefesi olarak bilinir (Özkan, 2005). Bunun yanında Daimicilik ortaçağ eğitim anlayışının eğitime yeniden uyarlanmasını savunur (Sönmez, 2015:69). Eski çağlardan günümüze kadar gelen ve ortaçağ boyunca birçok fikirlerle beslenen, skolastizm adı verilen felsefi ve teolojik öğretilere yer veren bu klasik görüş, eğitimin evrensel nitelikteki belirli gerçeklere dayanması gerektiğini savunmaktadır (Varış, 1998). Onlara göre, bütün zamanlar ve bütün toplumlarda gerçeğin yapısı değişmemektedir. Bu nedenle daimiciler yüzlerini geçmişe dönerek insan doğası, gerçek, bilgi, erdem ve güzellik gibi evrenin değişmeyen görünümlerini öne çıkarırlar (Özkan, 2005).

Daimicilere göre eğitim programında belli ve değişmez unsurlara yer verilmelidir. Onlara göre eğitimin amacı, değişmeyen ve evrensel olan ilkelere uymaktır. Bilgi değişmez ve kesin olduğundan dolayı Daimiciler geçmişten bugüne değişmeyen olgular üzerinde durmuşlardır. Eğitimin amacı da değişmeyen kesin bilgilere ulaşmaktır. Değişmeyen, kesin bilgiler her yerde aynı olmasından dolayı her birey ve toplum için eğitim değişmemektedir. Daimiciler, bu hedefleri gerçekleştirmek için ilkokul programlarında okuma, yazma ve aritmetik gibi temel becerilerin geliştirilmesi yanında ahlak ve din eğitimini de esas almaktadırlar. Or-

taöğretim düzeyinde ise dilbilgisi, mantık, klasik ve modern diller ile matematik yanında Batı dünyasının klasik eserlerinin okutulduğu oldukça üst düzey bir program önerirler. İnsanlar bu klasik eserlerde, bugün geçerli olan ve gelecekte de geçerliliğini sürdürecek olan "gerçeği" bulabilirler. Bu anlamda Daimicilik, yüksek akademik yeterliğe sahip çok küçük bir yüzde içindeki öğrencilere uygundur (Özkan, 2005; Turgut, 1991; Topses, 2010).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Daimicilik;

- *Öğretmen merkezlidir.*
- *Eğitimin amacı doğru ve sağlam karakterli seçkin bireyler yetiştirmektir.*
- *Bireylere entelektüel eğitim verilmelidir.*
- *Eğitim hayatın kopyası değil, ona hazırlıktır.*
- *Eğitimin evrensel ve değişmeyen gerçeklere göre düzenlenmesini gerekli görür.*

Daimiciliği esas alan programlarda sınıf ortamının tek otoritesi öğretmendir. Öğretmen merkezli bir eğitim anlayışını ifade eden Daimici Eğitim Felsefesinde ders esnasında öğretmenler konuları anlatıp yorumlarken öğrenciler pasif ve alıcı konumunda kalırlar. Öğretmenler konu alanlarında uzman olup tüm etkinliklerin merkezinde yer alırlar. Öğrencilerin ilgileri eğitimciler için önemli değildir. Çünkü bu eğitim felsefesine göre öğrenciler neyin öğrenilmesi gerektiğine veya hangi bilginin doğru olduğuna karar verecek düzeyde değildirler. Eğitimin bireyleri yaşama hazırlama görevinin verildiği ve seçkinci bir anlayışının öngörüldüğü Daimicililkte her birey eğitim alamaz. Eğitim alan bireyler de eğitimlerini tamamladıktan sonra toplumları için çalışmalıdırlar. Bireysel farklılıklara önem vermedikleri için tek bir program yeterli olup öğrencilerin ders seçme şansları yoktur (Özkan, 2005; Cevizci, 2018; Topses, 2010).

Daimicilikte, sınıf ortamında yaşamın gerçeklerinin değil ideal olanın sunulması önemlidir. Ayrıca bu eğitim felsefesinde, öğrencilerin akıllarını ve iradelerini geliştirecek olanakların yaratılması savunulur. Akıl yürütme yollarından tümdengelimin ağırlıklı olduğu eğitim durumları için; Sokratik Tartışma, gezi, gözlem yapma gibi yöntemler önerilir. Öğrenci başarısını değerlendirmede ise evrenin değişmeyen gerçeklerini, akıl ve muhakeme gücünü yoklayan soruların sorulması esastır. Ayrıca Daimici Eğitim Felsefesi elitist bir model ortaya koyduğu için genellikle seçici ve eleyici değerlendirme teknikleri işe koşulmalıdır. Her biri alanlarında uzman olan öğretmenler tüm öğretim etkinliklerinin de merkezindedir (Özkan, 2005).

Daimiciligin temel ilkeleri şöyledir (Toprakçı, 2005):

1. İnsan doğası değişmez olduğuna göre, eğitimin de niteliği değişmemelidir.
2. İnsanın temel niteliği mantık ve muhakemeye dayanan akılcılık olduğundan, eğitim bu niteliği geliştirmelidir.
3. Eğitimin yöneltilebileceği tek uyum türü değişmeyen evrensel gerçeğe uyumdur.
4. Eğitim yaşamı kopya etmek değil, fakat ona hazırlıktır.
5. Çocuklara dünyanın fiziksel ve ruhsal devamlılıklarından haberdar olacakları temel konular öğretilmelidir.
6. Bu devamlılıklar en iyi biçimde daimicilerin "Büyük Kitaplar" dedikleri eski Yunan klasikleriyle öğrenilir.

Görüldüğü gibi Daimiciler eğitimde esas olarak aklı geliştirmeyi amaçlamaktadırlar. Bunun dışında bireylerin günlük hayatlarında, toplum içerisinde, meslek hayatlarında ya da özel yaşamlarındaki ihtiyaçlarını karşılamaya dönük bir çaba görülmemektedir. Ayrıca öğrencilerin ilgileri de eğitimciler için önemli değildir. Çünkü öğrenciler neyin öğrenilmesi gerektiğine veya hangi bilginin doğru olduğuna karar verecek düzeyde değildirler. Aynı nedenle Daimiciler, bireysel farklılıkları da kabul etmezler. Herkes için tek bir program yeterlidir. Bugünün Daimicileri de seçmeli dersler yanında mesleki ve teknik eğitimle ilgilenmezler (Özkan, 2005).

Daimicilik Eğitim Felsefesinin Temel İlkeleri	
Eğitimsel Amaç	Bireye aklını tutarlı bir şekilde kullanmasını öğreterek onu ideal ve evrensel gerçeklere göre yetiştirmektir.
Program	Toplum bilimleri, sosyal bilimler, doğa bilimleri, edebiyat, matematik, felsefe, mantık, klasikler vasıtasıyla yapılandırılır.
İçerik	Evrensel doğruları yansıtacak bir biçimde seçilen konuların içeriğinde yer alan bilgi kesin ve mutlak bilgidir.
Yöntem	Sokratik tartışma, aktarım, deney, gezi, gözlem
Öğrencinin Rolü	Öğretmen tarafından yönetilen eğitim ortamlarında pasif alıcı konumundadır.
Öğretmenin Rolü	Eğitim ortamının merkezinde bulunur. Süreç yönetiminde uzmandır. Her açıdan öğrenciye örnek olması beklenir.
Eğitim Ortamı	Öğretmen, dış disiplin uygulayarak gerektiğinde cezaya başvurabilir.
Değerlendirme	Sorular zihni çalıştırabilecek, öğrencilerin ideal ve evrensel gerçekleri öğrenip öğrenmediğini denetleyebilecek kapsamda olmalıdır.

(Rich, 1992; Johnson v.d., 1985; Wiles ve Bondi, 1989; Pulliam, 1987' den akt. Tuncel, 2004).

2.2. Esasicilik

Dünyada en yaygın kabul gören ve en uzun süre kullanılan eğitim felsefesi olan Esasicilik, köklerini İdealizm ve Realizmden alır (Özkan, 2005). Özcü ya da temelci olarak da adlandırılan bu görüşün felsefe içinde nasıl değerlendirileceği konusunda değişik yorumlar vardır. Esasiciligi bir eğitim felsefesi olarak kabul etmeyenler olduğu gibi, onu klasik görüş içinde değerlendirenler de vardır. Fakat bu görüşün herhangi bir geleneksel felsefe ile bağıntısını kurmak güçtür. Bununla birlikte birtakım felsefi görüşlerle uyum içindeyken, bir bölümüyle de uyuşmamaktadır (Varış, 1998). Tozlu (2003)'da, Esasici eğitim felsefesini herhangi bir felsefi görüşe bağlamak yerine çeşitli felsefelerden faydalanmaya çalıştığını belirtmektedir.

1930'larda kurulan Esasicilerin kurucuları arasında William Bagley, T. Birggs, Isaac Kandel ve Herman H. Horne gibi isimler yer almaktadır (Varış, 1998).

Esasici eğitim felsefesine göre insanın dışında, ondan bağımsız olarak bulunan bir dünya ve dünyanın da kendisine itaat edilmesini istediği kanunları vardır. Öğrencilerin eğitim almasının nedeni, bu dünyayı tanımak ve ona uygun davranmayı öğrenmektir (Terzi, 2010).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Esasici Eğitim Felsefesine göre;

- *Öğrenmenin doğasında sıkı çalışma ve zorlama vardır.*
- *Eğitim ve öğretimde girişim öğrenciden ziyade öğretmendedir.*
- *Eğitim sürecinde önemli olan konu alanının iyi bir şekilde özümsenmesidir.*
- *Geçmişten gelen önemli değerler yeni nesle öğretilmelidir.*
- *Eğitimin amacı yetenekli kişileri eğitmektir.*

Esasici eğitim felsefesine göre insan genel olarak toplumsal ve kültürel bir varlıktır. Esasiciler, çocuğun doğuştan hiçbir bilgi ve beceriye sahip olmadığını, bu nedenle görüş ya da sav (iddia) üretecek, beceri gösterecek düzeyde bulunmadığını; çocuğun öğretmenin dediklerini ezberlemek, yapmak ve tekrarlamaktan başka yolunun olmadığını düşünmektedir. Onlara göre bilgi aposterioridir (deneye bağlı). Bilgiyi elde etmenin yolu ise genelde tümevarımdır. Tümevarım yolu ile elde edilen bilgi mutlak doğrudur. Bu tür bilgi ve teknik toplumda sürekli birikmektedir. Okulun görevi de bu biriken bilgiyi öğrenciye aktarmaktır. Bu nedenden dolayı, okul bir reform değil öğrenim kurumu olarak değerlendirilmektedir. Okulun işlevi, geçmişten şimdiye kadar oluşan başat kültürel değerleri öğrenci-

ye kazandırmak, bu yolla onun topluma uyumunu sağlamaktır. Topluma uyum sağlayan insan ahlaklı ve erdemli bir insandır. Onlara göre gerçek olan değişme değil, değişmemedir. Onun için geçmişte elde edilen kesin doğrular yeni kuşaklara aktarılarak hem değişme önlenmeli, hem de kuşaklar arasındaki çatışma engellenmelidir. Geçmişin bilgi ve becerileri yeni kuşaklara kazandırılırsa onlarda eski kuşaklar gibi davranırlar. Böylece değişme ve çatışma önlenir. Esasici Eğitim Felsefesine göre eğitimin hedefleri; kişinin toplumsallaşmasını sağlama, başat kültürel değerleri ona kazandırma, değişme ve çatışmayı önleme, kültürel mirası koruma, topluma uyumunu sağlama, bilgili ve becerili insanlar yetiştirme şeklinde ifade edilebilir (Sönmez, 2015; Terzi, 2010; Varış, 1994).

Esasici eğitim anlayışında konu içerikli çerçeve program uygulanmalıdır (Turgut 1991). Esasici eğitim felsefesinde ön görülen eğitim hedeflerini öğrenciye kazandırmak için toplum bilimleri (sosyoloji, psikoloji, tarih vb.), fen bilimleri (fizik, kimya, biyoloji vb.) ve genel kültür (dil, güzel sanatlar, felsefe ile matematik, geometri) gibi dersler okul programlarında mutlaka yer almalıdır. Çünkü insan, toplumsal ve kültürel yönü birlikte geliştirilmesi gereken bir varlıktır. Bu derslerde içerik, başat kültürel değerlerle donanık olmalıdır. Üzerinde anlaşılamayan, çözülmemiş (toprak reformu, vergi adaleti, insan hakları vb.) ve gelecekle ilgili sorunlar içerikte yer almamalı ve sınıf ortamına getirilmemelidir (Sönmez, 2015).

Esasici Eğitim Felsefesi, öğrenme-öğretme sürecinde konular ve dersler önemli görüldüğünden dolayı öğretmen merkezdedir. Çünkü kültürel mirasın temsilcisi öğretmendir. O, doğru ve tutarlı bilgilerle donanıktır. Öğrenci, doğuştan hiçbir bilgi ve beceriye sahip değildir. O, görüş, sav üretecek, beceri gösterecek düzeyde olmadığından, öğretmenin dediklerini ezberlemek, yapmak, tekrarlamak zorundadır. Öğrenci, kitapların yazdıklarını, öğretmenin yapıp anlattıklarını yerine getirerek yeteneklerini ve aklını geliştirebilir. Öğretmen, eğitim ortamında öğrenciye yol göstermeli ve onu sürekli denetlemelidir; çünkü öğrenme sıkı çalışma ve disiplin ister. Sorunların çözümü, soruların yanıtları öğretmence bilindiğinden dolayı, çözüm ve yanıtları öğretmen vermelidir. O, öğrencilere çözüm ve yanıtları öğretmelidir. Öğrencilere soruyu sorup, onların çözmelerini istememeli, yani problem çözme yöntemini, tartışma tekniklerini kullanmamalıdır; çünkü bu tür etkinlikler, zaman ve emek kaybına neden olabilir (Sönmez, 2015).

Esasici Eğitim Felsefesine göre öğrenci pasif konumdadır. Çünkü öğretme işinde sadece öğretmen aktiftir. Önemli olan öğrencinin istendik davranışları kazanması değil; konuların belli süre içinde işlenmesidir. Böyle olmakla beraber, problem çözme yöntemi ve tartışma zaman zaman; yaparak ve yaşayarak öğrenme ise belli yaşlarda mesleki ve teknik eğitim verilen kurumlarda kullanılmalıdır (Sönmez, 2015).

Esasicilere göre çocuk, bu dünyayı tanımak ve gelecek hayata hazırlanmak için okula gider. Bu yüzden çocuk yalnız bırakılmamalıdır. Çünkü tarih boyunca birikimli bir şekilde elde edilmiş bilgi ve tecrübeler, çocuğun kendi yaşayışı yoluyla bulabileceği kadar basit değildir (Ergün, 1996).

Öğretmen otoritesini elden bırakmamalı, eğitim ortamında gerektiğinde cezaya başvurmalıdır. Ayrıca öğretmen öğrencilere "kendi kendini denetleme beceri ve yeteneğini" kazandırmak için gerekirse zor kullanmalıdır (Sönmez, 2015).

Öğretimin değerlendirilmesinde ise öğretmen kendi yapıp anlattıklarını, kitabın yazdıklarını öğrencilere sormalı; öğrencilerde sorulan sorunun cevabını ezberleyip öğretmene vermelidirler. Öğrencilere çoğu zaman akıllarını kullanıp çözebilecekleri sorular sorulmamalıdır. Mesleki ve teknik eğitimle ilgili sınama durumunda ise öğrencinin araç-gereç kullanarak işi, ürünü, davranışı vb. yapıp göstermesi istenmelidir. Bunun yanında öğrencilere kitaplarda yer almayan, derste işlenmeyen konularla ilgili sorular sorulmamalıdır (Sönmez, 2015).

Esasici eğitim felsefesinin temel özellikleri şunlardır (Tozlu, 2003):

- Öğrenme, zorunlu olarak güç bir iş ve uygulamayı gerektirir.
- Eğitimde başlama, öğrenciden ziyade öğretmendedir.
- Eğitimin özü, tayin edilen programın özümsenmesidir.
- Okul, zihni disiplinin geleneksel metotlarını devam ettirmelidir.

Esasicilik Eğitim Felsefesinin Temel İlkeleri	
Eğitimsel Amaç	Kültürel mirası aktarma, bilgili, becerili ve iyi vatandaşlar yetiştirmektir.
Program	Temel eğitimde kültürel aktarımı sağlamak amacıyla okuma, yazma, hesaplama becerileri verilir. Çatışmaları engellemek ve uyumlu bir sosyal yaşam akademik başarı elde etmek için gerekli iletişim becerileri kazandırılır. Toplum bilimleri, fen birimleri, genel kültür dersleri programda yer alır.
İçerik	İçerik, kültürel değerlerin aktarımını sağlayacak konulardan seçilmelidir.
Yöntem	Aktarım
Eğitim Ortamı	Otoriteyi korumak ve dış disiplini sağlamak için öğrenciye ceza ya da ödül verilebilir.
Öğrencilerin yeri	Pasif alıcı konumundadır. Kendisine aktarılanları ezberlemek için sık sık tekrar yapar, sorulduğunda söyler.
Öğretmenin Rolü	Eğitim ortamının merkezinde bulunur. Programdaki konuları öğrenciye aktarır ve öğrenci için örnek teşkil eder.
Değerlendirme	Sınavlar öğrencinin kültürel değerleri öğrenip öğrenmediğini saptayacak sorulardan oluşmalı, öğretilenlerin dışına çıkılmamalıdır.

(Power, 1982, akt. Tuncel, 2004).

2.3. İlerlemecilik

Bir eğitim felsefesi olarak İlerlemecilik, Pragmatik felsefesinin eğitime uygulanmasıdır. Bu akım; geleneksel eğitimin aşırı şekilciliğine, sıkı disiplin anlayışına, pasif öğretime ve amaçsız egzersizlerine karşı geliştirilmiştir. Pragmatistlerin "gerçeğin esası değişmedir" görüşünü esas alan İlerlemecilik, "eğitim devamlı olarak gelişme içindedir" anlayışını benimsemektedir. Akımın önemli temsilcileri; J. Dewey, W. H. Kilpatrick ve Body H. Bode'dur (Ergün, 1996; Toprakçı, 2005).

Esasiciler, davranışçı kuramı kendi öğrenme anlayışlarına uygun bulmalarına karşılık; ilerlemeciler de kendi öğrenme felsefelerini; deneysel, Gestaltçı ve algısal psikolojinin bulgularına dayandırmışlardır (Özkan, 2005).

İlerlemeci eğitim anlayışında öğrencilerin öğrendiklerini kullanabilmeleri, eleştirici bir düşünce yapısına sahip olmaları, yaşamayı öğrenebilmeleri esas kabul edilmiştir. Öğrencilerin kendilerinin oluşturdukları gruplarda birlikte çalışma alışkanlığı geliştirmeleri, gerektiğinde bireysel ya da grup olarak öğretmenden yardım almaları bu yüzdendir (Ergün, 1996).

İlerlemeciliğe göre eğitim-öğretim sürecinde en önemli ilke; çocukların ilgi ve ihtiyaçlarının eğitim-öğretim sürecinde dikkate alınmasıdır. Çünkü İlerlemeciliğe göre öğrenim süreci edilgen bir özümseme değil, aksine bilimsel yöntem ve deneyimlerle geliştirilebilecek bir süreç özelliği göstermektedir. Bu nedenle ilerlemeciler sınıf ortamını; sorun çözmeye ağırlık veren, toplumsal ve zihinsel amaçları bir potada eriten ve öğretmenin yönetici rolünden sıyrılıp sadece rehber bir kişi olarak görüldüğü bir demokrasi laboratuvarı olarak görürler (Varış, 1998).

Bu görüşlerden hareketle İlerlemeci Eğitim Felsefesini temel alan eğitim programlarında, değişmenin doğasını kavrama, bilimsel yöntemi kullanma, yararlı olanı öne çıkarma, öğrencilerin kendi yaşantıları yolu ile gizli yeteneklerini geliştirme gibi hedefler yer aldığı söylenebilir. Bu akıma göre eğitim bir ürün değil, ömür boyu süren bir süreç, "ne" düşünülmesi gerektiğini değil, "nasıl" düşünülmesi gerektiğini vurgulayan bir eğitim felsefesi akımıdır. İlerlemecilere göre, çocuklar önceden seçilmiş içeriğin pasif alıcısı değildirler. Çocuklar kendi dünyalarını en iyi yaşayarak öğrenirler. Eğer okuldaki yaşantılar tek tek bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlenebilirse çocukların okuldan keyif almaları sağlanabilir. İlerlemeci Eğitim Felsefesinin temsilcisi Dewey, bütün okullara uygun tek bir içerik, ders sistemi ya da evrensel bir öğrenme yönteminin varlığını kabul etmez. Çünkü Dewey birey ya da grupların ihtiyaç ve ilgilerinin; belli bir yerden başka bir yere, belirli bir zamandan başka bir zamana ya da kültürden kültüre değişiklik gösterdiğini düşünür. Yine Dewey ve diğer ilerlemecilere göre eğitim programlarının yapısı disiplinler arası (birden çok disiplinin bir araya gelmesiyle oluşan) bir

niteliğe sahiptir. Konu alanları ve ders kitapları nihai bilgiye ulaşma kaynağı değil, öğrenme sürecinin bir parçasıdır (Özkan, 2005; Sönmez, 2015).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

İlerlemecilikte;

- *Eğitim aktif ve çocuğun özelliklerine göre olmalı,*
- *Öğretimde problem çözme metodu dikkate alınmalı,*
- *Öğretmenin görevi rehberliktir.*
- *Eğitim hayata hazırlık değil, hayatın ta kendisi olmalı,*
- *Okul öğrencileri yarıştırmaktan öte işbirliğine özendirmeli,*
- *Yaparak yaşayarak öğrenme esastır,*
- *Eğitimin amacı demokratik ve sosyal hayatı geliştirmektir.*

İlerlemeci Eğitim Felsefesine uygun öğrenme-öğretme sürecini düzenlemede bazı ilkeler dikkate alınmalıdır. Buna göre öğrenme-öğretme sürecinin; öğrencinin merkeze alındığı, demokratik ve etkileşimli bir ortamda, öğrencinin zengin yaşantılar geçirebileceği öğrenme etkinliklerine sahip olması gerekir. Buluş yolu ile öğretim, problem çözme, araştırma, proje çalışmaları ile işbirliğine dayalı öğrenme yöntemleri en sık kullanılan yöntem ve teknikler arasındadır. Programın değerlendirme ögesinde ise öğrencilere gerçek yaşamda karşılaşacakları ve bilimsel yöntemin kullanılmasını sağlayan soruların sorulması esastır. Ezbere dayalı bilgilerin yoklanmasından kaçınılması ve genellikle öğrenme sürecini değerlendirmeye dönük tekniklerin işe koşulması da değerlendirmenin diğer önemli özellikleri arasındadır (Özkan, 2005).

Demokratik eğitim, ilerlemeci eğitim anlayışının özelliklerindendir. Bu felsefenin temelinde güçlü bir demokrasi inancı da bulunmaktadır. John Dewey'e göre demokrasi ve eğitim kavramlarını bir arada düşünmek gerekmektedir. Çünkü ona göre okullar, demokratik bir toplumda yaşamak için gerekli becerilerin ve araçların öğrenilip uygulandığı minyatür toplumlardır. Bu görüşlerden hareketle ilerlemeciler, sınıf içerisinde otoriter tavırlara itibar etmezler. Öğretmenler konu alanının aktarıcısı değil, öğrencilere rehberlik eden ve onlar için öğrenmeyi kolaylaştıran kişilerdir (Toprakçı, 2005). Sınıf içerisinde rekabet değil, işbirliğine dayalı öğretim yöntemleri kullanmak, çocukların bireysel gelişimine yarışmaktan daha çok yardımcı olduğu için önemsenmektedir (Özkan, 2005; Terzi, 2010; Toprakçı, 2005; Turgut, 1991).

Eğitim ortamlarında öğretmenlerin sağladığı mutlak sessizlik ya da yapay disiplin yerine doğal disiplin getirilmelidir. Öğrenciler ilgilerini çeken araştırma ya da proje çalışmalarında etkin olarak sürece katılacakları için sınıf disiplini doğal

olarak sağlanmış olur. Ayrıca eğitim ortamlarında öğrencinin yüreklendirilmesine ve cezaya başvurulmamasına özen gösterilmelidir (Sönmez, 2015).

Demokrasi içi çözülemeyen problemler, İlerlemecilerin ikiye bölünerek Yeniden Kurmacıların yeni bir toplumsal düzen kurmada okulları araç göstermesi ile ayrılmalarına neden olmuştur (Erden, 2004).

İlerlemeci Eğitim Felsefesinin ilkeleri maddeler halinde şöyledir (Toprakçı, 2005):

1. Eğitim çocuğun ilgisine uygun ve etken(aktif) olmalıdır.
2. Yaşamda başarı, yaşantıların özel problemler düzeyine indirilebilmesine bağlıdır. Bu nedenle, öğrenme içeriği özümleme yerine problem çözme projeleri yoluyla olmalıdır.
3. Yaşantıların akıllıca yeniden inşası demek olan eğitim, uygar yaşamla eşdeğerdedir. Bu nedenle, gencin eğitimi, yaşam için hazırlık yerine yaşamın kendisi olmalıdır.
4. Çocuk, ilgi ve gereksinimleri yönünde öğreneceğine göre, öğretmen bir otoriter figür olarak hareket etme yerine bir danışman ve rehber olarak hareket etmelidir.
5. Bireyler birbirlerine karşı olarak çalışmaktan çok birbirleriyle birlikte çalıştıklarında daha başarılı olurlar. Bu nedenle, okullar rekabetten çok işbirliğine önem vermelidirler.
6. Eğitim ve demokrasi birbirini doğurmaktadır. Bu nedenle okullar demokratik kurallara göre yürütülmelidir.

Tüm bu anlatılar ışığında İlerlemeci Eğitim Felsefesinin eğitim dünyasına; yaşam boyu eğitim, bireysel farklılıklar ışığında eğitim, yaparak-yaşayarak öğrenme, problem çözme ve proje yöntemleri gibi birçok yeni kavram kazandırdığı söylenebilir.

İlerlemecilik Eğitim Felsefesinin Temel İlkeleri	
Eğitimsel Amaç	Sürekli değişen dünyada öğrencilerin yaşadıkları topluma etkin bir şekilde katılmasını sağlamaktır.
Program	Yaşamdaki sorunları ele alır, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenir. Toplum bilimleri, fen birimleri, genel kültür dersleri programda yer alır.
İçerik	Mutlak doğrunun bulunmadığı, bilginin her an değişebileceği vurgulanmalıdır. Tüm dersler ve bunların içeriği öğrencinin ilgi ve yeteneğine uygun olmalıdır.

Yöntem	Bilimsel yöntem, problem çözme yöntemi, işbirliği ile öğrenme
Eğitim Ortamı	Demokratik sınıf ortamı oluşturulmalı, cezaya kesinlikle yer verilmemelidir. Kuramdan ziyade uygulamaya yer verilmelidir.
Öğrencilerin yeri	Öğrenci eğitimin merkezinde yer alır ve diğer tüm değişkenler ona göre düzenlenir.
Öğretmenin Rolü	Öğretmen yol gösteren, rehberlik yapan bir rol üstlenir.
Değerlendirme	Değerlendirmede üründen çok sürece önem verilmelidir. Öğrencinin yaşamda karşılaşacağı sorunlar sınıf ortamına getirilmeli, çözüm yolları bulması istenmelidir.

(Power, 1982; Sönmez, 1998; Şişman, 2000; Ergün, 1996; Tozlu, 1997' den akt. Tuncel, 2004)

2.4. Yeniden Kurmacılık

Bu akımın temele aldığı felsefe Pragmatizm olup, önde gelen temsilcileri; John Dewey, Isaac Bergson, Barold Rugg, George Counts, Theodore Brameld gibi düşünürlerdir. Kaynağını, 1930 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde ortaya çıkan krizden alan Yeniden Kurmacılıkta eğitimin temel amacı toplumu yeniden düzenlemek olarak görülmüştür. Gerçekleştirilecek olan toplumsal değişme çerçevesinde reform hareketlerine girişilmekte, yeni bir düzen sağlama konusunda okula önemli görevler yüklenmektedir (Varış, 1998).

II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan ve insanlığın barış içinde yaşanmasının hedeflendiği bu eğitim felsefesinin başlıca özellikleri şunlardır (Topses, 2010):

- Eğitimin temel amacı, açık ve net olarak belirlenmiş, toplumsal düzenleme programı gerçekleştirmektir.
- Eğitimin amacına ulaşmasında, eğitimciler liderlik görevini üstlenmelidirler.
- Eğitim yoluyla oluşturulması amaçlanan toplumsal düzen demokratik bir düzen olmalıdır.
- Öğretmenler, öğrencilerin yeni oluşturulacak toplumsal düzene katılımları için, demokratik olarak ikna edici yöntemler kullanmalıdırlar.
- Eğitimin amaç ve araçları davranış bilimleri verilerine göre düzenlenmelidir.

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Yeniden Kurmacılıkta;

- *Pragmatizm, ana felsefesidir.*
- *Toplumu değiştirmede temel sorumluluk okuldadır.*
- *Toplumu yeniden yapılandırmada temel sorumluluk okuldadır.*
- *En önemli özelliği, eğitimin davranış bilimlerinin bulgularına dayalı olarak yeniden inşa edilebileceğine inanılmasıdır.*

Bu görüşün önde gelen savunucularından Theodore Brameld, Yeniden Kurmacılığın ilkelerini şu şekilde sıralamaktadır (Varış,1998):

1. Eğitim, modern dünyanın toplumsal ve ekonomik güçleriyle kültürün temel değerlerini gerçekleştirecek yeni bir toplumsal yapıyı uyumlu duruma getirmelidir.
2. Yeni toplum düzeni, temel kurum ve kaynakları toplumun kendisi tarafından kontrol edilen gerçek bir demokrasi olmalıdır.
3. Çocuk, okul ve eğitim, toplumsal ve kültürel etkenler tarafından koşullanmalıdır.
4. Öğretmen sorunlara karşı geliştirilen yeniden yapılandırıcı nitelikte çözümün öncelik ve geçerliliğine öğrencileri demokratik kurallar çerçevesinde inandırmalıdır.
5. Eğitimin amaç ve sonuçları, davranış bilimlerinin bulguları ile uyumlu ve var olan kültürel çıkmazın istemlerini karşılamak için tamamen yeniden düzenlenmelidir.

Yeniden Kurmacılık Eğitim Felsefesinde, İlerlemeci Eğitim Felsefesinin başaramadığı üç soruna çözüm bulunması hedeflenmektedir. Bu üç sorun; amaç yoksunluğu, bireycilik üzerinde anlamsız direniş ve toplumsal değişimi geciktiren kültürel engelleri önceden görememektir. Bununla beraber Yeniden Kurmacılık kendinden önceki felsefeleri tamamen reddetmek yerine az da olsa onlardan yararlanma yoluna gitmiştir. Kültürel değişim süreçlerinin akılcı bir planlamayla mümkün olduğu ilkesini İlerlemeci görüşten; yaşamın açık amaçları olması gerektiği ilkesini ise geleneksel eğitim felsefesi olan Daimicilik ve Esasicilikten almıştır (Varış, 1998). .

Bu çerçevede Yeniden Kurmacılar, İlerlemecilerin öğrenen merkezli eğitim anlayışını ve orta sınıfın ihtiyaçlarını vurgulamalarını yanlış bularak, önemli ola-

nın toplum merkezli ve tüm sınıfların ihtiyaçlarını dikkate alan bir eğitim programı olduğunu savunurlar. Ayrıca onlar İlerlemecilerin etnik ve sınıfsal ayrımcılık, işsizlik ve yoksulluk gibi sorunları da göz ardı ettiklerini düşünürler. Bugün ise bu sorunlara cinsiyet ayrımcılığı, politik baskılar, savaşlar, nükleer kazalar, çevre kirlenmesi gibi yenileri eklenmiştir. Okullar Yeniden Kurmacılara göre, sorunların analiz edildiği, yorumlandığı ve değerlendirildiği yerler değildir; bu sorunlara çözüm önerilerinin üretildiği ve gerektiğinde öğretmen ve öğrencilerinde eyleme geçtiği yerlerdir. Yeniden Kurmacıların tartışmalı konularda öğrenci ve öğretmenlerin çözüm sürecine katılabileceği ile ilgili bu görüşleri, özellikle tutucu kesimlerden yoğun tepki almıştır (Özkan, 2005).

Onlara göre eğitim sadece yaşama aracı değil, aynı zamanda toplumsal bir değişim ve denge aracıdır (Kıncal, 2006; Terzi, 2010). Toplum yeniden düzenlenirken, İlerlemecilerin öğrenen merkezli eğitim anlayışından ve orta sınıfın ihtiyaçlarını vurgulayan bireyselcilikten vazgeçilmeli, toplum merkezli olan ve tüm sınıfların ihtiyaçlarını dikkate alan toplumsalcılık geliştirilmeye çalışılmalıdır (Özkan, 2005).

Yeniden Kurmacılara göre toplum sürekli değiştiği için eğitim programları da değişmelidir. Bir eğitim programında kültürel mirasın doğrudan aktarılmasına karşı çıkılmamakla beraber, kültür ve uygarlıkların eleştirel olarak incelenmesi gerektiği vurgulanır. Ayrıca toplumların geleceğini planlamaya dönük çabaların yoğunluğu da Yeniden Kurmacı programların önemli bir farklılığıdır (Özkan, 2015).

Bu eğitim felsefesine göre mutlak doğru yoktur. Onlara göre toplum sürekli değişiği için eğitim programları da zamanla değişmelidir. Öğrencilere sunulacak bilgi de kesin değil, her an değişecek nitelikte olmalıdır (Kıncal, 2006). Bu yüzden programların; bireye, bireyin ihtiyaçlarına ve bireysel farklılıklara duyarlı, esnek olarak hazırlanması öngörülür. Programlarda, toplumu yeniden yapılandırmada ihtiyaç duyulan sosyal bilimler ve doğa bilimleri dersleri öne çıkmaktadır (Cevizci, 2018).

Bu çerçevede Yeniden Kurmacı eğitim programlarında; tam demokrasiyi gerçekleştirme ve insanların demokratik yaşam biçimini benimsemesini sağlama, demokrasinin aksayan yanlarına göre gerekli çözüm önerilerini üretme ve uygulama, yaşamı sürekli yeniden kurma, bilginin değişken doğasını anlama gibi eğitim hedefleri öne çıkmaktadır. Eğitim programlarında özellikle sosyal bilimler öne çıkartılarak, sosyal, ekonomik ve politik sorunlar üzerinde durulur, hem güncel ve geleceğe ilişkin eğilimlere hem de ulusal ve uluslararası sorunlara yer verilir. Öğrenme-öğretme süreci demokratik bir sınıf ortamını yansıtmalı, tartışma, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi yöntemler ağırlıklı olarak kulla-

nılırken, cezaya ise asla başvurulmamalıdır. Programın değerlendirme öğesinde ise, öğrencilerin gizil yeteneklerini açığa çıkaran, bilimsel yöntemi kullanmayı gerektiren ve toplumsal olgularla ilgili olan sorulara yer verilmelidir (Özkan, 2005).

Yeniden Kurmacılık akımında öğretmenler; değişim ve reformlardan sorumludurlar; sınıf içinde bir proje yöneticisi ve araştırma lideri gibi hareket ederler; temel görevleri, öğrencilerin insanlığın karşı karşıya olduğu problemlerin farkında olmalarına yardımcı olmaktır. Yeniden Kurmacılara göre, bir eğitim programı, bugünün modern toplumlarının temel sorunları olan işsizlik, çevre kirliliği, etnik ve dini sorunlar, sağlık konularında henüz çözümlenmeyen veya tartışılmakta olan sorunlara eğilmek ve bu tür konuları içermek durumundadır. Çağdaş Yeniden Kurmacılar ise bunların yanına kültürel çoğulculuk, küresellik/evrensellik ve fütürizm gibi kavramları da eklerler. Ayrıca eğitimde fırsat ve olanak eşitliği kavramının gelişmesi ve önemsenmesinde Yeniden Kurmacı eğitimcilerin büyük payı bulunmaktadır (Erden, 1998).

Bu akım, davranış bilimlerinden destek alarak sağlam bir temel oluşturmuş, çekiciliğini arttırmıştır. Bununla beraber diğer görüşler gelişmeyi amaçlarken Yeniden Kurmacılık atlamayı kendine temel almıştır. İlk üç görüş, var olan toplum düzenini tanıtmaya ve korumaya çalışırken bu görüş bir toplum yaratmak ve reform istemektedir. Bu görüşe göre eğitim; toplum düzeninin besleyicisinden öte onun yaratıcısı durumundadır. Ayrıca yeni bir yaşama düzeni kurma gereksinimi üzerinde durulmakta ve bu görevi ancak okulun yapabileceği düşünülmektedir (Varış,1998).

Tüm tartışmalar dikkate alındığında Yeniden Kurmacılıkta esas önemli olan konunun eğitimin amaçları olduğu görülmektedir. Bu eğitim felsefesine göre eğitimin asıl görevi toplumu yeniden şekillendirmek ve düzenlemek olup bu konuda okullara önemli görevler yüklenmiştir. Bu eğitim felsefesinde demokratik bir sınıf ortamı ön görülmektedir. Yine bu eğitim felsefesinde teoriden ziyade uygulamaya ağırlık verilmeli, eğitimde cezaya kesinlikle başvurulmamalıdır.

Yeniden Kurmacılık Eğitim Felsefesinin Temel İlkeleri	
Eğitimsel Amaç	İdeal bir sosyal düzen yaratmak, barış ve huzur içinde bir yaşam sağlamak amacıyla tüm sınıfların ihtiyaçlarını dikkate almak esastır.
Program	Bütün kültürel öğeler ve değerler programda aynı ölçüde yer almalıdır. Toplumu yeniden yapılandırmada ihtiyaç duyulan sosyal bilimler ve doğa bilimleri dersleri öne çıkmaktadır.
İçerik	Bilgi kesin değil, her an değişebilecek bir nitelikte sunulmalıdır.
Yöntem	Bilimsel yöntem, eleştirel düşünme, problem çözme, tartışma

Eğitim Ortamı	Ceza kesinlikle kullanılmamalı, sınıf ortamı demokratik olmalıdır.
Öğrencilerin yeri	Öğrencilerin okula getirdiği kültürel öğeler değerlidir. Bütün kültürel geçmişlere saygı gösterildiğinde kişisel saygınlık ve sosyal sorumluluk artar.
Öğretmenin Rolü	Öğretmenler bütün kültürler için içten bir şekilde saygı göstermelidir. Proje lideri gibi hareket eder, öğrencilere yardımcı olurlar.
Değerlendirme	Öğrencilerin eleştirel düşünmeyi ve bilimsel yöntemi kullanıp kullanmadığını ölçen, toplumsal olgularla ilgili sorulara yer verilmelidir.

(Power, 1982; Sönmez, 1998'den akt. Tuncel, 2004).

3. Özet

Farklı felsefeleri kaynak olarak alan farklı eğitim felsefeleri vardır. Bunlardan Daimicilik ve Esasicilik geleneksel eğitim felsefelerini, İlerlemecilik ve Yeniden Kurmacılık ise daha çağdaş eğitim felsefelerini oluştururlar. Temelleri İdealizme dayanan Daimicilik; en eski ve en tutucu eğitim felsefesi olarak bilinir Daimicilere göre eğitim programında belli ve değişmez unsurlara yer verilmelidir. Onlara göre eğitimin amacı, değişmeyen ve evrensel ilkelere uymaktır. Bilgi değişmez ve kesin olduğundan dolayı daimiciler geçmişten bugüne değişmeyen olgular üzerinde durmuşlardır. Dünyada en yaygın kabul gören ve en uzun süre kullanılan eğitim felsefesi olan Esasicilik, köklerini İdealizm ve Realizmden alır Esasici eğitim felsefesine göre insan, genel olarak toplumsal ve kültürel bir varlıktır. Esasiciler, çocuğun doğuştan hiçbir bilgi ve beceriye sahip olmadığını, bu nedenle görüş ya da sav üretecek, beceri gösterecek düzeyde bulunmadığını; çocuğun öğretmenin dediklerini ezberlemek, yapmak ve tekrarlamaktan başka yolunun olmadığını düşünmektedir. Bir eğitim felsefesi olarak İlerlemecilik, Pragmatizmin felsefesinin eğitime uygulanmasıdır. Bu akım, eğitimcilerin geleneksel eğitimin aşırı şekilciliğine, sıkı disiplin anlayışına ve pasif öğretime ve amaçsız egzersizlerine karşı eğitimcilerin uzun yıllar verdiği bir uğraşı sonunda yine eğitimciler tarafından geliştirilmiştir. İlerlemeci eğitim anlayışında öğrencilerin öğrendiklerini kullanabilmeleri, eleştirici bir düşünce yapısına sahip olmaları, yaşamayı öğrenebilmeleri esas kabul edilmiştir. Yeniden Kurmacılıkta esas önemli olan konunun eğitimin amaçları olduğu görülmektedir. Bu eğitim felsefesine göre eğitimin asıl görevi toplumu yeniden şekillendirmek ve düzenlemek olup bu konuda okullara önemli görevler yüklenmiştir.

FELSEFE HİKÂYELERİ

ZENGİN İŞADAMI VE BALIKÇI HİKAYESİ

Amerikalı bir zengin işadamı, bir iş seyahati sırasında küçük bir Meksika köyü kasabasına uğrar. Limanda gezerken, ağzına kadar balık dolu küçük bir teknenin içinde oturan bir balıkçı dikkatini çeker. Merakla yanına yaklaşır ve sorar:

"Merhaba, bu balıkları yakalamak ne kadar zamanını aldı ?"

Balıkçı, tümünü bir-iki saate yakaladığını söyler.
Yabancı adam bu kez, niçin daha uzun sure kalıp daha fazla balık yakalamadığını sorar. Balıkçı, ailesinin geçimi için bu kadarının yettiğini söyler. Amerikalı işadamı merakla balıkçıya kalan zamanını nasıl geçirdiğini sorar. Balıkçı anlatır :

"Geç vakit yatarım, sabah birazcık balık yakalarım. Sonra çocuklarımla oynarım, öğlende de karım Maria ile biraz siesta yaparım. Akşamları, amigolarla beraber gitar çalıp şarap içeriz, eğleniriz. Dolu ve meşgul bir yaşantım var senyör."

Amerikalı gerinerek,
"Benim Harvard'dan MBA'm var ve sana yardım edebilirim. Balık tutmak için daha çok zaman ayırmalı ve daha büyük bir tekne ile çalışmalısın. Bu tekneden elde edeceğin gelirle daha büyük tekneler alırsın. Kısa surede bir balıkçı filosuna sahip olursun. Böylelikle, yakaladığın balıkları aracılara değil, doğrudan doğruya işletme tesislerine satarsın. Hatta kendi balık fabrikanı bile kurabilirsin. Balıkçılık sektöründe bir numara olursun."

Ve Amerikalı devam eder:

"Tabii bunları yapman için öncelikle bu küçük balıkçı kasabasını terk edip Mexico City'ye, daha sonra Los Angeles'e ve en sonunda holdingini genişletebileceğin New York'a yerleşirsin."

Balıkçı düşünceli vaziyette sorar;

"Peki senyör, bu anlattıklarınız ne kadar zaman alır ?"
Amerikalı yanıtlar,
"15-20 yıl kadar."
"Peki bundan sonra senyör ?" diye sorar balıkçı…
Amerikalı güler,
"Simdi anlatacağım en iyi tarafi! Zamanı geldiğinde, şirketini halka açarsın ve şirketinin hisselerini iyi paraya satarsın! Kısa zamanda zengin olup milyonlar kazanırsın!"
"Milyonlar?" der.
Meksikalı, "Eee…sonra senyor ?"
Amerikalı,
"Ondan sonra emekli olursun. Geç vakitlerde yatabileceğin küçük bir balıkçı kasabasına yerleşirsin, istersen zevk için biraz balık tutarsın, çocuklarınla oynayacak, karınla siesta yapacak zamanın olur, akşamları da arkadaşlarınla şarap içip, gitar çalarsın. "
Balıkçı güler; "Senyör zaten ben bu dediklerinizi şu anda da yapabiliyorum, yine bu huzura kavuşmak için neden 15-20 yıl daha sıkıntı çekeyim ki?"

Kaynak: http://www.yenifelsefe.com/zengin-isadami-ve-balikci-hikayesi

11. BÖLÜM

İDEOLOJİ VE EĞİTİM

İçindekiler

- Giriş
- Bir Kavram Olarak İdeoloji
- İdeoloji ve Eğitim
- Liberalizm ve Eğitim
  - Liberalizm Nedir?
  - Liberalizmin Eğitim Anlayışı
  - John Locke'un Eğitim Anlayışı
- Marksizm ve Eğitim
- Ütopya ve Eğitim
  - Ütopya Nedir?
  - Ütopya ve Eğitim
- Konservatizm (Muhafazakarlık) ve Eğitim
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Bir kavram olarak ideolojiyi tanımlayabilme,
2. İdeoloji ve eğitim arasındaki ilişkiyi açıklayabilme,
3. Bir kavram olarak liberalizmi tanımlayabilme,
4. Liberalizmin eğitim görüşlerini olumlu ve olumsuz açıdan değerlendirebilme,
5. John Locke'un eğitim görüşlerini açıklayabilme,
6. Marksizmin eğitim görüşlerini açıklayabilme,
7. Ütopyacıların eğitim görüşlerinin ortak yanlarını açıklayabilme,
8. Konservatizmin (Muhafazakarlık) eğitim görüşlerinin öne çıkan özelliklerini sıralayabilme bilgi ve becerisine sahip olmanız beklenmektedir.

Geçmişi değiştiremezsiniz, fakat gelecek daima elinizdedir.

Hugh White

1. Giriş

Günümüzde eğitim ve ideoloji arasındaki ilişki en fazla tartışılan konuların başında gelmektedir. Bu konudaki hâkim görüş, eğitim kurumlarının belli ideolojilere hizmet ettiğidir. Diğer bir ifadeyle toplumsal düzenin kurucusu ve savunucusu olan devletin toplumsal düzeni meşrulaştırmakta kullandığı en önemli araçlardan biri ideolojidir. İdeolojinin temelini oluşturan idealların toplumun bireylerine aktarılıp kabul ettirilmesi sürecinde öne çıkan en önemli araç ise eğitimdir. Bunun yanında eğitim, bireyi toplumsallaştıran, toplumu bir arada tutan ve yaşamasını sağlayan önemli işlevleri yerine getirmektedir. Aslında hem eleştirel bakış hem de işlevsel bakış devlet ve eğitim ilişkisine ilişkin farklı gerçeklikleri ortaya koymaktadır. Buna göre, devlet, ideoloji ve eğitim ilişkisinin farklı boyutlardan oluşan bir yapı olduğu ileri sürülebilir (Akın ve Arslan, 2014).

Bu bölümde öncelikle ideoloji kavramsal açıdan tanımlanmaya çalışılmış, daha sonra ideoloji ve eğitim arasındaki ilişki açıklanmıştır. Son olarak da farklı ideolojilerin eğitim anlayışları ele alınmıştır. Liberalizm, Marksizm, Ütopya ve Konservatizm ele alınan başlıca ideolojileri oluşturmuştur.

2. Bir Kavram Olarak İdeoloji

Modern devletlerin ortaya çıkmasından itibaren eğitim alanında politika oluşturmada rol oynayan konuların başında ideolojiler gelmektedir. İdeoloji dar ve geniş olmak üzere iki açıdan tanımlanabilir (Ergil, 1983). Dar anlamda ideoloji; belirli bir biçimde düşünmeyi ve davranmayı haklı çıkarmak ya da düşünce ve davranışları belirli bir biçimde etkilemek işlevini taşıyan inanç, tutum ve düşünceler olarak tanımlanmaktadır. Geniş anlamda ise ideoloji; insan ve toplumun geliştirdiği, insan, toplum ve evrene ilişkin kapsamlı bilişsel ve ahlaksal inanç sistemlerinin bir biçimi olarak ifade edilebilir.

Yunanca kökenli bir kavram olan ideoloji, fikir anlamındaki "idea" ve bilim anlamındaki "logos" sözcüklerinden gelmekte ve "doğru düşünme bilimi olarak tanımlanmaktadır (Mardin, 2004). Bir başka tanımlamada ise ideoloji, siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünü olarak tanımlamaktadır (TDK, 2013). Gutek'e (2001) göre ise ideolojiler, en temel anlamda belli bir grubun inanç sistemi olarak ifade edilebilir.

Bazı düşünürler ideolojinin; sadece komünizm, sosyalizm, anarşizm, rasyonalizm veya varoluşçuluk ile sınırlı kalmayıp, sosyal yaşamın geneline yayıldığını belirtmektedir. Buna göre ideoloji; fikir, değer ve inançlar üretilmesi ve temsil edilmesi ile bunların bireyler ve gruplar tarafından ne şekilde ifade edilip hayata geçirildiği ile ilgili bir kavramdır. Daha öz bir anlatımla ideoloji, duyu ve anlamın üretimine verilen addır. Dünyayı algılama biçimimiz ya da kendiliğinden kabul ettiğimiz bir fikir, aslında sosyal yaşamdaki güç ve anlam kesişmesinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bir toplum içinde gelenekler, ritüeller, inanç ve değerler çoğunlukla, bireyin sosyokültürel yapı içindeki yeri hakkında yanlış fikirler üretmektedir. İdeolojiler, bu şekilde bireyin bulunduğu yeri kabullenmesini sağlayarak, eşitsiz güç ve ayrıcalık ilişkilerinin gizlenmesine hizmet etmektedir (Mclaren, 2011; Aktaran Akın ve Arslan, 201: 83).

3. İdeoloji ve Eğitim

Bir ülkede var olan eğitim politikası, o ülkede eğitim sistemini ve okullarda uygulanmakta olan programları etkilemektedir. Eğitim politikalarının oluşturulmasında devletlerin ideolojileri etkili olduğu için bu ideolojilerin eğitim sistemlerini ve programları da doğrudan etkilemesi söz konusudur. İdeolojiler temel yaşam biçimlerini ve alışkanlıklarını değiştirdikleri gibi, kurumsal yapıları ve yönetim biçimlerini de değiştirmektedir. Dolayısıyla ideolojiler eğitim, aile, hukuk, ekonomi ve politika gibi toplumsal kurumları da etkilemekte, yön vermektedir. İdeolojilere zaman zaman toplumun farklı kesimlerinin düşünce ve emelleri de yansıdığı için bu düşünce ve emeller de toplumsal kurumları etkilemektedir (Güven, 2000).

Her devlet belli bilgi ve değerlerin öğretilmesinde eğitimi araç olarak kullanmakta, bunu kendi adına değil topum çıkarına gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Oysa her devletin bir resmi ideolojisinin olduğu ve bu ideolojinin de eğitime yansıması bilinmektedir. Örneğin okullarda uygulanmakta olan programların tamamen tarafsız bilgiler içerdiği söylenemez. Devletin aile, din, tarih, kültür, toplumsal yaşam gibi hemen her konudaki resmi görüşleri doğrudan müfredat içinde yer almaktadır. Modern devletler eğitimi egemenlikleri altında bulundursalar da eğitimi kullanma biçimleri bireyin devletle olan ilişkileri ve yönetim sistemleri açısından farklılık gösterebilmektedir. Bu konuda iki önemli örnek verilebilir. Eski SSCB'de sosyalist ideolojinin kollektif yönelimi eğitim uygulamalarına yansıtılırken, ABD eğitim sisteminde rekabet-yarışma ve başarı gibi daha çok bireysel niteliklerin öğretilmesi daha ön planda yer almıştır. Fakat sistemin ideolojik yönelimi ne olursa olsun her devlet okulları denetim altında tutar. Devletin eğitime müda-

halesi, müfredata, ders kitaplarına, eğitsel yöntem ve etkinliklere yansımakta ve belli bir sınır getirmektedir (İnal, 2008).

Eğitimin ideolojinin bir aracı olduğuna ilişkin görüşler, eğitime ilişkin eleştirilerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu bakış açısına göre, devlet ideolojisi, eğitim kurumlarında bireyleri kontrol etmekte, gözlemlemekte, baskı altında tutmakta, disipline etmekte ve siyasal iktidarla uyumlulaştırmaktadır. Devlet, eğitim kurumlarında ideolojiyi toplumsal kültürün, simgelerin, kavramların, dilin ve günlük hayatın içerisine kurucu, koruyucu ve toplumu düzenleyici bir araç olarak yerleştirmektedir (Çetin, 2001: 201). Devlet egemen ideolojiyi benimsetmek üzere, öğretmen yetiştirmeye, ders kitaplarının hazırlanmasına, eğitim ortamlarının oluşturulmasına, tören ve kutlamaların yapılmasına ve bunun gibi birçok noktaya müdahale etmektedir (Akın ve Arslan, 2014).

Siyasal bir örgüt olan devlet, meşruiyetini toplumsal alanda sürekli hale dönüştürmek için ideoloji ve eğitim gibi araçları kullanmaktadır. Eğitim, ideoloji aracılığıyla kendi ilkelerini topluma dayatmak isteyen siyasal iktidara bu dayatmanın kurumsal zeminini sunmaktadır. Toplumsal birlik, bütünlük ve uyum ideoloji ve eğitim kurumlarıyla gerçekleşmektedir. Birlik, bütünlük ve uyum siyasal iktidara bütüncül bir iktidar alanı meydana getirdiği için önem arz etmektedir. Bu noktada ideoloji ve eğitim, toplumu kontrol etmenin birer aracına dönüşmüş olmaktadır. Birlik, bütünlük ve uyumu sağlama çabası var olan toplumsal, siyasal ve ekonomik düzenin olduğu gibi devam etmesine hizmet ettiğinden siyasal iktidarlar bir bakıma ideoloji ve eğitim aracılığıyla konumlarını güçlendirmektedirler (Çetin, 2001).

Devlet, eğitim kurumları aracılığıyla tüm toplumu kendi ideolojik ilkeleri doğrultusunda kodlamakta, eğitmekte ve kendi ideolojik formlarından kaynaklanan sembolleri, simgeleri ve dili topluma yaymaktadır. Eğitim, bir toplumsal ve siyasal kontrol mekanizması olarak modern devletle beraber çok yoğun ve etkin bir alana hakim olmuştur. Modern devletin öngördüğü egemenlik, ulus yaratma ve merkezi güçlü iktidar ilkeleri eğitimi bu ilkelerin gerçekleştirme alanı olarak görmüştür. Bu yüzden eğitim; siyasal ve toplumsal kabulün, statülerin, kişilik gelişiminin ve birey olmanın bir yolu olarak siyasal iktidarlar tarafından toplumsal alana dayatılan zorunlulukların başında gelmektedir (Çetin, 2001: 207).

Eğitim ve ideoloji birbiriyle yakından ilgili olarak siyasal iktidarın kendi meşruiyet ilkelerine mutlaklık ve kutsallık kazandırdığı araçlardır. Eğitim ve öğretim süresince "bilgi ve 'gerçek' onu üreten ve yayan kurumlarda merkezi bir güce dönüştürülür. Bu 'gerçek', siyasal iktidar tarafından devamlı olarak tek gerçek olarak sunulur. Eğitim kurumlarının yaygınlığı sayesinde devlet ideolojisi en ücra alanlara bile yayılma imkânı bulur. Bilgi de siyasal iktidarın ideolojisini meşrulaştır-

ma işlevini üstlenir. Devlet ideolojisi, eğitici ve öğretici kimliğiyle tüm topluma yayılır. Bilimin siyasal iktidar ile yaptığı bu ittifak sonucu siyasal iktidar bilgiye bir mutlaklık kazandırır. Bu mutlaklık aynı zamanda bilginin kutsanması, kutsallaştırılması anlamına gelir. Siyasal iktidarın bilgiyi kontrolü ile oluşan ideoloji de, bu bağlamda kutsallığı ve mutlaklığından dolayı eleştirilemezliğe yüceltilir. Bu karşılıklı kutsamalar ile toplumsal itaat alanı zihinsel olarak da kontrol altına alınmış olur. Bilim, siyasal iktidarın kontrolünde tüm eski kutsallıklardan boşaltılan alanları doldurarak iktidarın en önemli aracı haline dönüşür. Bu durum Comte'nin ifade ettiği şekliyle bilimin dinselleştirilmesidir. Bu dinselleştirme, modernizmin ürettiği seküler bir mitoloji olarak siyasal iktidarın meşrulaştırılmasının bir aracıdır. Bu aracın mutlaklığı, kutsallığı ve 'gerçekliği' nedeniyle insanın ve toplumun düzenlenmesinde Jakoben düzenleyicilik düşüncesi meşruiyet bulur. Çünkü bu durum mutlaklığın, kutsallığın ve 'gerçekliğin' sahibi olan iktidara bunlardan yoksun olan, karanlıkta olan toplumun aydınlatılması misyonunun meşruiyet ölçütüdür. Bilginin aydınlatıcılığı, siyasal iktidarın ideolojisi ile birleşerek toplumsal düzenleme gerçekleştirilir (Çetin, 2001: 209).

Eğitimin, devlet, siyasal iktidarlar ve egemen güçlerle bağını tartışırken öğretmen, program, okul ve bunun gibi sistemin devamlılığının sağlanmasında önemli görevler üstlenen etkenleri de sorgulamak gerekmektedir. Özellikle, teknik bilgi ile donanıp bütünden habersiz bir şekilde belirli bir alanda icra edilen bir meslek durumuna gelmiş olan öğretmenliğin ideolojik güç ve eğitim konusunun tartışıldığı bir çalışmada değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Yanı sıra, zorunlu eğitim uygulamasıyla tüm bireylerin yaşamlarının bir döneminde devam etmek durumunda oldukları "okul" olgusunun da tartışılması gerekmektedir (Akın ve Arslan, 2014).

Bu gün eğitimi etkileyen çok farklı ideolojilerden söz edilebilir. Bunlardan bazıları aşağıda sıra ile açıklanmaktadır.

4. Liberalizm ve Eğitim

4. 1. Liberalizm Nedir?

Bir kavram olarak liberalizm, daha çok bireyciliğe dayalı, bireylerin siyasal ve ekonomik alandaki hak ve özgürlüklerini güvence altına alan, piyasa ekonomisinin doğal işleyişine bırakılarak devletin ekonomiye müdahalelerinin en az düzeye indirilmesini savunan bir doktrin olarak tanımlanmaktadır. Daha öz bir ifadeyle liberalizm; özel mülkiyet, özel teşebbüs ve hürriyet esasına dayalı bir piyasa sistemi olarak da ifade edilebilir (Aktan, 1996).

Tarihsel kökenleri 17.yüzyılın başlarına dek uzanan liberalizm, başlangıçta John Locke'un eserleri ile "Siyasi Liberalizm Hüviyetinde" ortaya çıkan bir doktrin olmasına karşın, daha sonra özellikle David Hume ve Adam Smith'in çalışmaları ile Ekonomik Liberalizm hüviyetini de kazanmıştır. Adam Smith, "Ulusların Zenginliği" adlı eserindeki "Liberal İhracat ve İthalat Sistemi" ifadesiyle ekonomik anlamda liberal kavramını ilk kullanan yazar olmuştur. Adam Smith'den sonra kullanımı yaygınlaşan kavram, "laissez faire laissez passer" (bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) ifadesinin yerini almış ve düşünce özgürlüğünü, ifade hürriyetini, basın özgürlüğünü ve serbest ticareti savunan bir kavram haline gelmiştir (Yayla, 1992).

Liberalizmin öncelikli amacı toplumu, devletin gözetimi ve kontrollü sisteminden kurtarmaktır. Bu amaç doğrultusunda liberalizmin aristokrasinin egemenliğine karşı verilmiş sınıf savaşlarının en somut ve güçlü kazanımı olduğu söylenebilir (Kahraman 1995:204).

Liberalizm kendi içinde bazı ilkeleri barındırmaktadır. Bu ilkeler; Yayla (1998) tarafından "bireycilik, özgürlük, piyasa ekonomisi, sınırlı devlet" olarak ifade edilmiştir. Bunlar aşağıda kısaca açıklanmaya çalışılmıştır:

Bireycilik: Liberal düşüncenin temeli rasyonel bireydir. Birey her türlü kurumun, yapının ve topluluğun üstündedir. Dolayısıyla birey hakları toplumdan önce gelir. İnsanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran aklıdır. İnsanı diğer kişilerden de ayıran zihinsel kapasitesidir (Yayla, 1992).

Aktan'a (1996) göre, bireycilik insanı merkez kabul eden, insan hak ve özgürlüklerini temel amaç olarak gören felsefi öğretidir. Bireycilik, sivil toplum düzeninin temel ilkelerinden birisidir. Sivil toplumun etkin olması için devletin ekonomik ve sosyal alanlara müdahale etmemesi gerekmektedir.

Bireye toplumdan daha fazla önem veren liberalizm literatüründe bireycilik; bireyi devlet ve toplumdan üstün tutan, bireyin temel haklarını devlete karşı koruma sorumluluğunu üstlenen bir sistem olarak görülmektedir. Liberalizme göre birey temel varlık olup, bireylerin varlığı, sınıf, halk gibi bütün varlıklardan daha gerçektir (Yayla 2002).

Özgürlük: Liberalizmin özgürlük anlayışında düşünme, konuşma ve basın en önemli özgürlüklerdir. Ayrıca liberalizmde birey siyasal ve sosyal alanlarda da özgürlüğe sahiptir. Bunlar: bireyin istediği inanca sahip olması, serbestçe düşünme ve bunları ifade edebilmesi, mülkiyet ve iktisadi özgürlüklerdir. Ekonomik özgürlük ise sadece ekonomik girişimlerde değil aynı zamanda üretici, satıcı ve alıcıların ekonomik anlamdaki işlerini serbestçe yapabilmeleri anlamında kullanılmaktadır. Liberalizmde özgürlüğe hangi açıdan bakılırsa bakılsın, devlet unsurunun mümkün olduğunca geri plana itilerek devletin baskıcı tutumunun ortadan kaldırılması gerektiği anlayışı hâkimdir. Devamında bireyin özgür iradesine bırakılacak olan işleyiş, istenilen sonucu verecek ve liberalizm açısından ideal noktaya ulaşılacaktır.

Sınırlı devlet: Bireycilik ve özgürlük kavramlarının tam olarak hayata geçirilebilmesi için devletin sınırlandırılması, küçültülmesi ve daraltılması gerekir. Devlet her alana müdahale ettiği ve bireyi sınırlandırdığı sürece liberalizmin hayata geçirilmesi imkânsızdır. Bu yüzden bireyi sınırlandırmamak için devleti sınırlandırmak gerekir. Bireyin özgürlüğü için tehdit konusu olan konulardan biri de diğer bireyler olsa da, devlet en büyük tehlike olarak görülmektedir. Bunun için liberalizm vatandaşlar üzerinde sonsuz otoriteye sahip olan, onlardan ayrı ve onlardan üstün bir varlık olarak bulunan devleti reddetmektedir (Yayla, 1998).

Liberalizme göre devletin temel görevi, dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı güvenliği, içeride de düzeni sağlamakla sınırlıdır. Devletin görevi trafik polisinde olduğu gibi kuralların konulmasından sonra kurallara uyulup uyulmadığını denetlemektir. Bunun için dışarıdan gelecek saldırıları önleyecek bir güvenlik sistemi, toplum içinde düzeni ve adaleti sağlayacak idare ve hukuk sistemi yeterlidir. Devlet bireylerarası anlaşmazlıklarda taraf olmayacak, hakem konumunda bulu-

nacaktır. Ancak, devlet geleneksel toplumsal yapının devrettiği makul olmayan imtiyazları ortadan kaldırarak fırsat eşitliğini de sağlayacaktır (Yılmaz, 2001).

Piyasa ekonomisi: Piyasa; bireylerin karşılıklı rızalarıyla oluşan ve toplumda ekonomik faaliyetlerin baskısı olmadan düzenlenmesini sağlayan bir mekanizmadır. Kendi çıkarlarını en iyi kendisi bilen bireylerin yarışı ve işbirliğiyle toplum için en iyi olan ortaya çıkacaktır. Mises'te "özgürlüğü korumanın en iyi yolunun kanunlar ve anayasalar değil, piyasa olduğunu" söylemektedir. Ona göre piyasada özgürlüğü sağlamanın aracı rekabettir ve piyasa insanlara sonsuz imkânlar sunarak onları özgür kılar. Böylece işçi işverenin insafına bel bağlamak durumunda olmadığı gibi tüketicide tek bir üreticiye bağlı olmayacaktır. Yani hiç kimse diğer kimselerin elini öpmek durumunda kalmayacaktır. Piyasa ekonomisinde zorlama yoktur ve insan ilişkileri gönüllülük esasına dayanır (Yılmaz, 2001).

4.2. Liberalizmin Eğitim Anlayışı

Liberalizmin ön gördüğü eğitim anlayışı; eğitimdeki zorlayıcı yöntem ve öğretimin, ezberleyici metotların, bireysel yaratıcılığa zarar verdiğinden dolayı terkedilmesini öngörür. Bireysel yaratıcılığın ön plana çıktığı bu akımda, bireyin zihinsel yönde gelişme ve değişmeye dair büyük bir yatkınlığı olduğu anlayışı benimsenmiştir. Liberalizme göre toplum, siyaset ve eğitim yaşamla birlikte değişebilir. Bu yüzden bireyler mutlak doğrular, kökleşmiş gelenekler yerine görece yöntemler ile gelecekleri değiştirip kontrol edebilirler (Uğurlu, 2015).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Eğitimin liberalizmdeki anlamı, insanlara mesleki eğitim vermek değildir. Onların zihinsel anlamda gelişmelerini sağlayarak mantıklı, eleştirel ve aklını kullanılabilen bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır.

Liberalizmle ilgili ilk düşünceler Realizmin öncüsü Aristo'da görülmektedir. Aristo'ya göre soylu bir bayan için eğitimin amacı, onun zekâ ve yetilerini sonuna kadar geliştirmek, zamanını etkili kullanmasını sağlamaktır. 19. yüzyılda liberal eğitim yalnızca zihnin yetiştirilmesidir. Dolayısıyla bu dönemde eğitimle hedeflenen zihnin mükemmelliğidir. 20. yüzyılla birlikte liberal eğitim yeni bir yöne girmiş, zihinsel özelliklerin, yeteneklerin ve aklın gelişimi ön plana çıkmaya başlamıştır. Artık liberal eğitimde, bireyler keşfettiği bilgileri kavrama, yorum getirme, çözümleme sürecine doğru girmiştir. Liberalizm, özellikle otoriter eğitim anlayışında birey özgür olamadığı, farklı düşünemediği için geleneksel anlayışa karşı çıkmıştır (Uğurlu, 2015).

Klasik liberal eğitimde çıkarılabilecek önemli nokta, liberalizmin savunmuş olduğu özgürlükçü anlayışın eğitim alanına yansıdığında; bireyselliği ön plana çıkaran, toplum içerisinde birden fazla düşünceye hitap eden, bireylerin üretkenliğini, yeteneklerini ve yaratıcılığını ortaya çıkaran bir eğitim olduğudur. Liberalizme göre iyi eğitim alan bireyler ekonomik, sosyal, siyasal ve toplumsal olaylarda kendi fikirlerini savunabileceklerdir. Klasik liberal eğitime göre her türlü baskıya karşı öğretmen ve öğrencinin özgürlüklerinin korunması sağlıklı bir eğitim şarttır (Uğurlu, 2015). Gutek'e (2001) göre liberalizm anlayışında eğitim özgürlüğü, konuşma ve araştırmaya dönük bilgi edinme süreçlerinin önündeki engellerin kalkmasıyla mümkün görünmektedir.

Liberal eğitimin en önemli amacı bireyi özgür yapmasıdır. Fakat bu özgürlük fiziksel, ekonomik ya da siyasi özgürlük anlamında değildir. Liberal eğitimin amacı zihinsel özgürlük ya da manevi veya ruhsal özgürlüktür (Uğurlu, 2015).

Liberalizmin eğitim anlayışı ile ilgili yukarıda yer alan bilgilerden sonra liberalizmin eğitim ilkelerini şu şekilde ifade etmek mümkündür (Arslan, 2012: 120-121):

- Yaygın eğitim: Liberaller temsili bir hükümetten yasalarını bilen bunlara ve ortak yaşamdaki refaha önem veren okuryazar vatandaşlara ihtiyaç olduğuna inanmışlardır.
- Vatandaş eğitimi: Liberalizm, vatandaşların genel eğitimlerinin yanısıra hem düşünsel gelişmeyi hem de verimi arttıracak özel bir vatandaşlık eğitiminin verilmesini gerekli görürler.
- Klasik liberal kurumlar kadar reformist liberalizmin genel ilkesi, devlerin kiliselerin baskıcı ve zorlayıcı kurumları karşısında öğrencilerin ve öğretmenlerin özgürlüğünün korunmasının gerektiğidir. Öğrencilerin öğrenme hakkı vardır. Öğretmenler öğrenmeyi kolaylaştıran bir sınıf atmosferi yaratmada başarısız olduklarında bu hakkı zedelerler. Aynı şekilde öğretime zarar veren öğrenciler de öğretmenlerin öğretme haklarını olumsuz etkiledikleri gibi diğer öğrencilerin öğrenme haklarını engellerler.
- Araştırma yapmak ve öğretimdeki araştırma sonuçlarını kullanma özgürlüğü vardır. Öğretimde ve araştırmada ön yargıların yeri yoktur.
- Liberal görüşe göre okullar siyasal açıdan özgürdürler. Belirli siyasal parti, platform veya programların aracı olma işlevini üstlenemezler. Okulları siyasi ideolojiden uzak tutup onları liberal vatandaşlar yetiştirecek değerler, davranışlar, yöntemler yükleyecek bir denge oluşturmak hem zor hem de hassas bir konudur.

4.3. John Locke ve Eğitim

John Locke aristokrat bir İngiliz ailesinin çocuğu olarak 1632 yılında Bristol'da dünyaya gelmiştir. 17. Yüzyılın en önemli düşünürlerinden birisi olan O, insan zihninin boş bir levha olduğunu ve insanların sahip oldukları bilgileri sonradan deneyim yolu ile elde ettiklerini belirtmiştir. Siyasi anlamda da önemli bir yere sahip olan Locke, "doğa durumu" kavramını ortaya atmış ve bu kavramla şunu anlatmak istemiştir: Bu kavram insanların başkalarına bağımlı olmaksızın doğa yasalarının sınırları içinde eylemleri, sahiplikleri ve kişilikleri konusunda özgür olduklarını anlatmaktadır. Bu durumda hiç kimse diğerinden daha üstün olmayıp bütün iktidar ve yetki karşılıklı olup bir eşitlikten söz etmek mümkündür (Uğurlu, 2015).

Hükümet Üzerine İki Deneme (1690) adlı eseri, liberalizmin kutsal kitabı olarak anılmaktadır. Locke'un başlangıçta kabul görmeyen düşünceleri, 18. Yüzyıldan itibaren önem kazanmaya başlamıştır. Onun İngiltere dışında düşüncelerinin önem kazanması özellikle Fransa'da başlıca Voltaire'in etkisiyle oldu. Locke, 1704 yılında Essex'te ölmüştür (Vorlander, 2004).

John Locke liberalizmin önemli temsilcilerindendir. Onun liberalizme ilişkin düşünceleri sadece siyasal alanda değil eğitim alanında da etkili olmuştur. Locke, kralın Tanrıdan aldığı yetkiyle devleti yönettiği anlayışına karşı çıkmaktadır. Bu anlayışa göre, kralın Tanrısal yönetimi altında bulunan insanlar yöneticilere bo-

yun eğmek için doğarlar ve otoriteye boyun eğmek için eğitilirlerdi. Bu yurttaşlar aristokratlar ve monarklar gibi doğuştan ve miras yoluyla imtiyazları kendilerine geçmiş üst sınıf insanlar değildi. Oysa Locke'un liberal ideolojisi bu anlayışa karşı çıkmaktadır. Ona göre artık yeni siyasal ve toplumsal durum eskisi gibi hiyerarşik bir yapı arzetmiyordu. Siyasi yapının gücü artık halktan geliyordu. Çünkü yöneticilerin görevi doğuştan gelmiyor, sonradan ediniliyordu. Vatandaşlık eğitimi de sadece aristokratlara ait bir durum değildi. Bunun yerine ülkenin tüm vatandaşlarının devletin işleyişinde görev almalarını sağlatacak eğitim verilmeliydi (Gutek, 2001).

Locke, İnsan Zihni Üzerine İnceleme adlı eserinde insan bilgisinin tek kaynağı olarak tecrübeyi esas almaktadır. Ona göre fikirler (tasarımlar, kavramlar, bilgiler) sadece aklın uyanması ile tanınan şeyler değildir. İnsan Descartes'in iddia ettiğinin aksine, doğuştan hiçbir bir fikre ve hiçbir ahlaki düşünceye sahip değildir. Bu nedenle ona göre insan zihni doğuştan bir zekâdır (Aytaç, 1998).

Locke, eğitimin etkililiği konusunda da oldukça iyimserdir. Onun bu konudaki görüşleri on insandan dokuzunun iyi ya da kötü, faydalı ya da faydasız oluşlarında aldıkları eğitimin etkisi bulunmaktadır. Böylece Locke, insanlar arasındaki zihni ve ahlaki farklılıkları onların aldıkları eğitime indirgemektedir. Bu durum çocukların zihinlerinin daha erken yaştan itibaren işlenmesinin zorunlu olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir (Aytaç, 1998).

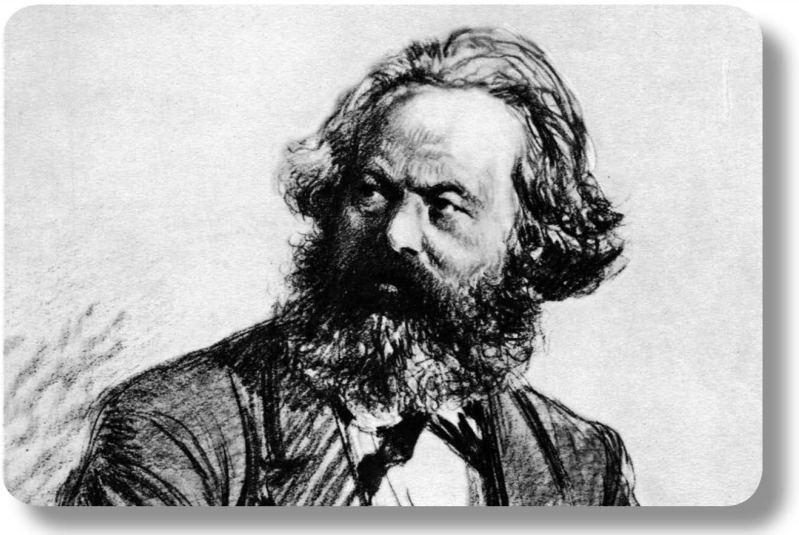
Diğer yandan Locke'ta eğitimin amacı, çocuğu içgüdülerinin ve tutkularının esaretinden korumak, köle ya da başkalarına hükmeden olmayıp liberal yönetime iyi bir yurttaş yetiştirmektir. Locke'un liberal eğitiminde yaşam boyu insanların kendisini eğitmesi gerekmektedir. Bu anlayışa göre eğitim, insanın entelektüel kölelikten kurtulup zihinsel özgürlüğe ulaşmasının aracı olarak görülmelidir (Cevizci, 2017).

Locke, Ortaçağ skolâstik düşüncenin kalıntısı olan öğretim yöntemlerini eleştirir. O, Eğitim Üzerine adlı kitabında kendi geliştirdiği psikoloji ve ahlâk üzerinde temellenen yeni bir eğitim yöntemi önerir. Öncelikle derslerde basit bir metot kullanılmalı, öğretme çocuklar için bir eğlence ve dinlenme olmalıdır. Çocuk doğuştan tüm ilkelerden yoksun olduğundan, eğitim deneyim yoluyla, mutluluğu gerçekleştirme amacı taşımalıdır. Eserinde anlattığı eğitim modeli; çocuğun bireyselliğini geliştirebilmesi, sağlam iradeli bir birey oluşturma ve çocukların büyüdüğünde topluma faydalı bir birey olması temeli üzerine oturmaktadır (Thilly, 2000).

Locke, öğretim metotları konusuna değinirken çocuğun yapısından hareket etmektedir. Ona göre çocuklara erken yaşlarda mümkün olduğu kadar az kural verilmelidir. Çocuklara öğretilen şeylerin tabii ve sürekli bir alışkanlık haline ge-

lebilmesi için sık tekrarlarla alıştırmalar yaptırılmalıdır. Fakat çocuk bu süreçte öğretmenin kendisini yönettiğinin farkında olmamalıdır. Onun talep ettiği bu ferdiyetçi eğitim, okullarda uygulanan kollektif eğitime benzememektedir. Bu eğitim bireysel bir eğitimdir. Locke'a göre iyi yetiştirilmiş bir gencin sahip olması gereken dört şey bulunmaktadır. Bunlar; erdem, pratik beceri, iyi bir hayat tarzı ve bilgidir. Bunlar ahlaki ve dini eğitimle sıkı sıkıya bağlıdır (Aytaç, 1998).

5. Marksizm ve Eğitim

İdeolojiler arasında Marksizm, ideoloji sorunu açısından en fazla tartışılan ideolojilerin başında gelmektedir. Marksizm, Karl Marx'ın görüş ve önerilerin sistemleştirilmiş halidir. Marx, bazı kişiler tarafından, genel olarak üç gelişmiş ülkenin ideolojilerini sürdürmüş ve tamamlamış bir deha olarak görülmektedir. Klasik Alman felsefesi, klasik İngiliz ekonomi politiği ve Fransız devrimci öğretileriyle iç içe girmiş Fransız sosyalizmi bu üç ideolojiyi temsil etmektedir.

3 Mayıs 1818 yılında Trier'de Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Marx, lise öğrenimini Trier'de, yükseköğrenimini Bonn ve Berlin'de tamamlamıştır. 1841 yılında Jena Üniversitesi'nde doktorasını tamamlayan Marx, Berlin'de genç Hegelciler ile tanışmıştır. Marx'ın hayatında dönüm noktası Frederich Engels ile tanışmasından sonradır. Paris'te "Vorvarts" adlı dergiyi çıkarmış, bu dergi yüzünden Prusya hükümetinin baskısıyla Paris'ten gönderilmiştir. Paris'te 1847 yılında Engels ile beraber "Felsefenin Sefaleti" adlı eseri yazmıştır. Brüksel'de 1847 yılında Komünist Birliğine kaydolmuş, birlikçe verilen komünizm manifestosu konulu eseri nedeniyle Brüksel'de de sürülmüştür. 1849 yılında Londra'ya giden Marx ölümüne kadar burada kalmış, yazmış olduğu yazılar ve Engels'in mali desteğiyle geçimini sağlamıştır. Maddi açıdan zor geçen bu yıllarda üç çocuğu ölmüş, açlık ve sefaletle mücadele ederek bilimsel çalışmalarına devam etmiştir. Bu ça-

lışmalar sonunda; Politik Ekonominin Tenkisi Üzerine ve ana eseri olan Sermaye adlı eserleri yazmıştır. Marx, 17 Mart 1883 yılında yaşama veda etmiştir.

Aytaç (1998: 285-290), Marx'ın felsefi ve eğitimsel görüşleri ile ilgili görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır:

Felsefi Görüşleri: Engels ile beraber Tarihi ve Diyalektik Materyalizm adlı eseri yazmıştır. Hegel'in diyalektik metot görüşü ile Ludwig Feuerbach'ın maddenin tek varlık olduğu konusunda görüşlerinden hareket eden Marx ve Engels bu görüşleri materyalist ve komünist bir tarih felsefesini kurmada kullanmışlardır. Marx'ın düşüncesinde ekonomik yapı bir toplumun hukuk, ahlak, sanat, eğitim gibi diğer tüm kültür hayatını belirler. Buna göre kültür süreçleri ekonomik şartların sadece bir ifadesinden ibarettir. Marx'a göre tarihi gelişim süreci içinde üretim şekilleri ve üretim biçimleri manevi üst yapı ile sürekli bir çelişki içine düşer. Bu çelişkiler ancak diyalektik bir süreç içinde ortadan kalkar. Bu diyalektik gelişme ile ilerleme meydana gelir. Tarihi materyalizm teorisine göre tarih bir sınıflar savaşıdır. Ekonomik gelişim sürecinde sınıflar teşekkül edince bunu bir sınıfın diğer bir sınıfa hâkimiyeti ve bu hâkimiyet ilişkisine destek olacak ve bunu sürdürecek devlet teşekkül eder. Ona göre tüm toplumsal hayat özel mülkiyetin hâkim olduğu Feodalizm ve Kapitalizmden Proletaryanın hâkim olacağı Komünizme doğru bir gelişim göstermektedir.

Eğitim Görüşleri: Marx, doğrudan eğitimle ilgili bir eser kaleme almamış olsa da farklı eserlerinde eğitimle ilgili düşüncelerine yer vermiştir. Gençlik döneminde daha çok hümanist anlayışa uygun bir eğitim anlayışı benimseyen Marx'ın bu düşünceleri ileriki dönemdeki düşüncelerinin çekirdeğini oluşturur.

Marx, gençlik devrinde yazmış olduğu eserlerinde bireylerin mükemmelliğe erişebilmeleri için hakiki, tüm yönlü ve derin duyguları gelişmiş insanlar haline gelmelerini ister ve bunun içinde mevcut işbölümün kaldırılmasını talep eder. Ona göre ancak bu şekilde varlık ile öz, özgürlük ile zorunluluk, birey ile tür arasındaki çatışmanın ve çelişkinin aşılması mümkün olur. Marx'a göre mevcut durumda işbölümü insanları köleleştirmekte, insanı kendisine yabancılaştırmaktadır. Ancak geleceğin komünist toplumunda insan, mevcut kapitalist işbölümünün bu kötü etkisinden kurtarılarak her yönü ile gelişebilir.

Marx, 1848 yılından itibaren olgunluk dönemi eserlerinde hümanist eğitim görüşlerinden politeknik eğitim anlayışına doğru bir değişim yaşamıştır. Bu dönem eserlerinde eski işbölümün kaldırılması, bunun yerine insanın her yönlü gelişimini engellemeyen yeni bir işbölümünün yer almasını öne sürer. Yeni toplum düzeninde eğitim nasıl olmalı sorusuna Engels ile beraber Komünist Manifestosunda "Bütün çocuklar için resmi ve parasız bir öğretim, çocukların bu günkü

şekilde fabrikalarda çalışmalarının kaldırılması, eğitimin maddi esastaki bir üretimle birleştirilmesi" şeklinde cevap verir. Marx ve Engels, eğitimin maddi üretim ile birleştirilmesinden; toplumsal üretimin arttırılması, insanların her yönü ile geliştirilmesinin sağlanmasını amaçlamaktadırlar. İnsanın tüm yönü ile geliştirilmesi Marx'ın eğitim anlayışında önemli bir yer tutar. Buna göre yeni insan ancak üretici esastaki bir işe katılmak suretiyle şekillendirilebilmektedir.

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Marxist eğitim anlayışının önemli kavramlarından birisi olan politeknik eğitim nedir?

Diyalektik materyalizme dayanan ve onun eğitime uygulanması olan Politeknik eğitim çok yönlü eğitimi ifade etmekte olup; zihinsel, bedensel ve estetik açıdan verilen eğitimi kapsamaktadır. Politeknik eğitimde eğitimin merkezinde öğretmen ya da öğrenciden ziyade 'çalışan insan' bulunmaktadır. Politeknik eğitim; üretim ve tekniğin bilimsel temellerini, özellikle de üretimin teknik, teknolojik, ekonomik ve bilimsel temellerini öğrenciye uygulama ile öğretme fırsatı verir. Ders; üretime yönelik iş ile birleştirilmiş olur, eğitim ve üretim iç içe geçer. Öğrenci aldığı eğitim sonucunda toplumun ve üretimin bir parçası haline gelir.

Marx ve Engels'e göre geleceğin eğitimi üretici eğitimdir. Bu eğitimin merkezinde ekonomik açıdan fayda sağlayacak üretici iş yer almaktadır. Yani eğitim ile üretici birleştirilmektedir. Bu yeni eğitime beden eğitimi ve estetik eğitimi de eklenmektedir. Yeni eğitim modelinde toplumsal iş sürecine katılım yeni nesillerin her yönü ile geliştirilmesinin ön şartlarından birisini teşkil etmiştir. Marx, Sermaye adlı eserinde de geleceğin eğitimini fabrika içinde görmektedir. Yeni eğitim anlayışında üretici iş, eğitim ve jimnastik birleştirilecektir. Eğitim bu yönüyle hem toplumu geliştirecek hem de bireyin her yönü ile gelişmesini sağlayacaktır. Marx ve Engels'te eğitim ile üretici işi birleştiren bu yeni sisteme politeknik eğitim adını vermektedirler.

6. Ütopya ve Eğitim

6.1. Ütopya Nedir?

İnsanlık tarihi boyunca mistiklerden sosyal bilimcilere kadar ortaya konulan düşüncelerde mükemmel bir toplum ya da bir ütopya yaratma amacı güdülmüştür. Mükemmel bir toplum kurma düşüncesi bazen dinsel bir olguya dayalı olarak

gerçekleşmiş, bazen de bu mükemmellik arayışı içinde sosyal, siyasal, ekonomik ve eğitimsel kurumları bir arada bulunduran kompleks toplumsal bir yapı oluşturmak biçiminde kendisini göstermiştir (Gutek, 2001).

Yunanca bir kelime olan ütopya, "İdeal bir toplum düzeni ya da yönetim biçimi ortaya koyan tasarım" anlamına gelmektedir. Ütopik düşünceler genellikle insan zihninde başlar ve yazılı bir eserle son bulur. Ütopyalar, toplumsal veya siyasal bir kaçışın öyküsü olduğu gibi, memnuniyetsizlik veya mükemmellik düşüncesinin bir ürünü de olabilirler. Ütopya ile ilgili yapılan tanımlamalarda bazen salt yönetim ve toplum vurgusu yapılmaktadır. Genel anlamda ütopya ideal bir toplum düzeni ya da yönetim biçimi ortaya koyan tasarım olarak tanımlanabilir (Cevizci 2003: 9).

Kavram, ilk kez Thomas More tarafından 1516 yılında kaleme alınan *Utopia* isimli eserde kullanılmıştır. Thomas More'dan itibaren ütopya kavramı, tüm hayali ve ideal toplum tasvirlerinin adı haline gelmiştir. Ütopya sözcüğü, Yunanca topos (yer) sözcüğüne olumsuzluk öneki eklenmesiyle türetilmiştir. "İyi anlamına gelen eu takısını alarak 'iyi yer' anlamındaki eutopos, ou takısını kullanarak 'hiçbir yer' anlamını taşıyan outopos kelimelerinin birleşiminden oluşturulmuştur (Aksoy, 2003; Öztürk, 2001).

Ernst Bloch'a göre ütopyacılık, aynı anda her yerde bulunan bir öngörücü bilinçtir. Bloch'a göre ütopyanın henüz olmamış olan ve henüz bilincine varılmamış olan iki türü vardır. O, buradan yola çıkarak ütopyaları maddi ve öznel ütopyalar olarak sınıflamaktadır. Burada dikkate çeken bir diğer tanımlama ise Caruso'ya aittir. Çünkü Caruso, 'entropi'nin karşısına 'ütopya'yı koymaktadır. Yani ölümün, tükenişin, sona erişin karşısında umudun, yeniden varoluşun simgesi olarak ütopya vardır (Tandaçgüneş, 2013).

Ütopyaların amacı, toplumsal sorunları bir kez ve tümüyle olumlu bir sonuca ulaştırmak ve toplumun son durumunu tahmin etmektir. Bu toplumsal düzen bir kez kurulduktan sonra, bir daha değişikliğe ihtiyaç duymamaktadır. Kurgulanan ütopik düzen en mükemmeli olduğu için, üzerinde yapılacak en ufak bir değişiklik onu olumsuz bir yapıya dönüştürebilmektedir. Bu nedenle ütopyalarda özgün bireysel düşüncelere, duygulara ve davranışlara yer yoktur. Bireylerden, toplumun bütün kurumlaşmasını koşulsuz kabul etmesi beklenmektedir. Ütopya, genellikle

en iyiyi ortaya koyduğunu iddia ettiğinden, ortaya konulan bu durumdan başka şeyleri kavramaya çalışmak hem mantıksız hem de gereksiz olarak görülmektedir. Çünkü en iyisi budur (Bezel, 1984).

Ütopyalar, içinde yaşayan topluma eşitlik, özgürlük, adalet, mükemmel yönetim gibi idealleri vaat eder. Ütopya toplumunda istenmeyen olaylar ya yoktur ya da çok azdır. İstenmeyen durumları meydana getiren bireyler, filozof veya rahip krallar tarafından en adil şekilde cezalandırılır. Ütopyanın içerdiği bu anlam, genellikle insanlığın refahı, güvenliği ve mutluluğu için idealize edilmiş en iyi toplumsal düzen olarak özetlemek daha doğrudur (Tandaşgüneş, 2013).

6.2. Ütopya ve Eğitim

Ütopyalarda ideal toplum anlayışı ifade edilirken en önemli araçlardan bir tanesi de eğitim olarak görülmüştür. Neredeyse tüm ütopyacılarda eğitimin önemli görülmesi tesadüf değildir. Çünkü ideal toplumun oluşturulmasında eğitim, önemli bir yere sahiptir. Eğitim; toplumun devamını ve bütünlüğünü sağlaması, bireylerin sosyalleşmesi ve toplumsallaşması, toplumun geçmişi ile geleceği arasındaki devamlılığını sağlamaktadır (İnal ve Kaymak, 2014). Emile Durkheim'in toplumsal bir olgu olarak kabul ettiği eğitim, her toplumun kendi toplumsal gerçekleri doğrultusunda ve ihtiyaç duyduğu, ahlaki, sosyal, kültürel, ekonomik vb. gereksinimlere göre yeni kuşaklara aktarılır; bireylere aidiyet duygusu kazandırmak ve onları topluma bağlamak, toplumun ahlaki sorunlarının çözümünü gerçekleştirmek de yine eğitimden geçmektedir (Doğan 2014). Ozmon'a (1969) göre ütopyacılar eğitime; uygun eğitilmiş insanın amaçlanması ve insanı değişime uygun hale getirebilmek için oldukça önem vermişlerdir.

Ütopik açıdan eğitim üç açıdan analiz edilmektedir Gutek (2011: 249-250). Bunlar; ikna etme yoluyla eğitim, toplumsallaşma olarak eğitim ve öğretim işi olarak eğitimdir. İkna etme yoluyla eğitimde ütopikler savundukları sosyal ilkeye inanmışlar, bu ilkenin doğruluğuna kanaat getirdikleri için de bireyleri düşüncelerinin doğruluğuna inandırmak amacıyla ikna metodunu kendilerine misyon edinmişlerdir. Toplumsallaşma olarak eğitimde ütopikler kendi içlerinde kaynaşmış bir toplum yaratmaya çalışmışlar, bu yeni top-

lumda eski Yunan polislerinde olduğu gibi tam bir eğitim atmosferi oluşturmaya çalışmışlardır. Çalışma ortamındaki sanatsal, ekonomik, toplumsal ve boş zamanlardaki ilişkiler toplumun duyarlılığını güçlendirip toplumsal, paylaşımcı değerleri yaşatacaktır. Kollektif yaşam biçiminin bireylere komünal değerlere ilişkin bir bilinç kazandıracağı düşünülmüş, eğitime kültürleme işlevi yüklenmiştir. Öğretim işi olarak eğitimde ütopikler gençlerin kurum ve okullardaki eğitimlerine büyük önem vermişler, çocukların yeni toplumun oluşumunda anahtar rolü oynayacağını kabul etmişlerdir. Çocukların doğuştan zayıf, niteliksiz olduklarını ileri süren görüşleri reddeden ütopikler insan doğasının çok uyumlu, esnek olduğuna inanmışlardır. Bu nedenle onlara göre eğitim küçük yaşlardan itibaren başlanmalıdır. Küçük çocuklar eski düzenin eğilimlerinden ve ön yargılarından uzak tutulmalı, okullarda eski toplumun yanlış bilgileri düzeltilmelidir.

Ütopyasında eğitim ve bilime önem veren kişilerin başında Campanella gelmektedir. Onların ütopyalarında üretilen toplum modelinin ve toplumsal gerçekliğin devamında eğitim, işe koşulan en önemli enstrüman olarak karşımıza çıkmaktadır. Campanella, eğitim ve bilim konusuna önem vermiş, bu doğrultuda birtakım kurumlar, yasalar, sistemler ortaya koymuştur. Doğru bir toplum ve iyi insanlar hayal eden ütopyaları anlamada, eğitim bir projeksiyon görevi görmesi bakımından da önemli görülmektedir (Öztürk 2004).

17. yüzyılın Rönesans hareketleri ile bilimsel düşüncede ortaya çıkan doğayı anlama, yorumlama ve kilisenin dogmatik düşüncelerine karşı çıkış, Campanella'nın ütopyasında da etkisini göstermektedir (Öztürk 2004).

Güneş Ülkesi'nin eğitim sistemi, hem yaygın hem de örgün bir eğitim modelini yansıtmaktadır. Eğitim, devletin üstlendiği bir sorumluluk olarak algılanmış, tek tek bireylerin bu sorumluluğu yerine getiremeyeceği, bu durumunda, devletin ve toplumun bekasını tehlikeye atacağı düşünülmüştür. Güneş Ülkesi'nde eğitim, bir yaşından itibaren başlar, kız ve erkek çocuklar ayırt edilmeksizin tüm çocuklara ücretsiz ve zorunlu olarak verilir. Çocukların ortamda serbestçe hareket ederek dili ve diğer bilim dallarını öğrenmeleri, modern eğitimcilerden Maria Montessori'nin (1870-1952) eğitim anlayışı ile benzerlik göstermektedir (İnal ve Kaymak 2014).

Campanella'da oyun odaklı eğitim ve meslek eğitimi önemlidir. Aydın (2006), Campanelle'deki oyun anlayışının Platon'a kadar gittiğini belirtmekte ve oyunun çağdaş eğitimde de önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Güneş Ülke-

sinde insanlarda ne kadar çok yetenek varsa, her yeteneğe karşılık gelen bir meslek ve zanaat vardır; bunun nedeni herkesin bir işe sahip olmasını sağlamak ve yeteneklerine uygun iş yapmalarına olanak sağlamaktır.

Ütopik eğitimcilerden bir tanesi de Robert Owen'dır. Owen, New Lanark'a yerleşmek için geldiğinde kasvetli alanlarda kurulmuş imalathaneleriyle tipik bir 19. yüzyıl fabrikasıyla karşılaşmıştır. Soylu aileler tarafından yönetilen bu fabrikalarda fakir kişilerin ve yetimlerin çalıştığını görmüş, özellikle sabah altıdan akşam yediye kadar çalışan altı, yedi ve sekiz yaşındaki çocuk işçilerin durumuna çok üzülmüştür. Buranın yaşamını da kötü ve huzursuz bulan Owen, yaşadığı yeri mutlu ve yaşanabilir bir yer haline getirebilmek için ütopyacı görüşlerini bu kasabada uygulama fırsatı bulmuştur. Sosyal reform ve eğitim yoluyla toplumu yeniden düzenlemek için projesini geliştirmiş, reformunu çevreci bir ilkeye dayandırarak insan karakterini belirlemiştir. Owen'a göre uygun bir toplum, doğru sosyal bilim ilkeleriyle kurulup yönlendirildiğinde insan karakteri de belirli bir biçimde şekillendirilebilmektedir. Ona göre iyi bir yönetimle en kötüden en iyiye, en cahilden en bilgiliye bir karakter değişimi yaratmak mümkündür. Kiliselerin gelenekselliği desteklediğine ve insanın gelişimine engel olduğuna inandığı için örgütlenmiş bir dine karşı çıkmış, mezhepsel eğitimi peşin yargılara, dogmatizme yol açıp, çocukların zihinlerine yarışmacı/bir düşünce yerleştirdiği için eleştirmiştir. İnsanların doğuştan iyi olduklarına inanan Owen, karakterlerin mükemmelleşmesi için sadece iyi bir çevreye ihtiyaç olduğunu belirtir. (Gutek, 2001: 231-233).

7. Konservatizm (Muhafazakarlık) ve Eğitim

En önemli özelliği, mevcut kurumları ve şartları koruma eğiliminde olması olan muhafazakarlık, otoriteyi temele alıp geleneğe önem verir, tolumun hiyerarşik düzenini ve yol gösterici olarak da geçmişi benimser. Sosyal, siyasal, ekonomik, eğitimsel değişme ve yeniliklere şüpheyle bakmaktadır (Gutek, 2001).

Gutek (2001: 220-222) Konservatizmin temel olgularını şu şekilde sıralamaktadır:

a. Konservatizm ve Geçmiş: Geçmiş, sosyal kurumları ve insan ilişkilerini biçimlendiren geleneklerin kaynağıdır. Bu geçmişten dolayı kişiler kültürel kimlik kazanırlar ve tarihsel süreçte ortaya çıkan toplumun üyeleri haline gelirler. Geçmişe ve tarihe konservatif saygı duymanın öğretilmesinde ise eğitimle mümkündür.

Konservatifler, çocukların ve gençlerin geçmişle bağ kurabilmeleri için tarih ve edebiyata önem verirler. Onların tarih ve edebiyatla kültürel bir kimlik kazanacaklarına inanırlar.

b. Geleneğin Rolü: Geçmişin muhafazakarlık anlamında yorumunda temele alınan düşünce geleneğin önemidir. Bu ideolojide geleneklere, toplumsal süreklilik sağlayıp bir nesilden diğerine aktarıldığı için önem verilmektedir. Gelenekler, özellikle toplumun kültürel açıdan kollektif yaşantısını temsil ederler. Eğitimle güçlendirilen kültür bilinciyle bireyler belirli bir grubun üyesi olup bu grupla tanımlanırlar.

c. Organik Toplum: Onlara göre toplum, üyelerinin ve sosyal sınıfların toplumun tümünün iyiliği için çalıştıkları bir organizmadır. Organik bir toplum; dil, milliyetçilik, adet ve gelenek gibi ortak kültürel değerleriyle var olur.

d. Hiyerarşik İlişki: Onlara göre toplum düzgün olarak işlediğinde üyeleri sınıfsal veya belirli bir derece olarak düzene sokulan hiyerarşik bir organizasyondur. Hiyerarşi ilkesi, bu sınıfsal düzenlemeye uygun eğitimsel sonuçlara neden olur. Sosyal sınıflara ve statülere dayalı bir monarşik toplumda eğitimin unsurlarını bu olgular belirler. Örneğin prense uygun eğitim onu krallığa hazırlar. Bir aristokrat için ise en iyi eğitim devlet yöneticiliği, askeri bilgiler gibi konularda bilgiler veren eğitimdir.

Bunun yanında Gutek (2001: 226-227) okul, müfredat, öğretmen konusunda da şunları söylemektedir:

Konservatif ideolojide okul; kültürel mirası aktaran, değerleri koruyan; kültürel mirası yetişkinlerden kültürel bilgisini tamamlamamış olan bireylere nakleden, böylece de bu değerleri gelecek nesiller için güvence altına alan bir kurumdur. Okullar geleceğin liderlerini yetiştirmek için hem kendi içinde hem de diğer kurumlara yardımcı olan bir kurumdur.

Bu ideolojiye göre müfredat bireylere genel kültürü aktarırken toplumun çeşitli tabalarına da uygun nitelikte bir eğitim sağlar. Bu müfredat genellikle genel yetenekleri oluşturan okuma, yazma ve matematik programlardan oluşur. Ayrıca müfredatta toplumsal üyeliğe, ulusal devlete saygı göstermek gerektiği önemli edebiyat eserleri aracılığı ile öğretilir.

Konservatif bir öğretimde öğretmen, kültürel mirası çocuklara ve gençlere aktaran, onlarda bu kültür doğrultusunda bir karakter ve zihinsel bakış açısı oluşturan aracı konumunda bir kişidir. Öğrenciler bu idealist öğretmeni örnek olmalıdır. Öğretmen bu nedenle öncelikle kendisi kültürünü iyi bilmeli ve bunu davranışlarında yansıtmalıdır.

8. Özet

İdeoloji, Türk Dil Kurumu sözlüğünde siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünü olarak tanımlamaktadır. Bir ülkede var olan eğitim politikası o ülkede eğitim sistemini ve okullarda uygulanmakta olan programları etkilemektedir. Eğitim politikalarının oluşturulmasında devletlerin ideolojileri etkili olduğu için bu ideolojilerin eğitim sistemlerini ve programları da doğrudan etkilemesi söz konusudur. Bu ideolojilerden birisi de liberalizmdir. Bir kavram olarak liberalizm, daha çok bireyciliğe dayalı, bireylerin siyasal ve ekonomik alandaki hak ve özgürlüklerini güvence altına alan, piyasa ekonomisinin doğal işleyişine bırakılarak devletin ekonomiye müdahalelerinin en az düzeye indirilmesini savunan bir doktrin olarak tanımlanmaktadır. Liberalizmin ön gördüğü eğitim anlayışı; eğitimdeki zorlayıcı yöntem ve öğretimin, ezberleyici metotların, bireysel yaratıcılığa zarar verdiğinden dolayı terkedilmesini öngörür. Bireysel yaratıcılığın ön plana çıktığı bu akımda, bireyin zihinsel yönde gelişme ve değişmeye dair büyük bir yatkınlığı olduğu anlayışı benimsenmiştir. Diğer bir ideoloji Marksizm'dir. Marksizm, Karl Marx'ın görüş ve önerilerin sistemleştirilmiş halidir. Marx, doğrudan eğitimle ilgili bir eser kaleme almamış olsa da farklı eserlerinde eğitimle ilgili düşüncelerine yer vermiştir.

Yunanca bir kelime olan ütopya, "İdeal bir toplum düzeni ya da yönetim biçimi ortaya koyan tasarım" anlamına gelmektedir. Kavram, ilk kez Thomas More tarafından 1516 yılında kaleme alınan Utopia isimli eserde kullanılmıştır. Ütopyalarda ideal toplum anlayışı ifade edilirken en önemli araçlardan bir tanesi de eğitim olarak görülmüştür. Neredeyse tüm ütopyacılarda eğitimin önemli görülmesi tesadüf değildir. Çünkü ideal toplumun oluşturulmasında eğitim, önemli bir yere sahiptir. Bir diğer ideoloji olan konservatizmin en önemli özelliği, mevcut kurumları ve şartları koruma eğiliminde olması olan muhafazakarlık, otoriteyi temele alıp geleneğe önem verir, tolumun hiyerarşik düzenini ve yol gösterici olarak da geçmişi benimser.

FELSEFE HİKÂYELERİ

GÜL YAPRAĞI OLMAK HİKÂYESİ

Uzakdoğu'da bir budist tapınağı, bilgeliğin gizlerini aramak için gelenleri kabul ediyordu. Burada geçerli olan incelik; anlatmak istediklerini konuşmadan açıklayabilmekti.

Bir gün tapınağın kapısına bir yabancı geldi. Yabancı kapıda öylece durdu ve bekledi. Burada sezgisel buluşmaya inanılıyordu, o yüzden kapıda herhangi bir tokmak, çanveya zil yoktu.

Bir süre sonra kapı açıldı, içerdeki Budist rahip, kapıda duran yabancıya baktı. Bir selamlaşmadan sonra sözsüz konuşmaları başladı. Gelen yabancı, tapınağa girmek ve burada kalmak istiyordu.

Budist rahip bir süre kayboldu, sonra elinde ağzına kadar suyla dolu bir kapla döndü ve bu kabı yabancıya uzattı. Bu, yeni bir arayıcıyı kabul edemeyecek kadar doluyuz demekti.

Yabancı tapınağın bahçesine döndü, aldığı bir gül yaprağını kabın içindeki suyun üstünebıraktı. Gül yaprağı suyun üstünde yüzüyordu ve su taşmamıştı.

İçerideki budist rahip saygıyla eğildi ve kapıyı açarak yabancıyı içeriye aldı. Suyu taşırmayan bir gül yaprağına her zaman yer vardı.

Hayat akarken, bilgeliğe giden yolu bilen için her zaman bir çözüm vardır. Sonucunda bilgeliğe de kavuşacaktır.

Kaynak: http://www.hayatakarken.com/gul-yapragi-olmak.html

12. BÖLÜM

İNSAN DOĞASI, BİREYSEL FARKLILIKLAR VE EĞİTİM

İçindekiler

- Giriş
- İnsan doğası nedir?
- İnsan Doğasına İlişkin Felsefi Yaklaşımlar
- Bazı Filozofların İnsan Doğası Hakkındaki Görüşleri
- Bireysel Farklılıklar
  - Zekâ
  - Yetenek
  - İlgi
  - Önbilgi
  - Cinsiyet
  - Hazırbulunuşluk
  - Denetim Odağı
  - Kültürel ya da Sosyo-Ekonomik Farklılıklar
  - Motivasyon
  - Tutum
  - Özyeterlilik İnancı
  - Öğrenme Stili
  - Öğrenme Stratejileri
- Farklılaştırılmış Öğretim

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Bir kavram olarak insan doğası hakkında bilgi sahibi olma,
2. Farklı felsefi yaklaşımların insan doğası ile ilgili düşüncelerini analiz edebilme,
3. Faklı filozofların insan doğası ile ilgili düşüncelerini analiz edebilme,
4. Bireysel farklılıklara neden olan faktörleri ve eğitim-öğretimde ne anlama geldiklerini kavrama,
5. Farklılaştırılmış öğretimin günümüz eğitimi açısından olumlu ve olumsuz yönleri açısından değerlendirebilme bilgi ve becerisi kazanmanız beklenmektedir.

Bilge insanlar konuşurlar, çünkü söyleyecek bir şeyleri vardır. Aptal insanlar konuşurlar, çünkü bir şey söylemek zorundadırlar.

Platon

1. Giriş

Günümüzde insan doğası ve eğitim başarısı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum eğitimcileri insan doğası hakkında bilgi sahibi olmaya itmektedir. Yıllar önce Türkiye'ye gelmiş ve Türk maarif sistemi hakkında rapor hazırlamış olan John Dewey, öğretmen yetiştirme sisteminde insan bilgisi konusunda da derslerin okutulmasının yararına değinmiştir. Günümüzde de öğretmenlerin insan doğası hakkında bilgi sahibi olmasının bir gereklilik olduğuna ilişkin yurt içi ve yırt dışında çok sayıda araştırma bulunmaktadır.

Günümüz eğitiminin felsefi ve psikolojik temellerine baktığımızda insan doğasının, bireysel farklılıkların önemli olduğunu görmekteyiz. Bu durum öğretimin bireyselleştirilmesi, farklılaştırılmış öğretim gibi birçok konuyu da beraberinde getirmektedir. Bilindiği gibi öğretilecek olan konu öğrencinin ilgi ve ihtiyacı ile ne kadar ilişkili ise öğrenmenin kalıcı ve anlamlı olma ihtimalinin de o oranda arttığı bilinmektedir.

Bu bölümde öncelikle insan doğası hakkında bilgi verilmiş, daha sonra ise farklı felsefe akımları ve farklı filozofların insan doğası hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Son olarak bireysel farklılıklar ve farklılaştırılmış öğretim konusuna değinilmiştir.

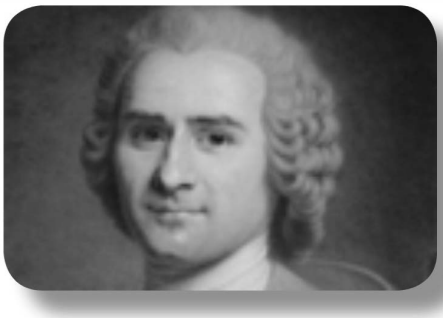
2. İnsan Doğası Nedir?

Filozoflar arasında insan doğasının ne olduğu konusunda fikir ayrılıkları vardır. Fakat hemen hemen bütün filozofların hemfikir olduğu bir nokta vardır ki o da insan doğası her ne ise bu doğanın eğitilebilir bir doğa olduğudur (Arslan, 2010).

İnsan doğası konusunda filozoflar birçok soru ile ilgilenmektedir. "İnsan doğası terimi neleri içermektedir? İnsan doğası terimi neden incelenmelidir? Tek bir insan doğası mı, yoksa birden çok insan doğası mı vardır? İnsan, doğasına doğuştan mı sahiptir, yoksa tecrübeleriyle mi onu kazanır? Böyle bakıldığında, biz insan doğasını birincil ve ikincil, doğuştan sahip olunan ve eylemlerle kazanılan olarak ikiye ayırabilir miyiz?" soruları, bu sorulardan bazılarıdır. Birçok dini, felsefi ve bilimsel disiplinin bu sorulara vermeye çalıştıkları cevapların ortak noktası, "insan doğasının tek ve basit bir tanımı yoktur." (Trigg,1999).

İnsan doğası hakkındaki tartışmaları Platon'a kadar götürmek mümkündür. Platon'dan itibaren insanın fiziksel ve ruhsal olmak üzere ikili yapısına ve bu kategorilerden hangisinin diğerine temel olduğu kabulüne göre insan doğası kavramı üzerinden farklı yaklaşımlar kabul edilmiştir. Zihin veya beden temelli bu yaklaşımlar materyalist veya dualist yaklaşımlar olarak ele alınmaktadır. İnsan doğasının özü hakkında 17.-18. yüzyıl düşünürleri iki tarzda yaklaşım sergilemişlerdir. Birincisi Descartes'ın temsilciliğini yaptığı tözcü yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise Locke, Hume ve Kant tarafından temsil edilen ve insan doğasının potansiyel güç olarak kabul edildiği görüştür (Kılıç, 2004).

Doğa ve doğal kelimeleri bir çok şeyi akla getirmektedir. Bu kelimeler; evrensel, değişmez ve objektif olan yasalar, ilkeler veya olgulara göndermede bulunur. Bu kullanım, insan söz konusu olduğunda öncelikli olarak insana has belli bir doğanın bulunduğu ve bu doğanın tanımlanabileceği, keşfedilebileceği ve bilinebileceği iddiasına dayanır. Bununla birlikte insan davranışlarında ve yapıp ettiklerinde, doğal olan ve yapay olan şeylerin bulunduğu varsayımı da söz konusudur. Bunlardan hangilerinin doğal, hangilerinin yapay olduğu sorusunun cevabı, insan doğasının nasıl tanımlandığına ve insan doğasından neyin anlaşıldığına bağlı olarak değişmektedir (Uslu, 2011).

İnsan doğası, özellikle insan eylemleriyle ilgilenen etik ve eğitim açısından temel bir kavram olarak kabul edilmektedir.. Daha önce ifade edildiği gibi insan doğası, üzerinde uzlaşılan bir kavram değildir. İnsan doğasının varlığı, değişebilirliği, iyi mi kötü mü olduğu gibi konular filozofların zihinlerini meşgul etmiştir. İnsan doğasının iyi ya da kötü olup olmadığıyla ilgili tartışma, temelde insan doğası ve eylemler arasında kurulan ilişki açısından önem kazanmaktadır. Bu ilişki kurulurken genellikle iki temel kabulden yola çıkılır. Bunlardan ilki insan doğasının kötü olduğunu ve temelde insan eylemlerini motive eden unsurun insanın bencil doğasının arzularını doyurma çabası olduğunu iddia eden görüştür. İkincisi ise insan doğasının iyi olduğu varsayımından yola çıkarak insan eylemlerini motive eden temel unsurun özgecilik gibi duygular olduğunu savunan görüştür. İkinci görüşün en önemli temsilcilerinden biri olan Rousseau, ahlaki değerlerin taşıyıcısı olması hususunda insan doğasına olan güveni ile ön plana çıkmaktadır (Tüfenkçi ve Çetin, 2017).

İnsan doğası ve insanın gelişimi kavramları farklı anlamlar taşımaktadır. İnsanın gelişiminde eğitim ve geçirmiş olduğu etkileşim ve deneyimlerin oldukça etkisi vardır. Fakat insan doğası kavramı, eğitim ve sosyal deneyimler sonucunda

elde edilenlerin aksine, insan yaşamı hakkında doğuştan ve doğal olan özelliklere vurgu yapar. Bununla birlikte, insan davranışlarının değişmeyen ve doğuştan özellikler yerine toplum tarafından şekillendiğini iddia edenler insan doğası fikrini tamamen reddetmezler. Aslında bu varsayım insanın doğuştan sahip olduğu özellikler varsayımına dayanmakta fakat bu kapasite dış şartlar tarafından şekillendirilir. Bu iki bakış açısı insan doğasından bahsetmenin iki geleneksel biçimini oluşturur. Birincisinde bu kavramla sabit bir öze, hemen hemen evrensel yani başka bir ifadeyle tarihin bir parçası olmayıp doğanın kanunları arasında yer alan insan özelliklerine gönderme yapılmaktadır. İkincisinde aynı kavram, farklı zaman ve mekânlarda veya farklı koşulların etkisi altında, insan doğasının da farklılaştığını ve değişen bir özü olduğunu ifade eder (Geras, 2011; Heywood, 2012; Akt. Birinci, 2016: 17).

3. İnsan Doğasına İlişkin Felsefi Yaklaşımlar

İnsan doğasına ilişkin felsefi yaklaşımlar teleolojik, materyalist, hedonist ve ekzistansiyalist yaklaşım başlıkları altında incelenebilir (Birinci, 2016) .

3.1. Teolojik Yaklaşım

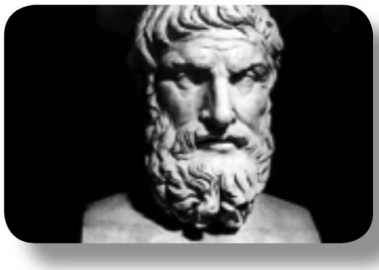
Bu anlayışa göre evren ve içindeki bütün varlıklar sonsuz güç sahibi tanrı tarafından yaratılmıştır. Bu anlayışlarda varlıklar dünyası ve doğa hiyerarşik bir yapı olarak anlaşılmıştır ve bu anlamda insan bu doğanın bir parçası kabul edilmiştir. Doğada egemen olan temel yasalar insan için de geçerlidir (Uslu, 2011).

3.2. Materyalist Yaklaşım

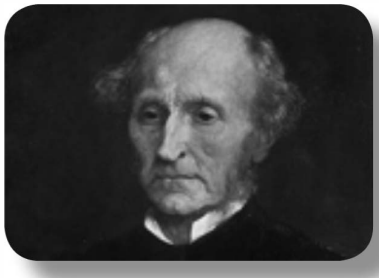

Rönesans döneminin başat felsefe anlayışı materyalist bakış açısı, insanı fiziksel tabiatın bir parçası olarak görür ve fiziksel kurallarla açıklamaya çalışır. Madde ile zihin arasındaki nihai ayrımı reddedip, asıl gerçekliğin madde olduğunu ve her şeyin fiziksel kanunlara dayalı olarak açıklanabileceğini iddia eder (Birinci, 2016: 25). Materyalizm, İdealizmin tersi bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

3.3. Hedonist Yaklaşım

Bu felsefi akımın önemli temsilcilerinden olan Epikürcülere göre insan doğası hazza eğilimlidir. Tüm hayvanlar doğdukları andan itibaren doğal bir içgüdü ile hazza doğru yönelir ve acıdan kaçınırlar. Dolaysıyla haz, tüm insanların amaçladığı ve gerçekten de amaçlaması gereken bir gayedir. En yüksek iyi ya da ideal, hazdır; hazcılık, uğrunda çabalamaya değer tek şeydir. Mutluluğun aracı olan hazzı sağlayan öğeler dışında hiçbir şeyin değeri yoktur. En kötü durumda bile kişi kendisi için olanaklı en büyük faydanın peşinde koşmalıdır. Diğer bir ekol olan Stoacılara göre ise, en değerli olan şey hazzı yakalamak ve acıyı engellemeye çalışmaktan ziyade özdenetim, karakter ve görev duyarlılığı gibi ruh dinginliğini artıracak unsurlardır (Thilly, 2000; Akt. Birinci, 2016).

John Stuart Mill (1806–1873) faydacılık terimini icat eden kişi olarak bilinir. Ona göre insan doğası, doğrudan mutluluğun kendisini -en azından bir kısmını- ya da insanı mutluluğa ulaştıran bir aracı elde etmek ister. Ona göre, eylemlerimiz mutluluğu göz önünde bulundurup, mutluluğu sağladıkları ölçüde doğru, mutsuzluğa yol açtıkları ölçüde doğru değildirler. Bir şeyi istemek ve hoş bulmak ile bir şeyden tiksinmek ve onu acı verici bulmak, bir ve aynı psikolojik olayın iki türlü adlandırılmasından başka bir şey değildir (Gökberk, 2007).

3.4. Egzistansiyalist Yaklaşım

Varoluşçu bakış açısına göre insan doğası diye bir şey olmadığı gibi insanın özünü ya da doğasını tanımlayan değişmez ayırt edici özellikler kümesi de yoktur. İnsanları, var olan başka varlıklardan ayıran şey, belirli, tanımlanabilir bir doğanın olmayışıdır. İnsanlar dışındaki her varlık tamamlanmış, belirlenmiş verili bir doğaya sahip "kendinde şey" yani bilinci olmayan varlıklar iken insan" kendisi için şey" yani bilinçli bir varlıktır. Her birey özgür seçimleriyle sürekli yaratılıp yeniden belirlenmektedir (Honer, Hunt ve Okholm, 2003; Akt. Birinci, 2016).

4. Bazı Filozofların İnsan Doğası Hakkındaki Görüşleri

Her filozof "insan nedir?" sorusunun cevabını bulma gayretindedir. Çünkü filozofun var olana her şeye bakışını temelde etkileyen insanı nasıl bir varlık olarak değerlendirdiği, ondan neyi anladığı ve insanı insan kılan temel öğeler olarak nelerden söz ettiğidir. "Her filozofun düşünme doğrultusunu belirleyen, onun konulara nasıl ve ne türden bir bakış yönelttiğini açığa çıkaran bir insan anlayışı vardır" (Çotuksöken, 1995).

Düşünceleri ilerleyen yıllarda değişik felsefeleri, birçok filozofu etkilemiş olan Yunanlı filozof Platon, Phaidon adlı eserinde insanın ne olduğuna ilişkin soruları ruh ve beden olmak üzere ikili yapısından bahsederek açıklar. Ruh ve beden beraber olduklarında doğa, bedene köleliği ve boyun eğmeyi ruha ise komutanlığı ve efendiliği vermektedir. Ruh en çok tanrısal olana, ölümlü olmayana, düşünebilene, yalın olana, bölünmeyene, her zaman aynı kalana benzerken; beden en çok insana özgü olana, ölümlü olana, düşünemeyene, çok şekilli olana, bölünene, değişene benzemektedir (Platon, 2001). Buradan Platon'un insanın ruhsal yönüne daha üstün bir yer verdiği, ruhun iyiyi, bedenin ise kötülüğü temsil ettiği görülmektedir.

Devlet adlı eserinde Platon, insanı daha çok siyasal ve toplumsal düzende nasıl olması gerektiği açısından ele almıştır. Platon, bu eserinde insan doğasını madenlere benzeterek açıklamakta, ona göre bazı insanlar altından, bazıları gümüşten, bazıları ise demirden yaratılmıştır. Ona göre insanların doğuştan getirdikleri bu özsel niteliklerin bozulması halinde toplumsal düzen bozulabilir (Platon, 2001).

Aristo varlıkların madde ve form olmak üzere ikili doğasından söz etmektedir. Yine *Ruh Üzerine* adlı eserinde ise benzer şekilde bitki, hayvan ve insanlar gibi canlı varlıkların ikili doğasından bahsetmektedir. Bu canlı varlıklarda ruh formu, beden ise maddeyi teşkil etmektedir. Ona göre, canlı varlıklarda esas olan ruhtur. Ruh yaşamı düşünce halinde bulunduran doğal bedenin özsel formudur. Burada ruh, bedenin eylem haline geçmesidir. Bu bilkuvve (düşünce halinde) – bilfiil (eylem halinde) ayrımı Aristo'da ruhun tarifini yapmada önemlidir. Buna göre ruh, bilkuvve halinde canlılığa sahip olan doğal varlığın ilk yetkinliğidir. Aristo her ne kadar ruhu bilfiil olarak nitelendirse de o daha çok ruhun bir kabiliyet olduğunu düşünmüştür (Ackrill, 1987; Bolay, 1993).

Aristo, düşünebilen ve değer üretebilen insanın aynı zamanda onu hayvanlardan ayıran düşünme ve konuşma gibi önemli bir yetisinin bulunduğuna da dikkat çekmektedir. Aristo'ya göre düşünme; yararlı ve zararlı olanı, doğru ve yanlışı bildirmeye yaramaktadır. Düşünme hayvanlarda olmadığı için yararlı ve zararlı olanı, iyi ve kötüyü bilmemektedir. Ona göre insanla hayvan arasındaki gerçek ayrılık yalnızca insanların iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı, haklı ile haksızı bilebilmeleridir. Bu kabiliyetler insanın doğasına erişmesini ve yetkinleşmesini sağlamaktadır. Aristo'ya göre kendi kendine yeterlilik ise en iyi olandır. En iyi olan şey hem nihai amaç hem de yetkinlik olarak o şeyin doğasına ulaştırır. Bir şeyin doğası ise onun ilk değil son durumudur. Bu sona yönelen büyüme sürecine de doğa denmektedir (Aristo, 2010).

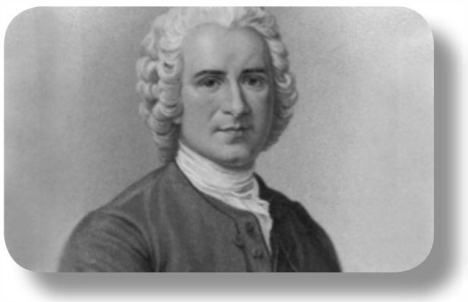

İnsanların özellikle ruhun kontrolü altında olduklarını ifade eden Descartes, ruh ve beden arasında büyük bir farka işaret etmektedir. Ona göre, beden doğası gereği her zaman bölünebilir fakat ruh hiçbir bakımdan bölünemez. Descartes, bunun yanında bedenin sonlu, ruhun ise sonsuz olduğunu ileri sürer. Ona göre beden ve ruh birbirlerini etkilemektedir. Descartes'in yapmış olduğu ruh ve beden ayrımı daha düalisttik bir yapı göstermektedir. O, ruhun Tanrının yasaları, bedenin ise bilimin yasaları tarafından yönetildiğini düşünmektedir (Descartes, 2007).

Karl Marx'a göre toplum, insanın ikinci doğasıdır. İnsan, toplum aracılığıyla kendini ortaya koyar. İnsanın yapmakta olduğu etkinlik onun antropolojik doğasını ortaya koyarken, insan yapıp ettikleriyle bu doğayı dönüştürebilmektedir. Bu anlamda iş bölümünün olmadığı, bireyin bütün üretim süreci-

ne hâkim olduğu ve üretimin toplum tarafından düzenlendiği bir toplumda, birey, birey olarak kendisini gerçekleştirebilir ve böylece insanın çok yönlü gelişimi mümkün olabilir. İnsanın doğal bir tarihe ve tarihsel bir doğaya sahip olduğu fikri Marx'ın bütün düşünce sisteminin temelinde yer almaktadır. Bu anlamda komünist toplumun Marx tarafından, kapitalist topluma benzemez biçimde insanın özgürce gelişebildiği, bundan da önemlisi bireyin özgürce gelişiminin bütün toplumun özgürce gelişiminin ön koşulunu sağlayan bir toplum olarak düşünüldüğü görülmektedir. Marx'ın insan doğası ve topluma dair getirdiği açıklamalar onun hayalindeki komünist toplumun gerekçelendirilmesi için ön açıklamalar olarak görülmektedir (Senemoğlu, 2016).

Rousseau'ya göre (2002) insanı hayvandan ayıran iki özellik bulunmaktadır. Bunlar; özgür irade ve yetkinleşebilmedir. Ona göre hayvanlar, ihtiyaç duydukları şeyleri elde etmek ve kendilerini tehdit eden şeylere karşı güvenliklerini sağlayabilmek isteyen makineler gibidir. Tıpkı hayvanlar gibi insan da aynı güdülerle hareket eder. Fakat aynı zamanda eylemlerine özgür bir unsur olarak yön verir. Hayvan içgüdüleri ile hareket ederken insan özgür iradesi ile seçimler yapar. Çünkü Rousseau'ya göre insan farklı seçeneklerin bilincinde bir varlık olup diğer hayvanlardan farklı olarak iradesini özgürce kullanabilmektedir. İşte onun bu özgürlüğü içgüdüsel olarak yönetilmiyor olması demektir. Yetkinleşebilme yetisi ise insanın sahip olduğu özellikleri, yetenekleri zaman içinde geliştirmesi, olgunlaşmasıdır. Hayvan ise tüm hayatı boyunca kısıtlı bir gelişme gösterir. Oysa insan hem bireysel olarak hem de tür olarak yeteneklerini değişen koşullara uygun olarak geliştirir.

5. Öğretimde Bireysel Farklılıklar

Eğitim-öğretim süreci içerisinde bireysel farklılıklar nedeniyle her öğrenci için aynı derecede öğrenmenin meydana gelmesi beklenemez. Bireysel farklılıklar etkisiyle sınıf içerisinde tüm öğrencilerin aynı gelişim döneminde olması ve öğretmenin bütün öğrencilere yönelik ortak yaşantılar sunmasına rağmen, öğrencilerin

okuldaki başarıları, sınıf içerisindeki davranış biçimleri, öğrenme stilleri ve stratejileri arasında belirgin farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler arasında meydana gelen bu farklılıklar sınıf ortamının da farklılaşmasına neden olmakta, ayrıca öğretmenlerin eğitim-öğretim sırasında birçok sorunla karşılaşmasını da beraberinde getirmektedir (Erden ve Akman, 2004).

Her birey için farklı kişisel özellikleri ifade bireysel farklılıklar, günümüz eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Bilindiği gibi insanlar birçok özellik bakımından birbirinden farklılık gösterirler. Bu farklılıkların çoğu zaman en dikkat çekenleri fiziksel farklılıklardır. Fakat insanlar arasındaki farklılıkları açıklamada sadece fiziksel özellikleri açıklamak yeterli değildir. İnsanlar ayrıca; zihinsel, psikolojik, toplumsal ve kültürel açıdan da birbirinden farklılık göstermektedirler. Bazı bireylerin uzun, bazılarının ise kısa boylu olması; bazılarının anne, baba, abla, ağabey, büyükanne ya da büyükbabalarına oldukça benzemelerine rağmen, bazılarının fiziksel görünüş olarak hiçbir yakın akrabasına benzememesi; bazılarının oldukça sosyal, girişken, neşeli, mutlu, bazılarının ise anti-sosyal, içe kapanık veya mutsuz olduğu; ya da hiç eğitim almamış olumsuz yaşam koşullarına sahip bir anne-babadan belirli bir konuda örneğin; müzik, resim ya da matematik konusunda üstün yeteneklere sahip bir çocuğun da dünyaya gelebildiği bilinmektedir (Kuzgun ve Deryakulu, 2004).

Genetik yapı ve çevre, insanların birçok açıdan birbirlerinden farklılık göstermesinin temel nedenidir. İnsanlarda kalıtımsal yolla aktarılan özellikler bireylerin genetik yapılarını ifade etmektedir. Genetik açıdan her insan birtakım farklı özelliklerle dünyaya gelmektedir. Örneğin; fiziksel görünüşü, zekâsı, yeteneği, kişilik yapısı gibi. Bireylerin bazı özellikleri, bir tek gen tarafından belirlenirken, bazı özellikleri de çok sayıdaki genlerin ortak ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; insanlarda organların ve organ sistemlerinin gelişimi ve işlevselliği ile zeka ve yetenekler gibi bir takım özellikler tek olarak değil, çok sayıda genlerin ortak bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Biyolojik açıdan gen çeşitliliği, yani bir bireylerin birbirlerinden farklı yapılara sahip olması ve yeni doğan bireye hem anneden, hem de babadan gelen genlerin eşleşerek geçmesi birey için son derece büyük bir önem taşımaktadır. İnsanlar açısından bu çeşitlilik, her toplumda değişik özelliklere sahip bireylerin bulunmasına, birbirinden oldukça farklı çevresel koşullarda yaşamaya dayanıklı fiziksel özelliklerin ortaya çıkmasına ve değişik görevleri yerine getirmede gerekli hem farklı zeka ve yeteneklere, hem de kişiliklere sahip bireylerin yaşama şansı bulmasına katkı sağlamaktadır (Kuzgun ve Deryakulu, 2004).

İnsanlar arasındaki farklılıklara neden olan etmenler ile ilgili geçmişten günümüze kadar tartışılan önemli bir konu da bireysel farklılıklar üzerinde genlerin

mi, yoksa çevrenin mi daha fazla etkili olduğu düşüncesidir. Bu konu ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda pek çok yargıya varılmasına rağmen araştırmaların ortaya koyduğu en önemli sonuç; bir bireyin zekâsının ve yeteneklerinin alt ve üst sınırı genetik olarak belirlenmiştir. Bireyin bu sınırlar içerisinde zeka ve yeteneklerini ne düzeyde geliştireceği çevresel etmenlere; yaşadığı deneyimlere ve aldığı eğitime bağlıdır. Kısaca bireysel farklılıklar üzerinde hem genler hem de çevre ortak etkiye sahiptir denilebilir (Kuzgun ve Deryakulu, 2004).

Eğitim-öğretim sürecinde bireysel farklılıklara neden olan faktörler on üç başlık altında aşağıda açıklanmıştır:

5.1. Zekâ

Her birey, öğrenme hızı, öğrenme derecesi ve öğrendiklerini hatırlama süresi bakımından farklılık göstermektedir. Bireylerin anlama yetenekleri ile problem çözmek için bilgilerini kullanma yöntemleri birbirinden farklıdır. Örneğin; bazı bireyler makinelerin nasıl çalıştığını ve ne amaç için var olduğunu kolayca anlayabilirken, bazıları da karmaşık bir problemi kolayca çözebilmektedir. Bu farklılığın temelinde zekâ kavramı yer almaktadır (Sezen, 1998).

Zekâ konusunun ele alınışı zamana göre farklılıklar göstermektedir. Zekâ konusunun geleneksel ve modern anlayışa göre ne gibi özellikleri taşıdığı aşağıda yer alan tabloda açıklanmıştır (Güngördü, 2006).

Geleneksel Anlayışa Göre Zekâ	**Modern Anlayışa Göre Zekâ**
Eski anlayışa göre zekâ doğuştan kazanılır, sabittir ve bu nedenle asla değiştirilemez.	Yeni anlayışa göre ise bir bireyin geleneksel olarak kalıtımla birlikte getirdiği zekâ kapasitesi iyileştirilebilir.
Eski anlayışa göre zekâ niceliksel olarak ölçülebilir ve tek bir sayıya indirgenebilir.	Yeni anlayışa göre ise zekâ herhangi bir performansta, ürün veya problem çözme sürecinde sergilendiğinden sayısal olarak değerlendirilemez.
Eski anlayışa göre zekâ tekildir.	Yeni anlayışa göre ise zekâ çoğuldur ve çeşitli yollarla sergilenebilir.
Eski anlayışa göre zekâ belirli zekâ testleri ile gerçek hayattan soyutlanılarak ölçülür.	Yeni anlayışa göre ise zekâ gerçek hayat durumlarından veya koşullarından soyutlanamaz.
Eski zekâ anlayışına göre zekâ öğrencileri belli seviyelere göre sınıflandırmak ve onların gelecekteki başarılarını tahmin etmek için kullanılır.	Yeni anlayışa göre ise zekâ öğrencilerin sahip oldukları gizil güçlerini veya doğal potansiyellerini anlamak ve onların başarmak için uygulayabilecekleri farklı yolları keşfetmek için kullanılır.

Gardner (2004), zekânın başlıca özelliklerini, günümüzdeki ele alınışı bakımından şu şekilde sıralamaktadır:

- Her insan, kendi zekâsını artırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir.
- Zekâ, sadece değişmekle kalmaz, aynı zamanda başkalarına da öğretilebilir.
- Zekâ, insandaki beyin ve zihin sistemlerinin birbiriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir olgudur.
- Zekâ, çok yönlülük göstermesine rağmen kendi içinde bir bütündür.
- Her insan, çeşitli zekâ alanlarının tümüne sahiptir.
- Her insan, çeşitli zekâ alanlarından her birini yeterli düzeyde geliştirebilir.
- Çeşitli zekâ alanları, genellikle bir arada ve belli bir uyum içerisinde çalışırlar
- Bir insanın her alanda zeki olabilmesinin birçok yönü bulunmaktadır.

5.2. Yetenek

Bireyin gelişiminde, başarısında önemli etkenlerden birisi de yetenektir. Yetenek kavramı, eğitim yolu ile bilgi ve beceri kazanma gücünün karakteristik belirtisi sayılan özellikler bütünü olarak da açıklanabilir (Kuzgun, 1992). Belli bir eğitim alan bireyin bu eğitiminin sonucunda kazanabileceği becerilerin belirlenmesini sağlamak amacıyla yetenek testleri oluşturulmuştur, Yetenek testleri, bireylerin, verilen eğitim sonucunda neler yapabileceğini belirlemek amacıyla hazırlanmış testlerdir. Hazırlanan bu yetenek testlerinin bazıları çok özel yetenekleri ölçerken, bazıları birden çok beceriyi ölçmektedir (Atkinson, 1995).

5.3. İlgi

"Bilge bir doktor
en iyi ilacın
'**ilgi ve sevgi**'
olduğunu söylemiş.
Ya işe yaramazsa,
diye sorulmuş.

Gülümsemiş ve
şöyle yanıt vermiş:
"**O zaman
dozu artırın**.".

Öğrenmede başarıyı etkileyen konulardan birisi de ilgilerdir. İlgi, bir nesne ya da bir faaliyete karşı, kısıtlı koşullara karşın oldukça sürekli bir bağlanma durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında derse karşı ilgisinin olması başarının kazanılmasında etkilidir denilebilir (Kuzgun, 1992). İlgi kavramı ile ilgili araştırma yapan birçok araştırmacı ilgiyi, bir insanın özel bir çaba sarf etmeden, üzerinde düşünüp zevk alarak yaptığı durum olarak ifade etmektedir. Yukarıda verilen tanımlara göre, ilgiler tercihe dayanan ve insanların doyuma ulaştığı etkinliklerdir. Bireylerde ilgiler farklılık gösterir. İlgi duyulan alanın çeşidi ve sürekliliği değişebilir (Özgüven, 1994).

5.4. Önbilgi

Hakkında daha önceden bilgi sahibi olduğumuz bazı konuları daha kolay öğreniriz. Eğer önceden bilinenler yeni konuyu öğrenmek için yeterliyse öğrenme daha hızlı ve sağlıklı gerçekleşir. Önbilgiler hatalı, eksik ya da çelişkili olması halinde ise öğrenme zorlaşır (Kuzgun ve Deryakulu, 2004).

Etkili öğrenmeyi sağlamak için önbilgi konusunda yapılaması gerekenleri sıralayacak olursak (Kuzgun ve Deryakulu, 2004)

- Yeni bir konunun öğretimine başlamadan önce önbilgi harekete geçirilmelidir.
- Kestirimlerde bulunmaya olanak sağlanmalıdır.
- Soru sormak özendirilmelidir.

- Geçmiş yaşantılarla bağlantı kurulmalıdır.
- Yeni bilgi ayrıntıları ile sunulmalıdır.
- Öğrenme için anlamlı bir bağlam yaratılmalıdır.
- Önbilginin miktar ve niteliğine karşı duyarlı davranılmalıdır.
- Öğrenmede transfer özendirilmelidir.
- Önbilginin yeniden düzenlenmesine fırsat verilmelidir.
- Öğrencilerin içinde bulundukları çevreyle etkileşimi özendirilmelidir.
- Tartışmalar desteklenmelidir.
- Gözlem yapmaya ve çıkarımlarda bulunmaya olanak sağlanmalıdır.
- Bilginin uygulanması ve yansıtılmasına ortam yaratılmalıdır.
- Sağlıklı işleyen bir değerlendirme yapılmalıdır.
- Öğrencilerin kendi kararlarını vermeleri desteklenmelidir.

5.5. Cinsiyet

Eğitim-öğretim sürecinde cinsiyet farklılığı başarıyı etkileyen önemli faktörlerden biridir. Cinsiyet farklılıklarını ortaya çıkaran en önemli etmen kültür farklılıklarıdır. Bu farklılık sonucunda erkek ve kız öğrencilerin ilgi ve tutumlarında da farklılıklar meydana gelmektedir. Tüm toplumlarda kız veya erkek öğrencilerin davranış biçimleri kültüre göre değişmekte ve şekillenmektedir. Genel olarak erkek öğrenciler, daha girişimci ve bağımsız olurken; kız öğrenciler daha uysal ve narin özellikler göstermektedirler (Erden ve Akman, 2004).

5.6. Hazırbulunuşluluk

Olgunlaşma ve öğrenme sonucunda kişinin belli bir davranışı yapabilecek düzeye gelmesi anlamına gelen hazırbulunuşluluk düzeyi üzerinde iki faktör etkilidir. Bunlar, kalıtım ve öğrenmedir. Bir davranışı gerçekleştirebilmek için gerekli olan hazırbulunuşluluk için gerekli olan olgunlaşma kalıtım yolu ile ortaya çıkmaktadır. Hazır bulunuşluluğu etkileyen diğer bir etmen de öğrenmedir. Öğrenme yaşantılar yoluyla

gerçekleşir ve her bireyin geçirdiği yaşantılar birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar öğrencilerin öğrenme sürecinde neleri öğrenip neleri öğrenemeyeceklerini de belirlemektedir (Erden ve Akman, 2004).

5.7. Denetim Odağı

Denetim odağı bir kişilik boyutu olup iç ve dış denetim odağı olmak üzere ikiye ayrılır. İç denetim odaklı bireyler çevrelerinde meydana gelen olayları kendilerinin etkileyebileceği inancına sahiptirler. Bu nedenle bu tip bireyler, çevresel koşulları değiştirme konusunda daha istekli davranırlar ve başarı veya başarısızlıklara daha fazla önem verirler. İç denetim odaklı bireylerin aksine dış denetim odağına sahip bireyler ise hayattaki bazı ödüllerin kendi yetenek, özellik ve davranışlarının sonucu değil, tamamen doğru zamanda doğru yerde olmanın getirdiği bir rastlantı olduğuna inanırlar (Tabak, Erkuş ve Meydan, 2010).

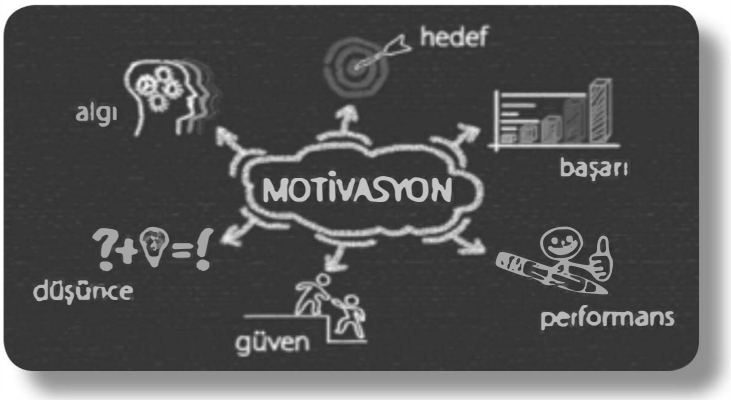
5.8. Kültürel ya da Sosyo-Ekonomik Farklılıklar

Erden ve Akman'a (2004) göre sosyo-ekonomik farklılıklar öğrenme üzerinde etkili olmaktadır. Bu etkiyi en aza indirmek, özellikle ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin başarı düzeylerini artırmak için öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Onlara göre öğretmenler bu amaçla:

- Öğrencilerin daima öğrenebileceklerine dair yüksek beklentiler geliştirmeli.
- Her öğrencinin geçmişine, kültürüne ve diline saygı duymalı.
- Öğrencilere düşünme ve problem çözme becerisi öğretilmeli.
- İlginç ve katılımcı öğretim yöntemleri kullanılmalı.
- Sınıflar farklı öğrencilerden oluşturulmalı.
- Öğrencilere bireysel yardımda bulunmalıdır.

5.9. Motivasyon

Motivasyon, belli amaçlara ulaşmak ve gerekli davranışların yapılabilmesi için organizmayı harekete geçiren, enerji veren, duyuşsal bir yükselmeye neden olan ve davranışları yönlendiren itici güç olarak tanımlanmaktadır (Fidan 1996).

5.10. Tutum

Tutum, somut bir nesne veya soyut bir kavrama karşı düşünce ve duygulara yön veren içsel eğilimler olarak ifade edilmektedir. Tutum kavramı, öğrenme sonucunda kazanılmış, bireyin davranışlarına yön veren, karar verme sürecinde yanlı olunmasına neden olan bir özellik olarak da açıklanmaktadır (Ülgen, 1997).

5.11. Özyeterlilik İnancı

Öz-yeterlik inancı, bireyin belli bir performans göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olabilme kapasitesine ve buna ilişkin kendi yargısı şeklinde tanımlanabilir. Ayrıca öz-yeterlik inancı bireyin, karşılaşabileceği güç durumların üstesinden gelmede ne derecede başarılı olabileceğine ilişkin kendisi hakkındaki yargısı olarak da ifade edilmektedir (Senemoğlu, 2003).

Özyeterlilik algısının oluşumu aşağıdaki şekille şöyle ifade edilebilir (Kiremit, 2006):

tim kavramı, üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere uygun eğitim fırsatları sunmaya ilişkin düşüncelerinin tasvirinde kullanılmıştır. Ward, öğrencilerin neleri bildiklerinden ve en iyi nasıl öğrendiklerinden yola çıkarak, öğrenci gelişiminin maksimum düzeye ulaştırılabileceğini ifade etmiştir. Ward bu terimi ilk olarak üstün zekâlı öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik kullansa da, farklılaştırılmış öğretimin tüm öğrenciler için uygulanabilir bir kavram olduğu ortaya konmuştur. Ward'ın görüşleri yaklaşık olarak yarım yüzyıl içinde araştırmacılar tarafından keşfedilmiş ve farklılaştırılmış öğretim ilkelerinin sınıflarda uygulanabilir hale getirilmesinin yolları aranmaya başlamıştır. Birçok öğretmen farklı becerilere sahip öğrencilerden oluşan sınıflarda, bu öğretim yaklaşımını kullanmıştır (Bravmann, 2004; Akt. Ceren Çelik, 2014).

Farklılaştırılmış öğretimin felsefi temellerine bakıldığında şu özellikler ortaya çıkmaktadır (Gregory ve Chapman 2002; Akt. Ceren Çelik, 2014):

- Her öğrencinin güçlü yönleri vardır.
- Her öğrencinin güçlendirmesi gereken yönleri vardır.
- Her öğrencinin beyni, parmak izi kadar eşsizdir.
- Öğrenmek için hiçbir zaman geç değildir.
- Öğrencilerin öğrenmeye ilişkin önbilgileri ve yaşantıları vardır.
- Duygular, hisler ve tutumlar öğrenmeyi etkiler.
- Tüm öğrenciler öğrenebilir.
- Öğrenciler, farklı zamanlarda farklı biçimlerde öğrenir.

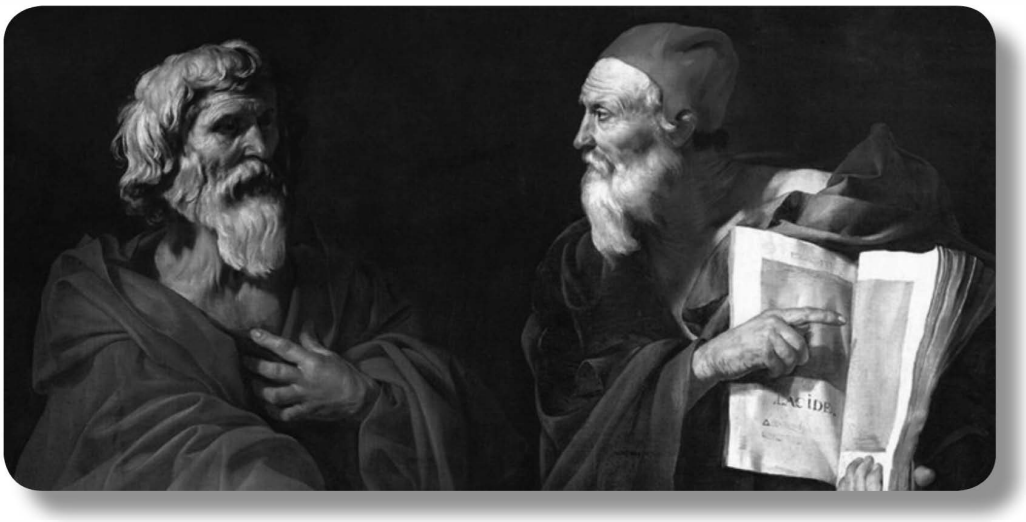
7. Özet

Filozoflar arasında insan doğasının ne olduğu konusunda fikir ayrılıkları vardır. Fakat hemen hemen bütün filozofların hemfikir olduğu bir nokta vardır ki o da insan doğası her ne ise bu doğanın eğitilebilir bir doğa olduğudur. İnsan doğası konusunda; teleolojik, materyalist, hedonist ve ekzistansiyalist yaklaşımlar farklı düşünceler ortaya atmışlardır. Yine Platon, Aristo, Descartes, Marks gibi düşünürler de insan doğası hakkında açıklamalarda bulunmuşlardır.

Bireysel farklılıklar etkisiyle sınıf içerisinde tüm öğrencilerin aynı gelişim döneminde olması ve öğretmenin bütün öğrencilere yönelik ortak yaşantılar sunmasına rağmen, öğrencilerin okuldaki başarıları, sınıf içerisindeki davranış biçimleri, öğrenme stilleri ve stratejileri arasında belirgin farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Zeka, ilgi, yetenek, öğrenme stili, kültür vb. durumlar bireyler arasında farklılıklar meydana getirmekte olup öğretim sürecinde bu farklılıkların mutlaka dikka-

te alınması gerekmektedir. Eğitimde bireysel farklılıklar sorunu "farklılaştırılmış öğretim" kavramını gündeme getirmektedir. İlk kez Ward tarafından kullanılan farklılaştırılmış öğretim kavramı, üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere uygun eğitim fırsatları sunmaya ilişkin düşüncelerinin tasvirinde kullanılmıştır.

FELSEFE HİKÂYELERİ

SOKRATES VE ÜÇ FİLTRE

Bir gün Sokrates bir tanıdığına rastladı ve adam ona dedi ki; arkadaşınla ilgili ne duyduğumu biliyor musun? Bir dakika bekle" diye cevap verdi Sokrates. Sonra şöyle devam etti.

Bana bir şey söylemeden evvel senin küçük bir testten geçmeni istiyorum.

Buna "Üçlü Filtre Testi" deniyor.

Üçlü Filtre mi?

"Evet" diye devam etti Sokrates. Benimle arkadaşım hakkında konuşmaya başlamadan önce, bir süre durup ne söyleyeceğini filtre etmek, iyi bir fikir olabilir. Üçlü filtre testi dememin sebebini birazdan anlayacaksın.

Şimdi birinci filtre, "Gerçek Filtresi." Bana birazdan arkadaşım hakkında söyleyeceğin şeyin tam anlamıyla gerçek olduğundan emin misin?

Hayır, dedi adam.

Aslında bunu sadece duydum ve... ''

Tamam, dedi Sokrates. Öyleyse, sen bu söyleyeceğin şeylerin gerçekten doğru olup olmadığını bilmiyorsun.

Şimdi ikinci filtreyi deneyelim, "iyilik Filtresi." Arkadaşım hakkında bana söylemek üzere olduğun şey iyi bir şey mi?

Hayır, tam tersi...

Öyleyse, diye devam etti Sokrates, O'nun hakkında bana kötü bir şey söylemek istiyorsun ve bunun doğru olduğundan emin değilsin.

Fakat yine de testi geçebilirsin, çünkü geriye bir filtre daha kaldı. "İşe yararlılık filtresi."

Bana arkadaşım hakkında söyleyeceğin şey benim işime yarar mı?

Adam hayır, pek değil diye cevap verdi.

"İyi" diye tamamladı Sokrates.

Eğer, bana söyleyeceğin şey doğru değilse, iyi değilse ve işe yarar değilse bana neden söyleyesin ki?

Kaynak: http://www.yenifelsefe.com/sokrates-ve-uc-filtre

13. BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN FELSEFİ TEMELLERİ

İçindekiler

- Giriş
- Bir Ülkenin Eğitim Sistemi Sadece Bir Felsefeye mi Bağlı Kalmalı?
- Osmanlı Dönemi Eğitim Felsefesi
- Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Felsefi Temelleri
- Özet

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Bir ülkede uygulanmakta olan eğitimin bir mi yoksa birden çok eğitim felsefesine mi dayanılması gerektiğini bilme,
2. Osmanlı dönemi eğitim anlayışının temel özelliklerini sıralayabilme,
3. Osmanlı dönemi eğitim anlayışına yön veren temel felsefi eğilimleri açıklayabilme,
4. Cumhuriyet dönemi eğitim anlayış ve uygulamalarının temel özelliklerini açıklayabilme,
5. Cumhuriyet dönemi eğitim sisteminin temel felsefi eğilimlerini değerlendirebilme,
6. Atatürk'ün eğitim anlayışının temel özelliklerini açıklayabilme bilgi ve becerisine sahip olmanız beklenmektedir.

Bir millet irfan ordusuna sahip olmadıkça, muharebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin kalıcı sonuçlar vermesi ancak irfan ordusuna bağlıdır.

Atatürk

1. Giriş

Felsefenin ortamı kültürdür. Dolayısı ile bir ülkede eğitim sisteminin dayandığı felsefe denildiğinde mutlaka içinde bulunulan kültürden hareket etmesi beklenir. Bu nedenle eğitim gibi sosyal ve kültürel bir olguda özgün olunamaması felsefi bir takım sorunların varlığını göstermektedir.

Varış (1998), bir toplumun eğitim felsefesinin o toplumun düşünce ve kültüründen etkilendiğini belirtmektedir. Diğer bir ifadeyle eğitim felsefesi toplumun kültürünü yansıtmaktadır. Bir ülkede eğitim sitemlerinin amaç, içerik, öğrenme ve öğretme süreçleri ile değerlendirme boyutunda bir takım düzenlemelere gidilebilmesi için belli bir bakış gerekmektedir. Bu bakış açısı, ülke siyasetinden soyutlanmamaktadır. Ancak eğitim sisteminin hangi amaçlarla, kimi niçin, ne kadar, nerede, nasıl eğiteceği ve süreç ile çıktıların neye göre nasıl ölçüleceği sosyal, ekonomik, psikolojik ve eğitsel boyutlu bir yaklaşım gerektirir. Bu durum bir ülkenin eğitim anlayış ve uygulamaları yakından ilgili olup bir boyutuyla da eğitim felsefesi ve eğitim sistemiyle de ilişkilidir (Erkılıç, 2013).

Bu bölümde Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede öncelikle "eğitim sisteminde bir felsefe mi birden çok felsefe mi dikkate alınmalı?" sorusunun cevabı aranmış, daha sonra ise Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde uygulanan eğitim anlayış ve uygulamalarının felsefi temelleri incelenmeye çalışılmıştır.

2. Bir Ülkenin Eğitim Sistemi Sadece Bir Felsefeye mi Bağlı Kalmalı?

Bir ülkenin eğitim görüşünü sadece bir eğitim felsefesinin sınırları içine sokmak mümkün görünmemektedir. Bu nedenle bir ülkenin eğitim görüşü bir eğitim felsefesinin çizgilerini yansıttığı gibi diğer eğitim felsefelerinden de bazı izler yansıttığı görülmektedir (Başaran, 1996).

Atatürk'ün eğitim anlayışında da sadece bir felsefeye bağlı kalınmadığı görünmektedir. Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün öngördüğü millileşme ve modernleşme yaklaşımlarının eğitim yoluyla geliştirilmesi ve eğitime yansıma özellikleri Türklük sevgisi ve pozitivizm olmuştur. Benimsenen bu görüşler Pragmatizmle bağdaştığından, o dönemin eğitim felsefesi ilerlemeciliği beraberinde

getirmiştir. Bununla birlikte Mustafa Kemal Atatürk'ün savunduğu eğitim felsefesini ilerlemecilik, daimicilik, esasicilik şeklinde ifade etmek de mümkündür. Atatürk hem Pragmatizm, hem Realizm, hem de İdealizmin bazı ilkelerini eğitim sisteminde benimsemiştir. Bu nedenle Atatürk'ün eğitim felsefesi plüralizme (çokçuluk) dayanır. Örneğin Atatürk'ün bilime önem vermesi, öğrenciyi merkeze alan, problem çözebilen, eleştirel bakış açısını kullanan öğrenciler yetiştirmek istemesi İlerlemecilik eğitim felsefesiyle, eğitimde akılcılığa önem verilmesi, Cumhuriyeti kuran aydınların kahramanlık hikâyelerinin anlatımına yer verilmesi Daimicilik eğitim felsefesiyle, Türk Kültürü'nün gelecek kuşaklara aktarılması konu da Esasicilik eğitim felsefesiyle örtüşmektedir (Budak, 2003: 1).

Katı bir doktrin taraftarı olmayan Atatürk, bir aksiyon adamıydı. Kendisini hiçbir felsefi doktrin ile sınırlamayan Atatürk'ün, idealist; idealist olduğu kadar pragmatist olduğu söylenebilir. Bu nedenle, Atatürkçülüğü felsefî yönden ifade eden en uygun terim, özgürlükçü demokrasinin de temeli olan "plüralizm" (çokçuluk) olabilir (Giritli, 2001).

3. Osmanlı Dönemi Eğitim Felsefesi

Osmanlı devleti kuruluş, gelişme ve duraklama dönemlerinden sonra 1922 yılında ortadan kalkmıştır. Yaklaşık olarak 624 yıl ayakta kalan Osmanlı İmparatorluğu'nun genel olarak eğitim alanındaki özelliklerini şu şekilde ifade etmek mümkündür (Akyüz, 2010: 59-60):

1. Medreseler çok yaygın ve güçlü örgün eğitim kurumları haline gelmiş, toplumu derinden etkilemiştir. Öyle ki, eğitim açısından tüm Osmanlı dönemine medrese dönemi denilebilir. Medreseler kapatılma tarihi olan 1924 yılına kadar kendilerini yenilemeye gitmemişlerdir.
2. Azınlık çocuklarının üst düzeyde yönetici yetiştirildikleri Enderun adında önemli bir örgün eğitim kurumu ortaya çıkmıştır.
3. İlköğretim, 19. yüzyıla kadar çok basit bir düzeyde kalmıştır.
4. Osmanlıların son dönemlerine kadar ilkokul üstü örgün eğitim kurumlarında sadece erkekler öğrenim görmüştür.
5. Eğitim-öğretimin amacı dinidir. Alim denince esas olarak din bilgini anlaşılmaktadır. Müspet bilimlere ilgi, ferdi, istisnai ve süreksizdir.
6. Eğitim –öğretim yöntemi esas olarak nakilci (aktarmacı) ve ezbercidir.
7. Tanzimat dönemine kadar eğitim her düzeyde ücretsizdir. Ancak vakıf geliri bulunmayan bazı ilköğretim kurumlarında öğrencilerden az da olsa ücret alma yoluna gidilmiştir.

8. Azınlık ve yabancılara öğretim hakkı tanınmış, fakat bu faaliyetler denetlenmediğinden Devlet için siyasi ve ekonomik olumsuz sonuçları beraberinde getirmiştir.
9. Osmanlıca denlen Türkçe, Arapça ve Farsça karışımı suni bir dil geliştirilmiştir. Böylece aydıon kesimle halk arasındaki uçurum derinleşmiş, eğitim ve bilginin toplumda yaygınlaşması zorlamıştır.
10. Yaygın eğitim, din adamları, ahlakçılar, edipler vb. kişiler tarafından yapılmıştır.
11. Eğitimde yenileşmeler 1176 yılından itibaren önce askeri okullar açılarak yapılmaya başlanmıştır.
12. Medrese 1776 yılından sonra kendisi dışında açılan bu askeri okullarda kısmen, sivil okullarda ise daha geniş ölçekte olmak üzere etkisini sürdürmüştür.

Dönemin eğitim alanındaki genel karakteristik özellikleri incelendiğinde medreselerin devlet ve toplum hayatında son derece etkili olduğu görülmektedir. Medrese içinde ise günümüzde profesör, ders veren anlamına gelen müderrislerin etkisinin çok fazla olduğu görülmektedir. Öğretim yönteminin genellikle nakilci ve ezberci bir karaktere sahip olduğu bu öğretim kurumları, kitap merkezli bir eğitim öngörmektedir. Sadece kitap sayfa altlarına zaman zaman Türkçe şerhlerin düşüldüğü görülmektedir. Öğretimde ders kitabının bitirilmesi esastır. Otoriter öğretmen ve kitap temelli bir eğitim düzeninin görülmesi, Osmanlı eğitiminden Daimici eğitim felsefesinin etkisinde olduğunu göstermektedir. Bu eğitim düzeni Osmanlı eğitim sisteminde analitik bilim zihniyetinin yetişmesini engellemiştir. Bunun sonucu olarak da çeşitli uzmanlık alanlarında ihtiyaçları karşılamak için Batı'nın kapısı çalınmıştır (Bayraktar, 1988: 128).

Osmanlı Devleti'nde sistemli bir modernleşme çabaları II. Mahmut devrinden itibaren görülmeye başlamıştır. Tanzimat Fermanı'nın ilânıyla beraber resmî bir hüviyet kazanan Batılılaşma hareketi bir ihtiyaç sonucu ortaya çıkıp zamanla bir tercihe dönüşmüştür. Devletin askerî sahadaki başarısızlıkları, Avrupalıların yıkıcı etkileri ve çürümeye başlayan devlet yapısı hızlı bir adaptasyon faaliyetiyle bertaraf edilmeye çalışılsa da temelsiz ve geç kalınmış ıslahatlar durumu düzeltemediği gibi toplumda çatışmaya yol açacak sosyal problemlere dönüşmüştür. Batı tarzında düzenlenmiş askerî okullarla başlayan eğitim reformları, yukarıdan aşağıya doğru bir gelişim izlemiş, yüksekokullardan idadilere, idadilerden rüşdiyelere inilmiştir. Bu durum yapılan yeniliklerin etkisini geciktirmiş, alt kademeden yeterli hazırlığı almadan gelen öğrencilerin istenen başarıyı yakalamasını güçleştirmiştir. Din temelli eğitim veren medreselerin faaliyetleri devam ettirilmiş, pozi-

tivist anlayışla öğretim yapan yeni kurumların mezunlarıyla ulema sınıfı arasında çatışmalar başlamıştır (Çakın, 2015).

Osmanlı'nın Batılılaşma hamlelerinin ordunun modernizasyonu olarak başlaması askerî okulların Türk eğitim sisteminde Batılı etkilerin görüldüğü ilk kurumlar olmasını sağlamıştır. Ordunun doktor ihtiyacını karşılamak, salgın hastalıkları gelişmiş yöntemlerle önlemek amacıyla açılan Askerî Tıbbiye, kısa sürede Osmanlı devletinin eğitim sahasındaki göz bebeği olmuş, tamamen Avrupa'da yürütülen tıp eğitimi model alınarak donatılmıştır. Yurtdışından getirtilen ders araç gereçleri, öğrencilerin yararlanabileceği zengin kütüphanesi ve tıbbi yayınlar yapılan bir basımevi bulunmaktadır. Kadavra üzerinde çalışma ve yurt içinde ya da yurtdışında staj yapma imkânı bulan öğrenciler üzerinde dinin tevekküle dayanan anlayışının yerini git gide tecrübeye dayanan pozitivist bakış açısı almıştır (Çakın, 2015).

Osmanlı Devleti, yeni kurduğu okullardan hızla verim almak istemiş, ilk aşamada yabancı dilde eğitime başlamıştır. Özellikle Fransızca öğrenmek 19. yüzyıl aydın kesimi için bir zorunluluk halini almıştır. Yabancı dilde yayımlanan edebî eserlerin yoğun bir şekilde takip edilmeye başlandığı, Türk edebiyatında Batı örnek alınarak yeni türlerin geliştirildiği Tanzimat döneminden itibaren sanatta ve toplumda hızlı bir Avrupalılaşma görülmüştür (Çakın, 2015).

Osmanlı toplum anlayışından Cumhuriyete geçerken birçok alanda değişmeler meydana gelmiş, toplumun birçok alanında etkisini gösteren bu değişmeler eğitim ve felsefe alanında da kendisini göstermiştir. Bu değişimin eğitimde gösterdiği en önemli etki, Osmanlı dönemindeki dinsel ağırlıklı eğitimin yerini milli kültürün hâkim olduğu daha çok modern eğitim felsefelerine yerini bırakmasıdır (Bal, 1991).

4. Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Felsefi Temelleri

Cumhuriyet döneminde Türk milli eğitim sisteminin dayandığı eğitim felsefesi ve ona yön veren kadro çoğunlukla II. Meşrutiyet döneminde yetişmiştir. II. Meşrutiyet Dönemi, 23 Temmuz 1908 den 30 Ekim 1918 tarihine kadar geçen dönemi kapsar. II. Meşrutiyet Dönemi eğitim alanında birçok konunun tartışıldığı önemli bir dönemdir. Bu dönemde medreselerin yenilenmesi için düşünceler ve girişimler yaygınlaşmış, ders programlarına sosyal, siyasal içerikli, yaşama dönük dersler girmiştir. Eğitimin sorunları öğretmen dergileri ve basında geniş ölçüde tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Ziya Gökalp'in düşünceleri pek çok kesimi etkilemiştir. Gökalp eğitimi psikolojik olmaktan çok sosyolojik bir süreç olarak görmüştür. Ona göre birey sosyal ve doğal bir çevre için yetiştirilmelidir. Sosyal

çevre kültürel eğitimle, doğal çevre de bilim ve teknoloji eğitimi ile kazanılır. "Ulusal Eğitim" ya da "Halkçılık" olarak adlandırılan bu görüş Cumhuriyet dönemine en çok etki eden görüş olmuştur. Gökalp'in bu görüşüne karşı Asri Terbiye ya da Bireyci Görüş, kısmen J. J. Rousseau'nun eğitim anlayışı, kısmen de Pragmatik felsefeden beslenen Yeniden Kurmacıların görüşü vardır. Bunların yanı sıra Osmanlı eğitim anlayışı olan "İslamcı ve Disiplinci" anlayış da varlığını devam ettirmiştir (Kocabaş, 2008:203-204). .

Atatürk'ün insan yetiştirmeye yönelik eğitim felsefesi pek çok kaynaktan beslenmiştir. Ulu önder, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemeye başlaması ile birlikte, nasıl bir eğitim sistemi olması gerektiği konusunu sürekli olarak tartışmıştır. Cumhuriyetin Atatürk devrimleri ile başlayan çağdaşlaşma girişimleri, gelişen sosyal ve ekonomik koşullarına uygun bir eğitim sistemi anlayışını zorunlu kılmıştır. Bunun için yerli ve yabancı kaynak ve otoritelerden yararlanarak şu çalışmalar yapılmıştır (Kocabaş, 2008: 204).

- Bilimsel Eğitim Kongreleri
- İzmir Ekonomi Kongresi
- Yabancı Uzman çalışmaları
- Yerli ve yabancı komisyonlar
- Türk eğitimcilerinin geliştirdiği görüşler
- Eğitmen yetiştirme ve Köy Enstitüleri denemeleri
- Milli Eğitim Şuraları
- Devlet Planlama Kurulu çalışmaları.

Atatürk'ün eğitim politikası, kendi zamanının diğer ideolojilerinin eğitim politikalarıyla karşılaştırılırsa, onlardan temelde ayrıldığı rahatlıkla anlaşılabilir. Diğer ideolojilerin hepsi belirli bir unsuru alıp onu mutlaklaştırmaktadır. İdeolojiler "devlet", "ırk", "işçi sınıfı", "din" veya "sermaye" gibi unsurlardan yalnızca bir unsuru eğitim politikasının tek temeli olarak kabul etmektedir. Yani bunların hepsi de, felsefi dilde söylemek gerekirse "monist", yani tekçidirler. Atatürk, böyle tek yanlı bir düşünür değildir. Eğitim politikasının temelinde, birden fazla unsur yer almıştır (Aytaç, 2001).

Atatürk, esaret altında bulunan birçok toplumun esaret altında kalmalarının sebebini eğitimde görmüş, Türkiye Cumhuriyeti'nin sonsuza dek yaşaması için eğitimi öncelikli bir konu olarak değerlendirmiştir. Onun özellikle Kurtuluş Savaşı'nın tüm hızıyla devam ettiği yıllarda Mecliste ve meclis dışında konuşmalarda bir ülkenin milli birlik ve beraberlik içinde varlığını sürdürebilmesi

için iyi bir eğitim sistemini gerekli görmesi, konuya ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Cumhuriyet dönemi Türk Millî eğitiminin hedefleri, TBMM'nin 9 Mayıs 1920 tarih ve 13. oturumunda İcra Heyeti'nin programını okuyan Maarif Vekili Dr. Rıza Nur tarafından açıklanmıştır. Rıza Nur'un TBMM' de okuduğu Türk Millî Eğitiminin hedefleri şu başlıklar altında toplanabilir (Taş, 2003):

1. İlköğretim çağındaki çocuklara verilecek eğitimin niteliği, dinî ve millî bilgi ve duyguları kazandıracak tarzda olacaktır.
2. Nesiller, hayat mücadelesinde başarılı olmaları için, girişim gücüne sahip, kendilerine olan güven duygusunu kazanacak tarzda yetiştirilecektir.
3. Araştırıcı fikir ve bilince sahip, yüksek eğitimli insanlar yetiştirilecektir.
4. Resmî bütün okulların programları, en ilmî ve en çağdaş biçimde yeniden ele alınıp düzenlenecektir.
5. Eğitimde kullanılacak olan ders kitapları ilmî bir biçimde; milletimizin yapısına, coğrafî şartlarımıza, iklimimize, tarihî geleneklerimize ve sosyal yapımıza uygun olarak hazırlanacaktır.
6. Türkçenin zenginliğini ortaya koymak ve hayata geçirmek için, halkın dilinde yaşamakta olan kelimeler derlenip, millî bir sözlük hazırlanacaktır.
7. Millî ruhu artıracak olan millî eserleri tespit ve korunması yönünde çalışmalar yapılacaktır.
8. Doğu ve Batı dilleriyle yazılmış olan ilmî eserler, Türkçeye tercüme edilecektir.

Atatürk, 16-21 Temmuz 1920 tarihlerinde ilk defa Millî Eğitim programını hazırlamak maksadıyla Ankara'da toplanan Maarif Kongresi'nde; millî mücadelenin askerî ve fikrî olarak iki alanda yapılması gerektiğini vurgulamıştır. O bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

"Büyük tehlikeler önünde uyanan milletlerin ne kadar sebatkâr oldukları tarihten müsbettir. Silâhıyla olduğu gibi dimağıyla da mücadele mecburiyetinde olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur. Milletimizin saf seciyesi istidat ile mâlidir. Ancak bu tabiî istidadı inkişaf ettirebilecek usullerle mücehhez vatandaşlar lâzımdır. Bu vazife de sizlere (muallimler) teveccüh ediyor (Söylev ve Demeçler II, 1989, s. 21).

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı sonrasında toplumun, çağın ve çevrenin beklentilerini tatmin edecek bir eğitim anlayışı için en önemli önceliklerinin millî eğitim işleri olduğunu dile getiriş, bunun için de öğretim program ve sistemlerinin ona göre düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Çetin ve Gülseren, 2003).

İyi eğitim görmüş, bilinçli bir toplumun varlığını, yeni inkılâpların ve Cumhuriyet yönetiminin yerleşmesi ve yaşamasının ön şartı olarak gören Atatürk; eğitim sisteminin ülkemizin ihtiyaçlarına ve çağın gereklerine uygun olarak yeni baştan kurulmasını ve bu eğitimin aynı zamanda toplumun bütün kesimlerine yaygınlaştırılmasını gerekli görmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu yaklaşımla belirlenen millî eğitim politikası, temelde üç ana amaca yönelmiştir. Bunlar (Budak, 2003):

1. Millî kültür birliğinin sağlanması,
2. Vatandaşlık eğitiminin ve ilköğretimin yaygınlaştırılması,
3. Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu eğitilmiş insan gücünün yetiştirilmesi olarak özetlenebilir.

Cumhuriyet'in kurulması ile hızlı bir toplumsal değişim sürecine geçilmiş ve bu Mustafa Kemal, Akşehir'de 26 Ocak 1923 günü halka yaptığı konuşmada, askeri alanda kazanılan başarının iyi bir eğitim ortamı için zemin hazırladığını asıl zaferin eğitimdeki başarı ile kazanılacağını vurgulamıştır.

"Bundan sonra pek mühim zaferlere kavuşacağız. Fakat bu zafer süngü zaferleri değil, iktisat ve ilim ve irfan zaferleri olacaktır. Ordumuzun şimdiye kadar istihsal ettiği muzafferiyetler memleketimizi halas-ı hakikîye sevk etmiş sayılamaz. Bu zaferler ancak müstakbel zaferimiz için kıymetli bir zemin hazırlamıştır. Muzafferiyat-ı askeriyemizle mağrur olmayalım. Yeni ilim ve iktisat zaferlerine hazırlanalım (Söylev ve Demeçler II, 1989, s. 76)".

Cumhuriyetin ilan edilmesine yakın bir dönemde toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde ise liberal politikaların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durum, eğitimde de ekonomik görüşe uygun düşen pragmatik bir tutumla sorunların ele alınmasına neden olmuştur. Pragmatiz temelde iş eğitimini ve üretkenliği ön planda tuttuğu için ekonomiyi toplumsal yaşamın temeli olarak gören Cumhuriyet yönetimi pragmatik felsefi kolay benimsemişlerdir (Bal, 1991).

Şubat 1923'te İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresinde köy eğitimi ile ilgili ilginç kararlar alınmıştır. Bunlardan birisi, köy ilkokullarının geniş bahçelerinin ahır ve kümeslerinin olması gerektiğidir. Bunlar, öğretmenin denetiminde öğrenciler tarafından işletilmeli ve böylece çiftçilik çocuklara "uygulamalı" olarak öğretilmelidir. Yine orta ve yüksek okulları bitiren erkek ve kız öğrenciler ve

medrese mezunları köylere giderek en az bir yıl öğretmenlik yapmalıdır (Ökçün, 1971).

Atatürk Türkiye İktisat Kongresinin açılış konuşmasında, Pragmatik felsefenin genel çizgilerinden görüşler ortaya koymuştur. Atatürk o dönemde hazırlanan eğitim programının dayandığı ilkeler arasında işe dayalı eğitim ilkesini ve disiplin ilkesini savunmuştur. İşe dayalı eğitim ilkesi İlerlemecilik eğitim felsefesini ifade ederken, disiplin ilkesi Daimicilik eğitim felsefesini yansıtır (Güler, 1989).

Atatürk'ün, Cumhuriyetin kuruluş aşamasında belirlemiş olduğu hedeflere ve bu hedeflere ulaşmak için uygulamaya koyduğu program ve politikalara bakıldığında öncelikle pozitivist düşüncenin etkisi altında olduğu görülmektedir. Özellikle Osmanlının çöküş döneminde aydın ve bürokratlar, bir yandan batının bilim ve teknolojisiyle İslam felsefesini uzlaştırma gayreti içindeyken diğer yanda da batının üstünlüğünü pozitivizmle açıklama gayreti içine girmişler, bunu Osmanlıya aktarmanın yolu olarak da pozitivizmi seçerler. Pozitivist görüşün Ziya Gökalp'in eğitimin milli, öğretiminin ise evrensel olması gerektiği görüşünün bir dayanağı olduğu da ileri sürülebilmektedir. Yani kısaca ifade etmek gerekirse Jön Türkler ile başlayan pozitivist görüşün Osmanlı aydınlarını derinden etkilediği, Türk devrimlerinin oluşmasında ise etkili olduğu söylenebilir (Yılmaz, 1997).

ÖNEMLİ HATIRLATMA!

Pozitivizm Nedir?

Pozitivizm, metafizik ile bilim arasına kesin sınırlar koyan, dogmayı ve sezgisel olanı bilimsel etkinlik alanından uzaklaştıran ve üzerinde odaklanılması gereken tek bilgi türü olarak bilimsel bilgiyi işaret eden, metafizik söylemlerin yerine akla, gözleme ve deneye dayalı pozitif bilginin alınmasını öngören dünya görüşü olarak ifade edilebilir. Pozitivizm, toplum bilimlerinin de tıpkı fizik gibi olgusal (kanıtlanabilir) olması gerektiğini savunmuştur. Pozitivizmin toplum bilimlerine uyarlamaya çalıştığı yöntem, fizik biliminin kullandığı yöntemden örnek alınmıştır. Yani kısaca, fizikte ne denli kesin kanıtlar elde edilebiliyorsa, insana dair gerçekler konusunda da bunun yapılabileceği düşüncesi pozitivizmin genel düşüncesidir (Tekin, 2012).

Cumhuriyetin kuruluşuyla beraber eğitim sorunu bir bakıma köy eğitimi sorunu haline gelmiş, bu süreçte diğer eğitim kademelerine nazaran ilköğretim kademesi daha çok etkilenmiştir. Bu konuda; öğretim programlarının geliştirilmesine, ilköğretim kurumlarının düzenlenmesine ve öğretmenlerin yetiştirilmesine önem verilmiştir. Atatürk, okullarda uygulanacak öğretim programlarının eğitim-

deki önemine dikkat çekmiş ve öğretim programlarının hayattan kopuk olamaması, hayatta işe yarar olması konusunda önerilerde bulunmuştur.

Atatürk'ün eğitim felsefesinde; eğitim sadece bir sınıfa özgü olamaz, eğitim tüm toplum yapısına uygulanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Türk toplumunun kültürü, ihtiyaçları ve gelecekten beklentileri Atatürk'ün eğitim felsefesine yön vermiştir. Eğitim Türk toplumunun ihtiyaçlarına ve çağdaş toplum yapısına uygun olarak düzenlenmelidir. Atatürk eğitim felsefesinde yetiştirmek istediği insan tipini; akılcı, hür, öz benliğinden ve kültüründen kopmamış, müspet bilime dayanan, güzel sanatları seven, fikren ve bedenen gelişmiş erdemli ve güçlü bir insan tipini imar etmektir. Geçmiş dönemlerdeki anlayışlardan farklı olarak çocuk kişiliğine saygı duyulması gereken, geleceğin büyüğü gibi düşünülmesi gereken bir varlıktır (Büyükdüvenci, 1983).

Atatürk'ün eğitim felsefesini belirleyen ana hatlar şunlardır (Büyükdüvenci, 1983: 7):

1. Eğitimin milliliği ve milli birliği sağlamak
2. Eğitimi demokratikleştirmek, laikleştirmek
3. Bilimsel anlayışı egemen kılmak
4. Eğitim hak ve eşitliğini sağlamak

Atatürk'ün liderliğinde gerçekleşen Türk devriminin özü millet egemenliğine geçiştir. "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür." diyen Atatürk'ün millet, dil, kültür, ideal birliği ile birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu bir siyasal ve sosyal topluluk olarak görmesi ve bununla ilgili düzenlemelerin başında Tevhid-i Tedrisat ilkesini hayata geçirmesi, eğitim ve kültür alanında diğer yenilikleri devreye sokması, millet egemenliğini destekleyici nitelikte olmuştur. Bu uygulamalar geçmişle geleceğe doğru bir başlangıç olarak değerlendirilebilir (Özdemir, 2006).

Atatürk cumhuriyetle birlikte yetişecek nesillerin eğitimi için iki şeyi gerekli kılmıştır. Birincisi verilen eğitimle gençler millileşmeli, ikincisi ise modernleşmelidir. Modernleşme ile ifade edilmek istenen batıdaki bilim ve teknolojiyi yakalamaktır.

Cumhuriyetle birlikte kadınların konumlarının ve eğitim seviyelerinin yükseltilmesine ilişkin çalışmalar yapılmış, karma eğitim uygulaması yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Kadının sosyal hayatta daha aktif olması için çalışmalar yapılmış, erkeklere tanınan haklardan kadınların da faydalanması için çaba gösterilmiştir. Atatürk sadece erkeklerin eğitim alarak ülke kalkınmasının gerçekleşemeyeceğini kadınlarında eğitim alması gerektiğini konuşmalarında belirtmiştir. O, bu konuda şunları söylemektedir:

"Erkek ve kız çocuklarının aynı surette bütün tahsil derecelerindeki talim ve terbiyelerinin amelî olması mühimdir. Memleket evladı her tahsil derecesinde iktisadî hayatta âmil, müessir ve muvaffak olacak surette teçhiz olunmalıdır. Millî ahlâkımız, medenî esâslarla ve hür fikirlerle tenmiye ve takviye olunmalıdır." (Söylev ve Demeçler II, 1989: 179).

Atatürk, eğitimde bilgi aktarımımdan çok uygulamalara yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Onun eğitim anlayışını şu ana başlıklar halinde sıralayabiliriz:

- Eğitim milli olmalıdır.
- Milli dehamızın gelişmesi milli kültür ile sağlanabilir.
- Başkalarını taklitle gelişme sağlanamaz.
- Eğitimde birlik sağlanmalıdır.
- Eğitim yaygınlaştırılmalı ve bilgisizliği gidermelidir.
- Genel bilginin yanında mesleki teknik bilgiler kazandırılmalı.
- Ülkemizin ihtiyaç duyduğu eğitilmiş insan gücü yetiştirilmelidir.
- Eğitim bilime dayanmalı ve laik olmalıdır.
- Atatürk, ansiklopedik bilgi yüklemeyi esas alan ezber eğitimine karşı olmuştur (Budak, 2003, s. 2-5).

Atatürk döneminden sonra Türkiye'de hümanistleşme denilen dönem başlamaktadır. Bu dönem, Avrupa ülkelerinin Yunan ve Roma kültürleri üzerine kurdukları uygarlığın bir benzerini Türkiye'de kurmayı amaçlar. Burada sadece taklit ile karşılaşılır. Fakat II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı bu yıllarda eğitimde insan sevgisinin işlenmesi, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ile başlatılan çeviri eserlerle de bu durumun desteklenmesi son derece önemli bir gelişme olmuştur. Bunun yanında dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün karakter ve ahlak eğitimine önem veren eğitim politikalarını benimsemiştir. Yine bu dönemde 17 Nisan 1940 yılında açılan ve iş eğitimi esasına göre kurulan köy enstitüleri Pragmatik felsefenin ve eğitime yansıması olan İlerlemecilik eğitim felsefesinin uygulandığı yerler olmuştur (Güler, 1989).

Sönmez'e (2015) göre Cumhuriyet dönemi eğitim hedefleri Pragmatizm bunun eğitime yansıması olan İlerlemecilik eğitim felsefesine dayanmaktadır. Bu dönemde hazırlanan eğitim ve hükümet programları daha çok ilerlemeci eğitim felsefesine dayanmaktadır. Fakat uygulamalara bakıldığında köy enstitüleri hariç genellikle daimicilik ve esasicilik eğitim felsefelerinin izleri görülmektedir. Bunun diğer bir anlamı, Cumhuriyet dönemi eğitim felsefesi kâğıt üzerinde Pragmatizm, uygulamada ise İdealizm ve Realizme dayanmaktadır.

Cumhuriyet döneminde uygulanan eğitim siteminin belli bir felsefesinin olmadığı yönünde zaman zaman eleştiriler gelmektedir. Bu eleştirilerden birisinde Bolay (1996), genellikle eğitimimizin nakil ve taklitte kaldığı, sürekli olarak reform krizine girildiği için kendimize has bir eğitim sistemine sahip olamadığımızı ifade etmektedir. Ona göre taklit edilmeye çalışılan ülkelerin her birisinin kendine özgü felsefeleri, daha doğrusu insan anlayışları vardır. Örneğin, Fransız felsefesi rasyonalist, Alman felsefesi idealist, İngiliz felsefesi ampirik, Amerikan felsefesi ise hem ampirik hem de Pragmatiktir. Bolay, her eğitim anlayışının zamana ve mekâna uygunluğu ve doğal olması ölçüsünde etkili olacağını belirtmektedir. Ona göre kültürümüzün yoğurduğu düşünüş şekli ile bizler milli bir eğitim felsefesi kurabiliriz. Çünkü felsefenin ortamı kültürdür. Dolayısıyla her kültür ortamına has felsefe ve eğitim şekli bardır. Bu durum epistemolojik (bilgi) bakımından da böyledir. Zira doğru da her kültür ortamında farklı şekillerde algılanır. Çünkü bilgi ve düşünce kalıpları, ona göre şekillenir ve hisler ona göre hassasiyet kazanır.

Tozlu'da (1996) eğitimde taklidin olumsuzluklarına değinmekte ve yapılması gerekenler hakkında bilgi vermektedir. Ona göre bizler mevcudu koruyabilmek, yaşadığımız çağı anlayabilmek, etkili güçleri ve faaliyetlerini tahlil edebilecek insanlar yetiştirmek zorundayız. Bunun için öncelikle kendimiz olmalıyız. Kendimize ait bir sisteme vücut vermenin zaruretini anlamalıyız. Bu yüzden yetiştirecek olduğumuz insana temel teşkil edecek felsefe "değerler dünyamızın" temeline oturmalıdır.

5. Özet

Bir ülkenin eğitim görüşünü sadece bir eğitim felsefesinin sınırları içine sokmak mümkün görünmemektedir. Bu nedenle bir ülkenin eğitim görüşü bir eğitim felsefesinin çizgilerini yansıttığı gibi diğer eğitim felsefelerini yansıttığı görülmektedir. Osmanlı döneminde medreselerin devlet ve toplum hayatında son derece etkili olduğu görülmektedir. Medrese içinde ise günümüzde profesör, ders veren anlamına gelen müderrislerin etkisinin çok fazla olduğu görülmektedir. Öğretim yönteminin genellikle nakilci ve ezberci bir karaktere sahip olduğu bu öğretim kurumları kitap merkezli bir eğitim öngörmektedir. Müderrisin etkisi ve kitap merkezli eğitim Daimici eğitim felsefesinin etkisini göstermektedir. Cumhuriyet dönemi eğitim hedefleri Pragmatizm ve bunun eğitime yansıması olan İlerlemecilik eğitim felsefesine dayanmaktadır. Bu dönemde hazırlanan eğitim ve hükümet programları daha çok ilerlemeci eğitim felsefesine dayanmaktadır. Oysa uygulamalara bakıldığında köy enstitüleri hariç genellikle Daimicilik ve Esasicilik eğitim felsefelerinin izleri görülmektedir.

FELSEFE HİKÂYELERİ

USTA

Hintli bir yaşlı usta, çırağının sürekli her şeyden şikâyet etmesinden bıkmıştı. Bir gün çırağına şöyle dedi:

"Git biraz tuz al gel." Hayatındaki her şeyden mutsuz olan çırak döndüğünde ekledi:

Usta: "Şimdi bir avuç tuz al ve bir bardak suya atıp iç."

Çırak, yaşlı adamın söylediğini yaptı ama içer içmez ağzındakileri tükürmeye başladı.

Usta "Tadı nasıl?" diye sordu. Çırak, "Acı" dedi. Usta gülerek çırağını kolundan tuttu ve dışarıya çıkardı. Sessizce az ilerdeki gölün kıyısına götürdü ve çırağına bu kez de şöyle dedi:

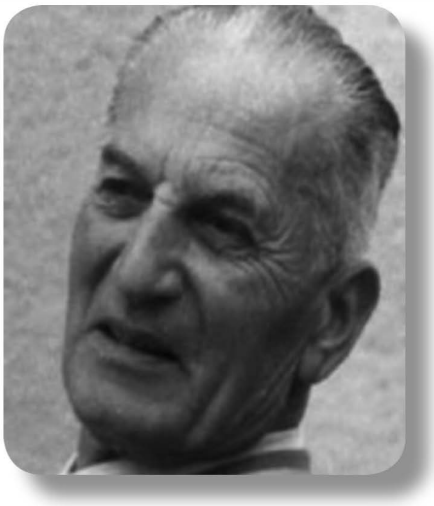
"Şimdi de göle bir avuç tuz at ve gölden su iç bakalım." Söyleneni yapan çırak ağzının kenarından akan suyu koluyla silerken usta aynı soruyu sordu. "Tadı nasıl?"

Çırak "Ferahlatıcı" dedi. Daralmış kalbini bir göl gibi genişlet. Bir bardak kadar olan kalbini büyüt ve çevrendeki her şeyden şikâyet etmeyi bırak.

Kaynak: http://www.bilgelikhikayeleri.com/

14. BÖLÜM

BAZI TÜRK DÜŞÜNÜRLERİNDE EĞİTİM

İçindekiler

- Giriş
- Farabi'nin Eğitim Görüşleri
- İbni Sina'nın Eğitim Görüşleri
- İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri
- Halil Fikret Kanad'ın eğitim Görüşleri
- İsmail Hakkı Tonguç'un Eğitim Görüşleri
- Sadrettin Celal Antel'in Eğitim Görüşleri
- Ziya Gökalp'in Eğitim Görüşleri
- Hilmi Ziya Ülken'in Eğitim Görüşleri

Bölümün Hedefleri

Bu bölüm sonunda;

1. Farabi'nin eğitim görüşleri hakkında bilgi sahibi olma
2. İbni Sina'nın eğitim görüşleri hakkında bilgi sahibi olma
3. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim görüşleri hakkında bilgi sahibi olma
4. Halil Fikret Kanad'ın eğitim g örüşleri hakkında bilgi sahibi olma
5. İsmail Hakkı Tonguç'un eğitim görüşleri hakkında bilgi sahibi olma
6. Sadrettin Celal Antel'in eğitim görüşleri hakkında bilgi sahibi olma
7. Ziya Gökalp'in eğitim görüşleri hakkında bilgi sahibi olma,
8. Hilmi Ziya Ülken'in eğitim görüşleri hakkında bilgi sahibi olma bilgi ve becerisi kazanmanız beklenmektedir.

Eğitimci bahçıvan gibidir, toyu zararlılardan korur, onun gelişmesi için dış çevreyi sağlar.

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu

1. Giriş

Sosyal ve kültürel bir olgu olan eğitim geçmişten günümüze devam eden birikimli bir süreçtir. Ülkemizde uygulanan eğitim anlayış ve uygulamaları incelendiğinde geçmişte oluşan düşüncelerden, değerlerden ve uygulamalardan etkilendiği görülmektedir. Geçmişte eğitim alanında yaşanan düşünce ve uygulamalar günümüz eğitim anlayış ve uygulamalarını hala etkilemeye de devam etmektedir. Geçmişte yaşanan olumlu düşünce ve değerlerden faydalanmak, olumsuzluklardan da ders çıkarabilmek için Türk eğitim tarihin bilinmesi, gerekli derslerin çıkarılması gerekmektedir.

Eğitimimiz daha işlevsel hale getirmek ve eğitim alanında daha tutarlı bir eğitim felsefesine varabilmek için kendi düşünürlerinizin görüşlerini değerlendirmek ve düşünce tarihi açısından diğer düşünürlerle de karşılaştırmak gerekmektedir (Anar, 1983).

Bu bölümde bazı Türk düşünürlerinin eğitim görüşlerine yer verilmiştir. Bu çerçevede; Farabi, İbni Sina, Ziya Gökalp, Sadrettin Celal Antel, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Halil Fikret Kanad ve Hilm Ziya Ülken'in eğitim görüşleri açklanmaya çalışılmıştır.

2. Farabi'nin Eğitim Görüşleri

Kendisine Aristo'dan sonra Muallimin-i Sani (ikinci öğretmen) denilen Farabi, 870 ve 950 yılları arasında yaşamış Türk bilginidir. Türk eğitim tarihinde eğitim bilimine ilişkin ilk kez, doğrudan fikirler ileri süren Farabi'nin eğitime ilişkin görüşleri şunlardır (Akyüz, 2010:24):

a. Eğitimin amacı, mutluluğu bulmak ve bireyi toplu-ma yararlı hale getirmektir.

b. Üç tür eğitimci vardır: Aile reisi, aile bireylerinin; öğretmen, çocuk ve gençlerin; devlet başkanı, milletin eğitimcisidir.

c. Öğretim ve eğitimi ayırmaktadır. Öğretim, milletler ve şehirlerde nazari (kuramsal) erdemleri var etmek demektir. Eğitim ise, milletlerde ahlaki erdemleri ve iş sanatlarını var etme yöntemidir.

d. Öğretimde yöntem konusunda kolaydan zora gidilmesini önermiş, böylece çok değerli bir eğitim ilkesi ortaya atmıştır. Ona göre en kolay sayılar ve hacimler incelenebilir. Buna göre önce Aritmetik, sonra Geometri, sonrada diğer konular işlenmelidir.

e. Bir şey tam olarak öğretilmeden diğerine geçilmeli, sorunlar tek tek incelenmelidir. Su damlaya damlaya taşta gedik açar.

f. Öğretmen öğrencileriyle Sokrat gibi tartışmayı bilmelidir.

g. Öğretimde mantık ve felsefeye yr verilmelidir.

h. Öğrencinin öğrenme isteğinin sürdürülmesine çalışılmalıdır.

i. Çocuklar karar verme yeteneği güçlü ve sorumluluk duygusuna sahip gençler olarak yetiştirilmelidir.

j. Disiplin ne sert ne de yumuşak olmalı, ılımlı bir yol izlenmelidir. Çocuk sözle ikna edilemezse zora başvurulabilir.

3. İbni Sina'nın Eğitim Görüşleri

İbni Sina 980 ve 1037 yılları arasında yaşamış Türk filozofu, ahlakçısı ve hekimidir. Onun eserleri ölümünün üzerinden yüz yıl geçmesinden sonra Latinceye çevrilmiş, uzun yıllar Avrupa'da üniversitelerde ders kitabı olarak okutulmuştur. İbni Sina'nın Türkiye'de çok az tanındığı gibi eğitime ilişkin görüşlerinin de çok az bilindiğini belirten Akyüz (1982; 2010:25-26) onun Türk ve dünya eğitim tarihinde önemli bir yer tutmasının nedenlerini altı madde halinde özetlemektedir.

a. Tıp bilimine katkıları ve tıp öğretiminin konularını tespit etmesi: Kanun ve Şifa adlı eserleriyle İbni Sina tıp bilimine önemli katkılar sağlamış, bu eserlerden uzun yıllar yararlanılmıştır. O, bu eserlerin kolayca okunup öğrenilebilmesi için kısa notlar halinde hazırlamış, tıp eğitimin en iyi şekilde yapılmasına hizmet etmiştir. Tıp eğitiminin müfredatını yazanı İbni Sina, ruhi hastalık ve bozuklukların telkin yoluyla tedavi edilebilmesinin yolunu açarak psikanaliz metodunun temelini atmıştır.

b. Ahlak ve fazilet eğitimine ilişkin görüşleri: İnsanların fazilete yer vermediğini ve bu nedenle karanlık içinde olduklarını belirten İbni Sina'ya göre başlıca fazilet ve ahlak esasları şunlardır: İffet, şeceat, hikmet, adalet, cömertlik, sabır, kerem, yumuşaklık, yılmamazlık, sadakat, vefa, utanma, sır tutma, sözünde durma ve tevazu. O ahlaki davranışlara ve

fazilete ulaşmak için; nefsin isteklerine uymamak, yalandan kesinlikle uzak durmak, ölümü hatırlayıp kötülüğü kalpten uzak tutmak, insanlara iyilik yapıp insanları kötülükten uzaklaştırmak, ihtiyacı olanlara malından cömertçe vermek, sözünde durmak, dini emirlere uymak ve ibadet etmek gibi bir takım ilkeler öne sürmüştür.

c. Hükümdarın siyasi eğitimine ilişkin görüşleri: O, yazılarında hükümdarın faziletli bir hayat sürmesi, kadınlardan uzak durması, filozof ve bilim adamlarından faydalanması gibi bir takım görüşler ortaya atmıştır.

d. Bilime verdiği önem: Bilime ve bilim öğrenmeye verdiği önemi eserlerinde sıkça vurgulayan İbni Sina, bilim öğrenmenin sadece bu dünyadaki mutluluk için değil öbür dünyada ki mutluluk için de gerekli olduğunu belirtmektedir. Bilim, insanların kendisini bulması ve Allah'ı hatırlaması için gereklidir. Bilim ve mutluluk arasında kurduğu ilişki onun akli tasavvuf denen sistemin unsurlarından birisidir.

e. Beden eğitimi konusundaki görüşleri: Hastalanmadan önce korunma denilen hıfzıssıhha konusunu işlemiş, beden eğitimini bunun için gerekli görmüştür. İnsanlar yediklerini hazmedebilmek için hareket etmeli, aksi halde sağlık bundan olumsuz etkilenmektedir. Hastalık halinde ilaçla tedavi olsa da ilacın zehirli ve bedene zarar verdiği unutulmamalıdır. İnsanın hareketi planlı ve amaçlı olarak yapılırsa daha faydalıdır. Hareketlerin yapılmasından önce ve sonra masaj çok faydalıdır.

f. Çocuğun bakımı, sağlığı, eğitim ve öğretimi hakkındaki görüşleri: Yeni doğan çocukların sağlığı, bakımı, hastalık ve bakımları konusunda eserlerinde düşüncelere yer veren İbni Sina, çocuklarda sık olarak görülen ishali kabızlık, nezle, öksürük, kulak akıntısı ve solucan gibi hastalıklar ve tedavileri hakkında bilgiler vermiştir. Çocuk doğar doğmaz babası ona iyi bir isim vermeli, sütten kesilir kesilmez kötü huylar edinmeden eğitimine başlanmalıdır. Çocuğun ilk eğitimi ahlak eğitimidir. Bu çocuğu kötü iş ve ahlaktan uzaklaştırıp iyi arkadaşlarla oynamasını sağlamak, iyi davranışlara teşvik etmekle olur. Çocuk eğitiminde dayağı son çare olarak gören İbni Sina, çocuğa fazla baskı yapılmaması, hatalarının uygun bir şekilde düzeltilmesi, gerekirse azarlanması gerektiğini belirtir. Suç işleyen çocuğun cezalandırılmasında acele edilmemelidir. Çocuğa yapılacak olan baskılar onun kızgın, korkak, tembel ya da her şeye kayıtsız bir kişilik geliştirmesine neden olabilir. Çocukların altı yaşına gelince okula gönderilmesi gerektiğini belirten İbni Sina, verilecek eğitim ve okul programı hakkında da bilgilere yer verir. Eğitim ve öğretimin

altı türünden smz eder. Bunlar; zihni öğretim, sınai öğretim (araç-gereç kullanma), telkini öğretim (tekrar yöntemiyle şiir ve otların adlarını öğretme), tedibi öğretim (öğüt ve nasihat) ve taklidi öğretimdir.

4. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri

28 Şubat 1886'da İstanbul'da dünyaya gelen İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun babası İbrahim Ethem Bey, birçok kurumda memurluk ve son olarak da Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti'nde muhasebecilik yapmıştır. Bunun yanında annesi Hamide Hanım ise ev hanımı olan Baltacıoğlu çocukluk hayatının insan şahsiyetinin gelişiminde çok önemli olduğu düşüncesindedir. Bu düşüncesini şöyle ifade eder: Mutlu bir çocukluk geçirdim. Annem ve babam bana bir tek fiske vurmadılar. Kişilik teşekkülüm, böylece daha baştan itibaren 'hürriyet' ile belirlenmiş oldu. Bu yaratıcılığımın temel taşıdır (Aytaç, 1979).

Dört buçuk yaşında okula başlayan Baltacıoğlu, ilköğrenimini farklı okullarda tamamladı. 1902'de Vefa İdadisi'nden mezun oldu. Bu okuldaki eğitimi, üzerinde büyük etkiler bıraktı. Baltacıoğlu bu durumu Yeni Adam Dergisi'nin 171. sayısında şöyle ifade eder: "Vefa İdadisi'nde iken geçirdiğim ruhi devrimlerden en büyüğünü J.J. Rousseau'nun Emile'i yaptı. Benim kapalı ev hayatım, sosyeteden uzak kalmam, tabiatla yakın münasebetlerim, romantik zevklerim beni Rousseau'nun tesirine hazırlıyordu." Bu dönemde hat dersleri aldı, tiyatroyla ilgilendi. Bu dönemin etkisiyle kendisini daha sonraları eğitimci bir fikir adamı olmasının yanında bir hattat ve tiyatro-oyun yazarı- yönetmeni olarak da görüyoruz (Bayraktar, 2008, s. 406). 1904 yılında Darülfünun-u Osmani'nin Ulum-u Tabiiy1e (Fen) şubesine başlayan Baltacıoğlu, 1908'de mezun olmuştur. 1910 yılında Maarif Nezareti tarafından 'Elişleri ve İlm-i Terbiye' öğretimi konusunda inceleme yapmak üzere bir yıllığına Avrupa'ya gönderilmiştir. Fransa, İngiltere, Belçika, İsviçre ve Almanya'yı kapsayan bu gezi boyunca reform okulları başta olmak üzere birçok tiyatro, müze ve parkı incelemiştir (Türkkan, 2008). 1918-1919 yılları arasında Maarif Nezaretinde çeşitli üst düzey görevlerde bulunan Baltacıoğlu, 1920-1923 yılları arasında dört defa Darülfünun Edebiyat Medresesi Reisliği (Fakülte Dekanlığı)'ne seçilmiş, daha sonra 21 Kasım 1923'te Darülfünun Eminliği (Rektörlüğü)'ne tayin edilmiştir. 26 Nisan 1927'de Darülfünun Eminliği görevinden istifa eden Baltacıoğlu, müderrisliği sürerken Maarif Vekâleti'nin isteği üzerine 24 Kasım 1929-9 Haziran 1930 tarihleri arasında Ankara Gazi Muallim Mektebi (Gazi Terbiye Enstitüsü)'nde vekâleten müdürlük yapmıştır. 1933 yılında Darülfününun kapatılması üzerine Baltacıoğlu'nun buradaki müderrisliği sona ermiştir.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 1 Ocak 1934 tarihinden itibaren, haftalık kültür-sanat ve düşün dergisi olan Yeni Adam'ı çıkarmaya başlamıştır. Temmuz 1942'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde ilk defa kurulmuş olan Pedagoji Kürsüsü Profesörlüğüne getirilen Baltacıoğlu, 1942-1946 yılları arasında Afyon; 1946-1950 yılları arasında da Kırşehir CHP milletvekilliği yapmıştır. 1950 yılındaki emekliliğinin ardından Yeni Adam'ı yayınlamaya devam eden Baltacıoğlu, 1 Nisan 1978 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir (Türkkan, 2008, s. 16). Sayısı 100'ü aşan eserlerinin başlıcaları; Talim ve Terbiyede İnkılâp, Toplu Tedris, Sosyoloji, Pedagojide İhtilâl, Resmin Usulü Tedrisi, Jean-Jacques Rousseau'nun Terbiye Felsefesi, İçtimai Mektep Nazariyeleri ve Prensipleri, Tarih ve Terbiye, Mürebbilere, Türk'e Doğru, Kültürce Kalkınmanın Sosyal Şartları şeklinde sayılabilir.

Baltacıoğlu, eğitimi 'adam yetiştirmek' olarak görür. Ona göre adam yetiştirmek demek sosyal hayata henüz elverişli olmayan toyların erginler yönünden bu hayata hazırlanması demektir (Baltacıoğlu, 1964). Çocuk, insan yavrusu olması itibariyle her şeye yetenekli, fakat hiçbir şeye tam olarak gücü yetmeyen, işlenmeye ve şekil verilmeye açık bir canlıdır. Ona göre terbiye, bu işlenmeye ve şekil verilmeye açık ruhtan toplum hayatı için gerekli tutum ve davranışlara sahip bireyler yetiştirir. Diğer bir ifadeyle terbiye, toplumsal bir veraset olarak da değerlendirilebilir (Baltacıoğlu, 1942).

Ona göre terbiye, sosyalleşmemiş olanları sosyalleştirmek demektir. O, sosyalleşmeyi iki türlü görür. Bunlar; çocuğa içinde yaşayacağı toplumun kültürünü ve çocuğa içinde yaşadığı toplumun teknik kurallarını yani medeniyetini vererek olmaktadır. Baltacıoğlu'na göre asıl eğitim, birincisidir. İkincisi talim yani öğretimdir. Bu durumu kendi cümleleriyle aynen şöyle aktarmaktadır: "Böyle anlayarak diyorum ki: terbiye milli olabilir... Bu ne demektir? Şu demek: Terbiyenin ödevi çocuğa içinde yaşayacağı cemiyetin dini, ahlakı, bedii ve felsefi... değerlerini vermektir; yani ona milletin vicdanını kazandırmaktır."

Baltacıoğlu, eğitimi bir sosyal kurum olarak kabul etmektedir. Bu toplumsal kurum, toplumun ilke ve prensiplerine, kurallarına göre şekillenerek çerçeve planını oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle eğitimi, eğitim sosyolojisinin ilkelerine göre incelemek Baltacıoğlu›na göre doğru bir yöntem olarak görünmektedir.

Baltacıoğlu, Türkiye'de yaşama dönük, uygulamalı eğitim anlayışının başlıca savunucusu eğitimcilerimizdendir. Ona göre, eğitim sisteminin amacı ister köyde ister kentte olsun üretici insan yetiştirmektir. Okul sıralarında yapılan yani geleneksel eğitime, ezbere dayalı öğretime, doğadan ve toplumdan yalıtılmış bir eğitim anlayışına karşı duruş sergilemektedir. Akabinde eğitimin açık hava okullarında, uygulamalı olarak doğayla iç içe yapılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca karma eğitimin Türkiye›de başlatıcısıdır (Topses, 2011).

Baltacıoğlu, yaşam ile eğitimi ayrılmaz bir bütün olarak görmektedir. Onun açısından eğitim, yaşamımızın her döneminde kendisini hissettirmektedir. O, genel olarak eğitim sistemini belirlerken gücünü realiteden yani toplumsal alandan almaktadır (Baltacıoğlu, 1933).

Düşünür, eğitim sistemimizin milli olmayışından, yapılan yenileşmelerin çoğu zaman şekilsel olduğundan, eğitim programlarında hep taklitçi olduğumuzdan yakınmaktadır. O, artık milletimize uygun bir eğitim sisteminin yaratılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu milli eğitim sistemimizin oluşturulması için yapılması gereken ilk işin milli insan portresini çizmek olduğunu söylemektedir (Arslanoğlu, 2012).

Baltacıoğlu, Avrupa ve Amerika medeniyetlerini teknik ve endüstri açısından üstün görürken, bu medeniyetlerin eğitim anlayışlarının taklit edilmesine karşıdır. O, bu konuda sadece gerekli ve yetkin olanlarını almamız gerektiğini belirtir. Ona göre bu medeniyetlerin eğitiminde de yer yer bazı skolastik düşüncelerin olması bizi böyle bir düşünceye sev etmelidir (Baltacıoğlu, 1967).

O, kaliteli bir eğitim sisteminin oluşturulabilmesi için koşul olarak eski eğitim fikirlerini, usullerini unutmamız ve atmamız gerektiğini söyler. Eski sisteme dair ne varsa kaliteli eğitimin önündeki engel olarak görmektedir. Çünkü onun gözünde eski eğitim anlayışı, hayatı yaşatmaktan uzak; sadece ezberci, kitabi bilgiye mahkûm nesiller yetiştirmeyi gaye edinmektedir (Baltacıoğlu, 1964).

Baltacıoğlu'nun eğitime dair kısa sloganları onunun eğitim sisteminin özetini vermektedir: "Terbiye âdeta bir tabiat hâdisesidir. Terbiye etmek yok, olmak vardır. Terbiye muhite hazırlamanın tek vasıtası değildir. Terbiye her zaman, her yerde bir cemiyet içinde olur. Terbiye bir cerrahlık ameliyesi değil, bir oluştur. En güçlü terbiye en sıkı muhit yaratandır. Bir şahsiyet, bir birlik ve bütünlüktür. Hakiki mektep sınıflar mektebi değil, bir şahsiyet muhitidir. Terbiyenin oluşu zorlanamaz, idare edilir. Büyük terbiyeciler muhiti değiştiren büyük mimarlardır. Terbiye değişikliği hayat değişikliğinden sonra olur. Terbiyede metot yok, sistem yok, teşkilât vardır. Teşkilatı sonlamayan ıslahat bir yamadır (Baltacıoğlu, 1934).

Baltacıoğlu, pedagojiyi adam yetiştirme tekniği olarak görmektedir. O pedagogların ortaya koyduğu pedagoji sistemlerini bir ideoloji olarak addetmektedir. Çünkü ona göre, pedagogların yaratısı olan pedagojik sistemler kendi cemiyetine göre bir insan yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Baltacıoğlu da bu bağlamda bizim milli pedagoglarımızın milli insan portresi oluşturması ve buna uygun insan yetiştirmesi gerektiğini savunmaktadır (Baltacıoğlu, 1943).

5. Halil Fikret Kanad'ın Eğitim Görüşleri

5 Ocak 1892) de Makedonya'da Manastır ilinin Serfice kasabasında doğdu. 1910 yılında, Osmanlı Maarif Nezareti'nin almış olduğu bir karara göre, her ilden iki idadi mezununun Avrupa›ya yükseköğrenime gönderilmesi için sınav açılmıştır. Bu sınavda başarı gösteren öğrencilerden yaşı büyük olanlar Fransa›ya, yaşı küçük olan on öğrenci de Almanya›ya gönderilmiştir. 1910–1912 yılları arasında Markbrandenburg kentinde Almanca öğrenmiş, aynı zamanda Züllichau Lisesi'ne dinleyici öğrenci olarak devam etmiĢtir.15 Nisan 1912'de Berlin Üniversitesi Felsefe Fakültesinde eğitime başlamış, burada üç sömestri öğrenim görmüştür. 1913-1914 kış sömestrisini Leipzig Üniversitesi›nde Pedagoji derslerine devam ederek geçirmiştir. 1917'ye kadar Leibzig şehrinde pedagoji tahsil etmiş ve o tarihte ünlü Profesör Eduard Spranger'in öğrencisi olarak pedagoji doktorasını yapmış; böylece Almancayı da üst düzeyde öğrenmiştir. Leipzig Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu, Pestalozzi'nin Umumî Mektepçiliğe Karşı Vaziyeti (1809›a kadar) konulu doktora tezini 1917 yılında başarı ile vererek yurda dönmüştür. 1917 yılında yurda döndükten sonra Maarif Nezaretinde "Maarif Nezareti Müşavirlik Kitabeti ve Tercümanı" olarak çalışmış, çeşitli okullarda "Fenn-i Terbiye ve Malumat-ı Ahlakiye" (Eğitimbilim ve Ahlak Bilgisi) dersi öğretmenliği yapmış, 1923-1926 yılları arasında Bakü Üniversitesinde üç yıl Pedagoji dersleri okutmuĢtur.1928 yılında Gazi Terbiye Enstitüsünde Pedagoji Bölümünü kurmuş ve bu bölümün 20 yıl başkanlığını yapmıştır.1936-1939 yılları arasında Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğinde bulunmuş, 1956 yılında emekliye ayrılmış 1974 yılında Ankara'da vefat etmiştir. Onun eğitimle ilgili görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür (İnce, 2010):

Kanad'a göre eğitim, geçmişte toplum tarafından meydana getirilmiş maddi ve manevi değerleri koruyarak, ona yeni değerler katarak, genç kuşaklara aktarmak ve onları bu değerlere göre yetiştirmektir. Bu bağlamda ailenin, çocuğun yakın çevresinin, okulun, toplumun, toplumsal kurumların ve devletin koyduğu kuralların yarattığı sonuçların çocuğun ahlak ve karakter eğitiminde önemli etkisi bulunduğunu hemen bütün eserlerinde vurgulamaktadır.

Dr. Halil Fikret Kanad'ın makalelerinde açıkladığı eğitim görüşlerinin hemen hemen tamamını 1942 yılında yayınladığı "Milliyet İdeali ve Topyekün Milli Terbiye" adlı eserinde topladığı görülmektedir. Bu kitabından sonra yayınladığı eserlere bakıldığında onun görüşlerinin değişmeyip aynı kaldığı görülmektedir.

Kanad, çocuğun eğitimini şekillendiren güçlerin aile, okul, sosyal çevre ve sosyal kurumlar olduğunu; bunların, çocukta doğru ahlak ve karakteri oluşturabilecek biçimde organize edilmeleri gerektiğini sık sık vurgulamaktadır. Dolayısıyla hemen hemen bütün eğitimcilerin kabul ettiği gibi eğitimin, bir taraftan bir planlı ve amaçlı (formal) diğer tarftan ise, plansız ve amaçsız (informal) gerçekleştiğini söylemektedir. İnformal eğitimde etkili olarak nitelendirdiği aile hayatı, kitap, sinema, tiyatro, okul arkadaşları, sosyal çevre vb. gibi etkenlerin çok çeşitli ve eğitimde çok önemli olduğunu tekrar belirtmektedir. Bu da onun toplumsal çevrenin eğitimdeki önemi konusundaki görüşlerini bize açıkça anlatmaktadır.

Ona göre, formal eğitim ile informal eğitim unsurları arasında bağlılık bulunursa o zaman okul eğitimi büyük değer kazanır. Aksi durumda iyi düzenlenmiş bile olsa okul eğitiminden istenilen fayda sağlanamaz. Eğer okulun yapmak istediğini aileler, ailenin yaptığını sokak, sinema ve çocuğun arkadaş çevresi bozarsa, çevrelerinde yıllarca kötü örnekler görürse, görevlerini iyi yapmayanların yapanlara göre itibar gördüklerine şahit olursa o zaman idealist ve iyi niyetli gençlerin ahlakça bozulmalarına şaşmamak gerektiğini vurgulamaktadır.

Kanad, okulu hem bilgi veren hem de çocuğu eğitmeye çalışan aile ile toplum arasında yer alan kurum olarak niteler. Bir okulun eğitsel değerinin, sınıfların kuruluşuna, okulun genel karakterine ve havasına, öğretmenlerin kişiliğine ve yeterliliğine, öğretim ve eğitim metotlarının özelliğine bağlı olduğunu ifade etmektedir.

Okullarda eğitim işlerini ön planda tutmadığımız zaman manevi kalkınmamızın tam olarak gerçekleşemeyeceğini belirterek; okulların tek amacının çocuklara kuru bilgiler vermek olmadığını, öğrencilere ahlak ve karakter eğitimi de vermesi gerektiğini ısrarla vurgulamaktadır. Okullarda karakterli bireylerin yetiştirilebilmesinin, eğitim için elverişli ortamın sağlanmasına bağlı olduğuna işaret eder. Okulların verimli çalışmalarının şartları olarak; okul binalarının fiziksel durumunun, çocukların teneffüslerde oynayacakları alanların, deneme, araştırma yapmalarına imkân sağlayacak laboratuvarların, sınıftaki öğrenci sayısının, iyi yetişmiş öğretmenin ve karakterli ve şahsiyetli bir okul müdürünün bulunması olarak sıralamıştır. Burada Kanad'ın eğitim ortamlarının önemine dikkat çektiği görülmektedir.

Okullarda eğitim ve öğretimde göz önünde bulundurulması gereken ilkelerden en önemlilerinin "çocuğa görelik", "kendi kendini idare", "alıştırma', hürriyet", "toplumsallık", "iş" ve "aktiflik prensibi" olduğunu özellikle belirtir. Özellikle bilgilerin hayatla özdeşleştirilmesi gerektiğini bunu da ancak ilke ve prensiplerin içeriklerini tam olarak bilen ve uygulayan öğretmenlerle sağlanacağını söyler.

Oysa o dönemde okullarda eğitim ve öğretimin ayrı olarak algılandığını; eğitim işlerinin diğer bir deyişle irade, ahlak ve karakterin kuvvetlendirilmesinin ikinci plana itildiğini, derslerde öğrenilen bilgilerin çoğunun zamanla unutulacağını, "yaparak yaşayarak öğrenme" ve " kolaydan zora' ilkelerine uygun olarak yapılacak çalışmalarla bilginin daha kalıcı hale geleceğini, sağlam karakterli insanların bu yolla yetiştirilebileceğini söylemiştir.

Kanad'a göre öğretmenler sadece öğreten, öğrencilerin de sadece öğrenen olmamaları gerektiğini belirtmektedir. Kanad, öğretmenlerin öğrencilerin yeteneklerini geliştirmek, onları kendi yaptıklarını kontrol etmelerini sağlamak gibi işlere alıştırılmalarını, öğretmenlerin öğrencilerle beraber çalışmaları gerektiğini, karakter eğitiminin iş prensibine göre eğitim yapan okullarda yetiştirilecek öğretmenler sayesinde gerçekleşebileceğini belirtmiş; bunun da Köy Enstitülerinde başarıyla uygulandığını vurgulamıştır.

O, öğretmenin görevinin çocuklara sadece bilgi kazandırmak olmadığını, aynı zamanda çocukları eğitmek, onların karakterlerini kuvvetlendirmekle de sorumlu olduğunu, yani öğretmenin sadece öğretici değil aynı zamanda eğitici olması gerektiğini vurgular. Öğretmenlerde bulunması gereken özellikleri ise; Milliyetçi ve halkçı, karakterli ve temiz, okuttukları dersin ehli, sabırlı ve soğukkanlı, neşeli, görev ve sorumluluk bilinci güçlü, mütevazı, fakir ve zengin çocukları arasında bir fark gözetmeyen, takip düşüncesi olan, kılık ve kıyafetinin sade ve temiz, çocuklara davranışlarında ve sınav notlarının verilmesinde adil ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını fark edip onlara uygun plan ve program yapma becerisi olması gerektiği şeklinde sıralar.

Öğretmen Okulları konusunda yazdığı "Yarının Öğretmenleri Nasıl Yetiştirilmeli?" adlı makalesinde öğretmen okullarının kuruluşu itibari ile ülkemizin ihtiyacı olan öğretmen tipini yetiştiremediğini bunun için yeni bir teşkilatın kurulması gerektiğini söylemektedir. Kanad'ın önerdiği öğretmen okulu teşkilatının iç ve dış özellikleri şunlardır:

Kentlerden uzak yerlerde, doğanın kucağında yapılmalıdır. Bu okulların tarım yapmaya uygun geniş toprakları olmalıdır. Bu topraklar bağ ve bahçe tarımına ve hayvancılığa uygun olmalıdır. Okulda çeşitli iş atölyeleri bulunmalıdır. Okul binaları sağlam, düzenli ve ihtiyaca uygun olarak inşa edilmelidir. Okul yöresinde

öğretmen evleri de yapılmalı. Diğer okullarda olduğu gibi öğretmen okullarında da öğretmen öğrenci yakınlaşmasına önem verilmelidir. Öğretmen okullarının çevresinde bakımsız köyler bulunmalı ki, o köylerin imar işlerinde öğretmen okulu önderlik yapmalıdır. Öğretmen okullarının eğitim süresi, bir bütünlük teşkil etmek üzere, altı yıldan ibaret bulunmalıdır. Öğretmen okullarının ders ve iş programlarının uygulanmasında bölgesel farklılıklarında göz önünde bulundurularak saptanması gereklidir.

Kanad, toplumsal çevrenin eğitime etki eden unsurların arasında önemli bir yerinin olduğunu daima yinelemiştir. Çocuğun aile ve okuldaki eğitimi sürerken aynı zamanda hayatın içinde yetiştiğini çok çeşitli gruplarla, çeşitli karakterdeki insanlarla ilişki içerisinde bulunduğunu ve bu toplumsal çevrenin belli bir eğitim programının olmadığını olmasının da mümkün olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle çocuklara sağlam bir milli, ahlaki, toplumsal eğitim verilmek isteniyorsa, toplumsal çevrenin düzenlenmesini ve denetim altında tutulmasının önemini vurgulayarak bu işin devletin, yöneticilerin, belediyelerin görevleri arasında olduğunu; onların yasal olarak üzerlerine düşenleri yapması gerektiğini ifade etmiştir. Hatta bu amaçla belediye başkanlarını seçerken dikkatli ve özenli davranılmasını önermiştir. Yetkililerden beklentilerini de şöyle sıralamaktadır:

- Okuma odaları ve şehir kitaplıkları kurulmalı,
- Halkevleri, daha çok, halkın dolaşıp gezdiği çevrede açılmalı,
- Gençlerin, çeşitli spor ve kültür kulüplerine girmeleri üye olmaları sağlanmalı ve belediyeler, sinema, tiyatro, eğlence yerlerini sürekli denetimde tutmalıdır.

6. İsmail Hakkı Tonguç'un Eğitim Görüşleri

İsmail Hakkı Tonguç, 1893 yılında, Silistre'nin Tatrakan Bucağı Tataratmaca köyünde doğdu. İlkokulu köy ilkokulunda, rüştiyeyi (ortaokulu) de Silistre'de okudu. Daha sonra eğitimine İstanbul'da devam edebilmek için uzun süre ailesini ikna etmek için uğraşmış ve sonunda ikna etmiştir. 1914 yılında İstanbul'a gelmiştir. Burada İttihat Terakki'nin ünlü Maarif Nazırı Şükrü Bey ile görüşmüş ve onun yardımıyla Kastamonu Erkek Öğretmen Okulu'na gönderilmiştir. 1916 yılında yeniden İstanbul'a dönmüş ve İstanbul Erkek Öğretmen Okulunda öğrenimine devam etmiştir. 1918 yılında son sınıfta iken Almanya'ya gönderilecek başarılı 20 öğrenci arasına girmiştir. 1919 yılında savaş nedeniyle ülkesine geri dönmüş, Eskişehir Erkek Öğretmen Okulu Resim-Elişleri ve Beden Eğitimi öğretmenliğine atanmıştır. Daha sonra Bakanlık yarım kalmış eğitimini tamamlaması için İsmail Hakkı Tonguç'u yeniden Almanya'ya göndermiştir. 1922 yılında Türkiye'ye dön-

müş, Konya, Adana ve Ankara'da Darülmuallimin ve Darülmuallima'da Resim ve El İşi öğretmenliği yapmıştır. Daha sonra incelemelerde bulunmak ve el işi konusu da eğitim almak için 1925 yılında Bakanlık tarafından yeniden yurt dışına gönderilmiştir. Bu dönüşünde Resim ve El İşi Dersi öğretmenliği, Ders Aletleri Müzesi müdürlüğü gibi görevlerde bulunmuş, daha sonra Bakanlık merkez örgütünde çalışmaya başlamıştır. Telif ve tercüme eserleriyle Türk eğitimine oldukça katkı sağlayan Tonguç, Gazi Eğitim Enstitüsü müdür vekilliği yanında İlköğretim Genel Müdür Vekilliği de yapmış, köy eğitimi konusunda yurt genelinde incelemeler yapmış, Köy Enstitülerinin açılmasında önemli katkılar sağlamıştır. Bu gün Köy enstitüleri gündeme geldiğinde Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç ismi birlikte anılmaktadır. Tonguç'un eğitimle ilgili görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür (Yalçın, 2006):

İş eğitimi yöntemi, ne Osmanlı Devleti döneminde ne de Cumhuriyet döneminde uygulamaya girmişti. Tonguç, ezberci eğitimden farklı bir eğitim anlayışı getiriyordu. Ona göre, öğrenilen bilgiler iş haline gelip, bir ürüne, bir değere dönüşmüyorsa, o yeterince öğrenilmiş kabul edilemezdi. Çünkü ona göre, eğitim demek iş demek, iş ise üretmekti ve bu da uygulamalı olmalıydı. İnsanlar uygulamalı olarak yaparlarsa kalıcı bilgilere sahip olurlar bunun sonucunda da değişirler, etkilerler ve değiştirirlerdi.

Tonguç'a göre eğitim toplum hayatından kopuk olursa, yani hayatın kendisi değil de bazı pedagogların ileri sürdüğü gibi, hayata hazırlık olarak programlanırsa, günün birinde kendi yaşamsal durumunu anlamaktan aciz kalabilirdi. Çünkü ona göre hayatın kendisi ise en başta iş demekti. Buradaki amaç, çocuğun sosyal yaşamda ve toplumsal yaşamda etkin bir fert durumuna getirilmesidir. Böyle yapılırsa çocuk özgür düşünceli olur ve yaratıcılığını kullanarak yapılan işten ürün elde edebilirdi. Çünkü köy enstitülerinde bir iş, bir uğraş üretimle sonuçlanmadıkça, meşguliyetten başka bir anlam taşımazdı. Uygulanamayan, işe dönüşmeyen bir bilgi geçerli değildi.

Tonguç, burada eğitimin insanlara sadece okuma yazma öğreten yönünü vurgulamakla kalmaz, aynı zamanda çocuğun kişiliğinin de gelişmesine dikkat çeker. Sıradan insan değil farklı bir insan, kendi başına çalışabildiği gibi grup içinde de uyumlu çalışabilen insan olmasına önem verir. Bireyin toplumsal yaşam içindeki davranışlarının, alışkanlıklarının önemine değinir. Yani çocuk eğitim görürken, bir kişilik de oluşturmalıdır.

Tonguç'a göre, eğitimin görevlerinden biri çocuğun kişiliğini geliştirmektir. Bu bakımdan okul eğitimi kişilik kazanmada önem kazanıyordu. İş okulu yanlılarından ve okulun özgür çalışma alanı' olması gerektiğini savunan Gaudin,

Tonguç'un tanıdığı eğitimcilerden biriydi. Okulun özgür çalışma alanı olması halinde çocuğun kişiliğinin oluşmasında etkili olacağına, çünkü kişiliğinin oluşmasına yarayan birinci koşulun "bağımsız hareket etmek, bağımsız çalışmak" olduğuna inanıyordu. "Bağımsızlık, başkaları tarafından verilecek bir huy değildir, devamlı şekilde bağımsız hareket ederek ve düşünerek elde edilecek bir alışkanlıktır." demekteydi.

Teknik eğitim konusuna da değinen Tonguç, teknolojinin öneminin her geçen gün arttığını görüyordu ve bunu köy enstitülerinde yaygınlaştırmak istiyordu. Bunun içinde yapılması gereken teknik eğitim verilmesiydi. Ona göre, "… Motor ve makine kullanmayı köy okulunun oyuncağı yapmaktan başlayarak, Köy Enstitülerinde teknik eğitimin ilklerini kökleştirmek gerekir. Yoksul köylerinde teknolojiden, tekerlekten uzak yaşayan köylü öğrencilerin, enstitüye geldiklerinde, bisiklet, motosiklet, dikiş makinesi, dizel motoru, cip kamyon ve çeşitli modern tarım araçlarını tanıma, iş içinde öğrenme ve kullanma olanağı bulması, gerçek bir eğitim devrimiydi.

Kırsal kesimin eğitimi, Tonguç'un eğitim anlayışının belki de en önemli yönüydü.

1930'lu yıllara bakıldığında, köylerin ekonomik ve kültürel bakımdan kendi içine kapalı olmaları, taşıt ve haberleşme olanaklarının yetersizliği, teknik, ticaret ve tarım işlerinde eski yöntemlerin kullanılması gibi sorunlar görülmekteydi. Ayrıca, ekilebilir toprakların önemli bir kesimi henüz tarıma açılmamıştı. Bu bakımdan, hem o günkü ülke ve dünya şartları hem de kendi kökeni, kırsal kesime yönelik düşüncelerini ön plana çıkarmayı gerektiriyordu. Kendi kökeni, köyün içinde bulunduğu duruma göre, neler yapılması gerektiğini bilmesinde kolaylık sağlıyordu.

Tonguç'un fikir ve eylemleriyle kuruluşunda en önemli rollerden birini oynadığı köy enstitülerinde özgürlüğe, yaratıcılığa olanak tanınmıştı. Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin güler yüzlü bir sıkıdüzen içinde yan yana, el ele çalışmaları, birlikte eğlenip gülmeleri, eğitimimize yeni bir boyut, demokrat bir yaşama biçimi getirmişti. Öğrencilerin yetki ve sorumlulukları paylaştığı, etkin olarak yönetime katıldığı, eylem özgürlüğünün olduğu, büyük küçük demeden, eleştiri ve özeleştirinin de yeri olduğu bir eğitim ortamı yaratılmıştı.

Tonguç, kırsal yerleşim birimlerini gezerek köyleri ve köylüleri yerinde tanımaya çalıştığı gözlemlerini yayımladı. Tonguç köy sorunları ile ilgili olarak, *Eğitim Yolu ile Canlandırılacak Köy* adlı yapıtında şunları ifade ediyordu:

"Köy sorunu bazılarının sandıkları gibi, mihaniki bir surette köy kalkınması değil, manalı ve şuurlu bir şekilde, köyün içten canlandırılmasıdır. Köylü insanı

öylesine canlandırılmalı ve şuurlandırılmalı ki, onu hiçbir kuvvet, yalnız kendi hesabına ve insafsızca istismar etmesin. Köyün sakinlerine köle ve uşak muamelesi yapmasın. Köylüler, şuursuz ve bedava çalışan birer iş hayvanı haline gelmesinler. Köy sorunu, köyde eğitim sorunları da içinde olmak üzere bu demektir."

Anlaşılacağı gibi Tonguç, soruna yalnız tarımın canlandırılması olarak bakmaz köyün kurtuluşunun aynı zamanda sömürüden kurtuluş olacağını da söyler ve içinde bulunduğu durumu göz önünde bulundurarak geniş kapsamlı bir Köy Eğitimi İnceleme Planı hazırlar. 115 gezici başöğretmen, öğretmen ve ilköğretim müfettişinin de yardımıyla 14 ilin yüzlerce köyünde bu inceleme planını uygulamıştır. Sonuçları, 1938 yılında *Köyde Eğitim* yapıtında topladı. Tonguç yapıtın önsözünde, "Köyde eğitimin nasıl olduğu bilinmedikçe, nasıl olacağını kestirmek mümkün olamaz" der.

Tonguç'a göre yeni köy okulları çocuğa kuru bilgi veren ya da ezberleten yerler olmayacak, bunun tersine, çocuğu iş aracılığıyla iş yaşamı içinde eğiten birer yuva durumuna geleceklerdi. Bu okulların öğretmenleri köyün çocuğunu, gencini ve yetişkinlerini toptan bir bütün olarak ele alacaklar, bunların tümünü yeni yaşamış iş koşullarına ve metotlarına göre canlı, becerikli, haklarını ve görevlerini bilen birer yurttaş olarak yetişeceklerdi. Yeni kuşaklar her köyde birer modern okul işletmesi olarak kurulan bu yuvalarda çağımız uygarlığının gereklerine göre eğitileceklerdi.

7. Sadrettin Celal Antel'in Eğitim Görüşleri

Sadrettin Celal Antel 1890 ve 1954 yılları arasında yaşamış, Fransa'da Ecole Normatele'de ve Sorbon Üniversitesi'nde okumuştur. Film metodunu tarih öğretiminde ilk kullanan kişi olan Antel, Decroly metodunun Türkiye'de tanınmasında önemli bir yere sahiptir. Sadrettin Celal Antel'in eğitim görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür (Aslan, 2014):

Antel'e göre eğitimin en önemli amaçları; vatandaşları toplumsal hayat içinde kendi yaşamlarına yön verebilecek seviyeye çıkarma, gerek istek ve de gerek yetenekleriyle uyumlu bir mesleğe, bir üretim dalına çıkarmaktır. Okula, bireyin sosyal yaşamda aktif bir birey olarak yer alabilmesi için önemli görevler yükleyen Antel'e göre okulun en önemli görevi, yeni nesilde laik Türk Cumhuriyeti'nin şuurlu vatandaşları olmak için gereken bilgileri, fikri, ahlakı, siyasi bakış ve alışkanlıkları kazandırmakla beraber, onları en ziyade yetenekli oldukları iktisadi liyakat ve kabiliyetlerini geliştirerek, üretici hizmetleriyle en çok faydalı olacak bir

hale getirmektir. Buradan hareketle onun okula hem laik cumhuriyetin bilinçli bir vatandaşı bir taraftan da ekonomik hayatta aktif bir birey yetiştirme işlevini yüklediği söylenebilir. Yani okul, genç nesli; yeni sosyal düzenin, halk devletinin kurucuları ve yapıcıları olarak yetiştirmektir.

Okul ve yaşam arasındaki ilişkiye de dikkat çeken Antel, okulun amacının hayata doğru, hayatla, hayat için olması gerektiğini belirtmektedir. Okul ile yaşam arasındaki kurduğu bağ ile çocuğun içinde bulunduğu hayata göre eğitim verilmesi gibi bir çağdaş ilkeyi dillendirmiştir. Benzer biçimde ülkenin büyük çoğunluğunun köylerde yaşadığı düşünüldüğünde, köye göre eğitim, köy eğitimine yönelik program ve düzenlemelerin yapılması gerekliliği üzerinde de durarak 1940'larda uygulanan Köy Enstitüleri projesinin de fikir izleri görülür. Ona göre okulların teşkilat ve programları bulundukları yerin özel şartlarına göre düzenlenmelidir. Ekonomik hayatın temelini ziraat ve ziraat sanayisinin oluşturduğu bir memlekette öğretim içerik ve yönteminin köyün şartları ve ihtiyaçlarına sıkı ve organik bir surette ilişkilendirilmelidir.

Sadrettin Celal Antel, eğitimde genellik, eşitlik ve parasız olması konusunda da önemli fikirler ortaya atmaktadır. Antel, ailelerinin sosyal ve iktisadi durumları ne olursa olsun, milletin bütün çocuklarına, zekâ ve kabiliyetleri oranında yükselmek ve şahsi yeteneklerini geliştirme imkânını temin eden bir sistem olan tek okul sistemini savunur. Ona göre bu sadece zekâ ve yetenek açısından üstün olan çocuklar, ailelerinin fakirliğinden dolayı eğitimlerini yarı yolda bırakmayacaktır. Tek okul ücretsiz olacağı gibi, bu okulların çocukların bütün ders ihtiyaçlarını, giyecek ve yiyeceklerini, cep harçlıklarını, hatta ailelerinin çocuklarına muhtaç olmadan yaşayabilmelerini temin etmesi gerektiğini belirtmektedir.

Antel, pedagojinin en önemli meselelerinden birisinin amaç olduğunu belirtmekte, bu amacın da "Çocuğu nasıl bir insan yapmak istiyoruz?" sorusuyla ilişkili olduğunu dile getirmektedir. O, bu sorunun yanıtının da her ülkenin kendi iktisadî, içtimaî ve siyasi bünyesine göre belirlendiğini ifade etmektedir.

Antel, eserlerinde eğitim sorunlarında da söz etmektedir. Ona göre eğitim sorunları toplumdaki diğer kurumlardan bağımsız sorunlar olmayı, bu sorunlar birbiri ile ilişki içindedir. Bu nedenle eğitim sorunu; ülkenin siyasi, iktisadi durumuna bağlı olarak topyekûn halledilmesi gereken bir eğitim meselesidir. Bu bütünlüğün ve devamlılığın eğitim tüm kademelerinde de olması gerektiği; ilkokullar ortaokul, ortaokullar ile lise, lise ile üniversite arasında bir irtibat bulunmadığı eleştirisinde bulunmaktadır.

Ona göre yapılması gereken okul sisteminin değiştirilmesidir. Bunun da yapılabilmesi için her şeyden okul sistemine ilişkin iyi bir teşhis konulmalı, okul sisteminin kusur ve şartları hazırlamaksızın yapılan kısmi ıslahatların iyi sonuçlar vermesi zordur. Dolayısıyla eğitim sisteminin esas yönünü belirlemek için, on senelik eğitim gelişim programını hazırlamak, kişi ya da partilere bağlı olmayan bir eğitim kanunu hazırlanmalıdır. Ona göre eğitimde sürekliliğin ve kalıcılığın sağlanmasında uzun soluklu ve kişilerle değişmeyen bir sisteme ihtiyaç vardır.

Antel'e göre eğitim sorunlarımızdan birisi de öğretmen sorunudur. Ona göre Türkiye'de öğretmenlik ilgili sorunların kaynağı; öğretmenlerin mezun oldukları okul türü, pedagojik donanıma sahip olmama, öğrenci ve okula yönelik bağlılık düzeyi ve maaşlarının yetersizliğinde görmektedir. Liselerdeki öğretmenlerin çocukların terbiyeleri ile yeteri kadar meşgul olamadıklarını, yalnızca sınıflarında derslerini vererek görevlerini yaptıkları düşüncesi içerisinde olmalarını eleştirmektedir. Buna çözüm olarak ise, lise öğretmenlerinin okulla bağının arttırılması için, ders zamanlarında olduğu kadar boş saatlerinde de meşgul olmalarını sağlamak gerektiğini belirtmektedir. Antel, liselerin program ve metot sorunu ile ilgili olarak, liselerin programlarının çok yüklü olduğunu, bunun sonucunda öğrencilerin konuları oldukça yüzeysel öğrendiklerini, sonradan tamamen unutacakları bir yığın bilgiyi, bir takım formül ve kanunları zihinlerine yığmaktan başka bir şey olmadığını; öğretmenlerin de müfredatı bitirmekte hep güçlük yaşadıklarını belirtmektedir.

Antel'in eserlerinde ele aldığı eğitim sorunlarından birisi de öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkilerle ilgilidir. O, öğretmenlerin çocuklar arasında zekâ ve kabiliyet türlerini dikkate almadan onlar hakkında hüküm vermelerini büyük bir eğitimsel hata olarak görmektedir. Ona göre okullarda verilecek olan eğitim, her çocuğun kuvvetli olan tarafının meydana çıkmasına imkân verecek şekilde geliştirilmelidir. Öğretmenin başarısının sırrı, sınıfını bir hürriyet, neşe ve güven ortamı haline getirmesindedir. Öğretmenin görevi, sadece zeki, kabiliyetli çocuklarla ilgilenmek değil bunu yanında kabiliyet bakımından zayıf, cesareti kırılmış kendine güvenini kaybetmiş çocuklara ümit ve cesaret vermektir. Ona göre çocuk zihniyetini, çocuk ruhunu anlamaksızın, almış olduğu eğitimi bilmeksizin onun hakkında değerlendirme yapmak yanlıştır.

8. Ziya Gökalp'in Eğitim Görüşü

23 Mart 1876 günü Diyarbakır'da dünyaya gelen Ziya Gökalp'in fikri gelişimi üzerinde, İdadiye devam ettiği yıllarda ders aldığı Yorgi Efendi'nin etkisi vardır. Aslında bir tıp doktoru olan Yorgi Efendi, batı felsefesine, Fransız ve yeni Türk edebiyatına da vakıf bir entelektüeldir. Gökalp, hocası Yorgi Efendi'den okulda öğrendiklerine ek olarak Fransızca ve felsefe dersleri de almıştır. İttihat ve Terakki içinde önemli görevler üstlenen Gökalp, hükümet işleriyle ilgilenmemiş, kendisine iki kez Maarif Nazırlığı (eğitim bakanlığı) görevi teklif edilse de bunu kabul etmemiş, ideolojik misyonunu sürdürmeye devam etmiştir. Gökalp'in üstlendiği görevler içinde(1913-1919) en önemlilerinden biri Darülfünun Edebiyat Fakültesi Müdürlüğü Dekanlığı ve hocalığıdır. Gökalp burada Türkiye'nin ilk sosyoloji profesörü olmuştur. 24 Ekim 1924 günü 48 yaşında vefat eden Gökalp, Atatürk üzerinde de derin etkiler bırakan düşünürlerimizdendir. Onun milli eğitim hakkındaki düşünceleri şöyledir (Öztürk, 2010):

Hars ve medeniyet arasındaki farka dikkat çeken Gökalp, bu kavramları şu şekilde açıklamaktadır: Ona göre yaygın eğitim yoluyla toplumdan bireylere aktarılan ahlâkî ve estetik yargıların; hukukî ve iktisadî kurallar ile felsefî ve bilimsel birikimin; yani tüm toplumsal kurumların toplamı hars olarak tanımlanırken, örgün eğitim yoluyla toplumdan bireylere aktarılan yazı dili, şiir vezni, müzik teknikleri ve tüm insanlar arasında ortak olan pozitif bilimlerin toplamına da medeniyet adı vermektedir. Fakat ona göre örgün eğitimle yalnızca medeniyet değil hars da aktarılır. Ona göre, milletin vicdanında yaşayan "kıymet hükümlerinin" (değer yargıları) toplamı olan harsın, milletin "ruhî melekeleri" haline getirilmesi terbiye yani eğitim iken; milletin zihninde yaşayan "şe'niyet hükümlerinin" (gerçeklik yargıları) toplamı olan teknolojinin, milletin "zihnî melekeleri" haline getirilmesi ise talim yani öğretimdir. Değer yargıları, kolektif vicdana dayandığı için toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Gerçeklik yargıları ise akla dayanmaktadır ve tüm toplumlarda aynıdır. Ona göre eğitim milli olmalı ve harsa dayanmalıdır.

Gökalp, İttihat ve Terakki kongresinde yapmış olduğu bir konuşmada, diğer milletlerde en karakterli ve ahlâklı kişiler ileri düzeyde öğrenim görmüş kişiler arasından çıkarken, Türkiye'de tam aksine en zararlı kişiler mekteplerden yahut medreselerden mezun olanlar arasından çıktığını dile getirmiştir. Ona göre bunun nedeni diğer milletlerin eğitimi millî iken, Türkiye'de eğitimin kozmopolit oluşudur. Eğitimin kozmopolit olduğunu anlamak için kitapçı dükkânları ile öğretim kurumlarına bakmak yeterlidir. Türkiye'de öğretim medreselerde, yabancı

okullarda ve Tanzimat okullarında yürütülmekte; sahafların kitapları medreselerde, Beyoğlu'ndaki kitaplar yabancı okullarında, Bâbıâli caddesindeki kitaplar da Tanzimat okullarında okutulmaktadır.

Cumhuriyet öncesinde Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisinin üç farklı öğretim kurumun varlığı olduğunu dile getiren Gökalp, herhangi bir Türk ile on dakika görüşülmesi halinde bu üç öğretim kurumundan hangisine devam ettiğinin kolay bir şekilde anlaşılabileceğini belirtmektedir. Ona göre bu üç öğretim kurumu (geleneksel eğitim kurumları-batı tarzında açılan okullar ile azınlık ve yabancı okullar) arasındaki derin farklılıklara rağmen ortak olan tek yön, her üç öğretim kurumunda da karakter görülememesidir.

Gökalp'e göre özgür bir millî eğitim öncelikle millî dil ve tarihe, sonra iktisadî bağımsızlığa dayanmakta ve manevî yönlerini de dinden almaktadır. Ona göre; "lisanî bir istiklâl, siyasî bir istiklâlin mukaddimesidir" ve millî dilini seven ve edebiyatını bu dille yaratan bir kavim, kurtuluşunu garantilemiştir. Milletin geçmişteki kahramanlıklarını, zaferlerini ya da büyük felaketlerini öğreten ve millete kaybettiği duyguları anımsatan tarih de dilin ardından en önemli millî dayanaktır. Bu nedenle, edebiyat ve güzel sanatlarda tarihin gurur verici olayları ele alınmalıdır.

Gökalp, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun 20. yüzyılın eğitimdeki gayelerine, bu yüzyılın medeniyet bakımından en ileri milletlerinin sahip olduğu yolundaki görüşüne karşı çıkmaktadır. Çünkü Gökalp'e göre; her milletin kendine özgü harsı, ancak kendisi için eğitim modeli olabilir. Ona göre Türk milleti 20. yüzyılda yaşıyorsa, harsı da 20. yüzyıla ait demektir. O hâlde, Türk çocuğu bu harsa göre eğitim görürse çağdaş bir eğitim görmüş olacaktır. Gökalp, Türkiye'de eğitimin içinde bulunduğu sorunların nedeninin millî harsa dayanmaktan değil, aksine milletlerarası medeniyete göre şekillenmiş olmaktan ileri geldiğini savunmaktadır. Bu nedenle, eğitimde yapılacak doğru bir reform, millî eğitimin yönünü medeniyetten harsa doğru çevirmelidir.

Gökalp, bir bireyin hangi hallerde milli olmayan bir birey haline geleceği konusuna da değinir. Ona göre çocuk dünyaya asosyal bir birey olarak gelmektedir. Çünkü beraberinde toplumun değer yargılarına dair hiçbir şey getirmemektedir. Çocuğun içine doğduğu toplum tarafından kendine benzetilmeye çalışılması, toplumun bekası için zorunludur. Çünkü bir toplum, üyelerine; dilini, ahlâkını, estetik zevkini, bilimsel ve teknik anlayışlarıyla metotlarını aşıladığı ölçüde yaşayabilir. Gökalp, toplumun bireyleri üzerinde uyguladığı bu toplumsallaştırmaya "terbiye" (eğitim) adını verir. Ne var ki Türkiye'de, okula veya medreseye devam etmeye başlayan bir çocuk, burada medeniyetin cansız geleneklerini alırken, millî harstan büsbütün mahrum kalırsa, gayrı-millî bir birey haline gelir. Çocuğun millî bir kişiliğe bürünmesi için, okulda milli vicdanda yaşayan dini, ahlaki, hukuki ve

estetik değer yargılarını da öğrenmesi gerekir. En önemli eğitimi veren milli buhran dönemleri olmakla birlikte, milli bir eğitim de bu rolü devam ettirebilir.

Gökalp'e göre çocuklar ve gençler için en güçlü eğitimi, mensubu oldukları milletlerin yaşadığı sıkıntılı dönemler ve buhranlar vermektedir. Fakat böyle zamanlar sonsuza kadar sürmeyeceği için, milli buhranlarda ortaya çıkmış mefkûreler özellikle sultanîler olmak üzere, tüm okullarda yaşatılmalıdır. Gökalp için okul, millî buhranların eğitici rolünü devam ettirme misyonu olan bir kurumdur. Anma törenleri ve bayram kutlamalarıyla hem millî kahramanlıklar ve zaferler hem de buhran dönemleri bir kez daha gençlerin hafızalarında canlı tutulmuş olur.

Gökalp, bireyin toplumun vicdanını içselleştirmesini ve tüm benliğiyle onun bir parçası olmasını özellikle vurgular; çünkü ona göre eğitimin gayesi "… millî fertler yetiştirmektir. Millî fertler yetiştirmek ise, doğrudan doğruya „millet yapmak demektir.". Yeni doğmuş bebekler ve hayvanlar lâmillî (milletsiz)dir; dejenere olmuş insanlar gayr-ı millîdir. Ancak millî kültürden pay aldıkça kişilik kazanan bireyler millîdir. Gerçek bireyler de zaten millî bireylerdir. Bu nedenle, Gökalp'e göre, "…millî terbiyenin gayesi, millet yapmaktır denilebildiği gibi, hakikî ferdiyetleri yetiştirmektir de denilebilir.".

Gökalp'in eğitim felsefesi hedefleri bakımından oldukça farklılık göstermektedir. Onun eğitim felsefesinde hedef, Türk devletinin çağdaş kalkınma seviyesine ulaşmasını sağlamak için eğitimi araç olarak kullanmanın ilkeleri ve kabaca bu açıdan nelere dikkat etmek gerektiği ana fikri etrafında toplamaktadır. Diğer hedefler tamamlayıcı niteliktedir. Bu merkezi hedef, müfredatı, öğretim metotlarını, öğrenci özgürlüğü ve sorumluluğu gibi konuları mantıki tutarlılıklar destekler (Anar, 1983) .

9. Hilmi Ziya Ülken'in Eğitim Görüşleri

1901 ve 1974 yılları arasında yaşamıştır. 1955 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne sistematik felsefe profesörü, 1957'de ise İstanbul Üniversitesi'nde ordinaryüs profesör olmuştur. 1960 yılında yapılan askeri darbeyle üniversitelerden uzaklaştırılan 147 profesör içinde yer almış, askeri darbeden sonra Ankara Üniversite İlahiyat Fakültesi'nde görevine devam etmiştir. 1971 yılında emekliye ayrılan Ülken, yine de Ankara Üniversite İlahiyat Fakültesinde ki derslerini 1973 yılına kadar devam ettirmiştir. Onun eğitim görüşleri Eğitim Felsefesi kitabında şöyle ifade edilmektedir (Ülken, 2010):

Ülken'e göre öğretim ve eğitim birbirini tamamlayan iki süreçtir: Öğretim kafayı teşkil ediyor, eğitim ruhu ve karakteri yapıyor. Birisi bilgiyi, öteki değerleri veriyor. Fakat bilginin değerler arasında bir değer, kafanın ruhtan bir parça olduğu düşünülünce, öğretimin yine de eğitim içinde yer alacağı anlaşılır.

Ülken'e göre eğitim, insanın yaptığı işlerin en önemlisi olup beşikten mezara kadar uzanan bütün yaşların konusudur. İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle değişen şartlar onu etkileyebilmektedir. Ona göre eğitimci hızla değişen sosyal şartların gerisinde duramaz, onun sürüklendiği tehlikelere karşı da sessiz kalamaz. "Çocuğa ne öğretmeli ve nasıl öğretmeli? Bütün kavga öğretime nasıl girileceğinden doğuyor. Sıralarda ve siyah tahta üzerinde mi başlanmalı, yoksa bahçeden, kırdan, laboratuvardan mı? Hiçbir akılcı, öğretilen teorik bilginin hafızasında veya siyah tahta üzerindeki formüller halinde kalmasına razı olamaz. Onu mutlaka bahçede veya laboratuvardaki tecrübelerle gerçekleştirir; yeter ki her türlü yaratıcı gücü ortadan kaldıran bir skolastik düşüncenin esiri olmasın.

Ona göre çocukluk insan gerçeğinin en önemli safhası olarak dikkat çekmektedir. İnsanlığın bütün gücü ve tohumu onda yaşamaktadır. Çocuğu tanımak, tarihi, medeniyeti, kültürü tanımak kadar güçtür. Bunun için çocuğun yetişmesinden başka bir şey olmayan eğitim insanın kendisi için yeryüzünde yaptığı işlerden en büyüğüdür.

Ülken, insani varlığın bütünlüğüne dayanan bir eğitim sistemi öngörmektedir. Özellikle bilgi ve teknik alandaki yenileşmelerin takip edilmesindeki zorlukların okul programlarında da kendini gösterdiğinden söz etmektedir. Hatta ona göre bu hıza ayak uyduramayanlar yıkılıp gitmeye mahkûmdur. Artık eski çağların hazır bilgi kalıpları içine yerleşmeye imkân yoktur. Bu yüzden tarih bilinci bütün bilgilerin anahtarı olmuş ve dinamizm okul programlarının hâkim fikri olmalıdır.

Ülken'e göre eğitimin vazifesi sabit bir toplumun normlarına göre insan yetiştirmek değil, değişmekte olan toplumun şartlarına göre insan yetiştirmektir. Eğitimin vazifesi değişen kültür şartlarına göre daima yeni intibaklar alacak gençleri değil, fakat değişmelere müspet bir yön verme gücünde olan gençleri yetiştirmek olmalıdır. Bu da eğitimin yalnızca realist olmak, yani çocuk-toplum-okul bütünlüğünü ele almakla kalmayarak çocuk-ideal toplum-okul bütünlüğünü de düşünmesiyle mümkün olabilir.

Hilmi Ziya Ülken, bireysel farklılıklara dikkat çekmekte ve eğitime çeşitlilik kazandırmak için tek hatlı yarış sisteminden kurtulmayı önermektedir. Ona göre karakter sınıflamalarından hiçbir kategoriye mutlak olarak başarısız gözüyle bakılamaz. Yeter ki her birine göre öğretmen ayrı bir eğitim tarzı kullansın, birinin gelişmesi için lazım gelen davranışı ötekine kullanmasın.

Ülken'e göre çocuğun yetişmesinde temel olan öğretim ve öğretmendir. Çocuk kendi insiyatifini kullanmadan öğretmenin öğrettiklerini almakta yahut doğrudan doğruya kendi yaratış gücü ile ve öğretmenin hazırladığı zemin üzerinde pratikten teoriye doğru yükselerek öğretimi meydana getirmektedir. Bu iki şekil pedagoji kitaplarının gösterdiği kadar birbirine aykırı değildir. Hiçbir öğretmen modern şartlar altında öğrencinin insiyatifini elinden alarak soyut bilgiyi öğrencinin kafasına yerleştirmemektedir. Böyle bir işlemde öğrencinin kendi kafasında bu bilgiyi yoğurma gücünü kullanması şarttır. Bir fizik laboratuvarında, bir tabiat dersinde olduğu kadar, bir matematik probleminin çözülmesinde de öğrencinin bu işleme katılması onu kendi çabası ile yeniden meydana getirmesi gerekir. Aksi halde anlama dediğimiz süreç meydana gelememektedir. Ülken'e göre Descartes'den hatta Rönesans'tan bugüne kadar akılcı denen eğitimin yaptığı şey budur.

Ülken, öğretmen ile eğitimcinin rol ve görevlerini de ayırmak gerektiğini söylemektedir. Her öğretici aynı zamanda bir eğitimcidir. Fakat öğretici sistemli değildir. Okul ve öğretmen bunu sistemli hale getirmiştir. Eğiticinin esaslı görevi çocuğa iktisadi-teknik bir eğitim ve öğretim vermektir. İş eğitimi bütün eğitimlerin başıdır. Ötekiler onun sonucu olarak kendiliğinden doğarlar. Eğitmen çocuğun ruhi hürlüğü içine vicdan yükümlülüğünü daha kolay yerleştirebilir. Çocuk spontane eğilimlere sahip olduğu ve kendinde yaratıcı hafıza olarak yaşadığı bir iç dünyası olduğu için (yani eğitmen bu dünyasını çocuğa hatırlattığı ve onun gelişmesinden faydalandığı için) aynı çocuğun bu hürlüğü sayesinde kendini bazı ödevleri yapmakla yükümlü görmesini sağlayabilir." Eğitimcinin asıl görevi çağ dönüşlerini (çocukluktan ergenliğe) yakından takip ederek onların zararsız yeni şekiller almasına yardım etmektir.

Çocukluk dönemi Ülken'e göre insan gerçeğinin en önemli safhası olarak ifade edilmektedir. İnsanlığın bütün gücü ve tohumu onda yaşamaktadır. Çocuğu tanımak, tarihi, medeniyeti, kültürü tanımak kadar güçtür. Çocuk tehditle, ceza ile disiplinle, cebri öğretme ile yetiştirilmeyecektir. Çocuktaki spontane güçlerin gelişmesine en geniş imkan verilecek ve öğretmen yalnızca bu gelişmeye yardımcı hizmetini görecektir. Çocuğun kötü hareketlerini baskı ile iyileştirmeye kalkılmayacak, o tabiatın kendi tepkileriyle düzelmeye bırakılacaktır. Çocuk yaptığı kötü şeylerin cezasını tabiatın onu cezalandırması suretiyle, anlayacaktır.

Ülken, sosyal bir kurum olan okul hakkındaki düşüncelerini de ifade etmektedir. Ülken, okulun hangi işlevleri üstlenmesi gerektiğini dile getirir. Ona göre okul, çocuğu bilinenler ve alışılmışlar dünyasına hapseden statik bir çevre olmamalıdır. Bilinenler üzerinde işleyen zihin her an beklenmedik yeni vakalarla alışılmışlar arasında çatışmaya ve bundan doğacak yeni problemlere karşı açık olmalıdır. "Okulun en önemli görevi bu çatışmalardan çıkmak üzere problemler ortaya

koymak ve onları çözmeye çalışmaktır. Öğrenciyi pasif durumdan aktif duruma getirmek esastır.

Ülken, okul eğitiminin öğretici olduğunu dile getirmektedir. Bu nedenle okulun asıl hedefinin mevcut kültür kurumlarını anlamayı ve açıklamayı sağladığını ifade etmektedir. Fakat bunun yanında okul çocuğun ve erginin erişkin olduğu zaman anladığı ve açıkladığı bu kültür dallarından birinde yaratıcı olması için de onu hazırlar. Bu da okulun eğitimi ile hayatın eğitimi arasında bir yakınlaşma olmasını gerektirir.

Ülken, okulun içinde bulunduğu topludan kopuk olmadığını dile getirmektedir. Ona göre okul toplumun içindedir. Onunla birlikte bu değer yaşanması ve yaratılması işine katılır. Gençlere kültürün bütününü yaşama ve yaratıcılık gücünü işletme imkânı verir. Her iki düşünürde okulda yenileşme hareketini uygun görmektedir. Üretim ve yaratıcılık düşüncesi etrafında okulların yeniden şekillenmesi sağlanmalıdır. Ancak böyle olunca kalıplardan uzaklaşılıp yeni bir dünya görüşü ortaya çıkabilir. Yeni eğitim sisteminin ve doğal olarak okulun temel fonksiyonu öğrenciyi yeniye hazırlamak, beklenmedik ile alışılmış arasındaki çatışmayı ortadan kaldırmaktır. Hatta denebilir ki okulun esas görevi, bu çatışmadan çıkmak üzere problemler ortaya koymak ve onları çözmeye çalışmak olacaktır. Öğrenciyi pasif alıcı olmaktan çıkaran bu yeni sistem onu aktif hale getirecektir. Ayrıca okul sadece sınırlı bir zekâ veya hafıza anlayışına göre kurulmuş bir yarış alanı olmamalıdır. Çünkü Ülken'e göre insan sadece zekâ veya hafızadan ibaret değildir (Kayışlı, 2012: 167).

10. Özet

Türk eğitim tarihinde eğitim bilimine ilişkin ilk kez, doğrudan fikirler ileri süren Farabi'nin eğitime ilişkin görüşleri incelendiğinde eğitimin amacı, eğitim ve öğretim tanımı, öğretim ilke ve yöntemleri gibi konularda kadar önemli bilgiler verdiği görülmektedir.

İbni Sina 980 ve 1037 yılları arasında yaşamış Türk filozofu, ahlakçısı ve hekimidir. Tıp bilimine katkıları ve tıp öğretiminin konularını tespit etmesi, ahlak ve fazilet eğitimine ilişkin görüşleri, hükümdarın siyasi eğitimine ilişkin görüşleri, çocuk eğitimi, beden eğitim gibi konularda önemli bilgiler ortaya koymuştur.

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu 1886 ve 1978 yılları arasında yaşamıştır. Baltacıoğlu, eğitimi 'adam yetiştirmek' olarak görür. Ona göre adam yetiştirmek demek sosyal hayata henüz elverişli olmayan toyların erginler yönünden bu hayata hazırlanması demektir Ona göre, "Terbiye, içtimaileşmemiş olanları içtimaileştirmek

demektir. Bu içtimaileşme işi iki türlü olur: 1- Çocuğa içinde yaşayacağı cemiyetin değer hükümlerini (kültürünü) vererek. 2- Çocuğa içinde yaşadığı cemiyetin teknik kurallarını (medeniyetini) vererek."

Halil Fikret Kanad 1882 ve 1974 yılları arasında yaşamış, yurt dışında eğitim alanında ilk doktora çalışması yapan eğitimcimizdir. Kanad'a göre eğitim, geçmişte toplum tarafından meydana getirilmiş maddi ve manevi değerleri koruyarak, ona yeni değerler katarak, genç kuşaklara aktarmak ve onları bu değerlere göre yetiştirmektir. Kanad, çocuğun eğitimini şekillendiren güçlerin aile, okul, sosyal çevre ve sosyal kurumlar olduğunu; bunların, çocukta doğru ahlak ve karakteri oluşturabilecek biçimde organize edilmeleri gerektiğini sık sık vurgulamaktadır.

Adı daha çok Hasan Ali Yücel ile birlikte köy enstitüleri ile birlikte anılan İsmail Hakkı Tonguç 1893 ve 1960 yılları arasında yaşamıştır. Tonguç'a göre eğitim toplum hayatından kopuk olursa, yani hayatın kendisi değil de bazı pedagogların ileri sürdüğü gibi, hayata hazırlık olarak programlanırsa, günün birinde kendi yaşamsal durumunu anlamaktan aciz kalabilirdi.

Sadrettin Celal Antel 1890 ve 1954 yılları arasında yaşamış bir eğitimcimizdir. Antel'e göre eğitimin en önemli amaçları; vatandaşlara toplumsal hayat içinde kendi yaşamlarına yön verebilecek seviyeye çıkarma, gerek istek ve de gerek yeteneklerine uyumlu bir mesleğe, bir üretim dalına çıkarmaktır.

Ziya Gökalp 1876 ve 1924 yılları arasında yaşamış, milli eğitim hakkındaki düşünceleri ile Atatürk'ü etkilemiş bir düşünürümüzdür. Ona göre çocuklar ve gençler için en güçlü eğitimi, mensubu oldukları milletlerin yaşadığı sıkıntılı dönemler ve buhranlar vermektedir. Fakat böyle zamanlar sonsuza kadar sürmeyeceği için, milli buhranlarda ortaya çıkmış mefkûreler özellikle sultanîler olmak üzere, tüm okullarda yaşatılmalıdır. Gökalp için okul, millî buhranların eğitici rolünü devam ettirme misyonu olan bir kurumdur.

Hilmi Ziya Ülken 1901 ve 1974 yılları arasında yaşamıştır. Ülken'e göre öğretim ve eğitim birbirini tamamlayan iki süreçtir: Öğretim kafayı teşkil ediyor, eğitim ruhu ve karakteri yapıyor. Birisi bilgiyi, öteki değerleri veriyor. Fakat bilginin değerler arasında bir değer, kafanın ruhtan bir parça olduğu düşünülünce, öğretimin yine de eğitim içinde yer alacağı anlaşılır.

FELSEFE HİKÂYELERİ

BİLGE KADIN

Dağlarda gezen bir bilge kadın, nehirde değerli bir taş bulmuş.

Ertesi gün kendisi gibi bir seyyahla karşılaşmış. Ama seyyahın karnı açmış.

Bilge kadın torbasını çıkarmış ve yemeğini onunla paylaşmış. Aç seyyah, bilge kadının torbasındaki değerli taşı görmüş ve taşı çok beğendiğini söyleyip onu kendisine vermesini istemiş. Bilge kadın hiç tereddüt etmeden taşı ona vermiş.

Seyyah karşısına çıkan bu şansa çok sevinip, bilge kadının yanından ayrılmış. Taşın, yaşamının geri kalan kısmını güvence altına alacak kadar değerli bir taş olduğunu biliyormuş.

Fakat bundan uzun yıllar sonra seyyah, uzun uğraşların sonunda bulduğu bilge kadının karşısına yeniden çıkmış.

Seyyah, bilge kadına, "Senden bu taşı değil, bundan daha değerli bir şeyi istiyorum. Bana onu verebilir misin?" demiş.

Bilge kadın, seyyahın kendisinden ne istediğini sorunca, seyyah yanıtlamış : "Bu taşı bana vermeni sağlayan şeyi."

Kaynak: http://www.bilgelikhikayeleri.com/

KAYNAKLAR

Ackrill, J. L. (1987). *A new Aristotle reader*, New Jersey: Princeton University Press.

Akarsu, B. (1988). *Felsefe terimleri sözlüğü.* Ankara: İnkılap Kitabevi.

Akdağ, B. (2006). Alternatif eğitim modelleri, *Zil ve Teneffüs Dergisi*, Sayı: 6, ss: 34-43.

Akdeniz, A. R. ve Küçük, M. (2011). *Eğitim bilimine giriş.* Ankara: Nobel.

Akın, A. ve Arslan, G. (2014). İdeoloji ve eğitim: Devlet-eğitim ilişkisine farklı bir bakış, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), ss. 81-90.

Aksoy, A. (2003). *Yunanca-Türkçe - Türkçe - Yunanca sözlük*; İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Aktan, C. C. (1996), *Gerçek liberalizm nedir*?, İzmir: T Yayınevi.

Akyüz, H. (1991). *Eğitim sosyolojisinin temel kavram ve alanları üzerine bir araştırma.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

Akyüz, Y. (1982). İbni Sina'nın Türk ve dünya eğitim tarihindeki yeri, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/509/6199.pdf adresinden 15.01.2018 tarihinde alınmıştır.

Akyüz, Y. (2010). *Türk eğitim tarihi,* 17. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları

Alkan, C. (1983). *Eğitim felsefesi*, Bursa**:** Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Anar, S. (1983). Gökapl'in eğitim felsefesi üzerine bir deneme, Çağdaş Eğitim, 8(78), ss.14-20.

Aristo (2010). *Politika,* Çev. Mete Tuncay, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Arslan, A. (2010). *Felsefeye giriş.* Ankara : Adres Yayınları.

Arslan, A. (2008). İlkçağ felsefe tarihi Sofistlerden Platon'a, 2. Cilt, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Arslan, A. (2009). İlkçağ Felsefe Tarihi Aristoteles, Cilt 3, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Arslanoğlu, İ. (2012). *Genel sosyoloji*, Ankara: Gazi Kitapevi.

Arslanoğlu, İ. (2012) *Eğitim felsefesi*, Ankara: Nobel Yayınları.

Aslan, C. (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim bilimleri alanında yurt dışına öğrenci gönderilmesi olgusu (1923-1940), *Yayımlanmamış Doktora Tezi,* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Atkinson, R. and Hilgard E. (1995). *Psikolojiye giriş* II. İstanbul: Sosyal Yay.

Avcı, Ö. Y. ve Durmuşçelebi, M. (2014). Öğretmen görüşlerine göre ideal öğrenci tipi, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4(6), ss.22-44.

Aydın, A. (2000). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi,* İstanbul**:** Alfa Yayınları.

Aydın, K. (2011), Eğitim fakültelerinde okutulan öğretmenlik meslek bilgisi ders içeriklerinin öğretmen, öğretim elemanı ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Aytaç, K. (1998). *Avrupa eğitim tarihi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Bakır, K. (2008). *Eğitimde pragmatist yapılandırmacılık ve anlamın inşası*, ODTÜ Anlam Kongresi (17-18-19 Aralık 2008), Ankara.

Bal, H. (1991), *1924 raporunun Türk eğitim sistemine etkileri ve Dewey'in eğitim felsefesi*, Ankara**:** Kor Yayınları.

Baltacıoğlu, İ. H. (1933). *Tarih ve terbiye*, İstanbul: Semih Lütfü Sühulet Kütüphanesi Yayınları.

Baltacıoğlu, Aforizma, *Yeni Adam*, 16 Nisan 1934, ss. 3

Baltacıoğlu, İ. H. (1942). İçtimai m*ektep*. Ankara: Maarif Matbaası.

Baltacıoğlu, İ. Hakkı (1943). *Türk'e Doğru*, İstanbul: Kültür Basımevi.

Baltacıoğlu, İ.H. (1964), *Pedagojide ihtilal.* İstanbul.

Baltacıoğlu, İ. H. (1967). *Kültürce kalkınmanın sosyal şartları*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Baran, A. (2009). Realist ve idealist öznenin çıkmazları: Bergsoncu bir eleştiri, *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, Sayı *2*(1), ss. 1-16.

Başaran, İ. E. (1996). *Eğitime giriş*, Ankara: Yargıcı Yayınları.

Bayraktar, M. (1988). *Kayserili Davut*. Ankara.

Bender, M. T. (2005). John Dewey'in eğitime bakışı üzerine yeni bir yorum, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 6(1), ss. 13-19.

Bezel, N. (1984). *Yeryüzü cennetleri kurmak*, İstanbul: Say Yayınları.

Biçer, B. (2012). *Eğitim felsefesi "İlerlemecilik"*, (Ed. N. Gökalp, G. Çelik), İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Bilhan, S. (1991). *Eğitim felsefesi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi* Ankara: Anı Yayıncılık.

Bingham, J. (1999). *Guide to developing learning outcomes*. The Learning and Teaching Institute Sheffield Hallam University, Hallam University.

Birinci, A. (2016). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri ve imam hatip lisesi meslek dersleri öğretmenlerinin insan doğasına ilişkin tutumları, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.

Bolay, S. H. (1993). *Aristo metafiziği ile Gazzali metafiziğinin karşılaştırılması*, İstanbul: M.E.B. Yayınları.

Bolay, S. H. (1996). Eğitimimizin felsefi temelleri, *Yeni Türkiye*, 2(7), ss. 422-429.

Boutroux, E. (1988). *Çağdaş felsefede ilim ve din*, (Çev. Hasan Katipoğlu). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Burkaz, V. (2014). Platon ve Rousseau'da insan doğası bağlamında eğitim, ANEMON *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 2(2), ss. 101-112.

Büyükdüvenci, S. (1983). Varoluşçuluğun eğitim boyutuna eleştirel bir yaklaşım, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), ss. 401-411.

Büyükdüvenci, S. (1987). *Eğitim felsefesi yazılar*, Ankara**:** Yargıçoğlu Matbaası.

Büyükdüvenci, S. (1987b). Pragmatizm ve eğitim, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 20(1-2), ss. 323-339..

Büyükdüvenci, S. (1989). Realizm ve eğitim, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1), ss. 135-149.

Büyükdüvenci, S. (2001) *Varoluş**çuluk ve e**ğitim.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Büyükkaragöz, S. (1998), *Öğretmenlik mesleğine giriş***,** Konya: Mikro Yayınları.

Büyükkaragaöz, S. (1997). *Program geliştirme-kaynak ve metinler (2. Baskı)*. Konya: Kuzucular Ofset.

Ceren Çelik, Ö. (2014). Yükseköğretimde bireysel farklılıklara yönelik algı ve uygulamaların incelenmesi (Gazi Eğitim Fakültesi örneği). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Cevizci, A. (2015).0 *Felsefeye giriş*, 5. Basım, Ankara: Nobel Yayınları.

Cevizci, A. (2017). *Felsefe sözlüğü*, 5. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.

Cevizci, A. (2018). *Eğitim felsefesi*, 5. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.

Coşğun, S. (2011). Eski Yunan'da çocukların ve gençlerin eğitimi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Çakın, B. (2015). Eğitim hayatındaki değişimlerin Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanlarına yansımaları, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Çanak, L. (1972). *J.J. Rousseau'da eğitim sorunu*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Bitirme Tezi, İstanbul.

Çelik, F. (2006). Türk eğitim sisteminde hedefler ve hedef belirlemede yeni yönelimler, *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(11), 1-15.

Çetin, H. (2001). Devlet, ideoloji ve eğitim, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi,* 25(2), ss. 201-211.

Çetintaş, İ. (2015). Ahlakî yozlaşma ile aksiyolojik (değersel) verimlilik arasındaki ilişki, *Adam Akademi*, 5(2), 5-13.

Çetintaş, İ. (2017). Aksiyolojik gelişim sürecinin dini pratikteki izdüşümü, Journal of Islamic Research, 28(2), 161-167.

Demirel, Ö. (2008). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme (11. Baskı).* Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. (2000). **Ö***ğretme sanatı*, Ankara**:** PegemA Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2013). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*, Ankara: PegemA Yayıncılık.

Descartes, R. (2007). Meditasyonlar, Ankara: Bilgesu Yayınları.

Dewey, J. (2008), *Okul ve toplum*, Çeviren H. Avni, Başman, Ankara:, Pegem Akademi.

Dilekli, Y. (2018). Ortaokul İngilizce hazırlık sınıfı programı pilot uygulamasının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), ss. 1399-1425.

Doğan, İ. (2011). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Doğanay, A (2011). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminin öğretmen adaylarının felsefi bakış açılarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), 332-348.

Durakoğlu, A. (2010), Maria Montessori'ye Göre Çocuğun Doğası ve Eğitimi, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**,** Ankara**.**

Durmuşçelebi, M. (2006). Türkiye'de anadili eğitimi ve yabancı dil öğretimi, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), ss. 285-307.

Durmuşçelebi, M. ve Çetinkaya, M. (2018). *Öğretmenlerin Öğrenen Özerkliğini Destekleme ve Sergileme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,* Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 8, Özel Sayı, ss. 330-348.

Dündar, S. (2007). Alternatif Eğitimin Felsefi Temelleri ve Alternatif Okullardaki Uygulamalar, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İstanbul.

Dürüşken, Ç. (2014). *Antikçağ felsefesi*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Erden, M. (2004). ***Ö****ğretmenlik mesleğine giriş**, İstanbul:*** Alkım Yayınları.

Erden, M. ve Akman, Y. (2004). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erdoğan, İ. (2004). *Yeni bir binyıla doğru Türk eğitim sistemi sorunlar ve çözümler***, İstanbul:** Sistem Yayıncılık.

Ergün, M. (1996). *Eğitim felsefesi*, Ankara: Ocak Yayınları.

Ergün, M. (2006). *Eğitim bilimine giriş "Eğitim felsefesinin temelleri", (*Editör M. Ç. Özdemir). Ankara: Ekinoks.

Erkılıç, T. A. (2013). Eğitim felsefesi " Felsefi akımlar ve eğitim, Eskişehir: Anaolu Üniversitesi Yayınları.

Ertürk, S. (1988). Türkiye'de eğitim felsefesi sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3), 11-16.

Ertürk, S. (1991). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Fidan, N. (1996). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Alkım Yayınevi.

Gagne, R. N. ve Glaser, R. (1987). *Foundations in learning research, ınsructional technology: Foundations,* Ed. Gagne, R. N. , New Jersey: Lawrance Erlburn Associates.

Gardner, H. (2004). *Zihin Çerçeveleri Çoklu Zeka Kuramı***.** Çeviren: E. Kılıç., İstanbul: Alfa Yayınları.

Gökberk, M. (2007). *Felsefe tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi. .

Görkaş, G. (2012). Platon'un eğitim felsefesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi,* 1(1), 299-303.

Gutek, G. L. (2001). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*, Çeviren Nesrin Kale, Ankara: Ütopya Yayınları.

Güler, A. (1989). Türkiye Cumhuriyeti eğitim politikasının ana devreleri ve karakteristikleri, *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 41-55.

Güngördü, E. (2006). *Coğrafyada öğretim yöntemleri ve çağdaş öğretim yaklaşımları, ilkeler-uygulamalar***.** Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Güven, İ. (2000). *Türkiye'de devlet, eğitim ve ideoloji*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Hancerlioğlu, O. (1978). *Felsefe ansiklopedisi Cilt 5*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

İnal, K. (2008). *Eğitim ve ideoloji*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

İnal, K. ve Murat, K. (2014). *Eğitim Sosyolojisi "Toplum ve eğitim İlişkisinin bilimi: Eğitim sosyolojisi"*, Ed. M. Çağatay Özdemir. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

İnce, R. (2010). *Halil Fikret Kanad'ın hayatı, eserleri ve eğitim anlayışı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Jenkins, A. ve Unwin, D. (2001) How to write learning outcomes. Online: 15.02.2018 tarihinde http://www.ncgia.ucsb.edu/education/curricula/giscc/units/format/ outcomes.html adresinden alınmıştır.

Kablan, Z. (2013). *Eğitimde program geliştirme kavramlar yaklaşımlar: "Hedef belirleme"*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Kahraman, H. B. (1995), *Sağ Türkiye ve partileri*, Ankara: İmge Yayınevi.

Kalıpçı, S. (2008). *Okul öncesi öğretmenlerinin uygulamalarında benimsedikleri eğitimsel yaklaşımları* belirleme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.

Kanad, H. F, (1948). *Pedagoji tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Kaplan, E.J. ve Kies, A.D. (1995). Teaching styles and learning styles, *Journal of Instructional Psychology*, (22), ss. 1-16.

Kar, T. (2008), *Bir eğitim modeli olarak köy enstitülerinde müzik eğitiminin incelenmesi ve şarkı dağarcığının* kullanılabilirliği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karagöz, S. (2016). Cumhuriyet öncesi dönem eğitim ve öğretim programları ile ilgili görüş ve öneriler, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,* 6(6), ss. 651-676.

Kaygısız, İ. (1997). Eğitim felsefesi ve Türk *Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri*, Eğitim ve Yaşam Dergisi, https://www.researchgate.net/deref/http%3A%2F%2Fwww.belgeler.com%2Fblg%2F2j17%2Fturk-egitim-felsefesi adresinden 15.04.2017 tarihinde alınmıştır.

Kayışlı, B. (2012). *Nurettin Topçu ve Hilmi Ziya Ülken'in eğitim düşünceleri ve eğitim felsefeleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Kazu, H. (2002). *Öğretmenlik mesleği "Eğitim ve felsefe"*, (Ed. M. Taşpınar). Elazığ: Üniversite Kitabevi.

Kıncal, R. Y. (2006). *Eğitim bilimine giriş* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kılıç, Y. (2004). İnsan doğası kavramı üzerine bir çalışma, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kızıloluk, H. (2001). Sınıf ortamında öğretmen öğrenci iletişiminin yatay ve dikey olmasının öğrenme üzerindeki etkileri, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (I), 23-48.

Kocabaş, A. (2008). Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri, Dewey, Mustafa Necati, ve İsmail Hakkı Tonguç, *Toplum ve Demokrasi*, 2 (3), ss. 203-212.

Korkmaz, H. E. (2005), *Montessori Metodu ve Montessori okulları: Türkiye'de Montessori okullarının yönetim ve finansman bakımından incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kurt, İ. (2016). *Eğitim felsefesinin mahiyeti, fonksiyonu ve geleceğine ilişkin bir inceleme,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Kuzgun, Y. (1992).*Rehberlik ve psikolojik danışma.* Ankara: ÖSYM Yayınları..

Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D. (2004).*Eğitimde bireysel farklılıklar*, Ankara: Nobel Yayınları.

Küçükahmet, L. (2009). *Program geliştirme ve öğretim,* (24. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.

Küken, G. (1996). *Felsefe Açısından Eğitim.* İstanbul: Alfa Yayınları.

Moon, J. (2002). *The module and programme development handbook*. London: Kogan Page Limited, 2002.

Ozmon H. (1968). Utopias and education, Minneapolis: Burger Publishing Company.

Özdemir, M. Ç. (Ed.). (2006). *Eğitim bilimine giriş,* Ankara: Siyasal Kitapevi.

Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğuş Matbaası.

Özkan, B. (2005). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş "Eğitimin felsefi temelleri"*, Ed. Münire Erden, 3. Baskı, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Öztürk, E. (2010). *Prens Sabahaddin ve Ziya Gökalp'in eğitim görüşlerinin karşılıklı olarak incelenmesi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öztürk, M. (2008). John Dewey'in eğitim felsefesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Platon (1937). *Devlet: 7. Kitap.* (Çev. S. Eyyüpoğlu). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Platon (2001). *Phaidon*, İstanbul: Sosyal Yayınlar, İstanbul.

Platon (2011). Şölen. (Çev. C. Çetinkaya ve V. Atayman). İstanbul: Bordo siyah.

Rebolul, O. (1991). *Eğitim felsefesi,* Çev. Işın Gürbüz, İstanbul: İletişim Yayınları.

Rufer, A. (1962), *Pestalozzi ve devrim*, Çev. İsmail Hakkı, Tonguç-Fuat Gündüzalp- Rauf İnan, 3. Baskı, İstanbul: İmece Yayınları.

Rufer, A. (1990). *Pestalozzi Fransız Devrimi ve Helvetik*, İstanbul: Cem Yayınları.

Schoffield, M. (2006). Plato, New York: Oxford University Press.

Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Senemoğlu, O. (2016). Marx'ın düşüncesinde insan doğası ve toplum, *Yayımlanmamış Yükse Lisans* Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sezen, E. (1998).*ÖSS sosyal bölüm matematik alt- testinin sayısal muhakeme yeteneğini ne derecede ölçtüğü üzerine bir araştırma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sprıng, J. (2010), *Özgür eğitim, Çeviren* Ayşen, Emekçi, 3. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3.

Sözer Saraç, Y. (2004), Jean Jacques Rousseau'dan eğitim üzerine, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi,* Yıl: 2004, Sayı: 15, İzmir, ss: 17.

Sönmez, V. (2015). *Eğitim felsefesi,* 13. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2015). Öğretim ilke ve yöntemleri, 8. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.

Szaniawski, I. (1980). *Okulun toplumsal işlevi*, **Çeviren** Tahsin Yılmaz, İstanbul: Sorun Yayınları.

Tabak, A., Erkuş, A. ve Meydan, C, H. (2010). Denetim odağı ve yenilikçi birey davranışları arasındaki ilişkiler: belirsizliğe tolerans ve risk almanın aracılık etkisi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), ss. 159-176.

Tan, Ş. (2015). Öğretim ilke ve yöntemleri, 12. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.

Tandaçgüneş, N. (2013). Ütopya: Antik *Çağ'dan günümüze; mutluluk vaadi.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tanrıöğen, A. ve Sarpkaya R. (2010). *Eğitim bilimine giriş.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Tansel, A. (2006). Jean Paul Sartre'ın felsefesinde "özgürlük, sorumluluk ve yabancılaşma" kavramları, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tekin, M. (2012). *19. yüzyılda batıdaki pozitivist akıl anlayışının Türk düşünürleri üzerindeki etkisi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Terzi, A. R. (2010). *Eğitim Bilimine Giriş* (2.baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Thilly, F. (2000). *Bir felsefe tarihi,* (Çev. Nur Küçük, Yasemin Çevik), İstanbul: İdea Yayınevi.

Timuçin, A. (2009). Varoluşçuluk, kaynakları ve Varoluşçu felsefenin öncüsü: Sören Kierkegaard, https://www.cafrande.org/varolusculuk-kaynaklari-ve-varoluscu-felsefenin-oncusu-soren-kierkegaard-afsar-timucin/ adresinden, 15.02.2018 tarihinde alınmıştır.

Toprakçı, E. (2005). *Eğitim üzerine,* Ank0,0,ara: Ütopya Yayınevi.

Topses, G. (2010). Eğitim Bilimine Giriş "Eğitim Felsefesi", L. Küçükahmet (Ed.), Ankara: Nobel Yayınları, s.76- 96.

Devrim Topses, M. D. (2011). *Eğitim sosyolojisi*, Ankara: Nobel Yayınları.

Toran, M. (2011). *Montessori yönteminin çocukların kavram edinimi, sosyal uyumları ve küçük kas motor becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tozlu, N. (1996). İnsan yetiştirme modelimiz, geleceğimiz ve eğitim felsefemiz, *Yeni Türkiye*, 2(7), ss. 430-439.

Tozlu, N. (1997). *Eğitim felsefesi*, İstanbul: MEB Yayınları.

Tozlu, N. (2003). "*Eğitimimizin teorik temelleri üzerine.*", *Eğitim felsefesi üzerine makaleler,* Ankara: Elis Yayınları.

Tuncel, G. (2004). Öğretmenlerin kendi eğitim felsefelerini inşa etmeleri üzerine. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10), ss. 223-242.

Trigg, R.(1999). *Ideas of human nature: An historical introduction* (2nd ed.).Oxford: Blackwell Publishing

Turgut, İ. (1991), *Eğitim üzerine felsefi bir deneme,* İzmir: Anadolu Matbaası.

Tüfenkçi, S. Ve Çetin, M. (2017). Rousseau'da insan doğası ve değerler eğitimi, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(32), ss. 487-506.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları. (1989). *Söylev ve Demeçler II.* (4. bs.)

Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Uğurlu, A. (2015). Eğitim felsefesi açısından liberal eğitim, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Uslu, C. (2011). *Doğal hukuk ve doğal haklar: İnsan haklarının felsefi temelleri,* (2. Baskı). Ankara: Liberte Yayınları.

Ülgen, G. (1997). *Eğitim psikolojisi,* Üçüncü Baskı, İstanbul: Alkım Yayınevi

Ülken, H. Z. (2014). *Eğitim felsefesi*, Ankara**:** Doğubatı Yayınları.

Ünder, H. (1993) Platon'un devletinde eğitim ve insan doğası, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 26(1), ss. 185-201.

Varış, F. (1993). *Eğitim bilimine giriş,* Konya**:** Atlas Yayınları.

Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme teoriler teknikler,* (6. Baskı). Ankara: Alkım Yayıncılık.

Varış, F. (1998) *Eğiti bilimine giriş.* İstanbul: Alkım Yayınları.

Vorlander, K. (2004). *Felsefe tarihi* (C. 1-2), (Çev. M. İzzet, O. Saadeddin, Y. Kanar), İstanbul: İz Yayıncılık, İstanbul 2004, s.445-446.

Yalçın, R. (2006). İsmail Hakkı Tonguç'un Türk eğitim sistemi üzerine görüşleri, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.

Yayla, A. (1992). *Liberalizm*, Ankara: Turhan Kitabevi.

Yayla, A. (2000), *Liberal bakışlar*, Ankara: Liberte Yayınları.

Yeşilyaprak, B. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*, Ankara: PegemA Yayıncılık.

Yıldırım, C. (1993). Bilim felsefesinin işlevi, *Felsefe* Dünyası Dergisi, Sayı: 8, 47-59.

Yıldırım, C. (1987). *Eğitim felsefesi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

Yılmaz, A. (2001). Çağdaş siyasal akımlar, Ankara: Vadi Yayıncılık.

Yılmaz, K. (2009). *Eğitim bilimine giriş*, Ankara: Pegem Akademi.

Yılmaz, M. (1997). Sistemci yaklaşımın felsefi ve eğitim görüşleri açısından değerlendirilmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yüksel, S.ve Koşar, E. (2001). Eğitim fakültesi öğrencilerinin ders çalışırken kullandıkları öğrenme stratejileri. Çağdaş Eğitim., (278), ss. 29-26.

KULLANILAN RESİMLER

1. http://www.yenifelsefe.com/Content/UserFiles/ListItem/big/felsefe-sozcugunun-kaynagi-ve-anlami-nedir_1639_12-29-25.jpg
2. https://www.google.com.tr/search?q=naturalizm&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjSpJ7Ihc7cAhWpCpoKHS3rCzEQ_AUICigB&biw=1366&bih=662#imgrc=vTnE4MM8XYfmYM:
3. https://tr.wikipedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau
4. https://www.bilgiustam.com/resimler/2014/07/5420_fayda.jpg
5. https://www.uludagsozluk.com/k/varolu%C5%9F%C3%A7uluk/
6. http://apelasyon.com/Yazi/306-sokrates
7. http://www.ithaki.com.tr/yazar/jean-paul-sartre/00000
8. https://www.cokbilgi.com/yazi/realizm-gercekcilik-nedir-ozellikleri-temsilcileri/
9. https://forum.donanimhaber.com/idealizm-ulkuculuk-ve-materyalizm--27745324
10. https://odatv.com/aristo-assosta-bu-etkinlikle-anilacak-1006161200.html
11. https://www.yenisafak.com/gundem/egitim-sil-bastan-2557034
12. https://www.change.org/p/gulsumboz-gmail-com-d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnme-e%C4%9Fitimi-felsefe-grubu-%C3%B6%C4%9Fretmenli%C4%9Fe-verilmeli
13. http://mmf.batman.edu.tr/Rupels/Yekeyn-Akademk/Faklte/Faklte-Endezyar-Avahsaziy/Bes/Besa-Endezyariya-Elektrk-Elektronk/Agahiyn-Gist/6706
14. http://www.tarihiolaylar.com/biyografiler/platon-168%22
15. https://pygmalionetkisi.files.wordpress.com/2012/10/cognitivism2.jpg0
16. https://i0.wp.com/www.derindusunce.org/wp-content/uploads/2011/06/milli-egitim.jpg
17. http://akademikperspektif.com/2015/04/07/liberalizm/
18. https://www.evrensel.net/haber/351707/10-maddede-marksizm-neden-h-l-guncel
19. http://www.fortuneturkey.com/tv8-utopya-finalini-kim-kazandi-utopyanin-sampiyonu-kim-oldu-19758
20. https://www.catholicworldreport.com/2018/03/27/the-legal-and-moral-genius-of-st-thomas-more/
21. http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=6556
22. https://www.neoldu.com/utopya-nedir-utopyalar-nasil-olusuyor-6250h.htm
23. https://www.kamusalhaberler.com/5-8-sinif-turkce-dersi-yeni-mufredat-taslaginda-yer-alan-degisiklikler/
24. https://www.cokbilgi.com/yazi/kultur-nedir-tanimi-ve-aciklamasi/
25. http://www.nkfu.com/platon-eflatun-kimdir/
26. http://www.cangungen.com/2011/03/10/aristotales-mo-384-322/
27. https://www.ugurugurcan.com/internetteki-en-onemli-seo-terimleri/
28. http://www.yenifelsefe.com/descartes-in-felsefesinde-duygularin-rolu
29. https://saviya.uz/hayot/mashhurlar-hayoti/jan-jak-russo/
30. https://dusunbilakademi.com/e/iii-teoloji-sempozyumu/
31. http://incisozluk.com.tr/w/materyalizm-vs-deizm/
32. http://www.abc.net.au/religion/articles/2018/03/16/4817916.htm
33. https://www.cokbilgi.com/yazi/egzistansiyalizm-varolusculuk-nedir-ozellikleri-temsilcileri/
34. http://www.ogrenmeyoldasi.com/hepimiz-farkliysak-neden-ogretim-farklilastirilmis-degil/
35. http://www.kesansatranc.com/genel/zeka-oyunlarinin-faydalari/
36. http://www.sinavtakvim.com/node/601
37. http://solucangubresi.web.tr/temel-bilgiler/yasa-ve-yonetmelikler/solucan-gubresi-uretim-tesisi-kurulumu.html

38. https://www.psikolojidenoku.com/toplumsal-cinsiyet-algisi/
39. http://guncelpsikoloji.net/dokuman/rotter-denetim-odagi-olcegi/
40. https://www.alicilek.com.tr/satista-motivasyon-sozleri/
41. https://www.guncelpsikoloji.net/sosyal-psikoloji/sosyal-psikolojide-tutum-nedir-kaynaklari-nelerdir-h5589.html
42. http://blog.milliyet.com.tr/insan-kaynaklari-uygulamalarinin-oz-yeterlilik-inancina-etkisi/Blog/?BlogNo=461825
43. http://yaseminuzum.blogspot.com/2016/03/ogrenme-stilleri.html
44. http://2013kpssyolu.blogspot.com/2013/06/farkllastrlms-ogretim.html
45. https://aaspot.net/yazar-ismail-hakki-baltacioglu-biyografisi-hayat-hikayesi-sozleri-1886-1978/
46. https://tr.depositphotos.com/179733762/stock-illustration-symbolic-illustration-female-hand-raising.html
47. https://www.anneysen.com/1-6-yas-cocuk/makale/eglence-cocugunun-sosyallesmesine-yardimci-olacak-10-aktivite-onerisi_10289
48. http://www.yenifelsefe.com/Content/UserFiles/ListItem/big/ilkcag-felsefesi-hangi-bolumlere-ayrilir_3130_10-16-07.jpg
49. https://www.yenisafak.com/hayat/bilgi-ve-anlama-arasinda-felsefe-tarihi-2807483
50. https://cdeniz.com/en/library/encyclopedia-of-philosophy/new-age-philosophy/
51. https://www.sabah.com.tr/yasam/2014/12/01/prof-dr-cevizci-vefat-etti
52. https://www.youtube.com/watch?v=nFU4TZXT-0A
53. http://www.deltaegitimkurumlari.com/degerler
54. http://apelasyon.com/Yazi/306-sokrates
55. http://bilgikapsulu.com/demokritos/
56. https://www.lafsozluk.com/2014/12/mantik-nedir-demektir-anlami.html
57. https://www.gorgoda.com/ilkel-toplum.html/ilkel-toplum-2
58. http://www.nkfu.com/ontoloji-nedir-hakkinda-bilgi/
59. https://www.google.com/search?q=epistemology&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjYmtaG78DjAhXxy6YKHbJMD3QQ_AUIESgB&biw=1480&bih=1114#imgrc=IPXvYchXcl50nM:
60. https://www.lafsozluk.com/2014/12/mantik-nedir-demektir-anlami.html
61. http://www.adilmedya.com/aristoteles-mantigi-ile-felsefe-bilim-iliskisi-4/
    https://www.sanat.net/idealizm/
    http://blog.milliyet.com.tr/aristo-nun-orta-sinifi/Blog/?BlogNo=580104
    https://www.britannica.com/biography/Charles-Sanders-Peirce
    https://www.gettyimages.com/photos/jean-jacques-rousseau?mediatype=photography&phrase=jean%20jacques%20rousseau
62. https://www.kibrisgazetesi.com/haber/yaklasik-385-milyon-cocuk-asiri-yoksulluk-icinde-yasiyor/2967
63. https://bilgikapsulu.com/farabi/
64. https://www.adanapost.com/unuvarin-ibni-sina-haftasi-mesaji-47870h.htm
65. http://www.oktayaras.com/sadrettin-celal-antel/tr/29551
66. https://www.edebiyatogretmeni.org/ziya-gokalp/
67. http://blog.milliyet.com.tr/bilge-kadin--anneme---/Blog/?BlogNo=108391
68. https://www.pekguzelsozler.com/cahillik-ile-ilgili-sozler
69. https://www.youtube.com/watch?v=m6t7IF0inuA